

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

***Підготовка педагогів до реалізації Основних
орієнтирів виховання учнів
1–11-их класів загальноосвітніх навчальних
закладів***

***Збірник науково-практичних матеріалів учасників
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет - конференції***

15 травня 2014 року

Харків
2014

Схвалено кафедрою виховання й розвитку особистості
Харківської академії неперервної освіти
(протокол №6 від 24.04.2014 р.)

За загальною редакцією Покроєвої Л.Д., ректора КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидата педагогічних наук, доцента, заслуженого працівника освіти

Упорядники:

Кравченко Г.Ю., проректор з наукової та експериментальної роботи
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук;

Сіліна Г.О., завідувач кафедри виховання й розвитку особистості КВНЗ
«Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук;

Підготовка педагогів до реалізації Основних орієнтирів виховання учнів 1–11-их класів загальноосвітніх навчальних закладів: Збірник науково-практичних матеріалів учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції, Харків, 15 травня 2014 р. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2014. – 362 с.

Матеріали публікуються в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбор, точність наведених фактів, цитат, імен, даних та дотримання авторських прав

Зміст

<u>Напрямок 1: Філософські аспекти формування ціннісних орієнтирів дітей та підлітків в сучасній школі</u>	9
Волкова Н. Д. <i>Філософські аспекти формування ціннісних орієнтирів у підлітків в сучасній школі</i>	9
Єжова О. О. <i>Функціонування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу як умова формування просоціальної поведінки учнів</i>	13
Кириченко В. І. <i>Сучасні підходи до формування просоціальної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів</i>	16
Кугуєнко Н. Ф. <i>Ідеї гуманізації у вихованні дитини</i>	19
Нечерда В. Б. <i>Особливості формування просоціальної поведінки старшому підлітковому віці</i>	23
Сєрих Л. В. <i>Модель взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків</i>	26
Сіваченко І. Г. <i>Пріоритетні цінності виховання у сучасній школі</i>	33
<u>Напрямок 2: Діяльність методичних об'єднань педагогів щодо впровадження Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів</u>	37
Жеваченко О. В., Котова А. В. <i>Роль класного керівника у вихованні особистості учнів</i>	37
Коваленко Л. О., <i>Виховання дітей у позашкільному закладі в контексті Основних орієнтирів виховання</i>	38
Мартинюк І. В. <i>Формування ціннісних орієнтацій учасників навчально-виховного процесу. Перспективне планування на 2012-2017 н.р.</i>	42
Мерзлікіна С. В. <i>Діяльність методичного об'єднання керівників гуртків Красноградського районного центру позашкільної освіти щодо підготовки педагогів до реалізації «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»</i>	47
Сіренко С. М. <i>Роль методичного кабінету у забезпеченні організаційно-методичного супроводу Основних орієнтирів виховання учнів</i>	50
Смирнова Н. В. <i>Пріоритетні напрями роботи методичного об'єднання класних керівників в умовах реалізації Основних орієнтирів виховання</i>	53

<u>Напрямок 3: Психолого-педагогічні аспекти підготовки педагога-вихователя в системі післядипломної освіти</u>	58
Бакаляр І. В. <i>Підготовка педагогів до реалізації «Основних орієнтирів виховання учнів І-ІІ класів загальноосвітніх навчальних закладів»</i>	58
Іваненко З. М. <i>Удосконалення роботи класного керівника в сучасних умовах</i>	62
Кравченко Г. Ю., Сіліна Г. О. <i>Формування управлінської компетентності заступника директора з виховної роботи ЗНЗ в системі післядипломної освіти</i>	65
Кривенець І. В. <i>Об'єднання зусиль школи та сім'ї щодо "зняття" адаптаційних проблем дитини-першокласника</i>	68
Лукавенко Т. П. <i>Психологічні аспекти підготовки педагога-вихователя в системі післядипломної освіти</i>	74
Покросва Л.Д. <i>Реалізація ціннісного підходу в умовах професійного зростання педагогів Харківського регіону</i>	77
<u>Напрямок 4: Моніторинг ефективності системи виховної роботи навчального закладу в умовах реалізації Основних орієнтирів виховання</u>	79
Василяшко І. П., Кауліна Н. В. <i>Моніторинг ефективності системи виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: стан та проблеми профілактики насильства у підлітковому середовищі</i>	79
Василяшко І. П., Черноморець В. В. <i>Про проведення моніторингового дослідження стану превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах (за результатами моніторингового дослідження)</i>	93
Вороніна Г. Л., <i>Використання квалімеричного підходу до вивчення рівня психолого-педагогічної компетентності керівника гуртка</i>	103
Гарькуша Т. В., Торохтій Л.І. <i>Моніторинг ефективності системи виховної роботи навчального закладу в умовах реалізації Основних орієнтирів виховання</i>	107
Мушкова О. А., заступник директора з навчально-виховної роботи Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №125 Харківської міської ради <i>Моніторинг якості виховання та встановлення типових проблем в організації виховної роботи у школі</i>	113
<u>Напрямок 5: Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. Результати діяльності Всеукраїнської школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників</u>	117

Астахова М. С. <i>Система роботи класного керівника з формування культури безпеки життєдіяльності учнів</i>	117
Бакуменко Т. В. <i>Шкільна Шевченкіада – одна із форм виховної діяльності в реалізації інноваційних підходів до організації пізнавального процесу</i>	123
Безбородова Р. С. <i>Шляхи організації ефективної позакласної роботи учнів з іноземної мови</i>	125
Буйнова Я. В., Єрошина О. А. <i>Програма розвитку громадянської активності з метою створення агітаційних груп</i>	131
Буланов Ю. І. <i>Інтелектуальні ігри на місцевості</i>	134
Ведмедеря С. В. <i>Впровадження методу проектів у виховний процес</i>	138
Водолажченко Н. А. <i>Методи стимулювання учебно-познавательной деятельности учащихся на уроках русского языка и литературы</i>	144
Гела Л. А. <i>Формування ціннісного ставлення до сім'ї, родини, людей шляхом взаємодії з батьківською громадськістю</i>	151
Гусельнікова І. А., Отенко Ю. Л., <i>Практика впровадження Основних орієнтирів виховання молодших школярів. «Безперервність та наступність формування правової компетентності – стратегія розвитку дошкільників, молодших школярів як складова громадянського виховання»</i>	154
Давиденко В. Г. <i>Реалізація Основних орієнтирів виховання через діяльність дитячих громадських об'єднань</i>	158
Дідора І. А. <i>Використання проектних технологій в позакласній краєзнавчій роботі</i>	163
Долженкова О. І. <i>Вимоги до підготовки педагога-вихователя в контексті впровадження Основних орієнтирів виховання</i>	166
Зінченко Л. П. <i>Краєзнавча пошукова робота в школі як засіб виховання патріотизму у школярів</i>	168
Камінська С. В., Овчаренко О. Ю. <i>Формування системи цінностей і якостей особистості через впровадження “основних орієнтирів виховання”</i>	172
Кас'ян Л. М., Некрасова Л. М. <i>Добро починається з тебе</i>	175
Ковалик О. Б. <i>Структурна модель виховної системи Первомайської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5</i>	179

Ковтун Н. В. <i>Вплив педагогічно-інноваційних технологій на формування креативної особистості</i>	189
Колесниченко Ж. А. <i>Мотивация к занятиям физической культурой как основа личностного образования</i>	192
Комишанченко В. В. <i>Сучасні виховні моделі впровадження «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»</i>	196
Корытников В. В. <i>Толерантность как инновация в формировании ценностных ориентиров подростков в современной школе</i>	198
Ляскало О. Л. <i>Формування екологічної культури старшокласників</i>	203
Мандрика О. Г. <i>Упровадження проектно-технологічного підходу у виховний процес</i>	211
Митрович О. М. <i>Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх навчальних закладах</i>	214
Москаленко С. М. <i>Інноваційний підхід до процесу впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітньому навчальному закладі шляхом діяльності учнівського самоврядування</i>	223
Ніцевич Ю. В. <i>Цінності олімпізму як складова виховного потенціалу сучасного уроку фізичної культури</i>	225
Нужна Ю.П. <i>«Театр Життя»: виховання добра, любові, жалю, співчуття та милосердя</i>	239
Петрочко Ж. В. <i>Концептуальні засади функціонування «Школи дружної до дитини»</i>	244
Полякова Н. В. <i>Екологічний клуб як модель формування екологічної свідомості особистості</i>	246
Попов М. М., Спольник Л. В. <i>Практика впровадження Основних орієнтирів виховання у Харківському центрі дитячої та юнацької творчості № 2</i>	255
Приступа Н. В. <i>Уміння виховувати – це мистецтво</i>	259
Приходько В. В. <i>Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх навчальних закладах</i>	263
Пудова Н. О., Волкодав С. А. <i>Метод проектів у виховній діяльності</i>	266
Рижикова В. О. <i>Практика впровадження Основних орієнтирів виховання у школі</i>	270

Ромашкіна Т. М. <i>Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах</i>	276
Сергєєва Н. П. <i>Виховний потенціал уроку музики</i>	279
Сілаїчева Ю. В. <i>Особистісно-орієнтоване виховання як основа неповторності та унікальності дитини</i>	281
Сокрут А. М. <i>Проектні технології у позакласній роботі</i>	284
Сосонна О. А. <i>Проблеми формування ціннісних орієнтацій у підлітків в умовах інтернатного навчального закладу</i>	290
Софієнко О. А. <i>Формування цілісної моделі виховної системи у загальноосвітньому закладі на основі ціннісного ставлення до праці</i>	295
Старченко Ю. В. <i>Формування життєвих компетенцій старших школярів через органи учнівського самоврядування</i>	299
Філіппська І. В. <i>Формування ціннісних орієнтирів учнів шляхом соціалізації</i>	303
Черна О. В. <i>Роль учнівського самоврядування на сучасному етапі розвитку освіти</i>	306
Чопенко Н. А. <i>Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітній школі</i>	309
Чубукіна І. О. <i>Сучасні виховні моделі</i>	314
Шевченко Н. О. <i>Впроваджуємо «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» у систему роботи школи</i>	320
Зайцева С. В. <i>Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх навчальних закладах Первомайського району</i>	324
Захар'єва Л. Й. <i>Діяльність шкільних методичних об'єднань учителів щодо розвитку ціннісного ставлення в процесі впровадження програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»</i>	327
Маринова Т. П. <i>Ставлення особистості до суспільства і держави</i>	330
Чуркіна В. Г., Мельник С. А. <i>Система культурно-виховної діяльності в ЗНЗ та ВНЗ в умовах модернізації освіти</i>	333

Волкова І. В., Колісник О. В. <i>Підготовка педагогів до здійснення превентивного виховання в умовах навчального закладу</i>	337
Волкова І. В., Колісник О. В. <i>Школа, дружня до дитини, – ефективна модель організації превентивної освіти у загальноосвітньому навчальному закладі</i>	345
Гніда Т. Б. <i>Психологічні аспекти підготовки педагога до роботи з дітьми групи ризику</i>	349
Косенко К. О. <i>Розвиток творчої особистості в контексті орієнтирів виховання</i>	351
Білик Н. І. <i>Вихованість та виховуваність педагога-новатора в освітньому просторі регіону</i>	354
Тимошко Г.М. <i>Вплив організаційної культури керівника на формування життєвих цінностей у старшокласників</i>	359

Напрям 1: Філософські аспекти формування ціннісних орієнтирів дітей та підлітків в сучасній школі

Філософські аспекти формування ціннісних орієнтирів у підлітків в сучасній школі

Волкова Н. Д., кандидат хімічних наук, доцент, директор Аерокосмічного ліцею на базі Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

У статті охарактеризовано шляхи створення виховного соціалізованого середовища в загальноосвітньому середньому навчальному закладі технічного напрямку, що відповідає сучасним філософським аспектам формування ціннісних орієнтирів людини XXI століття.

У нашому інформаційному суспільстві є дуже важливою реалізація триади - школа, ВНЗ, економіка країни. Для її реалізації потрібні креативні кадри з позитивним мисленням: працелюбні, з високими духовними та моральними якостями.

На сьогодні змінені моральні орієнтири, сучасне підростаюче покоління вважають бездуховним, агресивним. Це вимагає коригування виховної роботи в школі, необхідності формування в підростаючого покоління системи цінностей.

Античні філософи в питаннях виховання молоді при формуванні цінностей приділяли особливу увагу ролі держави. Аристотель пропонував, щоб держава взяла на себе виховання молоді для формування духовно багатой людини, корисної для держави, готової до виконання соціальних функцій. Геніальний чеський філософ-педагог Я. А. Коменський у своїй концепції поєднував гімн людині з безмежними можливостями “творити себе й вдосконалювати світ природи й суспільства”. Людина – найвища цінність, яка піднята над конкретним історичним часом, над його соціальними зв’язками й залежностями. Д. Дідро вказував, що поза суспільством людина не може зберегти своє життя, розвивати й вдосконалювати свої здібності й таланти.

Людські вади породжені соціумом, поганим вихованням, нерозумним суспільним ладом (Ж.-Ж. Руссо). За І. Кантом головне завдання наукових знань – допомогти людині стати не тільки знаючою й вихованою, а Людиною-членом соціуму.

За Г. Гегелем “у людини дві сторони – індивідуальність і загальна сутність. Її обов’язок у фізичному збереженні себе, а також в тому, щоб підняти себе до своєї загальної природи – навчати себе ”. Питання формування орієнтирів цінностей людини було підготовлено науковими розробками філософів, соціологів XIX-XX століття. Ряд теорій розкривають формування особистості на основі взаємодії різних факторів: фізичних якостей, соціуму, індивідуального досвіду й особливостей культурних

традицій. Сучасна філософська наука визначає наступні моральні цінності необхідні людині:

а) цінності індивідуального характеру - свобода, здоров'я, незалежність;

б) цінності, необхідні для збереження суспільства, - сім'я, любов до Батьківщини, патріотизм, мир на Землі;

в) цінності, спрямовані на виховання взаємостосунків між людьми - дружба, вірність, чесність;

г) особисті цінності – вибір власних цілей, відповідальність, зміст життя, досягнення успіху, мудрість, творчість, єдність з природою. Дані цінності дають можливість вільно розвиватись, формувати самоповагу, впевненість у собі, у своїх знаннях та здібностях.

Моральні цінності та орієнтири людини закладаються з появою дитини на світ. І першою цеглинкою фундаменту є сім'я. Батьками й оточуючими дитину людьми формується ідейна визначеність у розумінні основних цілей особистісного розвитку й розвитку суспільства. У досягненні високого рівня моральних цінностей важлива орієнтація на духовно-моральні ідеали, які служать прикладом для формування особистості.

Наступною сходинкою для дитини є школа. У процесі спілкування з дорослими або через колектив учень засвоює суспільні критерії людських цінностей і виробляє своє ставлення до навколишнього світу й до самого себе. Тому дуже важливо, у якому соціумі формується особистість. Соціалізацію майбутньому інженеру в повному обсязі дає Аерокосмічний лицей на базі Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "ХАІ". Завдання педагогів лицю – сформувати потребу учнів до розвитку фізично здорової, духовно багатой, творчої особистості. Участь школярів в Міжнародних науково-практичних конференціях, в реалізації науково-педагогічного проекту "Вертикально-інтегрована підготовка школярів в галузі інженерії та ІТ", навчання в Міжнародній комп'ютерній академії CISCO дає можливість технічно обдарованій, талановитій учнівській молоді, здатній до самовизначення, реалізувати себе.

Зразком морального ідеалу для лицеїстів є вчені, дослідники, науковці, які безкорисливо служили й зараз служать науці, прогресу, створюючи новітні матеріали та технології. Учні лицю з перших днів навчання закріплюються за профільними випускаючими кафедрами, де разом із студентами виконують науково-дослідницькі роботи, готуючись до міжнародних конференцій ("Гагарінські читання", "Сахаровські читання", "ПерСиК"), а також виконують науково-дослідницькі роботи МАН. Таке спілкування формує людину майбутнього, дає можливість формувати в кожного учня принципи еволюції: навчання дає знання, накопичені знання дають можливість переходу кількості знань в якість. «Навчання – корінь гіркий, а плід – солодкий» (Леонардо Да Вінчі).

Чим старшим стає учень, тим яскравіше змінюється сприйняття «синтетичних ідеалів». Суто ділові цінності можуть стати джерелом кар'єризму, бюрократизму, користолюбства. Образ морально ціннісної

особистості – це носій високої духовності й моральних якостей. Для цього потрібні в першу чергу знання: Англійський сенсуаліст Френсіс Бекон, засновник індустріального методу, визначив «Знання – сила». Це одна із сьогоденних цінностей. Але недостатньо мати знання, якщо людина не вміє їх використовувати, потрібні вміння й навички.

Сучасний школяр – інвестор майбутнього, людина, яка прагне в майбутнє, яка повинна бути завжди на 2 кроки попереду: «не бійся себе завтрашнього, бійся вчорашнього». - І сьогодні для кожної молодої людини головне, базуючись на досвіді попередніх поколінь, створювати своє фізичне й духовне здоров'я, мати фундаментальні знання, уміння, навички, високий інтелектуальний потенціал, що дає можливість реалізувати себе у сучасному глобалізованому суспільстві.

Література

1. Авдеева И.А. Идеал в системе нравственного воспитания / Авдеева И.А. // Философские науки. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [philosophy. tsu@mail.ru](http://philosophy.tsu@mail.ru).
2. Л. Архангельський, О. Дробицький, С. Іконнікова, Е. Ільєнков, В. Соловйов, В. Тітов, Духовність особистості: методологія, теорія і практика 4(57) – 2013.
3. Бакштановский В.И. Этика и этос воспитания. Научно-публицистическая монография / В.И. Бакштановский, Ю. В. Согомонов. – Тюмень: НИИ прикладной этики; Центр прикладной этики, 2002. – 256 с.
4. Мораль и общество. Социальная этика. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ethicscenter.ru/-nравstvennye-idealy.html>.

Функціонування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу як умова формування просоціальної поведінки учнів

Єжова О. О., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання

У статті розглянуто педагогічні умови формування просоціальної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Відповідно до трактування просоціальної поведінки як системи соціально схвалюваних дій і вчинків педагогічними умовами її формування є: формування і ефективне функціонування превентивного виховного середовища; застосування технологій виховання, що відповідають сучасним особливостям учнів; створення системи науково-методичного супроводу формування просоціальної поведінки учнів.

Ключові слова: превентивне виховне середовище, просоціальна поведінка, учні загальноосвітніх навчальних закладів, педагогічні умови.

Просоціальна поведінка особистості виступає предметом дослідження багатьох наук про людину, тому у різних областях наукового пізнання трактування цього поняття має певні розбіжності. Спільним для визначення просоціальної поведінки можна вважати те, що науковці розглядають її, насамперед, як систему соціально схвальних дій і вчинків. Узагальнюючи результати досліджень просоціальної поведінки, можна стверджувати, що найчастіше вони стосуються впливу міжособистісних стосунків, суспільних норм, цінностей, ролей індивідууму на її формування.

Тому, вважаємо, що реалізація завдань щодо формування просоціальної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ), можлива за дотримання певних умов.

1. Формування і ефективне функціонування превентивного виховного середовища. Превентивне виховне середовище ми розглядаємо як “упорядковану цілісну сукупність організаційно-педагогічних умов і обставин, взаємодія й інтеграція яких забезпечує соціально-педагогічну та правову підтримку розкриття внутрішнього потенціалу, духовного розвитку і життєздійснення особистості; сприяє виробленню нею ціннісного ставлення до себе, природи і суспільства; нівелює негативні впливи соціуму на дитину” [1], створення якого дозволить усім учасникам навчально-виховного процесу успішно забезпечити інші організаційно-педагогічні умови формування просоціальної поведінки учнів.

2. Застосування технологій виховання, що враховують сучасні особливості учнів і забезпечують можливість вироблення дитиною власної просоціальної моделі поведінки й самовизначення у мінливих соціально-культурних умовах відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей учнів. Загальновідомо, що для успішного навчання і виховання обов’язково треба враховувати тип провідної діяльності дитини, який залежить від її віку та індивідуальних психофізіологічних особливостей. Тому технології виховання просоціальної поведінки учнів початкової, основної та старшої школи мають відрізнятися. Крім цього, провідною вимогою добору технологій виховання має бути врахування сучасних засобів опрацювання інформації дітьми. Сучасне суспільство – це суспільство цифрових технологій, у якому зростають діти, для яких цифрова діяльність – норма існування, спілкування, навчання. М. Пренскі запропонував називати представників молодого покоління «цифровими аборигенами» (digital natives), бо вони думають і обробляють інформацію абсолютно іншим способом, ніж попередні покоління: змінилися алгоритми мислення [2]. Отже, у формуванні просоціальної поведінки необхідно враховувати, що діти і підлітки мають вільний доступ до інформації; як стверджує М. Пренскі – інший тип концентрації уваги: вони не можуть тримати довільну увагу довго, переходять від однієї задачі до іншої дуже швидко; багато часу спілкуються у соціальних мережах; сприймають інформацію через візуальні та графічні джерела краще, ніж через текст, тому характерною діяльністю для них стала інтерактивність та ігри [3].

3. Створення системи науково-методичного супроводу формування просоціальної поведінки учнів, що забезпечує гнучке реагування на зміни життєвих умов і проблеми особистісного розвитку шляхом упровадження програми превентивного виховання учнів та підготовки вчителів і шкільної адміністрації з питань адвокації превентивної освіти, організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з батьками, учнями, педагогами, громадськими організаціями і державними установами, упорядкування системи державно-громадського управління навчальним закладом, активізації діяльності органів учнівського самоврядування у виробленні просоціальної поведінки учнів.

Забезпечення педагогічних умов формування просоціальної поведінки учнів у ЗНЗ сприятиме: створенню ефективної системи формування просоціальної поведінки учнів ЗНЗ; оновленню змісту, форм і методів роботи з учнями з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей; упровадженню у школах інноваційних виховних технологій; оновленню науково-методичної бази ЗНЗ шляхом розроблення програми превентивного виховання, методичних матеріалів та посібників, спрямованих на забезпечення процесу формування просоціальної поведінки учнів; забезпеченню якісного медико-психологічного та соціально-педагогічного супроводу процесу формування просоціальної поведінки учнів; формуванню належної готовності педагогічних працівників ЗНЗ до цього процесу.

Література

1. Концепція формування превентивного виховного середовища (проект) / [Оржеховська В.М., Кириченко В.І., Єжова О.О., Федорченко Т.Є.] // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – Ніжин : НДУ імені Миколи Гоголя, 2013. – № 2. – С.41–48.

2. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants / Marc Prensky // On the Horizon. – MCB University Press. – October 2001, Vol. 9. – № 5. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>.

3. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants, Part II: Do They Really Think Differently? Marc Prensky // On the Horizon. – NCB University Press. – December 2001. Vol. 9 – № 6. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part2.pdf>.

Педагогические условия формирования просоциального поведения учащихся общеобразовательных учебных учреждений.

В статье рассмотрены педагогические условия формирования просоциального поведения учащихся общеобразовательных учебных учреждений. В соответствии с пониманием просоциального поведения как системы социально одобряемых действий и поступков, педагогическими условиями ее формирования определены: формирование и эффективное

функціонування превентивної виховної середовища; використання технологій виховання, що відповідають сучасним особливостям учнів; створення системи науково-методичного супроводження формування просоціального поведінки учнів.

Ключові слова: превентивна виховна середовища, просоціальне поведінка, учні загальноосвітніх навчальних закладів, педагогічні умови.

Ежова Ольга Александровна, лабораторія превентивного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Pedagogical conditions of social legitimacy of secondary-school students.

The article deals with pedagogical conditions of social legitimacy of secondary-school students. According to the interpretation of social legitimacy as socially acceptable actions and deeds pedagogical conditions of formation are the formation and effective functioning of the preventive educational environment, the use of technology training that meet current characteristics of secondary-school students, the creation of scientific and methodological support formation social legitimacy secondary-school students.

Keywords: preventive educational environment, social legitimacy, secondary-school students, pedagogical conditions.

Olga Yezhova, Laboratory of Preventive education of the Institute educational problems NAPS of Ukraine

Сучасні підходи до формування просоціальної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Кириченко В. І., кандидат педагогічних наук, завідувачка лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

У статті розглянуто основні теоретичні версії (соціального обміну і соціальних норм) просоціальної поведінки та підходи до її формування в учнів загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: просоціальна поведінка, формування просоціальної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів, теоретичні версії просоціальної поведінки.

Руйнівні соціальні ефекти глибокої суспільно-політичної кризи в Україні (корупція, безробіття, нерівність доступу до якісної освіти) поглиблюють соціальну диференціацію, а їх прояви породжують зневіру й агресію молоді, девальвацію моральних та інтелектуальних цінностей, соціальну байдужість, конфлікт між поколінням дорослих і дітей. Це вимагає критичного переосмислення змістово-організаційних засад національного виховання і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують суспільний розвиток.

Проблема розбудови системи виховання, що базується на загальнолюдських цінностях та соціально значущій мотивації життєдіяльності має стати відповіддю на виклики сучасності, бо українське суспільство як ніколи потребує людей творчих, здатних на духовне, моральне й соціально-культурне самотворення і на самовіддане служіння державі та суспільству.

Одним із головних пріоритетів у царині національного виховання має бути розбудова системи превентивного виховання, створення безпечного освітнього середовища загальноосвітніх навчальних закладів, формування соціальної поведінки.

У педагогіці поняття *соціальна поведінка* тлумачиться як форма активності людини в суспільстві й соціальних групах, спрямованих на підтримку й розвиток цього суспільства, груп і самої особистості. Усі різновиди соціальної поведінки поділяються на три основні групи: *просоціальна, асоціальна й антисоціальна поведінка*.

Просоціальна поведінка (*prosocial behavior* від лат. *pro* – префікс, що вказує на дію в якихось/чийхось інтересах й *socialis* – суспільний) — поведінка індивіда, що орієнтується на благо соціальних груп, надання допомоги. Переважно вона зумовлюється намірами бути корисними іншим і найчастіше проявляється у *допомозі, участі чи співпраці, взаємодії, суспільному служінні*. Відповідно можуть бути задіяні такі ресурси допомоги ближньому чи суспільству: уваги, часу, праці, грошові видатки, відсування на задній план власних бажань і планів, безкорисливе соціальне служіння, самопожертва тощо.

Більшість дослідників у галузі соціальної психології (Д. Майерс, В. Джеймс, Л. Мерфі, В. Стауб, Р. Чалдіні, А. Айзенберг) і педагогіки (І. Бех, Б. Братусь, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, М. Фіцула,) характеризують просоціальну поведінку як позитивну, конструктивну, соціально корисну поведінку; пряму протилежність антисоціальної поведінки.

Просоціальну поведінку дослідники (Л. Калашникова) розглядають також як систему певних моральних якостей, відносин, які характеризуються специфічними почуттями, потребами, мотивами, навичками поведінки; особливу форму внутрішньої самоактивності, що дозволяє людині наслідувати існуючі моральні норми. Звідси, активна позиція педагога має передбачати фіксацію уваги дітей на просоціальних імперативах, декларуванні ціннісного ставлення до оточення і до себе, демонстрацію бажаних поведінкових актів, стимулювання особистості до здійснення вчинків, корисних їй та оточенню. А також у гальмуванні її поведінкових тенденцій, що мають асоціальну спрямованість, об'єктивне та коректне оцінювання вчинків, здійснених особистістю або тільки запланованих.

Реалізуючи названі дії, педагог створює умови особистісно орієнтованого виховання, яке ґрунтується на визнанні самоцінності особистості учнів, забезпеченні свободи їх самовираження і саморозвитку. Активна позиція учнів передбачає сприйняття виховних впливів, усвідомлення значення просоціальних імперативів, перетворення їх на

внутрішні регулятори власної поведінки та втілення їх у реальні вчинки та дії (І. Бех).

На нашу думку, таке розуміння проблеми змінює підхід до формування просоціальної поведінки учнів: воно має здійснюватися як сприяння виробленню системи смисложиттєвих орієнтирів і просоціальних мотивів на основі активної соціально значущої діяльності дитини у процесі активної взаємодії із середовищем.

Останнім часом достатнього поширення набули є дві теоретичні версії просоціальної поведінки: ***теорія соціального обміну, теорія соціальних норм.***

Теорія соціального обміну пояснює, що просоціальна поведінка (як добродійна діяльність) має на меті певні явні корисні для іншої особи результати й неявні корисні наслідки для діючої особи (визнання, статус, інформація тощо). Ці корисні результати можуть бути як внутрішньою, так і зовнішньою винагородою. Тому під час надання допомоги кожна діюча особа керується стратегією так званого мінімаксу: намагається, наскільки можливо, зменшити витрати та збільшити здобутки (навіть якщо ці здобутки й не є реальними, а лише суб'єктивними цінностями).

Теорія соціальних норм пояснює просоціальну (альтруїстичну) поведінку тим, що цей тип поведінки диктується сукупністю впорядкованих норм (своєрідні каузально-атрибутивні схеми, які дають орієнтири під час виникнення ситуації з потребою допомоги іншим людям): *норма взаємності та очікування соціальних дивідендів, норма соціальної відповідальності, морального обов'язку.*

Значну увагу в науковому світі здобули також теоретичні концепції й моделі просоціальної поведінки Дж. Аронфрида, С. Шварца та З. Ліндерберга.

Враховуючи положення вищезазначених підходів і концепцій, визначаємо що в якості робочого поняття *просоціальна поведінка* може тлумачитися як система дій та вчинків особистості, зумовлена свідомим прийняттям соціально значущих норм і цінностей, прагненням конструктивно вирішувати міжособистісні та групові суперечності, несприйнятливостю до ризикованих способів суб'єкт-суб'єктних взаємодій з метою попередження і подолання негативних явищ у дитячо-молодіжному середовищі, здатністю до самореалізації у різних видах діяльності.

Формування просоціальної поведінки в умовах превентивного виховного середовища – це цілеспрямований виховний процес, що має забезпечити необхідні й достатні організаційно-педагогічні умови для свідомої інтеріоризації учнями соціально-значущих норм і цінностей, розвиток відповідних рис, що ними має володіти просоціальна особистість, формування прагнення і вміння конструктивно вирішувати міжособистісні та групові суперечності, стимулювання участі дітей у соціально значущій діяльності та внутрішнього діалогу для прийняття самостійного, вільного особистісно значимого для учнів вибору щодо моделей поведінки.

Аналіз психолого-педагогічних джерел і виховної практики засвідчує складність й багатовимірність даного феномена і доводить, що просоціальна поведінка формується під впливом соціального середовища та найближчого соціального оточення під час активної полісуб'єктної взаємодії учнів із значущими представниками найближчого соціального оточення і опосередковується дружніми взаємовідносинами, діалоговою взаємодією, соціальним взаєморозумінням, піклуванням, турботою про благополуччя інших.

Література

1. Бех. І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с. – (Серія «Альма-матер»).
2. Гострі проблеми виховання: пошуки шляхів їх вирішення / Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. // Виховна система загальноосвітнього навчального закладу: контури розвитку : посібник. Авт.-уклад: Кириченко В. І., Кондратець Д. Г., Ковганич Г. Г., Тарасова Т. В. / За заг. ред. В. М. Оржеховської. – Тернопіль : ТзОВ „Терно-граф”, 2013. – 304 с. – С. 20–37.
3. Виховання у сучасному вимірі / В.І. Кириченко, Г.Г. Ковганич // Джерело педагогічної майстерності. Позакласна та позашкільна робота: науково-методичний журнал. Вип. № 1 (49). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2011. – С. 5–21. (у співавторстві з)

Современные подходы к формированию просоциального поведения учащихся общеобразовательного заведения

В статье рассмотрены теоретические версии просоциального поведения и подходы к формированию просоциального поведения учащихся общеобразовательных учебных учреждений. В соответствии с пониманием просоциального поведения как системы действий и поступков личности, обусловленная сознательным принятием социально значимых норм и ценностей, стремлением конструктивно разрешать межличностные и групповые противоречия, невосприимчивостью рискованных способов субъект-субъектного взаимодействия с целью предупреждения и преодоления негативных явлений среди учащихся, способностью к самореализации в различных видах деятельности формування просоциального поведения должно має происходить как содействие созданию учеником системы жизненных ориентиров и выработке просоциальных мотивов активного взаимодействия со средой.

Ключевые слова: просоциальное поведение, формирование просоциального поведения учащихся общеобразовательных учебных учреждений, теоретические версии просоциального поведения.

Ідеї гуманізації у вихованні дитини

Кугуєнко Н.Ф., старший викладач кафедри управління якістю освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Сучасний світ надто зорієнтований на інтелектуальний розвиток дитини, багато в чому втрачає щодо нівелювання значення виховання та приділення йому важливої уваги, зокрема, в ранньому та дошкільному віці розвитку дитини на засадах гуманізації взаємовідносин «дорослий – дитина».

Значення конструктивної взаємодії на засадах поваги до дитини не можна перебільшити. Атмосфера співдружності, радості, творчості, добра, що панувала у «школі під блакитним небом», створена В.Сухомлинським, підсилюється педагогічною творчістю педагога-гуманіста Ш.Амонашвілі, який зазначає, що діти самі не можуть створити таку атмосферу, в цьому їм потрібна допомога дорослих. «Виховання стане переможним, якщо воно буде спрямоване на розкриття духовних багатств Дитини» [2].

Суть гуманістичного виховання полягає у ставленні у дитини не як до об'єкта, а як до повноправного суб'єкта у суб'єкт-суб'єктних взаєминах. Сучасними науковцями та практиками приділяється значна увага пошуку ефективних шляхів та засобів гуманізації виховного процесу, що суттєво їх відрізняє від авторитарної педагогіки.

Паата Амонашвілі, президент Міжнародного Центру Гуманної Педагогіки разом з батьком Ш. Амонашвілі розробили освітньо-виховну концепцію для дошкільного навчального закладу [5].

Гуманна і авторитарна педагогіки: основні відмінності
(за Ш. Амонашвілі та П.Амонішвілі)

Основні принципи гуманної педагогіки	Основні принципи авторитарної педагогіки
Дитина та вихователь повноправні учасники виховного процесу, пов'язані <ul style="list-style-type: none">- духовною єдністю- співпрацею- співтворчістю	Дорослий – головний, дитина – підлеглий, який <ul style="list-style-type: none">- отримує і запам'ятовує інформацію- виконує всі завдання- в усьому підкоряється педагогу
Педагогічний процес невимушено вписаний у життя дітей та враховує їхні природні потреби: <ul style="list-style-type: none">- розвиток- дорослішання- свободу	Педагогічний процес нав'язаний педагогом та включає: <ul style="list-style-type: none">- передачу інформації- закріплення знань- постійну підтримку дисципліни

Педагог Л.Ярославцева [4] піднімає питання щодо завдання педагога у спільній діяльності з дитиною: розвивати в неї ліпші риси й послаблювати

негативні, а отже головне у взаєминах – створювати гуманістичний освітній простір, розуміти дитину. Сучасні науковці, зазначає Л.Ярославцева, виокремлюють ознаки гуманістичного освітнього простору.

Ознаки гуманістичного освітнього простору

- орієнтація на зону найближчого розвитку (за Л.Виготським),
- створення особливої духовної атмосфери (за В.Сухомлинським),
- реалізація права дитини на свободу вибору і можливості заміни видів діяльності (за Ш.Амонашвілі).

Важливим сьогодні є звернення до джерел гуманістичної педагогіки та їх актуалізація. Слушним є твердження вчених-гуманістів про те, що завданням гуманізації освітнього середовища є не стільки дидактико-методологічна технологізація засобів, скільки мотивація педагогів до практики дитиноцентризму, залучення педагогів до вивчення спадщини педагогів-класиків, розкриття їх глибинних струн душі, втілення мудрих ідей у життя [4].

Спадщина Януша Корчака навчає нас любити дитину такою, якою вона є. Він наголошував: якщо діти різні, то це не означає, що одні хороші, а інші – погані. Вони просто різні. Тому педагог застерігає нас не плутати «хорошу» дитину зі «зручною». Любити дитину, Я. Корчаком, - це означає, ставитися до неї з повагою. Відсутність упередженого ставлення дає змогу педагогу ліпше зрозуміти відчуття, прагнення, ставитися з розумінням до бажань і уподобань дитини.

Основні закони в побудові гуманістичних відносин з дітьми
(за Я. Корчаком)

- поважати особистість дитини
- приймати дитину такою, якою вона є
- спостерігати за дитиною, вивчати її, проникнути у внутрішній світ дитини
- бути чесним з дитиною.

Надто актуальним у сучасному світі є проблеми гуманізації сімейного виховання дітей. Наскільки гуманними є стосунки в сім'ї - залежить від батьків. «Погодьмося: не діти домагаються свого приходу в світ. Це ми запрошуємо їх. І саме тому не можна дозволити зустрічати їх без належної радості й любові» [3]. Науковець М. Машовець зауважує, що кожна дитина, прийшовши у світ, має почути: «Ми на тебе чекали! Чекали саме тебе: з такими очима, з таким характером. Ми тобі раді. Ти – наша мрія!». Батьківство, продовжує свою думку М. Машовець, ґрунтується на свідомому відповідальному ставленні батьків до створення умов для повноцінного розвитку дитини. Усвідомлене батьківство передбачає прагнення батьків до поповнення своїх знань, розвитку вмінь щодо гуманістичного виховання дитини, гармонізації сімейних стосунків, головну роль у яких традиційно посідає жінка-мати. У М.Грушевського знаходимо правила, яких беззаперечно мала дотримуватися вагітна жінка: не можна сваритися й гніватися, сумувати й тривожитися, переїдати, вживати спиртні напої (про паління й узагалі не йшлося); не можна красти. Рекомендувалося дивитися на

гарні речі, спілкуватися з добрими людьми тощо. Сьогодні ці правила педагог має пропагувати батькам, вони можуть слугувати їм основою у створенні гуманного сімейного середовища.

Співробітництво, партнерство, довіра – основні принципи гуманізації сімейного виховання. Педагоги Л.Акопян, Л.Погорелова розробили пам'ятку для батьків щодо мистецтва бути батьками [1].

Пам'ятка для батьків

- Ваша дитина ні в чому не завинила перед вами – ані в тому, що створила вам додаткові труднощі, ані в тому, що не виправдала якихось ваших сподівань. І ви не маєте жодного права вимагати, щоб вона розв'язала ці проблеми.

- Ваша дитина – не ваша власність, не приватна річ, а самостійна людина. Вирішувати її долю, а тим паче ламати характер дитини на свій розсуд ви не маєте права. Ви можете допомогти дитині обрати життєвий шлях, вивчивши її здібності та інтереси і створивши умови для їх реалізації.

- У багатьох примхах і витівках дитини винні ви самі, тому що вчасно не зрозуміли її, не бажали сприймати її такою, якою вона є.

- Завжди помічайте і підтримуйте найкращі риси вашого малюка. Вірте у його сили, показуйте йому свою впевненість у цьому і проявляйте любов до дитини.

Отже, сучасний виховний процес вимагає від педагогів глибоких знань гуманістичних засад педагогіки, якнайчастішого звертання до здобутків світової гуманістичної спадщини, поширення цих знань серед батьків заради побудови істинних гуманних взаємовідносин з дитиною.

Література

1. Акопян Л. Налагоджуємо співпрацю з батьками//Палітра педагога.- 2011. №1. – С.10-15.

3. Ми запрошуємо дитину у світ і за неї відповідаємо. М.Машовець.// Дошкільне виховання. 2013. - №12. С.7-9.

4. Повернутися обличчям до дитини. Л. Ярославцева// Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2014. - №1.- С.4-9.

5. Світу потрібні діяльні світлоносці. Матеріали Восьмих Всеукраїнських читань з гуманної педагогіки «Учитель»// Дошкільне виховання. – 2013. №12. – С.2.

Особливості формування просоціальної поведінки старшому підлітковому віці

Нечерда В. Б., науковий співробітник лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання

Автор розглядає проблему формування просоціальної поведінки, яка набуває гостроти під час виховання учнів перехідного віку, зокрема, старшого підліткового, коли постає особлива необхідність розвитку тих рис, що ними має володіти просоціальна особистість.

Ключові слова: просоціальна поведінка, старший підлітковий вік, формування просоціальної поведінки старших підлітків.

Підлітки є найбільш чутливими до сприйняття деструктивних стереотипів, що панують у суспільстві, найбільш схильними до наслідування проявів агресії. Для формування просоціальної поведінки старших підлітків необхідно уточнити значення навантаження поняття “просоціальна поведінка” і який саме вік ми вважаємо старшим підлітковим.

Під просоціальною поведінкою зазвичай розуміються будь-які спрямовані на благополуччя інших людей дії. Ці дії часто досить різноманітні. Їх діапазон може простягатися від звичайних проявів люб'язності, благодійної діяльності до допомоги людині, що опинилася в небезпеці, потрапила у скрутне становище і навіть аж до самопожертви, порятунку іншої людини ціною власного життя [див.1, с.69]. Просоціальною поведінкою також називають “будь-які альтруїстичні дії, спрямовані на благополуччя інших людей, надання їм допомоги” [2, с.532].

Отже, просоціальна поведінка загалом визначається як поведінка, орієнтована на благо суспільства та допомогу людям. За російською дослідницею Ю.Мазур, модель просоціальної поведінки включає в себе: а) позитивні уявлення особистості про себе, що визначають ставлення до інших і пов'язані зі здатностями до солідарності і співчуття - це відбивається у здатності людини до емпатії, у співробітництві і взаємодопомозі, у вмінні вирішувати конфліктні та складні ситуації; б) систему життєвих цінностей, які визначають стратегії взаємодії зі світом; в) здатність особистості реалізовувати себе на шляху альтруїстичної, суспільно значущої діяльності [див.3, с. 119].

Звичайно, формування просоціальної поведінки є важливим для особистості будь-якого віку, проте воно набуває особливої цінності у перехідному віці, протягом якого “... ламаються і перебудовуються всі колишні відносини дитини до світу і до самої себе... і розвиваються процеси самосвідомості і самовизначення, що призводять, кінець кінцем, до тієї життєвої позиції, з якою школяр починає своє самостійне життя” [4, с.284]. І лише за умов цілеспрямованого виховання просоціальних якостей особистості, що формується, фундаментом цієї життєвої позиції у вже дорослої людини стануть установки на просоціальність.

У своєму дослідженні під старшими підлітками ми розуміємо осіб від 15 до 17 років. У віковому діапазоні 10 – 18 років (нижня і верхня межі підліткового віку) доцільно, на нашу думку, виокремити молодший – 10-12 років, середній – 13-14 років і старший підлітковий вік – 15-18 років. Така вікова градація зумовлена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 02.12.2013 р. N 1055 - наказ “Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді” від 2 червня 2009 року N 382, а конкретніше, його розділ “Тимчасові стандарти, критерії та індикатори надання медичної допомоги підліткам та молоді в центрах (відділеннях, кабінетах) медичної допомоги підліткам та молоді”, який наприкінці 2013 року було доповнено новими поняттями, а саме поняттям “підлітки” і поняттям “молодь, молоді громадяни”. Практично вперше поняття підлітки закріплене у чинному законодавстві України. З 2013 року під поняттям “підлітки” в Україні розуміються особи у віці 10-18 років [див. 5].

Старший підлітковий вік 15-18 років (у школі старший підлітковий вік має межі 15-17 років, оскільки сучасні учні закінчують школу, як правило, у 16-17 років) вважається нами особливо важливим для засвоєння цінностей просоціальної поведінки. Саме в цьому віці у підлітків формуються переконання і світогляд, виникає потреба зрозуміти себе, сенс життя. Постає проблема вибору професії. Виникає бажання бути поміченим, прагнення заявити про себе, з'являється впевненість у собі. У 15-17 років “головним новоутворенням є відкриття власного Я, розвиток рефлексії, усвідомлення власної індивідуальності та її властивостей, поява життєвого плану, настанова на свідому побудову власного життя. Значної ваги ... набуває усвідомлення ... тих якостей навколишніх людей і своїх власних, які впливають на людські взаємини” [6, с.77]. При цьому старші підлітки проявляють самостійність і стійкість суджень про моральні норми, що регулюють взаємини людей. Проте такі вікові особливості, як недостатній розвиток вольової сфери, відсутність достатнього досвіду моральної поведінки, велика критичність по відношенню до інших, негативно впливають на стійкість і глибину емоційно-моральних ставлень і можуть призвести до формування якостей, що перешкоджатимуть у майбутньому просоціальній поведінці. У кінцевій фазі підліткового віку емоційно-моральні взаємини все тісніше пов'язані із самосвідомістю і вольовою саморегуляцією поведінки, внаслідок чого мають місце різні рівні саморегуляції поведінки підлітків на основі моральних переконань. На високому рівні спостерігається стійкий прояв моральної самоактивності і саморегуляції у всіх ситуаціях діяльності і спілкування.

Вищевикладене дозволяє стверджувати, що старший підлітковий вік (15-17 років) є сенситивним до формування просоціальної поведінки, а, отже, саме в цьому віці необхідно здійснювати цілеспрямовану роботу з організації цього процесу. В цей віковий період заходи з формування просоціальної поведінки мають бути спрямовані на активне та свідоме самовиховання старших підлітків, залучення ними сили волі для подолання внутрішніх протиріч та кризових явищ. Формування необхідних знань і вмінь сприятиме

становленню світогляду старшого підлітка і його власного ставлення до оточуючої дійсності, допоможе старшому підлітку усвідомити й оцінити себе, набути впевненості в собі та своєї значимості для інших, адекватно ставитися до оцінок інших, сформує у нього суспільно спрямовану мотивацію. Все це дозволить випустити зі шкільних лав у широкий світ сильних, вольових особистостей з високим рівнем самоконтролю та дисципліни й готовим досвідом просоціальної поведінки. Саме тому нами обрано вікову групу 15-17 років, що відповідає старшому підлітковому віку.

В цьому віці соціально-психологічні форми роботи зі старшими підлітками мають бути спрямовані на становлення відповідних якостей просоціальності – розвиток тих рис, які виявляють просоціальну особистість з-поміж інших. На нашу думку, такими рисами є: *самовладання* - вміння володіти собою, своїми емоціями та вчинками, тобто вміння тримати під контролем свідомості свої емоції, думки й відповідно до цього вибудовувати свою поведінку; *емпатія* – здатність до співпереживання, осягнення емоційного стану іншого, розуміння його на рівні чуттів, намагання емоційно відгукнутися на його проблеми; *доброзичливість* - ставлення до іншої людини, заґрунтоване на загальнолюдських цінностях; *довіра* - відкриті, позитивні взаємовідносини між людьми, що відображають впевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони; *гнучкість* – вміння в залежності від складу учасників подій та обставин, що склалися, прийняти рішення та побудувати систему стосунків

Формування просоціальної поведінки старших підлітків – учнів загальноосвітньої школи виступає як систематичний і цілеспрямований виховний процес, що являє собою різноманітні форми й методи педагогічно-виховної діяльності, спрямованої на свідоме прийняття учнями соціально-значущих норм і цінностей, розвиток відповідних рис, що ними має володіти просоціальна особистість, прагнення і вміння конструктивно вирішувати міжособистісні та групові суперечності.

Література

1. Фурманов И.А. Социально-психологические проблемы поведения: Курс лекций. – Мн.: БГУ, 1998. — 91с.
2. Маклакова А.Г. Общая психология. – СПб.: Питер, 2001.– 592с.
3. Мазур Ю.О. К вопросу о просоциальной направленности личности: ценностно-смысловой аспект [Текст] / Ю.О. Мазур // Философия и социальная динамика XXI: проблемы и перспективы: материалы III международной научной конференции. - Омск: АнтропоТопос, 2008. - Ч. 2. - С. 118-122.
4. Божович Л. И. Личность и её формирование в детском возрасте. – М.: Наука, 1986. –364 с.
5. Наказ N 382 від 2 червня 2009 року «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді» / ЛігаЗакон [Електронний ресурс] / Режим доступа: <http://search.ligazakon.ua>

6. Кузьміна О.В. Моральний світ та ціннісні орієнтації старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів – основні складові їхньої життєвої компетентності // Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України. – 2011. - №3 (72). – С. 51-60.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОСОЦИАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ В СТАРШЕМ ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

Автор рассматривает проблему формирования просоциального поведения, которая приобретает остроту во время воспитания учащихся переходного возраста, в частности, старшего подросткового, когда возникает особая необходимость развития тех качеств, которыми должна обладать просоциальная личность.

Нечерда Валерия Борисовна - научный сотрудник лаборатории превентивного воспитания Института проблем воспитания Академии педагогических наук Украины.

PARTICULAR QUALITIES OF FORMATION OF PROSOCIAL BEHAVIOR IN OLDER TEENAGERS

The author considers the problem of formation of prosocial behavior, which becomes sharpness during the upbringing of the students of transitional age, in particular, of the older teenagers, when there is a special need for the development of those qualities, which should have a Prosocial personality.

Necherda Valeria B. - researcher of laboratory of preventive upbringing of the Institute of educational problems at the Academy of pedagogical Sciences of Ukraine.

Модель взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків

Серих Л. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики виховання Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

У статті розкриті деякі аспекти побудови моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків. Показаний вплив методів та форм роботи на розв'язання кола питань естетичного виховання підлітків, їх роботу в групах для вирішення естетичних завдань.

Модель взаємодії побудована відповідно до мезорівня та мікрорівня, які є активними і ми можемо на них впливати. До мезорівня включаємо: педагогічний колектив, вчителів або керівників гуртків, психологічний супровід, за допомогою якого здійснюється навчально-виховний процес.

У моделі на мезовівні враховується також професіограма вчителя або керівника гуртка, яка включає складові – його методичний рівень, володіння виховними технологіями, формами роботи, рівень освіти вчителя або

керівника гуртка, стаж його роботи (основні (сумісники). Розкривається також роль батьків у вихованні дітей.

На мікрорівні розглядаємо учнівське самоврядування; учнів, вихованців як психолого-педагогічну категорію, їх особистісні якості, вікові особливості, базові знання, уміння, навички тощо.

Ключові слова: *естетичне виховання, взаємодія, взаємодія підлітків, модель взаємодії, загальноосвітні та позашкільні навчальні заклад, мезорівень, мікрорівень.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах значно актуалізується проблема естетичного виховання підростаючих поколінь, від рівня якого залежить стан вихованості людей в суспільстві, їх культури і гуманістичного ставлення до різних явищ оточуючої дійсності. Естетичне виховання втілює в собі всі могутні резерви зовнішнього і внутрішнього перетворення особистості як естетичної і духовно-моральної цінності. Естетичне виховання органічно пов'язане з іншими видами виховання і складає цілісний процес емоційно-образного впливу на підростаючу індивідуальність. Проте, воно має свої специфічні особливості, які необхідно враховувати в організації навчально-виховного процесу як загальноосвітнього, так і позашкільного навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасною психолого-педагогічною наукою зроблено суттєвий внесок у створення науково-методичного підґрунтя для формування освітньо-виховного середовища як загальноосвітнього, так і позашкільного навчального закладу та забезпечення креативної спрямованості його невід'ємної складової – навчально-виховного мікросоціуму. Значними є наукові доробки щодо дослідження проблеми формування творчої особистості (Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Роменець, С. Рубінштейн та ін.), розвитку психолого-педагогічних теорій розвивального навчання й виховання (І. Бех, В. Рибалка, Г. Костюк, В. Моляко, Н. Недодатко, В. Паламарчук та ін.).

Аналіз сучасних досліджень і публікацій з означеної проблеми свідчить, що в педагогічній науці за останні роки значно посилилася увага до дослідження проблем розвитку позашкільної освіти. На вдосконалення теоретико-методологічних засад позашкільної та позакласної виховної роботи спрямовано наукові дослідження українських дослідників (Л. Балясна, О.Биковська, І. Вінниченко, Л. Вовк, О. Киричук, Б. Кобзар, М. Коваль, Е. Костяшкін, Н. Ничкало, К. Сокольников, Ю. Столяров, О. Сухомлинська, Т. Сущенко, В. Якубовський та ін.). Соціально-педагогічний аспект діяльності позашкільних закладів розглядали О. Бездверна-Хомерікі, А. Капська, І. Пінчук, О. Рассказова, Л. Тихенко та інші.

На основі вищевикладеного, **метою статті** є здійснення розробки моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків.

Виклад основного матеріалу. У низці наукових досліджень, організаційно-управлінських та методичних матеріалах наголошується на

важливості впровадження сучасних підходів, методик і технологій, формування базових компетентностей і соціалізації підлітків у процесі пізнавально-практичної та навчально-творчої діяльності, розвитку творчих здібностей учнівської молоді в процесі пошуково-дослідницької діяльності, гуманізації профільної та допрофесійної освіти, визначення шляхів підвищення ефективності навчально-виховної та розвивальної роботи в контексті формування розвивального середовища навчального закладу.

Розглядаючи метод (у розробці моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів) як сукупність педагогічних підходів, прийомів і засобів пізнання дійсності, методика естетичного виховання підпорядковується педагогічній меті – від вивчення предмета пізнання до опанування загальними принципами впливу мистецької діяльності на формування особистості. Тобто, методика, як галузь педагогічної науки, розглядає теорію та методи навчання. Методика естетичного виховання теж будується на науково обґрунтованих методологічних принципах пізнання культурних і мистецьких цінностей, де як базис використовуються основні положення педагогіки, психології та естетики. Це також ми враховуємо в моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків.

Сучасна наука розробила достатній понятійний апарат з теорії і практики естетичного виховання, визначила різні підходи до природи, механізму, функцій, структури, змісту естетичного виховання. Естетичне виховання розглядається як процес "формування певного естетичного відношення людини до дійсності. У процесі естетичного виховання виробляються орієнтація особистості у світі естетичних цінностей, у відповідності з уявленнями про її характер, що складаються у певному конкретному суспільстві, і залучення до цих цінностей" [1, с. 427].

Специфічність естетичного виховання, з погляду Є. Квятковського, полягає у цілеспрямованості процесу формування творчо активної особистості, здатної з позицій доступного їй розуміння ідеалу сприймати й оцінювати прекрасне, досконале, гармонійне, інші естетичні явища в житті, природі, мистецтві. Провідним завданням естетичного виховання є формування у школярів художньо-естетичних і творчих здібностей, розвиток образного мислення на основі творчої практики [2, с. 9-12].

Історико-культурологічні дослідження в освітньо-мистецькому просторі дали змогу обґрунтувати педагогічні процеси становлення, розвитку, навчання і виховання підлітків у художньо-естетичній діяльності (Ю. Алієв, Б. Лихачев, О. Рудницька, О. Сухомлинська та інші). Їхні ідеї полягають у використанні загальнокультурних мистецьких традицій, взаємозв'язку духовної, класичної і народної культур, у формуванні естетичних орієнтацій підлітків.

Становлення педагогічного процесу в освітньо-культурних закладах і установах відтворювали: П. Аллепський, І. Гриневецький, Г. Рачинський, Г. Нижанковський, Т. Паліковський, Г. Пірамович та інші [3, с. 23]. Їхні дослідження дали змогу по-новому сприймати конкретне мистецьке життя

підлітків та збагатити уявлення про художньо-творчу діяльність. Заняття з образотворчого мистецтва, музики, композиції, театральної справи, гри на різних інструментах, жива естетична думка впливають на мотивацію навчання підлітків, на створення емоційно-естетичного клімату в творчому середовищі, а вплив мистецької атмосфери педагогічного процесу з часом знайшов своє виявлення у музичному театрі-студії.

Поняття "взаємодія" загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків всі компоненти навчання і виховання. Це, вважає Н. Мойсеюк [4, с. 145], динамічна взаємодія вихователів і вихованців, спрямована на досягнення поставленої мети.

Гармонійно розвинена особистість формується лише під час цілісного педагогічного процесу, в якому повною мірою забезпечується гармонія педагогічних впливів. Це керований процес, і через вирішення численних педагогічних завдань, підпорядкованих кінцевій меті, системі, він вносить зміни в розвиток особистості. Ми підтримуємо думку Н. Мойсеюк про те, що педагогічний процес не є нерозривним ланцюгом розвиваючих взаємин вихователів і вихованців, оскільки перші беруть на себе роль інтепретатора, критика, залишаючись при цьому емоційно не включеними у взаємодію, а останні підключають до неї особистісні спогади, асоціації, емоції, набуті знання. В контексті нашого дослідження особливо важливим є те, що саме художньо-творча діяльність у педагогічному процесі відображає життя підлітків, формує критерії оцінки явищ дійсності, характерів та вчинків.

Ми вважаємо, що цей процес забезпечує емоційну стабільність підлітків, варіативність виховного середовища, гарантує можливість вибору виду естетичної діяльності, надає їй педагогічне забезпечення успішності, формує позитивну оцінку з боку керівників.

Результативність як форма процесу, з одного боку, це цілісна система, в якій предметом вивчення є структура, закони поєднання частин у функціональне ціле, а з іншого, полісистемне утворення. Воно включає: природні дані і логіку мислення; вміння передати специфіку жанру і стилю твору; правильно користуватися власними вміннями, навичками; вільно володіти мовною культурою, активно спілкуватися з глядачами.

Іншими словами, результативність цього утворення є наслідком тих зрушень, надбань і досягнень, які визначено у меті педагогічного процесу.

Особистісно-орієнтована стратегія педагогічної взаємодії характеризується такими особливостями: ставленням до учня (вихованця) як суб'єкту власного розвитку; орієнтацією на розвиток і саморозвиток його особистості; створенням умов для самореалізації і самовизначення особистості; установленням суб'єкт-суб'єктних відношень.

Для визначення навчальної роботи, заснованої на безпосередній взаємодії суб'єктів навчальної діяльності, дослідники використовують такі терміни, як "груповою робота", "спільна навчальна робота", "навчальне співробітництво" та ін. Сьогодні у вітчизняній педагогіці все частіше використовується термін "навчальне співробітництво", як найбільш змістовний, діяльнісно-орієнтований, який визначає багатобічну взаємодію

усередині навчальної групи й взаємодію вчителя з групою. Співробітництво як спільна діяльність, як організаційна система активності взаємодіючих суб'єктів характеризується: 1) просторовою й тимчасовою співприсутністю, 2) єдністю мети, 3) організацією і управлінням діяльністю, 4) наявністю позитивних міжособистісних взаємин.

Співробітництво в навчальному процесі являє собою розвинену мережу за такими лініями: 1) вчитель-учень (керівник гуртка-вихованець), 2) учень-учень (вихованець-вихованець) в парах (діадах), трійках (тріадах), 3) загальногрупову взаємодію учнів (вихованців) в колективі [5, с. 58].

Співробітництво стає продуктивним, якщо: здійснюється за умови включення кожного учня (вихованця) в розв'язання завдань не в кінці, а на початку процесу засвоєння нового предметного змісту; організовано як активне співробітництво з учителем (керівником гуртка) та іншими учнями (вихованцями); у процесі навчання відбувається становлення механізмів саморегуляції поведінки й діяльності учнів (вихованців); усвідомлюються уміння створення цілей.

Навчання й виховання в співробітництві розглядається в світовій педагогіці як найбільш успішна альтернатива традиційним методам. Вони також відображають особистісно-орієнтований підхід. Працюючи у групі, можна спитати у товариша, якщо щось не зрозумів, або обговорити з ними розв'язання будь-якого завдання. Кожен член групи усвідомлює свою відповідальність за власні успіхи, від яких залежить успіх всієї групи.

Головна мета навчання в співробітництві – навчатися разом, а не просто щось виконувати гуртом. Найбільш цікавими варіантами навчання в співробітництві є навчання в парах, в команді, колективна взаємодія, дослідна робота в малих групах та інші. Починати навчання в взаємодії або співробітництві необхідно з планування приміщення, потім поступово, крок за кроком привчати учнів (вихованців) діяти за умов: взаємодіяти у групі з будь-яким партнером; працювати активно, серйозно ставитись до дорученого завдання; ввічливо й доброзичливо спілкуватися з партнерами; відчувати почуття відповідальності не тільки за свої власні успіхи, а й за успіхи своїх партнерів, усього класу (групи); повністю усвідомлювати, що спільна робота в групі – це серйозна і відповідальна праця.

З цією метою необхідно визначити навчально-пізнавальну мету уроку (заняття) і дидактичне завдання використання даного метода. Це завдання має бути повністю усвідомлено учнями (вихованцями).

Наступний крок – робота над планом уроку (заняття): визначення видів діяльності на уроці (занятті) (новий матеріал, закріплення, використання) і визначення, на якому етапі уроку (занятті) буде робота в співробітництві й за яким варіантом). Організовуючи роботу в групах, необхідно продумати ролі для учнів (вихованців): ведучій, редактор, оформлювач, доповідач тощо. Р.Джонсон і Д. Джонсон виділяють наступні відмінності роботи у малих групах за методикою навчання в співробітництві від інших форм групової роботи: залежність членів групи; відповідальність кожного члена групи за власні успіхи і успіхи своїх товаришів; спільна навчально-пізнавальна,

творча діяльність учнів у групі; соціалізація діяльності учнів у групі; загальна оцінка роботи в групі, яка складається з оцінки форми спілкування учнів разом з академічними результатами роботи [6, с. 37-38].

Розглянувши основні структурні складові, побудуємо модель взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів схематично (рис. 1).

Рис 1. Структурні складові моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів

Висновки. Кожен з указаних аспектів, складових моделі потрібен для результативної роботи групи. Головне, слід структурувати діяльність учнів (вихованців) таким чином, щоб вони були включені в активну спільну діяльність з особистою відповідальністю за діями кожного і власні дії.

Література

1. Эстетическое воспитание в школе / [под ред. М.Р. Семенова]. – Казань : Изд-во КГУ, 1991. – 184 с.
2. Квятковский Е.В. Методологические проблемы совершенствования системы эстетического воспитания // Система эстетического воспитания школьников / Под ред. С.А.Герасимова. – М. : Педагогика, 1983. – С. 9-12.
3. Ступарик Б.М. Шкільництво Галичини / Б.М. Ступарик. – Івано-Франківськ, 1984. – 144 с.
4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : Навч. посібн. / Н. Є. Мойсеюк. – 3-е вид., доповн. – К. : ВАТ "КДНК", 2001. – 608с.
5. Нор К. Ф. Використання американського досвіду формування комунікативних умінь майбутніх учителів / К. Ф. Нор // Педагогічні науки:

науково-метод. журнал. – Т. 28. – Вип. 15. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2003. – С. 54-58.

6. Коротаяа Е.В. Директор-учитель-ученик: пути взаимодействия / Е. В. Коротаяа. – М. : Сентябрь, 2000. – 144 с.

В статье раскрыты некоторые аспекты построения модели взаимодействия общеобразовательных и внешкольных учебных заведений в эстетическом воспитании подростков. Показано влияние методов и форм работы на решение круга вопросов эстетического воспитания подростков, их работу в группах для решения эстетических задач.

Модель взаимодействия построена согласно мезоуровня и микроуровня, которые являются активными, и мы можем на них влиять. На мезоуровне включаем: педагогический коллектив, учителей или руководителей кружков, психологическое сопровождение, с помощью которого осуществляется учебно-воспитательный процесс.

В модели на мезоуровне учитывается также Профессиограмма учителя или руководителя кружка, которая включает составляющие – его методический уровень, владение воспитательными технологиями, формами работы, уровень образования учителя или руководителя кружка, стаж его работы (основные, совместители). Раскрывается также роль родителей в воспитании детей. На микроуровне рассматриваем ученическое самоуправление; обучающихся, воспитанников как психолого-педагогическую категорию, их личностные качества, возрастные особенности, базовые знания, умения, навыки и т.п.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, взаимодействие, взаимодействие подростков, модель взаимодействия, общеобразовательные и внешкольные учебные заведения, мезоуровень, микроуровень.

Sierykh L.V. Interaction model school and out educational institutions in aesthetic education of adolescents.

The article reveals some aspects of constructing a model of interaction and secondary school educational institutions in aesthetic education of adolescents. Shows the influence of methods and forms of work to address the range of issues of aesthetic education of adolescents, their work in groups to solve aesthetic problems. The interaction model is built according to the mezo and micro level that are active, and we can influence them. At the mezo level include: pedagogical staff, teachers or heads of circles, psychological support, through which the educational process.

The model also takes into account the mezo level Professiogram teacher or head mug, which includes components - its methodological level, ownership of educational technologies, forms of work, education or the head teacher mug, the experience of his work (basic pluralists). Also revealed the role of parents in raising their children. At the micro level considering student government; students and pupils as a psychological and educational category, their personality, age characteristics, basic knowledge, skills, etc.

Keywords: aesthetic education, interaction, interaction adolescent model of interaction, educational and extracurricular educational institutions, mezo, micro level.

Пріоритетні цінності виховання у сучасній школі

Сіваченко І. Г., методист Центру громадянського виховання КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

У статті розкрито пріоритетні цінності виховання у сучасному навчальному закладі.

Ключові слова: аксіологія, педагогічна аксіологія, аксіологічний підхід, цінність, виховання.

Постановка проблеми. У період соціальних потрясінь, які сьогодні переживає українське суспільство, особливої актуальності набуває проблема цінностей, відбувається переорієнтація, переоцінка цінностей. Особливо гостро сприймається девальвація моральних чеснот – справедливості, порядності, відповідальності, обов'язку. Активізується потяг до вічних цінностей, які розглядають етика, культурологія, релігія. Все це надає нових стимулів до осмислення місця людини в світі, яка своєю діяльністю здатна створювати або руйнувати цінності – матеріальні і духовні, соціальні і політичні, естетичні та етичні. Ціннісні уявлення регулюють поведінку людей і стосовно сучасних їм реалій, спрямовують її. Обираючи спосіб життєдіяльності, оцінюючи привабливість політичних стратегій, порівнюючи запропоновані суспільні моделі розвитку, громадяни визначають власну програму діяльності, моделюють певний спосіб ставлення до влади, держави, безпосереднього оточення.

Мета статті – розглянути пріоритетні цінності виховання в сучасній школі. Адже в усі часи освіта залишається невід'ємною частиною духовного життя суспільства. «Людство живе так, як навчається, і навчається так, як хоче жити». Саме тому сьогодні для української педагогічної спільноти питання цінностей теперішніх і прийдешніх поколінь стає особливо актуальним. Допомогти молодій людині визначити цінності власного життя, моральні принципи, гуманістичні ідеали, здійснити ціннісне проектування своїх життєвих устремлінь у бажане майбутнє, визначити форми і способи цього планування – має стати головним завданням виховання в умовах сучасного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Із часів Арістотеля засадничим поняттям, яке зумовлює існування людських уявлень про «бажане» і «належне», вважається поняття «благо». Благом вважалось те, що є кращим для кожного суцього, або те, що робить благами інші причетні до нього речі.

Розвиваючи погляди Арістотеля, Платон визначив існування двох світів (сфер буття) – фізичну (природну) реальність, чуттєве буття; та

ідеальну (надприродну) реальність, буття ідей (ейдосів), доступну лише розуму. Ці два світи, за Платоном, пов'язує єдине начало – благо. Ідея блага й уявлення про його досягнення в реальному житті людини стали основою європейської традиції осмислення проблеми цінностей.

Значно пізніше, ніж постає проблема цінностей, виникає окремий розділ філософського знання **аксіологія** (від грец. $\alpha\chi\iota\alpha$ – цінність) – філософська теорія цінностей, що з'ясовує якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольнити потреби, інтереси, запити і бажання людей [7].

Цінністю вважається все, що для людини значуще, має особистісний або суспільний смисл. Цінності поділяють відповідно до їх носіїв на індивідуальні, групові (колективні, національні), вселюдські. До вселюдських цінностей належать цінності добра (блага), свободи, істини, правди, творчості, краси, корисності, віри, надії, любові. Індивідуальними цінностями є життя (вітальні цінності), щастя, благополуччя, здоров'я, родинний добробут. Національні цінності охоплюють такі доброчесності, як незалежність, добросусідство, патріотизм, гідність, соціальний спокій, мир тощо. У будь-якій сфері людського життя і діяльності функціонує своя система цінностей.

Поняття «цінність» пов'язане з аксіологічною категорією «оцінка» – вимірювання (поцінування чи заперечення) цінності. Вона виявляється у практичному ставленні до суспільних, політичних, економічних, культурних подій життя.

Відомо, що зміст категорії цінності обумовлений як соціально, так і історично. У процесі становлення людства і окремих етносів змінювався характер ставлення людей до навколишнього світу, до самих себе, до інших людей, до праці як необхідного способу самореалізації, і одночасно з цим змінювалися і вектори стосунків, які визначають цінності суспільної свідомості. Однак безсумнівно те, що ціннісні пріоритети завжди були пов'язані з людиною, змістом її життя і діяльності, яке відбувається у певному етнокультурному контексті.

Пріоритетними для нашого суспільства і для сучасного виховання можуть бути такі визнані цінності, як людина, життя, родина, Батьківщина, праця, колектив у найрізноманітніших варіантах їх соціально-психологічних проявів на гносеологічному, онтологічному і практичному рівнях.

Сьогодні багато педагогів звертаються до специфіки національних і загальнолюдських цінностей – соціальних, духовних і психологічних, – намагаючись визначити плідні шляхи і відшукати відповідні їм механізми ефективного формування у сучасних учнів ціннісних орієнтацій. У такому випадку виховання програмується як процес, спрямований на засвоєння найбільш актуальних для сучасного українця національних і загальнолюдських цінностей. В теорії і на практиці важливо реалізувати головні ідеї української етнопедагогіки, народної педагогіки, класичної педагогічної спадщини, професійні аксіологічні орієнтації, позитивні

цінності, індивідуальні здібності: спілкування, взаємо-порозуміння, творчу спрямованість.

Упевнено розвивається **педагогічна аксіологія** – наука про цінності освіти, у яких представлена система значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, які регулюють взаємодію в освітній сфері і формують компонент відносин у структурі особистості [2].

І.А. Бех, В.О. Огнев'юк, В.І. Андрєєв, Є. Бондаревська, І.Ф. Ісаєв, С.В. Кульневич, В.О. Сластьонін підкреслюють необхідність у межах вивчення педагогічних дисциплін спеціально виділити як методологічну основу аксіологічний підхід, який додасть процесу підготовки майбутніх вчителів ціннісну спрямованість. Актуальною ця проблема може бути і для педагогів, чиє професійне навчання і становлення відбувалося значно раніше.

Аксіологічний підхід як філолофсько-педагогічна стратегія показує шляхи розвитку професійного мистецтва, використання педагогічних ресурсів для розвитку особистості і проектує перспективи вдосконалення системи освіти [5].

І. Котова та Є. Шиянов зазначають: «Аксіологічний підхід органічно властивий гуманістичній педагогіці, оскільки людина розглядається в ній як найвища цінність суспільства та самоціль суспільного розвитку. У цьому зв'язку аксіологія, яка виступає більш загальною до гуманістичної проблематики, може розглядатися як основа нової філософії освіти і, відповідно, методології сучасної педагогіки» [4].

Аксіологічне ядро сучасного виховання складають такі цінності:

Батьківщина (вона нерозривно пов'язана з патріотизмом, любов'ю і повагою до Батьківщини, гордістю за свою країну і свій народ, відповідальністю перед сучасними і майбутніми поколіннями співвітчизників);

колектив (поєднання особистих інтересів із суспільними, взаємна підтримка і допомога, обов'язковість і відповідальність);

праця (ставлення до праці як необхідного способу самореалізації людини, розуміння важливості праці, ретельність і ініціатива);

гуманізм як **визнання людини вищою цінністю**, що пов'язано з проявом доброти, чуйності, розуміння, милосердя;

природа, яка містить могутній духовний і матеріальний потенціал, вона умова, джерело і середовище життя людини;

здоров'я, як процес збереження і розвитку біопсихосоціальних функцій людини, воно створює основи оптимальної працездатності і соціальної активності.

Основні орієнтири виховання спрямовують виховний процес на формування ціннісних ставлень особистості до соціального та природного середовища та самої себе. Ключовими змістовими лініями визначені ціннісне ставлення до суспільства і Батьківщини, ціннісне ставлення до природи, ціннісне ставлення до людей, ціннісне ставлення до себе, ціннісне ставлення до праці, мистецтва і культури [1].

У межах методичних виїздів до районів і міст Харківської області Центром громадянського виховання КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» проведено дослідження ціннісних орієнтацій учнів 9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів Харківської області.

Результати анкетування школярів показали, що сімейні, родинні цінності є пріоритетними для 90 % опитаних. Пов'язують власне майбутнє з Україною 75 %, мир у суспільстві цінують 87 % підлітків. У 70 % школярів сформоване ціннісне ставлення до праці, знання є цінними для 80 % респондентів, культура і мистецтво – для 76 %. Природу сприймають як цінність 78 % учнів.

Ціннісне ставлення до себе оцінювалося за такими складовими: цінність фізичного здоров'я визнали 82 % учнів; здатність до самостійного та відповідального вибору продемонстрували 75 %; прийняття себе такими, якими вони є, – 67 %.

Такий розподіл відповідей учнів відповідає віковим особливостям розвитку підлітків і підтверджує цілеспрямовану роботу педагогічних колективів закладів області щодо формування ціннісного ставлення особистості до соціального та природного довкілля й самої себе. Змістові лінії виховання, за якими спостерігаються невисокі показники рівня сформованості, потребують особливої уваги в подальшому плануванні та організації виховної роботи.

Подальша науково-методична робота з педагогами області має буде спрямована на організацію ціннісно-зорієнтованого педагогічного процесу, що, на думку Ткачової Н.О., «є цілісною динамічною системою, яка включає такі структурні компоненти: стратегічну мету-цінність, тактичні (часткові) цілі-цінності й завдання-цінності, зміст-цінність, ціннісно-зорієнтовану взаємодію вчителів та учнів, а також результати-цінності» [8].

Висновок. Вирішення поставлених перед сучасною школою завдань формування особистості, яка успішно самореалізується в умовах швидких соціальних змін, здатна до прийняття самостійного рішення в ситуації вибору варіантів поведінки чи дій, особистості з високим рівнем моральної культури та сформованою системою соціально значущих ціннісних орієнтацій можливе за умов оновлення діяльності загальноосвітнього навчального закладу на аксіологічних (ціннісних) засадах.

Ми погоджуємося з думкою, що послідовне і грамотне впровадження ціннісного підходу в усі гуманітарні галузі, починаючи з освіти, дасть точну відповідь на питання, у якому напрямку буде розвиватися освіта та суспільство в цілому. При цьому пріоритетними цінностями виховання залишаються такі: людина – це абсолютна цінність; сім'я – природне середовище розвитку людини, частина історії народу; праця – основа людського буття, рівня життя; знання – багатство особистості, надія народу, а школа – її наріжний камінь; Батьківщина – це початок усього, пам'ять серця, народження душі, народження громадянина; Земля – загальний дім, родина, батьківщина для всього людства, цілісного й неподільного; мир –

головна умова існування Землі, Батьківщини, сім'ї, людини і є такою завдяки знанню та праці [3].

Література

1. Наказ МОНмолодьспорту України від 31.10.2011 № 1243 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів Загальноосвітніх навчальних закладів України»
2. Андрущенко В., Лутай В. Філософія освіти в сучасній Україні: стан та перспективи розвитку // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 5-13.
3. Зубалій Н.П., Скрипченко О.В. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посібник. - 2001.
4. Котова И.Б., Шиянов Е.Н. Филосовские основания современной педагогики. – Ростов н/Д.1994. – С. 15.
5. Крижко В.В., Мамаєва І.О. Аксіологічний потенціал державного управління освітою. Навчальний посібник. – К.: Освіта України, 2005. – 217 с.
6. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. – К.: Знання України, 2003. – 450 с.
7. Пазенок В.С. Філософія: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2008. – 280 с.
8. Ткачова Н.О. Аксіологічні засади педагогічного процесу в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2007.

Напрямок 2: Діяльність методичних об'єднань педагогів щодо впровадження Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів

Роль класного керівника у вихованні особистості учнів

Жеваченко О. В., заступник директора з виховної роботи Куп'янська гімназія № 1 Харківської області

Котова А. В., кандидат пед. наук, доцент кафедри англійської мови Харківського національного університету ім. В. Н. Карабіна

На сучасному етапі розвитку суспільства завданням педагогів середньої школи є не тільки прищеплення учням нових знань та умінь, але й виховання молоді, формування у них таких рис характеру як доброта, доброзичливість, щирість, співчуття до іншої людини, повага до батьків, вчителів, людей старшого віку, готовність надати підтримку іншій людині, тобто формування у молоді тих якостей та рис характеру, які дозволять їм бути гідним громадянином власної держави.

На необхідності приділення уваги вихованню молоді наголошується й у низці нормативних документів, а саме у державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти в Україні ХХІ століття, Законі «Про загальну середню освіту», «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності», Програмі «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» тощо, в яких наголошується на необхідності підняття значущості загальнолюдських гуманістичних цінностей.

Вважаємо, що ключову роль у вихованні у молоді цих якостей відіграють батьки, педагоги та оточуюче середовище дитини. Метою даної роботи є розкриття ролі класного керівника у цьому питанні, адже саме вони проводять з дітьми багато часу, кожен день спілкуються з ними та коригують їх поведінку, проводять позакласні години та інші виховні заходи, спрямовані на розвиток дитини та формування її особистості, від класного керівника багато у чому залежить соціальний розвиток та діяльність учнів.

Одним із основних завдань класного керівника є створення виховуючого середовища, яке сприяє розвитку особистості учня, його громадської та соціальної позиції у подальшому.

Проводячи роботу у дитячому колективі, класному керівнику необхідно враховувати такі критерії як:

- вікові особливості учнів;
- рівень їх знань та умінь;
- стан дисципліни у класі;
- наявність таких якостей, як працьовитість, колективізм, усвідомлення громадського обов'язку.

Під час роботи у дитячому колективі класним керівником застосовується ціла низка методів, які сприяють досягненню поставленим цілям у вихованні. До найпоширеніших з них можна віднести:

- повсякденне спостереження за діяльністю і поведінкою учнів;
- індивідуальні та групові діагностичні бесіди;
- вивчення результатів діяльності учнів;
- відвідування учнів дома;
- природний експеримент [1].

Так, повсякденне спостереження за діяльністю і поведінкою учнів проводиться класним керівником як протягом уроків, так і під час позакласної діяльності. Проведення таких спостережень дозволяють педагогам слідкувати за всебічним розвитком дитини та, за необхідності, вживати заходи щодо корекції поведінки дитини.

Протягом індивідуальних та групових бесід класний керівник має можливість дізнатися відношення окремого учня до того чи іншого питання, аналізувати атмосферу в класі. Необхідно зазначити, що плануючи теми групових бесід класні керівники обов'язково враховують теми, які рекомендовано у Програмі «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» [2].

Проведення на базі навчального закладу різних конкурсів та виховних заходів дозволяють класному керівникові виявити та сприяти розвитку творчих здібностей дитини та своєчасно підказати батькам у якому напрямку бажано розвивати творчі здібності дитини, в яку секцію або гурток доцільно її записати.

Необхідним методом виховної роботи класного керівника є й відвідування учнів на дому. Неформальне спілкування з дитиною та членами її родини, розуміння атмосфери, в якій мешкає учень сприяє створенню довірливих та доброзичливих відношень між педагогом та дитиною, піднесенню авторитету класного керівника, що є дуже важливим елементом його роботи.

Сутність природного експерименту полягає у спостереженні за поведінкою дітей не у штучно створених умовах (під час обговорення наданої теми протягом класних годин, протягом виховних заходів тощо), а у процесі звичайної роботи. Наприклад, під час чергувань, прибирання території, прийняття участі у різних акціях виявляється, що деякі учні намагаються перекласти свою частку роботи на однокласників, що також потребує негайної реакції класного керівника та проведення профілактичних бесід з такими учнями.

Підсумовуючи, зазначимо, що вплив особистості класного керівника на формування дитячого колективу взагалі та їх особистості зокрема важко переоцінити. У тих класах, де класний керівник творчо підходить до виконання своєї роботи, поважає своїх вихованців, проводить з ними різноманітні заходи, організовує цікаві нестандартні класні години та виховні заходи, спостерігається висока активність учнів, доброзичлива атмосфера у

класі, готовність підтримати один одного, що є дуже важливим для сучасного життя.

Література

1. Лель И. М. Роль классного руководителя в воспитательной работе с учащимися / И. М. Лель. – сайт Фестиваль педагогических идей «Открытый урок» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://festival.1september.ru/articles/617839/> (30.04.14). – Назва з екрану.
2. Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» № 1243 від 31.10. 2011 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/

Виховання дітей у позашкільному закладі в контексті Основних орієнтирів виховання

Коваленко Л. О., *завідувач методичним відділом КЗ «Палац дитячої та юнацької творчості «ІСТОК» Харківської міської ради»*

Позашкільна освіта й виховання є складовою системи безперервної освіти. Значення позашкільної роботи у розвитку особистості посилюється тим, що вона сприяє вихованню духовності й моральності, задоволенню різнобічних інтересів, стимулює творчий розвиток, виховує позитивне ставлення до національних і загальнолюдських культурних цінностей.

Пріоритетним завданням позашкільної освіти у ХХІ столітті є виховання гуманної особистості, яка б могла будувати свої стосунки з навколишнім світом на ґрунті взаєморозуміння, співробітництва й толерантності.

Сучасна освітньо-виховна практика спрямовується на формування цілісної особистості у всіх її взаємозв'язках з оточуючим світом. Провідною освітньою проблемою у позашкільних навчальних закладах є ціннісний підхід до виховання учнів, гуртківців, тому пріоритетом у вихованні є формування ціннісних орієнтацій. В «Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» [7] викладена науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ціннісні ставлення: до самої себе, сім'ї, родини людей, природи, мистецтва, праці, суспільства і держави.

Надзвичайно важливим на сьогодні є завдання сформувати в окремому позашкільному навчальному закладі потужну, творчу виховну систему, тобто, використовуючи «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», [7] розробити такий спосіб організації життєдіяльності та виховання, що представляє собою цілісну і впорядковану сукупність взаємодіючих компонентів між собою з метою створення сприятливих умов для розвитку вихованця.

Аналізуючи науково-теоретичну літературу, дослідження проблем позашкільної освіти О.Биковської., Л.Буйлової, О.Лебедева, Т.Сущенко, І.Фрішмана, соціального становлення дітей та молоді, Л.Г. Коваль, О.Л. Кононко, Н.М. Лавриченко, Г.М. Лактіонової, Н.Г. Ничкало, В.М. Оржеховської, О.В. Сухомлинської, О.Я. Савченко, особистісного становлення Л.І. Божович, П.Я. Гальперіна, Д.Б. Ельконіна, формування морального досвіду та ціннісних орієнтацій, базової культури особистості як внутрішньої основи становлення особистості І.Д. Бежа, соціального становлення особистості у позашкільній роботі С.Т. Шацького, об'єднання дітей у товариства, практики створення дитячих клубів А.У. Зеленко, П.Ф. Лесгафта, соціального становлення особистості в умовах спеціально організованого навчально-виховного середовища В.О. Сухомлинського, соціального виховання, результатом якого є позитивна соціалізація особистості А.С. Макаренка, питань моніторингу якості освітнього процесу А.Бахмутського, Є.Болотова, О.Майорова, Є.Михайличова, М.Поташнікі, С.Шишова, основ діагностичних досліджень в освітніх закладах Б.Бітінаса, К.Інгенкампа, Г.Карпової, А.Кочетова, Є.Леонової, С.Мехедової та інших авторів, знайомлячись з працями з досвіду роботи інших позашкільних закладів освіти з впровадження основних засад «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» [7], доходимо висновку, що питання створення системи виховної роботи у позашкільному навчальному закладі з використання «Основних орієнтирів», взаємодія з цього питання із загальноосвітніми навчальними закладами, ще недостатньо висвітлені.

У контексті «Основних орієнтирів...» ціннісно-цільовий компонент виховного потенціалу позашкільного навчального закладу є основою цілей освіти, а саме:

- гуманістичні цінності освіти («дитина є головною педагогічною цінністю», «людина не засіб, а мета, тому не дитину треба пристосовувати до системи освіти, а освіту до неї»);
- освоєння цінностей культури (підвищення загальної культури та самоцінності особистості, прилучення дітей до національних і загальнолюдських цінностей, що потребує культурологічної спрямованості змісту, методик освіти, «окультурення середовища»);
- цінності громадянського виховання (освіта утверджує і надалі повинна утверджувати цінності української національної ідеї, яка, на думку О.Я. Савченко, інтегрує такі складники, як: державність, демократія, добробут, працелюбність і відповідальність людей);
- цінність екологічного світогляду тощо [10]

«Основні орієнтири...» призначені для роботи з учнями 1-11 класів загальноосвітніх закладів освіти. Діти одного освітнього середовища відвідують школу та позашкільний навчальний заклад. Класні керівники мають бути зацікавленими в тому, щоб якнайбільше учнів з їх класів відвідували гуртки позашкільного навчального закладу, і тісно взаємодіяти з позашкільними установами. У такому разі у своїй роботі він може

використовувати творчий потенціал дітей, які займаються у гуртках різних напрямів, для досягнення поставлених цілей з виховання ціннісних орієнтацій, а також уникнути заходів, які дублюють один одного у школі та позашкільному закладі.

Творчі об'єднання кожного напрямку позашкільної освіти мають власні особливості щодо реалізації виховних завдань.

Зокрема, творчі об'єднання художньо-естетичного напрямку мають значні можливості художньо-естетичного виховання особистості, формування її естетичної культури, національно-культурних і загальнолюдських цінностей тощо. Особливістю гуртків і клубів туристсько-краєзнавчого напрямку, що спрямовується на залучення вихованців до вивчення історії рідного краю та довкілля, є суттєві можливості патріотичного виховання, виховання громадянських якостей особистості тощо. Творчі об'єднання науково-технічного напрямку позашкільної освіти мають унікальні можливості не лише для розвитку технічного мислення, конструкторських умінь і здібностей, але також для виховання цінності праці, сприяють усвідомленому вибору професії. Різностямовані творчі об'єднання гуманітарного напрямку позашкільної освіти спрямовані на задоволення інтересів і потреб особистості у творчій самореалізації, сприяють набуттю допрофесійних знань і умінь, становленню соціально значущих якостей особистості тощо.

Система виховання у позашкільному закладі передбачає включення вихованця у трирівневу діяльність, у процесі якої відбувається виховання особистості, засвоєння знань, соціального досвіду і зразків культури.

Перший рівень – емоційний - вибудовує відносини в системі «дитина – позашкільний заклад»). Вона передбачає взаємозв'язок мотивації вихованця до участі у житті дитячого колективу і його самореалізації у цій діяльності (планування вільного часу дитини, розваги, комунікація, ідентифікація з референтною групою).

Другий рівень - змістовий - спрямовує вихованця на побудову взаємовідносин у системі: «соціальна діяльність і соціальний досвід певної групи» та передбачає надбання соціального досвіду, відповідно до способу життя групи, реалізацію соціокультурної функції через відповідну соціальну діяльність колективу; розширення знань в означеній сфері, допрофесійну і початкову професійну підготовку, самовизначення і оволодіння певним видом соціальної діяльності, педагогічну підтримку в подоланні певних труднощів у навчальній та творчій діяльності вихованця.

Третій рівень - смисловий - спрямовує орієнтацію вихованця на загальні і диференційні (що належать окремій соціальній групі) соціокультурні цінності; сприяння вихованцю у самовизначенні до виконання соціокультурної функції і інтеграції до соціокультурної спільноти; конструювання варіанту власного життя, перспектив життєвого самовизначення.

При плануванні виховної роботи у гуртках позашкільного навчального закладу розроблена схема, яка базується на календарному підході з

використанням форм організації виховного процесу: протягом навчального року щомісяця планується індивідуальна (один вихованець), групова (1 група гуртка), колективна (всі групи гуртка), масова (участь у загальних заходах закладу). Перед плануванням виховної роботи керівник гуртка з Плану роботи на поточний рік виписує загальні заходи для всього колективу позашкільного навчального закладу, а також масові заходи, у яких колектив гуртка братиме участь. Наступним етапом, вивчивши результати діагностики, ознайомившись з побажаннями вихованців, керівник гуртка планує всі інші види діяльності, використовуючи змістовну частину «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх закладів»

Таким чином, позашкільна освіта має унікальний виховний потенціал для формування системи цінностей і духовних пріоритетів підростаючого покоління, що складає основу подальших вчинків та поведінки майбутнього громадянина, члена суспільства, а ціннісно-цільовий компонент «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх закладів України» закладає основу виховного потенціалу позашкільного навчального закладу і виховних можливостей, пов'язаних з провідними принципами, соціальними функціями, освітніми та виховними завданнями позашкільної освіти.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн.; кн. 2: Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади : Наук. видання / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Бех І. Д. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів / І. Д. Бех, Н.І. Ганнусенко, К. І. Чорна // Шкільний світ. – 2005. – №45. – С. 4-11.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: Підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с. : іл.
4. Від профільного навчання до профільної освіти. Стратегія локальних змін позашкільного навчального закладу нового типу (з досвіду роботи Рівненського міського палацу дітей та молоді) : наук.-метод. посібник / За ред. І.О. Первушевської. – Рівне : ПДМ, 2010. – 606 с.
5. Закон України “Про позашкільну освіту” : зб. док. по організації позашкільної освіти. – К., 2002. – С. 21-42.
6. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія / [Вербицький В.В., Литовченко О.В., Ковбасенко Л.І. та ін.]; за ред. О.В. Литовченко. 0. К. : Педагогічна думка , 2012. - с.200
7. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. (наказ Міністерства освіти і науки України №1243 від 31жовтня 2011 р. «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»).
8. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: деякі нотатки про сьогодення / Г. П. Пустовіт // Формування та розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді у креативному освітньому соціумі : матеріали наук.-практ. конф. (Суми, 16-17 вересня 2008 р.). – Суми, 2008. – С. 6-21.

9. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання : дидактичні основи методів навчання і виховання : Монографія / Г. П. Пустовіт, Л. В. Тихенко. – Суми : Університетська книга. – 2008. – Кн. 2. – С. 36-37.

10. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко / 2-ге вид, доповн., переробл. – К. : Богданова А. М., 2009. – 226 с.

11. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка : Навч. посібник. – К. : ІСДО, 1996. – 144 с.

12. Сущенко Т. І. Основи позашкільної педагогіки : Посібник для класних керівників, педагогів позашкільних закладів / Т. І. Сущенко. – Мінськ : Бел. навука, 2000. – 221 с

Формування ціннісних орієнтацій учасників навчально-виховного процесу. Перспективне планування на 2012-2017 н.р.

Мартинюк І. В., методист методичного кабінету відділу освіти виконкому Малинської міської ради Житомирської області

**Цінність —будь-яке матеріальне або ідеальне явище,
яке має значення для людини чи суспільства,
заради якого вона діє, витрачає сили,
заради якого вона живе.**
Вікіпедія

Кожне суспільство має унікальну ціннісно-орієнтаційну структуру, у якій відбивається самотутність даної культури. Набір таких цінностей засвоює індивід у процесі соціалізації. Порушення цілісності суспільної ціннісної структури призводить до зникнення або деформації соціальних норм, у ідеалах і цінностях суспільства з'являються протиріччя.

Індивідуально-психологічний розвиток учня супроводжується прагненням більш заглиблено зрозуміти себе, розібратися у своїх почуттях, настроях, думках, відносинах. Життя підлітка має бути заповнене змістовними відносинами, інтересами, переживаннями. Саме в підлітковому віці починає встановлюватися певне коло інтересів, що поступово здобуває відому стійкість. Це коло інтересів є психологічною базою ціннісних орієнтацій підлітка.

У переломні періоди розвитку суспільства неповнолітні виявляються морально не підготовленими і соціально незахищеними до сприйняття системи загальнолюдських цінностей. Часто, не маючи достатнього життєвого досвіду, моральних переконань, не вміючи розрізнити життєві цінності від мнимих, штучних, вони закріплюють у своїй свідомості і поведінки негативні тенденції розвитку.

Вивчення динаміки життєвих орієнтацій і цінностей підлітків – благодатне підґрунтя для аналізу різних аспектів життя суспільства і тенденцій його розвитку.

Чи мають сучасні підлітки ідеали та цілі в житті?

Результати дослідження учнів 9 та 11 класів навчальних закладів міста Малина показали, що головним для молоді, насамперед, є здоров'я (21,4%), а потім уже наявність хороших і вірних друзів (16,1%) і щасливе родинне життя та любов (15,9%). Досить рівномірні по чисельності групи тих респондентів, хто прагне мати матеріально забезпечене життя (14,5%), бути впевненим у собі (14,3%), набути життєвої мудрості (14,7%), а цінують красу природи та мистецтва 1,0% з числа опитаних.

Другорядну роль відіграють такі цінності, як: належать активне, діяльне життя, життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягається життєвим досвідом), щастя інших.

У дослідженні ціннісного ставлення школярів було виявлено, що 44 % учнів надає перевагу американській культурі, 25% – слов'янській, 17% – східній, 14% – західноєвропейській.

На думку дітей найбільше впливає на формування їх особистості музика (67%) та кіно (52%). Найменший вплив чинить: живопис (10%), театр (12%), релігія (16%); середні позиції займає література (26%).

Опитувані відзначили, що сьогодні існує мода на: уміння працювати на комп'ютері – 46%, ролики – 10%, читання художньої літератури – 12%, паління сигарет – 25%, татуювання – 29%, відвідування дискотек, нічних клубів – 64%, сексуальний досвід – 30%, крутий одяг – 25%, досвід уживання наркотиків – 5%, заняття спортом – 51%, вживання алкоголю – 27%.

Оцінки, крутий та стильний одяг, поведінка і стиль, зовнішність, особисті успіхи, матеріальна забезпеченість – саме ці пункти, на думку школярів, викликають заздрощі у однолітків.

Серед рис, які найбільш цінні для сучасної молоді, є доброта, чесність, комунікабельність, дружелюбність, щирість, справедливість, працьовитість, ввічливість, повага, взаєморозуміння.

Отже, ми бачимо, що соціальні зміни останніх років поки ще не зруйнували прагнення молоді до досягнення соціально-значущих позитивних ідеалів і цінностей.

Яку роль відіграє вчитель, вихователь, педагог у розвитку та вихованні цінностей дітей?

В даному випадку велике значення відіграє система методичної роботи, головною метою якої є не лише надання методичної допомоги педагогічним кадрам у розвитку їх професійної майстерності, але і активізація творчого потенціалу кожного педагога.

Реалізація даної мети залежить від співпраці організаторів методичної роботи на всіх рівнях – керівників методичної служби, методистів, керівників навчальних закладів, та організації ними ефективних форм та методів роботи.

Вся робота щодо підвищення професійної майстерності педагогів будується на основі попереднього аналізу різноманітних даних, проведення діагностичних досліджень, анкетувань. Проведення комплексної діагностики в місті показало, що педагогічні працівники очікують від методичної служби конкретної допомоги, а також пропонують урізноманітнити, оновити форми методичної роботи, надавати більше інформації про сучасні технології виховання тощо. Відповідно до результатів діагностування, вносяться зміни як у зміст роботи з підвищення професійної майстерності педагогів, так і у форми організації цієї роботи, а на основі узагальненої інформації складається структура методичної роботи методиста.

Аналітико-діагностичний матеріал виступають основою планування роботи методиста і дають можливість програмувати педагогічну діяльність працівників.

В роботі методиста поєднуються колективні, індивідуальні форми роботи, застосовуються нетрадиційні методи їх проведення, зорієнтовані на особистість кожного вчителя, на ріст його педагогічної майстерності та задоволення запитів педагогів. Він прагне охопити кожного вчителя такими формами роботи, які дозволять спрямувати його на опрацювання проблем і які відповідали б рівню його професійної підготовки.

Починаючи з 2012 року методичний кабінет відділу освіти виконкому Малинської міської ради та навчальні заклади працюватимуть над реалізацією проблемної теми **«Формування ціннісних орієнтацій учасників навчально-виховного процесу шляхом впровадження інноваційних технологій»**. Методичним кабінетом розроблено перспективний план роботи на 2012-2017 роки. Кожен наступний рік є логічним продовження наступного та спрямований на розвиток і виховання у учасників навчально-виховного процесу певного напрямку цінностей.

Велику роль у формуванні ціннісних орієнтацій підростаючого покоління відіграють заступники директорів з виховної роботи, педагоги-організатори, класні керівники та працівники психологічних служб навчальних закладів. Їхня діяльність полягає в створенні соціально-психологічних умов для організації певної форми мислительної діяльності дітей, яка включає в себе особистісне (суб'єктне) ставлення до реальних життєвих ситуацій і відображається у формуванні власного бачення себе, усвідомленні ціннісних орієнтацій і поведінкових реакцій учнів.

Серед основних завдань, які стоять перед працівниками психологічної служби міста Малина, є сприяння повноцінному розвитку особистості вихованців, учнів на кожному віковому етапі, створенні умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку; забезпечення індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення; профілактика і корекція відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку вихованців, учнів; підвищення рівня психологічної компетентності усіх учасників навчально-виховного процесу; раннє виявлення та створення психолого-педагогічних умов для соціалізації дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Ці завдання враховувались при формуванні перспективного плану роботи даних категорій працівників міста Малина на 2012-2017 роки.

Перспективний план роботи методичного об'єднання заступників директорів з виховної роботи, педагогів-організаторів, класних керівників на 2012-2017 роки

2012-2013 н.р.
Формування ключових компетентностей через систему життєвих цінностей
Формування у школярів ціннісного ставлення до суспільства і держави та до людей
Виховання особистості учня через формування ціннісного ставлення до природи та мистецтва
Формування у дітей позитивного ставлення до праці і до себе
2013-2014 н.р.
Формування у школярів особистісних рис громадянина України
Формування національної свідомості учнів на основі красзнавчої роботи
Роль учнівського самоврядування при вихованні правосвідомості школярів
Практичне заняття. Обмін досвідом
2014-2015 н.р.
Формування екологічної компетентності школяра
Роль мистецтва як основи морально-духовного розвитку особистості
Розвиток творчих здібностей учнів на основі засвоєння соціокультурних досягнень вітчизняної та зарубіжної культури
Практичне заняття. Обмін досвідом
2015-2016 н.р.
Формування позитивного ставлення школярів до праці
Волонтерський рух як запорука розвитку особистості учня
Соціальна значимість праці в традиціях українського народу
Практичне заняття. Обмін досвідом
2016-2017 н.р.
Виховання рис характеру особистості учня на основі загальнолюдських норм гуманістичної моралі
Толерантність як запорука формування колективу
Формування активної життєвої позиції в умовах особистісно - орієнтованого навчання
Практичне заняття. Обмін досвідом

Перспективний план роботи методичного об'єднання працівників психологічної служби на 2012-2017 роки

«Особливості діяльності психологічної служби системи освіти міста Малина у 2012-2013 н.р.»

«Діагностика готовності до навчання в школі та психологічний супровід процесу адаптації першокласників до школи»
«Психологічний супровід дітей з особливими потребами»
«Системний підхід до збереження психічного здоров'я дітей»
«Особливості діяльності психологічної служби системи освіти міста Малина у 2013-2014 н.р.»
«Розвивально-корекційна робота психолога в ЗНЗ та ДНЗ»
«Психологічне забезпечення превентивно-профілактичної роботи з дітьми «групи ризику»
«Психологічні засади підвищення результативності навчальних досягнень учнів»
«Особливості діяльності психологічної служби системи освіти міста Малина у 2014-2015 н.р.»
«Стрес-менеджмент та психологічні чинники збереження здоров'я педагогів»
«Теоретико-практичні аспекти психолого-педагогічної підтримки обдарованих дітей»
«Організація та проведення тижня психології в ЗНЗ та ДНЗ»
«Особливості діяльності психологічної служби системи освіти міста Малина у 2015-2016 н.р.»
«Гендерні підходи до навчання і виховання дітей»
«Формування сприятливого психологічного клімату у колективі»
«Сучасні технології у роботі психолога з батьками»
«Особливості діяльності психологічної служби системи освіти міста Малина у 2016-2017н.р.»
«Технології психологічного консультування»
«Психологічні аспекти лідерства»
«Використання методів символдрами у роботі практичного психолога»

Як говорив В. Сухомлинський: «Молодий спеціаліст стає хорошим учителем, перш за все, завдяки обстановці творчої праці педагогічного й учнівського колективу». А отже, вся діяльність методиста повинна бути спрямована на освітній розвиток особистості сучасного педагога, його професійний ріст, що має забезпечити виховання всебічно розвинених, духовно багатих, фізично досконалих, талановитих громадян України.

Кінцевим результатом реалізації даного проекту мають бути життєва компетентність дітей, тобто сформована особистість, яка діятиме у конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань.

**Діяльність методичного об'єднання керівників гуртків
Красноградського районного центру позашкільної освіти щодо
підготовки педагогів до реалізації «Основних орієнтирів виховання
учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»**

Мерзлікіна С. В., *методист Красноградського районного центру позашкільної освіти*

Основою сучасного виховного процесу є людина як найвища цінність. Провідна тенденція виховання в позашкільному закладі - формування системи ціннісного ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе. Велике значення має гармонійне поєднання інтересів учасників виховного процесу: вихованця, котрий прагне до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, зусилля якого спрямовуються на всебічний розвиток особистості; держави, зацікавленої у тому, щоб діти зростали громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі [1,27]

Першим і найважливішим чинником сучасного виховання є сім'я, яка стоїть у центрі глобальних економічних, політичних та культурних змін, яка через власну культуру, мову, цінності виявляє значний вплив на виховання дітей.

Другим важливим чинником є школа, яка сьогодні покликана, в першу чергу, стати осередком виховання, самовизначення і самореалізації кожної особистості.

Третій чинник – це позашкільний заклад, який виступає суб'єктом виховання дітей і дає змогу покращувати та корегувати виховання школярів; який у навчально-виховному процесі головний акцент переносить із засвоєння певної кількості знань на виховання особистості з урахуванням її унікальної природи, і вже на цій основі формує у неї моральні цінності, творчу і самотворчу діяльність [2, 53]

Але виховання творчої особистості великою мірою залежить від четвертого чинника-особистості керівника гуртка: рівня його інтелекту та професіоналізму, прагнення до інновацій; вміння володіти ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями; здатністю отримувати додаткові знання, необхідні для практичної діяльності.

Таким чином, реалізація основних орієнтирів виховання залежить від всіх чинників виховання підростаючого покоління: сім'я школа позашкільний заклад особистість педагога

Методична робота в РЦПО – це цілісна, заснована на досягненнях науки та перспективного педагогічного досвіду, на конкретному аналізі навчально – виховного процесу система взаємозалежних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації, професійної майстерності кожного педагога та вихованця, на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу, позашкільного закладу в цілому.

Це вимагає нових форм і методів методичної роботи в напрямі переходу від інформаційно-рекомендаційного до особистісно зорієнтованого характеру організації роботи з педагогічними працівниками.

Проблемна тема закладу: «Формування життєво компетентної, креативної особистості педагога і вихованця відповідно до вимог сучасного суспільства; здійснення допрофільної допрофесійної підготовки; впровадження інноваційних технологій навчання та виховання».

Найважливішим елементом структури науково-методичної роботи є методичне об'єднання керівників гуртків РЦПО, робота якого організована як єдина система дій і заходів, спрямованих на підготовку педагогів до реалізації основних орієнтирів виховання учнів (лекції-консультації, відкриті заняття, індивідуальні, ситуативні, проблемні бесіди, самоосвіта, університет психолого-педагогічних знань з постійним консультпунктом, конкурси педагогічної майстерності й педагогічних досягнень, творчі звіти, презентації, психолого-педагогічні семінари, психологічні практикуми, ділові ігри, захист портфоліо професійної діяльності). Використання таких форм методичної роботи сприяє формуванню професійних компетентностей педагогів РЦПО, необхідних у вихованні учнів.

З метою обміну досвідом роботи, впровадження нових педагогічних знахідок в практику діяльності педагогічних працівників проводяться засідання методичного об'єднання керівників гуртків, використовуючи різні форми: організаційно діяльнісна гра «Банк інновацій. Класифікація та узагальнення інноваційних педагогічних технологій»; методичне об'єднання-круглий стіл за темою: «Як підвищити професійну компетентність педагогів», тематичне засідання «Соціально-психологічний супровід розвитку професійної компетентності педагогів РЦПО» тощо.

Одним із завдань роботи методичного об'єднання є поглиблення знань педагогічних працівників з теорії та проблем навчання і виховання. Постійно проводяться індивідуальні, групові бесіди-консультації, оперативні методичні наради з педагогічними працівниками за такою тематикою: нове в питаннях педагогіки, психології; виховуємо людину; професійна компетентність педагога та пошук нових освітніх технологій; формування готовності педагога позашкільного закладу до моніторингу навчальних знань гуртківців; самоосвітня діяльність педагога як основа підвищення професійної педагогічної компетентності.

З метою формування професійної компетентності педагогів, систематичного інформування педагогів про нові тенденції щодо змісту й методики навчання й виховання, зацікавленості сучасними науковими ідеями, дослідною та експериментальною роботою організована робота університету психолого-педагогічних знань: розроблено положення, план роботи університету, організована робота постійного консультпункту для молодих та малодосвідчених педагогів (методичні консультації, бесіди (проблемні, ситуативні, бесіди-консультації, методичні поради тощо). Працюють постійно діючі психолого-педагогічні семінари: теоретичний «Організація роботи з формування ключових компетентностей

педагогів та вихованців», семінар – практикум «Інноваційний підхід у вихованні інтелектуально-творчої особистості.»

Стало традицією проведення методичних тижнів педагогічних працівників: панорама відкритих занять гуртків, дискусія-зустріч з педагогами – майстрами з проблеми «Інноваційні технології: пошуки та проблеми», творча виставка керівника гуртка початкового технічного моделювання, педагогічна виставка досягнень колективу РЦПО, психолого-педагогічний теоретичний семінар «Організація роботи щодо формування ключових компетентностей педагогів та вихованців».

Щомісячно з метою підвищення рівня ефективності навчально-виховного процесу організовуються для педагогічних працівників експрес-інформації, презентації педагогічних новинок, подорожі сторінками педагогічних журналів та газет, виставка науково-методичної літератури «Перспектива»: «Шлях педагога-позашкільника до майстерності», «Виховання гендерної культури молоді: зміст, технології, методи», «Захист прав дитини», «Зміст та технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю», «Метод проектів-практика для розвитку життєвої компетентності гуртківців» тощо.

З метою підвищення фахової майстерності педагогічних працівників проводяться консультативні дні з питань: запровадження нових освітніх технологій в роботу позашкільного навчального закладу; професійної компетентності; виховання гендерної культури молоді: зміст, технології, методи; законодавчої бази щодо захисту прав дитини; складання портфоліо допрофільної підготовки вихованців; виховання толерантності.

Систематично надається методична допомога в організації та проведенні районних масових заходів: Дня відкритих дверей для дітей та батьків, районної виставки конкурсу творчості школярів району « Наш пошук і творчість тобі, Україно!», районного конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів наукових товариств, новорічних та різдвяних свят для гуртківців, районної фінальної інтелектуальної гри для старшокласників «Що? Де? Коли?», панорами виховних заходів в канікулярний період, організації та проведенні районного свята для обдарованих дітей «Запали свою зірку!» тощо.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн.- Кн. І: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наук, видання.- К.: Либідь, 2003. - 280 с.
2. Іван Дмитрович Бех. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наукове видання - К.: Либідь, 2006. - 272 с.
3. Трухін І.О. Основи шкільного виховання: Навч. посібн. / І. Трухін, О. Шпак.-К: вид-во навчальної літератури, 2004. — 368 с.

Роль методичного кабінету у забезпеченні організаційно-методичного супроводу Основних орієнтирів виховання учнів

Сіренко С. М., *завідувач методичним кабінетом відділу освіти Люботинської міської ради*

Очікування суспільства, що стоять сьогодні перед школою і які проголошені в Національній стратегії розвитку освіти спрямовані на «побудову ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності» [4].

Змістовою основою сучасного виховання стають Основні орієнтири виховання учнів, метою яких є «створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських і загальнолюдських цінностей» [5], що передбачає оновлення змісту, форм і методів організації виховної діяльності на засадах особистісної орієнтації, компетентнісного підходу; педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій [2]. Актуальним питанням на сьогодні є вдосконалення професійної компетентності педагогів, які здійснюють виховну діяльність.

У зв'язку з цим значно зростає роль методичного кабінету щодо організаційно-методичного супроводу впровадження Основних орієнтирів виховання, створення умов для оновлення знань і вмінь педагогів, формування їх потреби в особистісному і професійному вдосконаленні.

Методичним кабінетом відділу освіти Люботинської міської ради сплановано План реалізації Основних орієнтирів виховання учнів, відповідно до якого забезпечено організаційно-методичний супровід. Перш за все проведено низку методичних заходів: інструктивно-методичних нарад, засідань, круглих столів, методичних об'єднань, на яких до педагогів доведено теоретичні аспекти Основних орієнтирів та їх реалізацію у процесі організації навчально-виховної діяльності, позаурочної та позакласної діяльності, роботи органів учнівського самоврядування. Створено творчу групу з числа заступників директорів з виховної роботи, педагогів-організаторів, класних керівників, вчителів-предметників «Шляхи реалізації Основних орієнтирів виховання». Членами творчої групи розроблено методичні рекомендації щодо реалізації та практичного застосування Основних орієнтирів виховання: «Виховний потенціал уроків математики» (2011 р.), «Екосистемний підхід до розв'язання екологічних проблем міста – один із шляхів реалізації «Основних орієнтирів виховання учнів» (2011р.), «Формування ціннісного ставлення особистості до держави через впровадження активних форм виховних діяльностей, спрямованих на соціалізацію школяра» (2011 р.), «Організація діяльності дитячих громадських об'єднань шляхом реалізації Основних орієнтирів» (2012 р.).

Тематика виховної діяльності на принципах ціннісних орієнтирів розглядається на нарадах заступників директорів з виховної роботи: «Виховання ціннісного ставлення до себе шляхом розвитку позитивної мотивації учнів щодо формування здорового способу життя», «Виховання ціннісних орієнтирів учнів засобами позашкільної освіти», «Формування виховної системи загальноосвітнього навчального закладу», «Проблеми соціалізації учнів та шляхи їх вирішення».

Методичним кабінетом проведено семінари заступників директорів з виховної роботи на тему виховання учнів на основі ціннісних орієнтирів: «Формування ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави через діяльність дитячих громадських об'єднань» (Люботинська гімназія № 1), «Виховання ціннісного ставлення учнів до себе як один із способів їх соціалізації в умовах упровадження Основних орієнтирів» (Караванська ЗОШ I-III ступенів), «Формування активної життєвої позиції учнів через формування ціннісного ставлення до суспільства і держави» (Люботинська ЗОШ I-III ступенів № 5), «Формування ціннісного ставлення особистості до природи як умова гармонійного розвитку людини і суспільства» (Люботинський НВК № 2).

Важливу роль у підвищенні професійної компетентності класного керівника відіграє міське методичне об'єднання класних керівників, яке працює над методичною проблемою: «Реалізація особистісно орієнтованого, системного та компетентнісного підходів до організації виховного процесу». Діяльність міського методичного об'єднання спрямована на:

- методичну і технологічну підготовленість класних керівників до здійснення інноваційної діяльності;
- творче опрацювання класним керівником перспективних наукових розробок, застосування сучасних механізмів виховної діяльності;
- ознайомлення класних керівників з новітніми виховними технологіями, які дозволяють узгоджувати виховні впливи, значно підвищувати їх ефективність;
- створення програм виховання, що сприятимуть системному підходу до організації виховного процесу.

Значна увага на засіданнях ММО приділяється питанням формування соціальних компетентностей учнів, формуванню ціннісного ставлення учнів до себе, формуванню здорового способу життя, впровадження інтерактивних методів виховання. Упроваджуються інтерактивні форми проведення засідань: круглий стіл "Батьки і діти: проблеми та шляхи їх вирішення" за участю практичного психолога; «проблемне коло» з теми «Розвиток лідерських здібностей»; «методична скарбничка» з досвіду роботи «Упровадження інтерактивних методів виховання». Керівник ММО класних керівників Поклонська О.М. – учасник обласної творчої групи на базі КВНЗ «ХАНО» з теми «Взаємодія сім'ї та школи як шлях до створення єдиного виховного простору», що сприяє активізації роботи із взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу у реалізації завдань, визначених Основними орієнтирами виховання учнів.

Методичним кабінетом значна увага приділяється педагогічному супроводу учнівського самоврядування. Працює міська рада старшокласників, до складу якої входять представники учнівського самоврядування з усіх шкіл міста. З метою формування лідерських якостей учнів сплановано роботу міської школи «Лідер», до якої залучено психологів та представників міської громадської організації «Спілкування без кордонів». Щороку проводиться міський конкурс «Кращий випускник року», який сприяє соціалізації учнівської молоді. Формуванню ціннісного ставлення до культури і мистецтва сприяє щорічний міський дитячий фестиваль мистецтв «Люботинські джерела».

З метою вивчення питання формування ціннісних орієнтирів, методичним кабінетом здійснюється вивчення стану організації виховної роботи у школах міста згідно з Основними орієнтирами. Реалізація основних завдань і принципів виховання у школах міста здійснюється за розділами Основних орієнтирів виховання учнів 1 – 11 класів: ціннісне ставлення до себе; ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей; ціннісне ставлення до праці; ціннісне ставлення до природи; ціннісне ставлення до культури і мистецтва; ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави.

Так, у Люботинській гімназії № 1 Основні орієнтири реалізуються через діяльність дитячих громадських організацій «Країна Барвінкова» (1-4 класи), «Веселкова республіка» (5-9 класи), «Темп» (10-11 класи). Пріоритетним напрямом діяльності Люботинського НВК № 2 є формування ціннісного ставлення до природи через проведення екологічних свят, ток-шоу, виступів екологічної бригади, виставок дитячих поробок тощо. У Люботинській ЗОШ I-III ступенів № 3 Основні орієнтири упроваджуються через реалізацію проекту з профілактики ВІЛ/СНІДУ та ШСШ «Маршрут Безпеки». Педагогічний колектив Люботинської ЗОШ I-III ступенів № 4 працює над виховною проблемою «Виховання громадянина, патріота, інтелектуально розвиненої, духовно і морально зрілої особистості шляхом впровадження у виховний процес Основних орієнтирів виховання». Пріоритетними напрямками діяльності Люботинської ЗОШ I-III ступенів № 5 є формування активної життєвої позиції учнів через ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави та краєзнавчу роботу, а Люботинської ЗОШ I-III ступенів № 6 – формування ціннісного ставлення до сім'ї, родини шляхом створення системи родинного виховання. Над питаннями соціалізації учнів в умовах оновлення змісту освіти працює Караванська ЗОШ I-III ступенів.

Стан реалізації Основних орієнтирів виховання щорічно розглядається на колегії відділу освіти. Проведена робота сприяла підвищенню професійної компетентності педагогів, а відповідно формуванню у дітей основних цінностей, однак вона потребує системності та подальшого організаційно-методичного супроводу. Так, діяльність методичного кабінету буде спрямована на:

- здійснення системного моніторингу та надання практичної допомоги класним керівникам з питання формування основних ціннісних орієнтирів;
- вивчення, узагальнення та поширення досвіду роботи педагогів за Основними орієнтирами виховання учнів 1-11 класів;
- створення програм виховання, що сприятимуть системному підходу до організації виховного процесу.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: сходження до духовності: [наукове видання] / І.Д.Бех. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
2. Виховний потенціал уроку: збірник методичних матеріалів для слухачів курсів підвищення кваліфікації. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012. – 152с.
3. Маленкова Л.И. Теория и методика воспитания/ Л.И.Маленкова. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 480с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.
5. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України, затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 р. № 1243.

Пріоритетні напрями роботи методичного об'єднання класних керівників в умовах реалізації Основних орієнтирів виховання

Смирнова Н. В., керівник районного методичного об'єднання класних керівників Дзержинського району м. Харкова, учитель російської мови та літератури Харківської гімназії № 169 Харківської міської ради Харківської області

Завдання сучасної школи щодо формування соціально активної, всебічно розвиненої особистості вимагає від педагогів нових підходів до організації процесу навчання та наявності цілісної виховної системи.

Сьогодні суспільство надає найважливіше значення саме вихованню як одній з ключових складових навчально-виховного процесу. Про це свідчить і низка нормативних документів щодо організації такої роботи в школі, серед яких головним є «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України».

Історія педагогічного досвіду має багато прикладів тлумачення поняття «виховання», але сьогодні ми розглядаємо таку діяльність педагога як складову виховної системи навчального закладу. Саме системний підхід дає змогу розглядати виховний процес не як набір окремих заходів, а як певну систему, націлену на формування розвитку ініціативи учнів, спрямовану на створення в закладі освіти таких умов, які будуть максимально сприяти

формуванню у школяра найважливіших компетенцій, що стосуються не тільки знань з предметів, а й суспільного життя.

Можна згадати слова видатного педагога А.С.Макаренка: «Справжня суть виховання полягає не у ваших розмовах з дітьми, не в безпосередньому вашому впливові на дитину, а в організації життя дитини». Саме тому робота районного методичного об'єднання класних керівників Дзержинського району спрямована на створення в закладах освіти такого освітнього середовища, в якому дитина зможе успішно розвиватися, набувати важливих ціннісних орієнтирів та самореалізовуватися. Необхідність формування такого середовища обумовлена сьогоденням та вимагає від педагога компетентності, сучасності та звільнення від стереотипів.

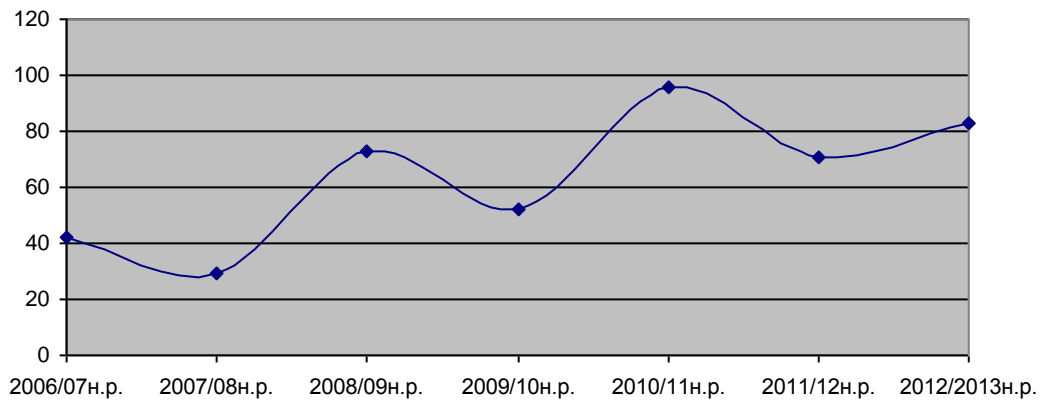
Успішність виховання школяра залежить саме від особистості учителя, який, як сказано в «Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», повинен «володіти високими моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, здатністю отримувати додаткові знання, необхідні для практичної діяльності». Саме тому діяльність методичного об'єднання класних керівників Дзержинського району міста Харкова спрямована на підвищення професійної майстерності класного керівника. Методична робота здійснюється на основі плану-моніторингу (факторно-критеріальна модель). Розглянемо кожен фактор окремо.

1. Нормативне, правове та інформаційне забезпечення.

Усвідомлення напрямків розвитку та реформування сучасної освіти неможливо без постійного та ретельного опрацювання актуальних нормативних документів, що регламентують та скеровують роботу галузі освіти та виховання. Діяльність методичного об'єднання спрямована на ознайомлення класних керівників з новими освітніми технологіями, формування знання та уявлення про сучасні підходи до навчально-виховного процесу: компетентнісний, системний, особистісно-орієнтований, синергетичний, кваліметричний.

2. Організаційне забезпечення.

Організація методичної роботи починається з визначення методичної теми, планування, структурування матеріалу в планах, які корегуються протягом року відповідно потребам. Неможливо також уявити роботу об'єднання без систематичного та своєчасного ведення документації. Особливе місце в організаційному забезпеченні має визначення ролі та міста класного керівника, охоплення методичною діяльністю якомога більшої кількості педагогів, залучення до активної роботи досвідчених класних керівників та учителів-новаторів. Врахування інтересів класних керівників, вивчення проблемних питань діяльності дає змогу приділяти увагу саме таким аспектам роботи, які є актуальними. В результаті такого підходу до формування тем для колективних форм виховної діяльності спостерігається зростання показників кількісної активності участі класних керівників району в семінарах, практикумах, круглих столах, конференціях тощо. Тенденція зростання представлена на графіку.

3. Аналітична діяльність.

Вивчення стану, тенденцій, розвитку процесу діяльності допомагає виділити головне в підвищенні кваліфікації вихователя та націлитися на пошук пріоритетних проблем і напрямків підвищення професійної майстерності класного керівника. Важливими є також вироблення рекомендацій щодо упорядкування або переведення роботи в більш якісний стан, коригування та прогнозування результатів.

4. Здійснення методичної роботи.

В основу організації та проведення колективних форм методичної діяльності покладений принцип єдності теорії та практики. Окрім того, форми і методи, які використовуються в при організації та проведенні таких заходів є такі, що будуть корисними в роботі класного керівника і можуть бути використані не тільки в роботі шкільних методичних об'єднань, а й в різноманітних напрямках виховної діяльності та в роботі з батьками: тренінги спілкування, інтерактивні вправи, ігри, диспути тощо. Широко використовуються мультимедійні засоби.

5. Співпраця з позашкільними організаціями.

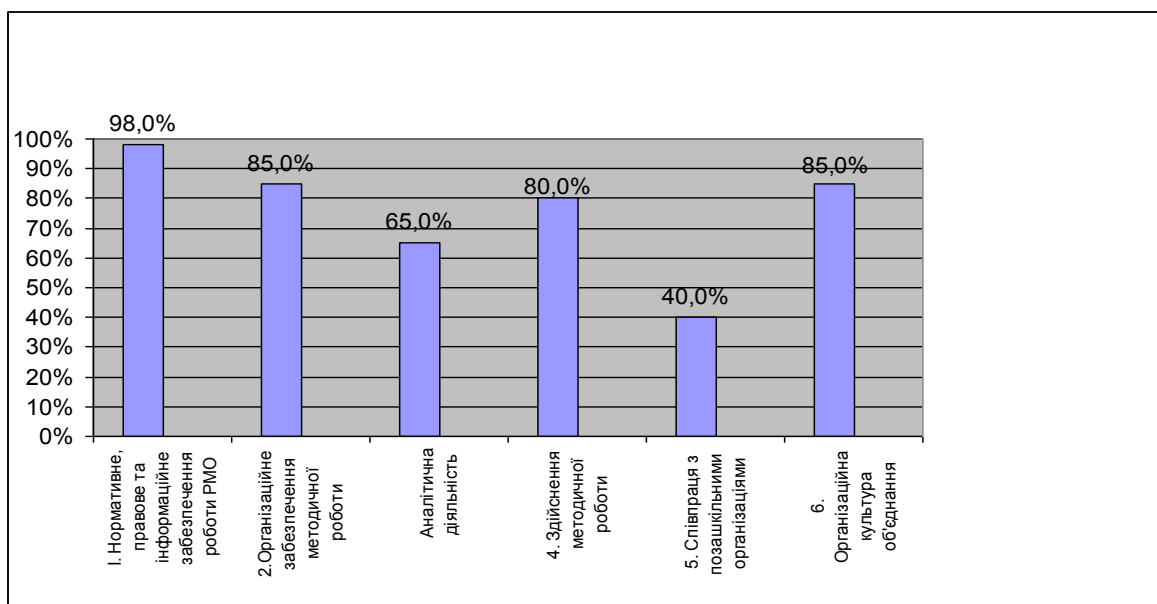
Сьогодні важливим чинником у вихованні дітей виступають соціальні інститути, які, безумовно, є однією з вагомих ланок виховного процесу. Методичне об'єднання співпрацює з такими організаціями, залучаючи до роботи представників культурних установ, психологів, вузьких спеціалістів в окремих галузях соціального життя і беручи активну участь в обласних конференціях, семінарах та професійних конкурсах.

6. Організаційна культура.

Об'єднання класних керівників підтримує клубну організаційну культуру, демократичний тип управління та мікроклімат співробітництва, ініціативності та відповідальності.

Враховуючи вагомість факторів, які мають вплив на діяльність об'єднання, а саме: нормативне, правове та інформаційне забезпечення; організаційне забезпечення, аналітична діяльність, здійснення методичної роботи, співпраця з позашкільними організаціями, організаційна культура, кожен рік проводиться системний аналіз діяльності з використанням кваліметричних моделей діагностування. Дані самоаналізу та результати покрокової реалізації плану – моніторингу виконання річного плану роботи

методичного об'єднання за 2012/2013н.р. можна представити у вигляді діаграми.

Тематика і форми методичної роботи об'єднання різноманітні і сформовані виходячи з попиту класних керівників: моделі взаємодії родини та навчального закладу, питання самоврядування, вікові та психологічні особливості учнів, створення умов для розвитку творчих здібностей учнів, питання прищеплювання школярам навичок здорового способу життя, професійна самоорганізація, використання ІКТ в роботі класного керівника тощо.

Таким чином, діяльність районного методичного об'єднання класних керівників спрямована на підвищення професійної майстерності класного керівника, особистість та професіоналізм якого є головними чинниками виховного процесу та створення в кожному навчальному закладі цілісної виховної системи.

Література

1. Батьківські збори./ Упоряд. В.Л.Сухар. – Х.: Ранок-НТ, 2008.
2. Виноградова Т.В. Книга класного керівника. – Х.: Основа, 2006.
3. Додаток 1 до листа МОНмолодьспорту № 1/9-368 від 24.05. 2013. «Загальні методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу у п'ятих класах загальноосвітніх навчальних закладів»
4. Лист МОНмолодьспорту № 1/9-368 від 24.05.13 «Про організацію навчально-виховного процесу у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі»
5. Лист МОНмолодьспорту № 1/9-480 від 08.07.13 «Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2013/2014 навчальному році»
6. Наказ МОНмолодьспорту України №1243 від 31.10.2011 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»

7. Оржеховська В.М., Кириченко В.І., Ковганич Г.Г.; Взаємодія начального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі: - Х.: Точка, 2007.
8. Приходько В.М. Моніторинг якості освіти і виховної діяльності навчального закладу. Навчально-методичний посібник для вчителя. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007.

Напрямок 3: Психолого-педагогічні аспекти підготовки педагога-вихователя в системі післядипломної освіти

Підготовка педагогів до реалізації «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»

Бакаляр І. В., *вчитель початкових класів Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 153 Харківської міської ради*

І. Сучасний зміст виховання як науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей.

31.10.2011 року затверджено наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів».

В пояснювальній записці до цього наказу стверджується, що «процес становлення незалежної демократичної України з її прагненням стати повноправним членом європейської спільноти передбачає всебічне утвердження в суспільному та індивідуальному побуті цивілізованого життя на основі загальнолюдських цінностей та духовних, моральних і культурних засад життя українського народу». Тому мета сучасного освітнього процесу – не тільки сформувати необхідні компетенції, надані ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота, інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість. Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті громадянської і загальнолюдської культури, охоплює весь навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства і держави.

Відповідно до «Основних орієнтирів» визначається сучасний зміст виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Це науково обґрунтована система загальнокультурних і громадянських цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, праці, природи, мистецтва, самої себе. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її власне ставлення.

Розглянемо систему цінностей поетапно.

Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави виявляється у патріотизмі, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетичних відносин.

У молодшому шкільному віці у дитини формується здатність пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого об'єднання; як учня, жителя міста чи села; виховується любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи до рідного слова та державної мови, побуту, традицій, культурних особливостей як рідного, так й інших етносів українського народу.

У підлітковому віці виховується духовно-осмислений, рефлексивний патріотизм, який поєднує любов до свого народу, націй, Батьківщини з

почуттям поваги до інших народів, своїх і чужих прав і свобод. Старшокласники не лише індефікують себе з українським народом, але й прагнуть жити в Україні, пов'язати з нею свою долю, служити Вітчизні, працювати на її благо, поважати Конституцію України і дотримуватись Законів, володіти рідною і державною мовою, поважати свободу, демократію, справедливість.

Ціннісне ставлення до людей виявляється у моральній активності особистості, прояві чесності, відповідальності, працелюбності, справедливості, милосердя, толерантності, доброзичливості, готовності допомагати іншим, ввічливості тощо. Показником моральної вихованості особистості є єдність моральної свідомості та поведінки, єдність слова і діла, наявність активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Ціннісне ставлення до природи формується у процесі екологічного виховання і виявляється у таких знаках: усвідомлення функції природи у житті людини, почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них, здатності гармонійно співіснувати з природою, поводитися екологічно безпечно, активній участі у практичних природоохоронних заходах, посиленому екологічному просвітництві. Ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства.

Ціннісне ставлення до мистецтва формується у процесу естетичного виховання і виявляється у відповідній ерудиції, широкому спектрі естетичних почуттів, діях і вчинках, пов'язаних мистецтвом. Естетичне виховання спрямоване на розвиток у зростаючої особистості широкого спектра почуттів – здатності збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва.

Ціннісне ставлення до праці є визначальною складовою змісту виховання особистості, що спрямоване на формування у неї розуміння особистої значущості праці як джерела саморозвитку і самовдосконалення. Ціннісне ставлення до праці – це складний компонент особистості, який включає в себе ставлення дітей та учнівської молоді до праці як однієї з важливих потреб, почуття задоволеності працею. Рівень розвитку трудової вихованості визначає ініціативність й активність учнів на уроках, вміння зосередити свої зусилля на подоланні труднощів, пов'язаних із навчальною діяльністю й самоосвітою, вміння знаходити своє місце у працюючому колективі, допомогти ближнім, володіння комунікативними навичками, сумлінність у виконанні доручень, прояв бережливості і процесу будь-якої діяльності, охайність, вміння раціонально розподіляти свій робочий час.

Провідною метою трудового виховання у молодшій школі є виховання у молодших школярів позитивного ставлення до праці засобами організації різноманітних форм практичних дій.

Мета трудового виховання с основній школі полягає у формуванні розуміння учнів значення правильного вибору професії для особистості та сучасного суспільства, уявлення про сучасний ринок праці, навичок пошуку

необхідної інформації про можливості продовження навчання за обраним профілем.

Ціннісне ставлення до себе передбачає сформованість особистості вміння цінувати себе, як носія фізичних, духовно-душевних та соціальних сил. Воно є важливою умовою формування у дітей та учнівської молоді активної життєвої позиції.

Ціннісне ставлення до свого фізичного «Я» - це вміння особистості оцінювати свою зовнішність, тіло будову, поставу, розвиток рухових здібностей, фізичну витривалість, високу працездатність, здатність відновлювати силу після фізичного навантаження, вольові риси, статеву незалежність, гігієнічні навички, корисні звички, стан свого здоров'я та турбуватися про безпеку власної життєдіяльності, вести здоровий спосіб життя, активно відпочивати.

Ціннісне ставлення до свого психологічного «Я» передбачає вихованість у дітей та учнівської молоді культури пізнання власного внутрішнього світу – думок, переживань, намірів, цілей, життєвих перспектив, ідеалів, цінностей, ставлень. Важливо навчити зростаючу особистість сприймати себе такою, якою вона є, знати свої позитивні і негативні якості, сприяти формуванню готовності та здатності до самовдосконалення та самокритичності.

Ціннісне ставлення до свого соціального «Я» виявляється у таких ознаках: здатності орієнтуватися та пристосовуватися до нових умов життя, конструктивно на них впливати, визначенні свого статусу в соціальній групі, налагодженні співпраці з однолітками та дорослими, вмінні запобігати конфліктам, справедливому та шляхетному ставленні до інших людей, позицій активного суб'єкта громадянського суспільства, який може і має впливати на долю країни.

II. Практика впровадження Програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» в виховній роботі класного керівника 3-А класу Бакаляр Ірини Володимирівни.

З метою практичного впровадження «Основних орієнтирів виховання» в навчально-виховний процес вчителем на 2013/2014 навчальний рік було поставлено такі завдання:

- 1) Організація майстер-класу «Система виховання як засіб формування необхідних якостей особистості учня початкової школи»;
- 2) Оновлення тематики плану виховної роботи відповідно до «Основних орієнтирів»;
- 3) Проведення моніторингу якості виховної діяльності класного керівника;
- 4) Сприяння створенню та розвитку органів учнівського самоврядування як осередка самореалізації особистості;
- 5) Впровадження основних ідей, зазначених в «Основних орієнтирах виховання»;
- 6) Реалізація проектів «Я - лідер», «Творчий розвиток особистості»;

7) Вивчення та поширення у славній практиці передового педагогічного досвіду з проблем виховання та впровадження «Основних орієнтирів»;

8) З метою створення цілісної моделі виховної системи класного керівника узагальнити досвід та сприяти його поширенню серед колег.

Для планування виховної роботи вчителем обрано за основу «Рекомендації до планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти» (Лист МОНУ від 14.08.2008 року № 1/9-59) і відповідного до цих рекомендацій використано сучасні підходи до планування виховної діяльності. План має враховувати: результати аналізу виховної роботи за минулий навчальний рік, різноманітність змісту і форм, вікові та індивідуальні особливості учнів, реальні потреби дитячого колективу, зв'язок з родинним вихованням, зв'язок виховного процесу з практичною діяльністю дітей.

Література

1. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1243 від 31.10.2011 року «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів».

2. Загальний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2006. - № 2. – 31с.

3. Особистісно орієнтований підхід в початковій освіті / упоряд. О. Кондратюк. – К.: Шк.світ, 2008. – 128с. – (Бібліотека «Шкільного свіду»).

4. Національна доктрина розвитку освіти. // Освіта України. – 2002. - № 33. – с. 4-6.

Удосконалення роботи класного керівника в сучасних умовах

Іваненко З. М., *учитель російської мови та світової літератури Верхньосамарської загальноосвітньої школи I-III ступенів Близнюківської районної ради Харківської області*

Класне керівництво – найбільша відповідальність у роботі вчителя школи. Він має стати й «мамою», й «татом» свого класу. Це наставник, порадник і психолог в одній особі. Хто ж він, насправді, сучасний класний керівник, яким має бути? Класний керівник – перша та найголовніша людина, яка опікується класом. До класного керівника завжди можна звернутися за допомогою чи порадою. Важка розмова про порушення поведінки чи невиконане домашнє завдання спершу буде відбуватись з класним керівником. Він може бути добрим або злим, суворим або поблажливим, веселим або сумним. Недарма колишні учні запам'ятовують суворих, але справедливих класних керівників. Для деяких учителів класне керівництво – це суцільні клопоти, а для інших – стиль існування, без якого

життя немислиме. Особисто для мене вчитель – це не тільки професія, це життя. Я не працюю вчителем, я живу вчителем. Моє педагогічне кредо можна виразити словами давньогрецького філософа Сократа: «У кожній людині сонце, тільки дайте йому світити». Кредо означає «вірю». В що я вірю? Я вірю в те, що кожна дитина – неповторна особистість, що вона талановита, але талановита по-своєму. І моє завдання як педагога, як класного керівника - побачити, не пропустити в дитині все краще, що в ній є: її внутрішнє «сонечко», її світлий промінчик, і дати імпульс до самовдосконалення, до розвитку. І найголовніше завдання – достукатись до найпотаємніших куточків дитячої душі, допомогти повірити в себе. Завжди намагаюсь зрозуміти кожну дитину, для мене не буває поганих дітей, є просто погані батьки. Я люблю їх всіх: відкритих і замкнених, успішних і невстигаючих, спокійних і непосидючих, зразкових і «важких».

Сьогодні, у час науково-технічного прогресу, вчитель-класний керівник повинен володіти комп'ютером, інформаційно-комунікаційними технологіями, вміти працювати в мережі Інтернет, спілкуватися в соціальних мережах. Класному керівнику, щоб завоювати авторитет, необхідно також вміти «подати себе». Найкраще це зробити, виявляючи свою повагу до кожного учня як особистості із власними думками, поглядами та сприйняттям світу. Дуже важливо бути професіоналом у власному предметі викладання. Учні, зазвичай підсвідомо, з повагою ставляться до людей, які є справжніми професіоналами у своїй справі. Адже, думають вони, якщо він чи вона чогось не знає, то чому може навчити мене? І чому я маю слухатись порад людини, яка сама не розуміє, про що говорить? Звичайно, усе знати неможливо, тому можна запропонувати всьому класу пошукати відповідь на важке запитання. Педагог повинен пам'ятати, що кожна дитина неповторна, а тому порівнювати чи міряти всіх одним еталоном не слід. Особливо неприпустимими є прояви незадоволення результатами роботи учня перед іншими учнями, докір, звинувачення у невмінні. В учнівському колективі необхідно дбати про позитивні емоції дітей, атмосферу доброзичливості, радісного світосприймання, дружби у класі, довіри та взаємоповаги, взаємодопомоги.

Вчитель-класний керівник повинен добре знати вікові особливості учнів, адже, починаючи з підліткового віку, соціальна ситуація розвитку дітей характеризується різкою зміною орієнтирів. З цього часу школяра надзвичайно хвилює, що про нього думають товариші, як вони оцінюють події, що відбуваються в світі. У цьому віці думка «Я в усьому поступаюся друзям» сприймається як трагедія. Звідси виникає потреба самоствердження, самореалізації, яка за несприятливих умов набуває гострих, конфліктних, інколи антисоціальних форм. Тому одне з найважливіших завдань у роботі з дітьми «складного віку» - організувати найрізноманітнішу діяльність, де б кожен зміг проявити свої найкращі нахили, заслужити повагу товаришів. Спілкуючись із однолітками, дитина найчастіше потребує захисту. Класний керівник зобов'язаний не допустити випадків, коли дітей у класі не помічають, дражнять, обзивають, не приймають до спільних ігор, утворюють

угруповання з негативними спрямуваннями. Майже в кожному класі є «важкі» діти. У таких випадках за мету береться не тільки боротьба із правопорушниками, а і профілактична робота з дітьми цієї категорії, тому педагог має створити здоровий психологічний мікроклімат, володіючи методикою й технікою вивчення особистості учня та його виховного середовища: увійти в коло спілкування дітей, зрозуміти становище кожного учня в ньому, навчитись коригувати стосунки між дітьми, показати всьому колективу позитивні риси кожної дитини, дати їй можливість проявити себе. [5, 2]

Сьогодні, коли вплив некерованої сфери на учнів інколи буває сильнішим за організовані педагогом заходи, роботу класного керівника не можна розглядати по-старому, необхідне оновлення виховної роботи школи. Сучасні діти по-требують різноманітної діяльності. Щоб виховний захід був цікавим, ефективним і учні усвідомили його ідеї, важливо відчутти, визначити ступінь їх підготовленості до сприйняття запропонованих їм моральних, правових, естетичних та інших норм, положень, понять. Якщо вони вже відомі учням, ураховують їх розуміння, погляди на них, щоб внести потрібні корективи.

Дуже важливою сьогодні в діяльності класного керівника є робота з батьками, адже сім'я має значний вплив на виховання дітей. Якщо у родині панує лад, то така атмосфера сприяє формуванню особистості прямої, відкритої, готової завжди прийти на допомогу друзям. І навпаки, підозри, недовіра, негативне ставлення один до одного спричиняють прояви грубості, егоїзму та інших негативних рис характеру в поведінці дітей. Які форми роботи з батьками можна запропонувати? Це і батьківські збори, це і сприяння педагогічній освіті - батьківський лекторій, бесіди, це і знайомство з умовами проживання – відвідування вдома, це і залучення батьків до підготовки та проведення виховних заходів у класі, а також проведення анкетування, розробка різноманітних пам'яток та рекомендацій для батьків, наприклад:

«Поради матерям»

- *Ваша дитина краща в світі, тобто така ж хороша, як і решта всіх дітей.*
- *Не заважайте дитині долати труднощі та вміло створюйте їх. Не лайте дітей, при дітях, в ім'я дітей, нікого, і тоді ваші чада виростуть не- злостивими, добрими і ввічливими.*
- *Не лякайте дітей необхідністю читати, і, можливо, вони полюблять книги.*
- *Найкраще виховання – виховання природою, добром і діяльністю, а не погрозами й докорами.*
- *Дозволяйте дитині посилено голодувати від сніданку до обіду, і це зробить її здоровою і веселою.*
- *Не треба робити свята для дітей, треба робити свята разом із дітьми.*

- *Частіше веселіться, співайте гарні пісні, приголублюйте своїх дітей, робіть разом із ними що-небудь, не лінуйтеся віддавати їм частинку душі, і у вас все вийде.* [4, 148]

Отже, щоб досягти успіху в навчанні та вихованні учнів, класному керівнику необхідно забезпечити чітку взаємодію трикутника : учні – батьки – вчителі.

«Свою педагогіку» я називаю «сонячною», тому що вчу дітей бути позитивними і дарувати це світло іншим, уміти радіти і співчувати, дружити і вірити в свої сили, завжди обирати вірні життєві рішення, заохочую всіх бути самим собою, підтримую кожного за найменший успіх, створюю умови для роз витку школяра відповідно до його індивідуальних особливостей.

Література

1. Виховання в школі / Упоряд. В.Варава, В.Зоц. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2003. – 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»)
2. Кацинська Л.Л. Педагогічне управління сучасним виховним процесом: на допомогу керівникам загальноосвітніх навчально-виховних закладів / Навчально-методичний посібник. – Рівне, 2007. – 156 с.
3. Косицька О.М., Сіренко С.М. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012. – 128 с.
4. Лізинський В.М. Практичне виховання в школі: методи й організація. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – 160 с.
5. Павленко О. Сучасна робота класного керівника // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2009. - №9. – с. 2-5

Формування управлінської компетентності заступника директора з виховної роботи ЗНЗ в системі післядипломної освіти

Кравченко Г. Ю., канд. пед. наук, проректор з наукової та експериментальної роботи, завідувач кафедри управління якістю освіти,
Сіліна Г. О., канд. пед. наук, завідувач кафедри виховання та розвитку особистості

Реформи в освіті, модернізація управління навчальними закладами можливі тільки за умов оптимізації системи підготовки керівних кадрів в умовах післядипломної педагогічної освіти. Спеціальна підготовка керівного складу освітянської галузі є проблемою важливою і невідкладною для розв'язання, здебільшого керівники загальноосвітніх навчальних закладів, працівники районних, міських, обласних управлінь освіти не мають відповідної професійної підготовки в питаннях управління. Як правило, вони є висококваліфікованими фахівцями із різних учительських спеціальностей. Але як показує досвід, система основних знань і вмінь керівника, необхідних

йому для ефективного управління, повинна бути адекватною структурі та змісту його діяльності.

Відомо, що в наукових дослідженнях, проблемою формування управлінської компетентності керівника навчального закладу в системі післядипломної освіти опікувалися такі науковці як: В. Бондар, М. Гадецький, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Кравченко, В. Маслов, В. Олійник, З. Рябова та ін, які акцентували увагу на такі радикальні зміни в системі післядипломної педагогічної освіти (ППО), що мають вплив на діяльність керівника ЗНЗ.

Існуюча система ППО починає орієнтуватися на наступні завдання: подолання розриву між теоретичною і практичною підготовкою та перепідготовкою керівних кадрів, що працюють в закладах освіти; формування управлінської компетентності; ознайомлення з новаціями в управлінській та педагогічній діяльності.

Керівники навчальних закладів та їх заступники мають достатній досвід управлінської діяльності, тому під час проходження навчання на курсах підвищення кваліфікації потребують відповідей на конкретні та визначенні питання. Як показує досвід роботи, система підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів, повинна зосередитися на вирішенні проблем і задач, з якими вже стикнувся керівник, і забезпечити відповідними засобами навчання щодо отримання ними відповідного управлінського досвіду з питань вивчення реальної управлінської практики своїх колег та освоєння навчального матеріалу, за допомогою діяльнісного підходу, засвоюючи способи управлінської діяльності, у змодельованих ситуаціях. Тому, змістовним орієнтиром у напрямі організації навчання керівників навчальних закладів є основа сучасних освітніх стандартів.

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» здійснює науково-методичний супровід підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів на нових концептуальних засадах, де пріоритет віддається не тільки інформаційній компетентності суб'єктів освітньої діяльності, а цілому комплексу компетенцій, до якого входять інтелектуальна, полікультурна, соціальна складові.

Професорсько-викладацьким складом кафедри управління якістю освіти М. Астаховою, Г. Кравченко, Н. Кугуєнко, Г. Сіліною, П. Яковенко та ін. розроблено кваліфікаційну характеристику підвищення кваліфікації заступника директора загальноосвітнього навчального закладу з виховної роботи, відповідно до неї нові програми курсів та спецкурсів, навчально-тематичні плани курсової підготовки, які мають модульну структурованість, зорієнтовані на індивідуально-творчу, самостійну роботу слухачів, урахування їх особистісних потреб, рівня базової підготовки заступника директора ЗНЗ з виховної роботи та спрямовані на підвищення його кваліфікації.

У зміст програми внесено такі питання, як філософські основи сучасної освіти, соціально-економічний розвиток України, основи законодавства про освіту, сучасне законодавство про охорону дитинства, охорона праці, що

сприяє формуванню загального уявлення про стан, законодавчу базу сучасної освіти та напрямки її реформування.

Тематика професійного модуля спрямована на формування та розвиток професійної компетентності заступника директора ЗНЗ з виховної роботи і містить такі складові: *методологічні основи управління загальною середньою освітою, психологічні основи управління виховним процесом в загальноосвітньому навчальному закладі, практика реалізації управлінської діяльності заступника директора з ВР.*

До навчальних предметів віднесено такі, як: «Моделювання системи виховної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі», «Громадянське та правове виховання в системі виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу», «Планування виховної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі», «Визначення ефективності управління виховної системою загальноосвітнього навчального закладу», «Сучасні підходи до організації діяльності методичних об'єднань класних керівників», «Організаційно-педагогічні умови впровадження ІКТ в управлінні навчальним закладом та виховним процесом», «Професійна компетентність заступника директора ЗНЗ з виховної роботи», «Адаптивне управління ЗНЗ» тощо.

Значна увага приділяється *очно-заочно-дистанційній формі підвищення кваліфікації*, яка припускає оптимальне поєднання переваг очного та дистанційного навчання, що передбачає таку організацію навчально-виховного процесу, за допомогою якої можливо збільшення тривалості навчального процесу без відриву від здійснення професійних обов'язків, підвищення рівня алгоритмізації самостійної роботи слухачів.

Для ефективності навчального процесу застосовується наочність, навчальні програмні комплекси, технічні засоби навчання, персональні комп'ютери, мультимедійні проектори, інтерактивна дошка.

Сьогодні важливим є бачення післядипломної освіти як єдиного механізму переорієнтації підготовки керівних кадрів стосовно до змісту, форм та методів навчання. Творче використання традиційних методів і форм разом із упровадженням інноваційних механізмів має сприяти розвитку сучасних підходів у формуванні професіоналізму керівника впродовж життя. Система післядипломної педагогічної підготовки вимагає інтеграції в освітній процес поєднання власне післядипломної освіти з самоосвітою у процесі здійснення функціональних обов'язків з управління навчальним закладом, установою, підрозділом.

Об'єднання зусиль школи та сім'ї щодо "зняття" адаптаційних проблем дитини-першокласника

Кривенець І. В., *практичний психолог Чугуївської загальноосвітньої школи I-III ступенів №7 Чугуївської міської ради Харківської області*

Для розвитку навчальної мотивації важливо, щоб перші кроки дитини в школі зустрічали зацікавленість й розуміння з боку дорослих. Давайте спробуємо дати один одному батьківську пораду з розвитку інтересу й бажання до навчання.

"Ланцюжок батьківських порад"

- Віра в успіх.
- Позитивні установки.
- Любов батьків.
- Привчання до режиму.
- Виконання встановлених правил.

У сім'ях, де вірять в успіх дитини, як правило, вона впевнено робить свої перші кроки. "Я в тебе вірю", "У тебе так добре виходить аплікація", "Це які ж треба вмілі пальчики мати, щоб зробити таку саморобку", - ось слова, з якими можна звернутися до дитини.

Не допускати ніяких негативних установок стосовно дитини: "Ось підеш до школи, там за тебе візьмуться". Зразкові вирази, які допомагають дитині сподіватися на краще: "Не бійся, в тебе все вийде, як треба", "Я теж не відразу навчилася робити це добре", "я знаю, ти стараєшся, й дуже скоро у тебе буде виходити, як треба".

Любов батьків дитина повинна відчувати постійно. Прояви любові: торкання, обійми, усмішки, погляди, слова: "Як добре, що ти в мене є" особливо це важливо, коли у дитини щось не виходить. Грубість, різкість, насильство можуть породити масу негативних наслідків.

Саме на перших порах навчання важливо чітко й однозначно показати дитині, що входить в коло його нових обов'язків. Добитися їх виконання-значить, організувати життя дитини. Що допоможе їй в навчальній праці.

Це добре відомі правила: не шуміти на уроках, не розмовляти з сусідом, не займатися сторонніми справами, піднімати руку, сидіти прямо, не нахилятися низько над зошитом.

Батьки разом з учителем можуть допомогти дитині швидко оволодіти цими правилами, якщо вони будуть їх обговорювати з дитиною, показуючи, як важливо для неї й для інших дітей їх бездоганне виконання.

Найбільш корисні форми роботи: виступ на батьківських зборах з розповіддю про особливості цього періоду, про те, що можуть зробити батьки, щоб полегшити дітям адаптацію до школи. Дуже важливо допомогти першокласникам успішно подолати перші шкільні труднощі, стати більш дорослими й впевненими в собі. (Додаток-1).

Тренінг « Кураб'є для батьків ЗНАЙОМСТВО З БАТЬКАМИ.

Для встановлення довірливих відносин психолог може першим повідомити що-небудь про себе, про свої очікування і надії, пов'язані з групою, про переживання даного моменту, створюючи тим самим модель поведінки для учасників.

Ось кілька зразкових питань, які допоможуть почати знайомство:

- Розкажіть, будь ласка, коротко, як ви дізналися про цю групу. Що вам про неї розповідали?
- Що значило для вас прийти сьогодні на першу зустріч? Що ви про це думали?
- Яку мету ви ставите перед собою, чому хочете навчитися в групі?
- Чим Ви хочете допомогти своїй дитині?
- Що може цьому завадити?
- Що може допомогти?

ВПРАВА «ЗНАЙОМСТВО»

5 хвилин

Мета: створення доброзичливої атмосфери

Сьогодні ми з вами поспілкуємося в тісному сімейному колі, адже початкова школа - це одна велика й дружна сім'я. Для початку познайомимося ближче.

Перед вами-листи паперу, ножиці, клей, фломастери, кольоровий папір. Завдання - за п'ять хвилин створити аплікацію, колаж або малюнок, який розповів би всім про вашу сім'ю.

Потім ви називаєте своє ім'я, показуєте результат творчості і скажете кілька слів про членів своєї сім'ї.

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ В ГРУПІ

Мета: акцентування учасників на дотриманні правил роботи в групі й регламентації роботи.

Психолог. Щоб наша зустріч була продуктивною, потрібно дотримуватися певних правил.

Я зачитаю їх, а ви обговоріть, й виберіть ті, які підходять нам для ефективної взаємодії:

- Говорити довго й не по темі.
- Говорити чітко й конкретно.
- перебивати один одного.
- Правило «піднятої руки».
- Бути пасивним й похмурим.
- Бути активним, брати участь у всіх видах діяльності.
- Правило гарного настрою.

Отже, правила поведінки на тренінгу ми визначили. Можливо, хтось хоче внести корективи?

ПРИСЛІВ'Я Й ПРИКАЗКИ ПРО СІМ'Ю

Мета: налаштування на спільну діяльність, активізація думок про сім'ю
3-5 хвилин

Важко переоцінити вплив сім'ї на розвиток, навчання й виховання дитини. Це було відомо людям здавна й знайшло своє відображення в крилатих фразах, афоризмах.

Хто може пригадати прислів'я та приказки, у яких говориться про сімейне виховання?

- Якщо дитину не навчиш у пелюшках, то не навчиш і в подушках.
- Коли батько каже «так», а мати - «сяк», росте дитина, як бур'ян.
- Що вчать вдома діти, то знають й сусіди.
- Умів дитя народити, умій і навчити.
- Який явір - такий паркан, який батько - такий і син.
- Яблуко від яблуні далеко не падає.

ВПРАВА «Чим ми схожі з моєю дитиною»

Мета: підготовка до прийняття власної дитини
5-10 хвилин

Спочатку учасники обдумують, чим вони схожі зі своїми дітьми. Необхідно знайти 5-10 схожих рис. Потім повідомляють, передаючи слово по колу.

ВПРАВА РОЗПОДІЛ ЖИТТЄВИХ РОЛЕЙ

5-7 хвилин

Ключова вправа першої зустрічі пропонує членам групи досліджувати розподіл своїх життєвих ролей з урахуванням того, яке місце по значущості займає кожна з них. Малюється реальний, а потім ідеальний розподіл або пишеться список. При аналізі вправи важливо звернути увагу на те, схожими або різними виявилися малюнки, подобається чи не подобається батькам намальовані ними самими розподіли ролей, за рахунок чого можна досягти будь-яких змін.

ВПРАВА А ДЕ Ж Я?

5 хвилин

Як правило, основне місце в житті учасників займає батьківська роль, особливо, якщо в класі є непрацюючі мами. Продовжуючи вправу, запропонуйте батькам скласти список всіх тих людей, про яких вони повинні піклуватися. Список зазвичай виходить довгим, старанно згадуються двоюрідні тітки і троюрідні племінники. Запитання ведучого "Чи увімкнено ви в цей список себе? Яким за рахунком?" Часто застає групу зненацька, оскільки нікому не приходить в голову це зробити. Реакції членів групи бувають різними - від щирого подиву та гніву до здивування й обурення, й тому корисно завершити вправу обговоренням тези "бути корисним іншим - це, в першу чергу, дбати про себе".

ВПРАВА Що я ціную В СОБІ, ЯК У Батькові?

5-7 хвилин

На початку зустрічі можна запропонувати вправу, яка виконується в "каруселька". Інструкція тренера: "Зараз в протягом 1 хвилини ви будете говорити партнеру про те, що ви цінуєте в собі, як у батькові. Завдання партнера - мовчки слухати вас. Потім партнер протягом хвилини розповість вам про своїх цінних батьківських якостях. Після цього ті, хто стоїть у зовнішньому колі, зроблять крок вправо, виявляться перед новим партнером, і вправа почнеться спочатку".

Можна зробити 3-4 зміни партнерів, а потім, посадивши учасників в загальне коло, попросити їх поділитися почуттями, які вони відчували під час виконання вправи. Багато говорять про збентеження й незручності, тому далі в груповій дискусії корисно обговорити питання про самоцінність й самоповагу батьків, а також про прийоми та методи формування високої самооцінки у дітей.

ЯКІ ФАКТОРИ ВПЛИВАЮТЬ НА ПОВЕДІНКУ ДІТЕЙ?

7 хвилин

Далі ведучий повідомляє групі інформацію про ті фактори, які впливають на поведінку дітей:

- Порядок народження в родині
- Стать дитини
- Різниця у віці між дітьми
- Відхилення в розвитку або фізичні вади дитини
- Соціальне середовище
- Трагедії в сім'ї
- Дитяча ревності чи суперництво дітей між собою
- Батьківська реакція на поведінку дитини

Щоб тренінг не перетворився на лекцію, бажано підібрати вправи, що ілюструють кожне з тверджень.

Наприклад, розповідаючи про те, як впливає на поведінку дитини порядок народження дітей у сім'ї, ведучий може запропонувати учасникам розбитися на групи у відповідності з порядком народження: молодші діти, старші діти, єдині діти і т.д. Кожна група визначає типові сильні і слабкі сторони характеру, пов'язані з порядком народження.

КОНФЛІКТИ МІЖ БРАТАМИ ТА СЕСТРАМИ

7-10 хвилин

Традиційний міф про неодмінну дружбу братів і сестер може похитнути наступна вправа.

Ведучий повідомляє групі: "Уявіть собі, що в нашій країні проводиться обов'язкова для всіх лотерея. Ви витягуєте квиточок з номером, і з завтрашнього дня разом з вами буде жити людина, яка теж витягнула цей номер. Вам доведеться потіснитися, а, крім того, поділитися з ним усім, що

ви маєте. Хто це буде - ви не знаєте, поміняти його на когось іншого не можна. Які почуття відчуваєте ви до цієї людини? Приблизно те ж можуть відчувати ваші старші діти по відношенню до молодших ".

БАТЬКІВСЬКА РЕАКЦІЯ НА ДИТЯЧУ ПОВЕДІНКУ

10 хвилин

Говорячи про різні типи батьківських реакцій на вчинки дитини, тренер пропонує розіграти ситуацію, в якій малюк тільки що розбив коліно (для батьків підлітків краще запропонувати іншу типову ситуацію). Члени групи по черзі грають малюка, а ведучий в ролі батька демонструє поведінка батька-"рятівника "(гіперопіка), батька-" сержанта "(нехтування), батька-" помічника "(партнерство). Аналізуючи почуття дитини, група приходять до висновку: будучи дорослими, ми можемо усвідомлено вирішувати, як реагувати в тій чи іншій ситуації, і тим самим впливати на подальшу поведінку наших дітей.

РОЛЬОВА GRA «МІСЦЕ ПІД СОНЦЕМ»

5 хвилин

Інструкція: Уявіть собі, що під час відпустки ви виявилися на дуже престижному курорті. Пляжі в цей час сезону всі переповнені. Ті, хто стоїть у колі, приїхали трохи раніше і вже знайшли своє місце під сонцем. Ті, хто знаходиться поза колом, приїхали пізніше, і тому перед ними постало завдання - проникнути все ж на пляж - знайти там своє місце.

Учасники діляться на дві групи. Перша група утворює коло. За колом - друга група, завдання якої проникнути на пляж і знайти своє "місце під сонцем". Учасниками другої групи використовуються всі знайомі комунікативні прийоми. Гра закінчується, коли всі опиняються в колі.

Обговорення:

- Що означає бути відкинутим? Що Ви відчували?
- Чи може "Ти-висловлювання" відвернути від Вас дитину? Що відчуває Ваша дитина, коли Ви відкидаєте його?
- Щоб проникнути в коло, які методи Ви використовували? Які з них більш ефективні?

ВПРАВА Про невинуваті очікування

Інформаційний блок. Психолог дає поняття про соціальне стереотипі, як стійкому, спрощеному і схематичному уявленні про соціальний об'єкт (людину, групу людей, спільності), що виникає в умовах дефіциту інформації.

Вправа "Аналіз спогадів"

Батьки сидять в колі й відповідають на питання:

- На честь кого Ви назвали свою дитину?
- Яким Ви представляли свою дитину ще до народження? Чи виправдав він Ваші очікування?

• Яким Ви уявляєте свого сина (дочку) через 10 років? Які підстави дозволяють Вам вірити, що ці очікування збудуться?

Дуже часто очікування батьків від дітей не повністю їх задовольняють: мріяли про інтелектуала, а син має звичайні здібності, бачили в дитині майбутнього спортсмена, а він ледве-ледве здає нормативи і т.п. Як змиритися з таким станом? Де шукати "винних" в тому, що ідеальне уявлення далеко від реального? А, може бути, навчитися приймати дитину такою, якою вона є і, продовжуючи любити його, сприяти його вдосконаленню?

Вправа "Закінчи пропозицію".

- Що мені іноді по-справжньому хочеться, так це ...
- Мені знайоме гостре відчуття самотності. Пам'ятаю ...
- Мені дуже хочеться забути, що ...
- У мене чимало недоліків, наприклад
- Навіть близькі люди інколи не розуміють мене. Одного разу ...
- Пам'ятаю випадок, коли мені було нестерпно соромно ...
- Особливо мене дратує те, що ...
- Пам'ятаю в дитинстві мої батьки не зрозуміли мене ...
- У школі від мене завжди чекали ...

ВПРАВА «Сніжинка»

Мета: узгодженість дій обох батьків

5 хвилин

Кожному учаснику дається аркуш нещільної паперу і пропонується зробити з цього листа сніжинку, суворо виконуючи інструкцію тренера (психолога), не дивлячись при цьому на те, що і як виконує сусід.

Інструкція: аркуш паперу скласти навпіл і відірвати правий верхній кут (кожен сам вирішує, як складати свій лист), знову скласти і відірвати правий верхній кут і так кілька разів.

В результаті у кожного учасника в руках опиняється сніжинка, не схожа на форми інших сніжинок.

Висновок: Не дивлячись на одну інструкцію, результати вийшли різні. Так і людина по-різному реагує на одне і теж дія, подія.

Обговорення:

- У чому найчастіше проявляється неповторність людської індивідуальності?
- Чи можуть стереотипні установки батьків заважати розвитку особистості дитини?
- Як Ви реагуєте на його несхожість на інших дітей?

ВПРАВА «ОСТАННЯ ЗУСТРІЧ»

10 хвилин

Обладнання: диск із записом спокійної музики, музичний центр, свічка, запальничка.

Інструкція: встаньте, будь ласка, у велике коло. Я включу музику, а ви закрийте очі, зробіть три спокійних вдиху і видиху. Уявіть собі, що наші

зустрічі в групі закінчилися, ви йдете додому. Пригадайте, якими ви прийшли на перше заняття, чого очікували від групи. Згадайте самі несподівані, найсмійніші, найбільш зворушливі моменти. Подумайте про те, що ви не сказали групі, але хотіли б сказати. Через хвилину у вас буде можливість це зробити (пауза). Зробіть глибокий вдих, відкрийте очі і скажіть це.

Примітка ведучому: до цього моменту потрібно запалити свічку. Ведучий говорить слова вдячності комусь з учасників і передає йому запалену свічку. Коли висловляться всі бажаючі, і свічка побуває в руках у кожного члена групи, провідний вимовляє заключні слова, простягає свічку на долоні в центр кола, жестами просить групу підійти ближче і єдиним видихом задати свічку.

Завершуючи зустріч, важливо попросити учасників висловитися з приводу найбільш істотних для них моментів. Можна запропонувати кожному коротко відповісти на два питання:

- Поділіться, наскільки корисною для вас виявилася ця зустріч?
- Скажіть, чи вдалося вам дізнатися ваші власні турботи у виступах інших учасників?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

В кінці заняття тренер домовляється з батьками про виконання домашніх завдань. В якості першого домашнього завдання можна запропонувати аналіз внутрішньо сімейних поведінкових стереотипів (із записом в "Робочу зошит"), а також малюнок, колаж, есе на тему "Чого я хочу від своїх взаємин з дитиною".

Психологічні аспекти підготовки педагога-вихователя в системі післядипломної освіти

Лукавенко Т. П., учитель української мови та літератури Харківська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів Харківської міської ради

Час динамічних змін у розбудові національної освіти в Україні стимулює прогресивні зміни у післядипломній освіті вчителів. У державній національній програмі «Освіта» (України ХХ століття) зазначено важливість реалізації безперервної освіти, зокрема «перетворення набуття освіти на процес, що триває упродовж усього життя людини».

Реалії сьогодення такі, що ефективність післядипломної освіти пов'язана з мобільним трансформуванням її змісту відповідно до темпів старіння та оновлення інформації, знань, забезпечення змісту освіти необхідним випередженням.

Забезпечення неперервності професійної освіти в сучасних умовах – це об'єктивна потреба й водночас невід'ємна складова соціально-економічної політики держави, її подальшого цивілізованого розвитку.

А. Розенберг вказує, що як спеціально організована, цілеспрямована і зумовлена відповідними рамками діяльність удосконалення кваліфікованих вчителів становить цілісну систему, що має свої завдання, зміст, методи та форми, резерви для розвитку. Ця система має такі компоненти: – інформаційний – через систему підвищення кваліфікації вчителі мають отримувати всебічну інформацію про новини соціально-політичного та культурного життя країни, про нові досягнення філософської, педагогічної та фахової літератури; – відтворюючий – забезпечення актуалізації та поглиблення фахових і загальноосвітніх знань учителів на основі наукових досягнень і директивних документів щодо освітньої діяльності; – методичний – ознайомлення з ефективними, перевіреними практикою технологіями навчання та виховання, обговорення новозапропонованих технологій з метою визначення рівня їх життєвості та доцільності, колективне створення ефективних методик вивчення окремих тем або розділів, організація виховної діяльності; – науковий – вивчення наукових основ педагогічної діяльності, зокрема з метою переорієнтації, де це потрібно, вчителів щодо цілей і завдань виховання, освіти та навчання, подолання старих стереотипів і традицій у роботі із школярами, а також з метою створення надійної бази для повсякденної творчості вчителів.

Взаємодія зазначених компонентів сприяє досягненню нової інтегративної якості діяльності, яка і говорить про ефективність системи. При цьому, на думку Ю. Конаржевського, розуміння післядипломної освіти педагогічних кадрів як цілісної системи, тобто певної сукупності взаємодіючих один з одним елементів, спроектованої на досягнення певної мети, що являє собою цілісне утворення й взаємодіє з середовищем, вимагає системного підходу до її вивчення.

Система післядипломної освіти фахівців покликана в сучасних умовах вирішувати комплекс завдань, спрямованих на задоволення інтересів громадян у постійному підвищенні професійного рівня відповідно до кон'юнктури ринку праці, соціальний захист, забезпечення потреб суспільства і держави у висококваліфікованих конкурентноспроможних фахівцях.

В Україні сьогодні здійснюється процес формування якісно нової системи організації післядипломної освіти педагогічних кадрів, яка повинна забезпечувати поглиблення професійних знань, умінь за спеціальністю, здобуття нових кваліфікацій, одержання нового фаху та здобуття наукового ступеня. Для вирішення цих завдань створюються відповідні умови, накреслено напрями та шляхи реформування післядипломної освіти.

Система післядипломної освіти педагогів, на погляд Н. Протасової, є одночасно споживачем, користувачем, акумулятором, виробником і джерелом інформації, але оскільки інформація відзначається швидким застаріванням, постійним оновленням та розширенням, то для нормального функціонування освітньої системи стають вагомими проблеми випереджувальної інформації – передбачення. Діяльність педагога тісно пов'язана з педагогічним передбаченням та прогнозуванням, тому перед

системою післядипломної освіти педагогів постають дві актуальні проблеми: перша – необхідність випереджувального характеру змісту післядипломного навчання фахівців; друга – необхідність підготовки педагогів у галузі педагогічного передбачення та прогнозування.

Разом з тим, на думку А. Кузьмінського, в період розбудови національної школи очевидна кардинальна перебудова підготовки, і особливо післядипломної освіти, педагогічних кадрів та підвищення їх соціальної відповідальності за доручену справу.

П. Матвієнко зазначає, що реорганізація освіти, її демократизація відроджують в нових історичних умовах такі спеціалізовані заклади, як колегіуми, ліцеї та гімназії, що розвиток і становлення цих навчальних закладів визначається виключно рівнем професійної компетентності та загальної педагогічної культури вчительських кадрів, а тому найважливішою умовою розвитку шкіл нового типу є спеціальна підготовка для них педагогічних кадрів з достатнім рівнем загальної, педагогічної та спеціальної культури, високою професійною компетентністю, здатністю до керування становленням творчої особистості дитини. Це потребує організації у системах педагогічної освіти і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів спеціальних груп, призначених для підготовки фахівців для цих навчальних закладів.

Ознаками високої кваліфікації учителя, на погляд В. Радул, є єдність високого рівня активності і світогляду. Активність, її зміст, форми, діапазон визначаються ставленням учителя до різних видів творчості, праці, колег по роботі, учнів, до організації і змісту відпочинку. Одна з передумов підвищення кваліфікації учителя – зростання його соціальної позиції. Сучасні соціологія та психологія розглядають кваліфікацію людини не відокремлено, а у цілісній структурі її особистості, у світі стосунків та потреб, що визначають рівень розвитку особистості. Це зумовлено ще і тим, що творча трудова діяльність вчителя поєднана із вибірковою емоційною спрямованістю особистості. Для зростання рівня кваліфікації вчителя необхідні зовнішні впливи, які, слугуючи відповідним компонентам професійної діяльності або її результатам, здатні формувати позитивні емоції, прагнення до підвищення кваліфікації. Процес зростання кваліфікації вчителя залежить від соціального середовища, соціального досвіду, властивостей його особистості. Процес підвищення кваліфікації – це процес інтенсифікації становлення соціальної зрілості особистості вчителя.

Література

1. Протасова Н.Г. Теоретико-методичні основи функціонування системи післядипломної освіти педагогів в Україні : автореф. дис. доктора пед. наук. : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Н. Г. Протасова. – Київ, 1999. – 31, с.

2. Розенберг А.Я. Актуальні проблеми теорії і практики післядипломної освіти керівних і педагогічних кадрів / А. Я. Розенберг // Матеріали звітної наукової конференції, 5-6 березня 1998р., Київ. Ч. 1., 1998. – С. 180.

3. Конаржевский Ю. А. Что нужно знать директорам школ о системах и системном подходе : Учебное пособие / Ю. А. Конаржевский. – Челябинск : Издательство Челябинского гос. пед. института, 1986. – 135 с.

4. Матвієнко П.І. Проблеми підготовки вчителя для навчальних закладів нового типу у системі післядипломної освіти / П.І. Матвієнко // Всеукраїнська науково-практична конференція з проблем роботи середніх загальноосвітніх навч.-виховних закладів нового типу, 2-4 лютого 1994 р., Київ. Тези доповідей та виступів. В. 2. , 1994. – С. 125-126.

5. Радул В.В. Соціальна зрілість молодого учителя : Монографія / В. В. Радул – Київ : Вища школа, 1997. – 269 с.

Реалізація ціннісного підходу в умовах професійного зростання педагогів Харківського регіону

Покроєва Л.Д., *ректор Харківської академії неперервної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України*

Найвищою цінністю на Землі є вихована людина. Виховання є складовою частиною ідеології і культури суспільства. Це загальна і вічна категорія, яка виникла з появою людини і буде існувати доти, поки існуватиме людина на Землі. Адже виховання і розвиток – нероздільні поняття, які не можуть існувати одне без одного.

На сучасному етапі розвитку людської цивілізації висуваються нові вимоги до системи виховання підростаючого покоління. І це цілком природно, бо процес виховання змінюється та оновлюється разом із епохою.

Основні завдання виховної діяльності сучасних закладів освіти зумовлені пріоритетними напрямками реформування школи, визначеними в Національній стратегії розвитку освіти в Україні, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді, Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Завдання сучасної системи виховання полягають у реальному переході до педагогічної творчості та індивідуального впливу, у переорієнтації учнівських і вчительських колективів на гуманізацію виховання, створення умов для цілеспрямованого систематичного розвитку людини як суб'єкта діяльності, особистості, індивідуальності.

Ще на початку ХУІІІ ст. великий український філософ і просвітитель Григорій Савович Сковорода говорив: „Який результат навчання без серця благородного і вдячного, яка користь від науки без доброї душі?”. Саме ці слова Г.Сковороди служать девізом у роботі з дітьми. Це розуміння того, що розбудова нової незалежної демократичної держави ставить на порядок денний надзвичайно важливе завдання – виховання громадянина й патріота рідної землі, який зберігає і свято шанує традиції нашого народу, дбає про своє здоров'я та навколишнє середовище, вміють висловлювати відстоювати та відстоювати власну думку. Своєрідним, оригінальним фактором розвитку особистості школяра є позакласна робота та позашкільна освіта, яка відіграє

важливу роль у вихованні учнів, розширенні й поглибленні їхніх знань, розвиткові творчих здібностей.

В «Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів ЗНЗ» зазначено, що «успішність виховання школярів великою мірою залежить від особистості вчителя, який повинен володіти високими моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, здатністю отримувати додаткові знання, необхідні для практичної діяльності». Тому діяльність навчальних закладів, методичних служб Харківської області спрямована на створення потужної системи педагогічної підтримки та супроводу впровадження ціннісного підходу, основними компонентами якої є навчально-виховний процес, позаурочна та позакласна діяльність, позашкільна освіта, робота органів учнівського самоврядування, взаємодія з батьками, громадськими організаціями.

З метою науково-методичної та практичної підготовки до цілеспрямованого і професійного управління процесом формування особистості, учнівського колективу педагога області залучається до участі у професійних конкурсах, конкурсі «Парк педагогічної майстерності», виставці-презентації педагогічних ідей та технологій тощо.

Центр громадянського виховання та кафедра виховання й розвитку особистості Харківської академії неперервної освіти організують науково-дослідну роботу в межах тимчасових творчих колективів для методистів районних (міських) методичних кабінетів, заступників директорів з виховної роботи, класних керівників, педагогів-організаторів за темами: «Комплексно-цільовий підхід в організації діяльності Р(М)МО як умова неперервного зростання професійної компетентності класного керівника», «Формування ціннісних життєвих орієнтирів учнів шляхом сучасних підходів до організації виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі», «Педагогічний супровід становлення та розвитку учнівського самоврядування у світлі Основних орієнтирів виховання», «Взаємодія сім'ї та школи як шлях до створення єдиного виховного простору», «Формування етичної культури в учнів основної школи на основі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін».

Ефективною формою підвищення психолого-педагогічної компетентності та особистісних якостей педагогів-вихователів є проведення спецкурсів у рамках курсів підвищення кваліфікації. Особливий інтерес викликають спецкурси «Сучасні аспекти комплексної організації виховного процесу», «Організація науково-дослідної діяльності учнів», «Новітні підходи до організації колективної творчої діяльності», «Виховний потенціал учнівського самоврядування», «Волонтерство як важливий громадянський ресурс», «Формування педагогічної культури батьків», «Нові підходи до організації діяльності класного керівника» тощо.

Протягом кількох років для вивчення рівня психолого-педагогічної компетентності педагогів використовуються факторно-критеріальні моделі діяльності керівника гуртка позашкільного навчального закладу та класного керівника.

Отже, зростання педагогів-вихователів є процесом складним та багатоаспектним, потребує засвоєння психолого-педагогічних знань, науково-теоретичних основ сучасного виховання, умінь та навичок практичної реалізації використання сучасних освітніх технологій, здатності до самовдосконалення особистісних та професійних якостей.

Учителі і вихователі Харківської області постійно шукають нові та більш ефективні шляхи формування творчої особистості на основі ціннісних орієнтирів, спираючись на основні засади державної політики в галузі виховання.

Напрямок 4: Моніторинг ефективності системи виховної роботи навчального закладу в умовах реалізації Основних орієнтирів виховання.

Моніторинг ефективності системи виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: стан та проблеми профілактики насильства у підлітковому середовищі

Василяшко І. П., *завідувач,* **Кауліна Н. В.,** *методист вищої категорії відділу моніторингу освітніх процесів Інституту інноваційних технологій та змісту освіти МОН України*

Анотація: у статті представлено аналіз результатів опитування респондентів першого Всеукраїнського моніторингового дослідження стану профілактичної роботи щодо реалізації плану заходів Національної кампанії «Стоп насильству!» на період до 2015 року.

Ключові слова: превентивна освіта, профілактика насильства, моніторинг.

Модернізація освітньої галузі, що відбувається в державі, має на меті створення умов для особистісного розвитку та самореалізації кожного громадянина України. Формування освіченої, вихованої, фізично і духовно здорової української нації через освіту відокремлено як один з пріоритетних напрямів державної політики у розвитку освіти [1]. Одним із шляхів досягнення цієї мети є формування в школярів відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я людей, що їх оточують, як до найвищих особистісних і суспільних цінностей.

Насильство лишається однією з актуальних проблем українського суспільства, незважаючи на те, що на законодавчому рівні будь-які прояви насильства по відношенню до дитини, зокрема фізичне покарання, заборонені. Насильство над дітьми трапляється в різних сферах життя – вдома, в громадських місцях, при контакті з представниками правоохоронних органів, у закладах опіки, в навчальних закладах. Насильство здійснюється як дорослими, так і самими дітьми відносно одне одного.

Свідченнями поширеності насильства у підлітковому, молодіжному середовищі стали численні публікації та репортажі на національному телебаченні.

Попри широкого висвітлення проблеми жорстокого поводження як однієї з провідних причин асоціального дитинства в сучасній зарубіжній та російській літературі (С. А. Белічева, Є. Н. Волкова, Є. М. Вроно, І. Н. Григович, В. Є. Дружинін, Р. Н. Клайберг, А. А. Реан, А. А. Северний, Б. Ю. Шапиро, Т. І. Шульга, Р. Берон, Д. Річардсон, С. G. Conger, A. Guggenbuhl, R. Soonets, A. C. Huston, G. Kagan та інші) [2], у дослідженнях вітчизняних науковців, як О. Д. Шинкаренко, С. Н. Бурова, Н. О. Лавріненко, М. І. Дмитренко, О. М. Моховиков, К. С. Шендеровський, В. Г. Панок, І. М.

Трубавіна вона залишається недостатньо вивченою, зокрема, не до кінця з'ясовані причини насильства та його види, наслідки та те, яка допомога надається потерпілим дітям і дітям, котрі таке насильство вчиняють. Також бракує інформації про те, якої допомоги потребують педагогічні працівники для здійснення ефективної профілактики насильства. Навчальний заклад не працює поза суспільними подіями, а навпаки всі суспільно - політичні негативні проблеми перехідного періоду становлення українського суспільства швидко позначаються на поведінці дітей і педагоги повинні змінювати виховний процес відповідно новим вимогам, розв'язувати розбіжності, що виникли між традиційним процесом і сучасним станом проблеми.

З метою розв'язання означених проблем 1 грудня 2010 року на засіданні Кабінету Міністрів України був ухвалений план заходів з проведення Національної кампанії «Стоп насильству!» на період до 2015 року [3]. Головною метою якої є привернення уваги українського суспільства до актуальної проблеми подолання насильства як до порушення прав людини і залучення всіх громадян до боротьби з цим явищем. Завдання Національної кампанії є:

- ✓ підвищити обізнаність населення про те, що насильство є порушенням прав людини, та заохотити громадян боротися з цим явищем;
- ✓ сформувати у свідомості населення нетерпимого ставлення до насильства; вдосконалити законодавчу базу з питань протидії насильству;
- ✓ розробити дієві механізми попередження, зупинення та подолання насильства.

Задля реалізації завдань державної програми Міністерства освіти і науки України було розроблено План заходів (наказ МОН від 30 грудня 2010 року [№ 1312](#) «План заходів щодо реалізації Національної кампанії «Стоп насильству» на період до 2015 року») [4].

З метою отримання об'єктивної інформації щодо ефективності реалізації завдань і заходів Національної кампанії «Стоп насильству» у 2012-2013 році Інститут інноваційних технологій та змісту освіти на виконання наказу МОНмолодьспорту від 02.10.2012 р. № 1065 провів моніторингове дослідження «Стан превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах» [5].

Моніторингове дослідження було підготовлено робочою групою та проведено в АРК, 22 областях України (крім Харківської та Львівської області), містах Києві та Севастополі. У дослідженні взяли участь: методисти ІППО та районних методичних кабінетів з питань превентивної освіти (605 осіб), заступники директора ЗНЗ (1298 осіб), соціальні педагоги, практичні психологи (1351 особа), класні керівники початкової, середньої та старшої школи (1456 осіб), учні 6-х, 8-х, 10-х класів (1409 осіб), батьки учнів (1417 осіб). Загальна кількість респондентів згідно вибіркової сукупності складала 7536 осіб.

Наведемо результати опитування педагогів (методистів, керівників та вчителів ЗНЗ) цього моніторингового дослідження.

Результат аналізу чинних законодавчих актів показав [6]:

✓ В Україні, на національному рівні прийнято ряд законодавчих та нормативно-правових актів, які врегульовують, регламентують функціонування системи освіти, всіх її рівнів і підсистем щодо захисту дітей від проявів насильства, а також щодо попередження та припинення насильства в сім'ї забезпечено правове регулювання питань організації різних форм навчання щодо знань своїх права та виконання обов'язків неповнолітніми.

✓ Завдяки вдосконаленню нормативно-правової бази в Україні, в останні роки намітилася тенденція до зменшення кількості злочинів, скоєних неповнолітніми, та по відношенню до неповнолітніх. Значно підвищено увагу Уряду України до раціонального розподілу ресурсів та бюджетних асигнувань в інтересах реалізації програм для дітей. Але необхідно й надалі нарощувати зусилля щодо вдосконалення нормативних документів відповідно вимогам сьогодення з метою подолання негативних явищ у державі, зокрема насильства.

✓ Створена відповідна нормативно-правова база, яка дозволяє врегулювати проблеми та якісно здійснювати виховний процес, профілактичну роботу з означеної тематики у загальноосвітніх навчальних закладах.

✓ Керівники навчальних закладів освіти керуються чинними законодавчими актами МОН при розробці відповідних наказів, річних планів роботи (розділ соціально-психологічна робота, виховна робота), матеріалів педагогічних рад, спрямованих на дотримання прав дитини, захисту їх від будь-яких форм насильства, попередження правопорушень. У випадку виявлення: порушення прав і законних інтересів дітей, вчинення насильства в сім'ї, злочинів, які пов'язані із жорстоким поведінням з дітьми (зокрема, доведення дітей до самогубства; нанесення тілесних ушкоджень; побої та мордування; незаконне позбавлення волі тощо), правопорушень та злочинності серед неповнолітніх адміністрація та педагогічні працівники звертаються в необхідні установи та спеціальні служби у справах неповнолітніх, на які покладається здійснення соціального захисту та профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку в установленому порядку.

Проте аналіз результатів відповідей керівників ЗНЗ показав, що на практиці у кожній п'ятій школі не існує процедури розгляду порушень правил внутрішньої дисципліни й жодних санкцій для порушників не застосовують, у 78% навчальних закладів до порушників «Правил внутрішнього розпорядку» застосовуються певні карні санкції, згідно затвердженої процедури розгляду порушень (діаграма 1).

Діаграма 1

Опитування школярів, як в місті так і в сільській місцевості, показало, що 95% респондентів знають про існування в Україні законів, які захищають дітей від насильства, 5% - не знають про існування таких законів (діаграма 2).

Діаграма 2

Аналіз результатів опитування методистів показав, що у переважній більшості районів (75%) на виконання заходів в області проводиться моніторинг стану реалізації Національної кампанії «Стоп насильству!» Четверть опитаних методистів вказали, що не проводять моніторинг. Майже половина (46%) респондентів при аналізі роботи не будуть мати даних для об'єктивних висновків ефективності своєї роботи у зв'язки з тим, що цей вид діяльності не був передбачений при розробці нормативних документів. Також моніторинг стану реалізації Національної кампанії «Стоп насильству!» не проводиться через причини: нестача кадрів (29%), незадовільне матеріально-технічне забезпечення (20%). Також у відповіді «інше» 5% респондентів вказали, що збирають статистичні данні щодо охоплення учнів профілактичними програмами та заходами з означеної тематики. Наявність

таких даних так же дає можливість зробити достовірні висновків щодо виконання заходів програми.

Близько третини методистів вказали, що створили Web-сайти, на яких розміщуються методичні матеріали про форми роботи, досвід з проблем запобігання насильству, правопорушення. Проте кабінетний аналіз контентного наповнення більшості зазначених в анкетах сайтів показав, що вони не можуть задовольнити потреби жодної категорії користувачів з означеної тематики. Наприклад, на сторінках сайтів міститься мала кількість статей, публікацій, практичних порад тощо для різних користувачів. Тільки де які з них містять соціальну рекламу. Наприклад, на більшості сайтів немає інформації про адреси установ, розклад їх роботи куди можна звертатися у випадку насильства, де можна отримати консультації, відсутні корисні посилання на сайти установ соціальної допомоги тощо. Також немає у режимі доступу списків корисних посилань на сайти, публікації для педагогів, батьків, дітей. Інформація на більшості сайтів не оновлюється щомісячно (діаграма).

Методисти ІППО, РУО, РМК (до 80%) зазначили, що найбільш позитивних результатів роботи досягнуто у налагодженні функціонування органів учнівського самоврядування; наданні методичної допомоги вчителям, психологам, соціальним педагогам; роботі з учнями групи ризику, роботі з батьками тощо. Для кожної п'ятої установи залишається нерозв'язаною проблема кадрового забезпечення та визначення ЗНЗ, в яких рівень профілактичної роботи з питань протидії насильству є результативним для обміном досвіду (діаграма 3).

Діаграма 3

Результати Всеукраїнського дослідження показали, що добитися ефективного впливу профілактичної роботи на молодь сьогодні складно у зв'язку з тим, що роботу здійснюють фахівці, які не мають відповідного рівня підготовки. Зокрема:

✓ лише кожний четвертий методист, якій координує діяльність з питань запобігання насильству та правопорушень має значний досвід роботи (більше 7 років).

✓ лише кожний третій з методистів проходив протягом останніх двох років на базі ІППО навчання щодо впровадження інноваційних проектів з питань профілактики насильства та правопорушення серед учнівської молоді

✓ 61% заступників директорів ЗНЗ з виховної роботи протягом 2011-13 років брали участь у семінарах з питань організації роботи щодо запобігання насильству, більше третини опитаних відвідували тренінги з даного питання, 4% респондентів проходили курси підвищення кваліфікації з питань організації роботи щодо запобігання насильству та з питань профілактики правопорушень

✓ 68% методистів та 21% заст. директорів з виховної роботи шкіл не отримували необхідної інформації щодо здійснення профілактичної роботи відповідно вимогам сьогодення. Це перш за все впливає на те, що для проведення профзаходів педагогічні працівники обирають традиційні форми роботи, які мають доведену низку ефективності у порівнянні з інтерактивними технологіями та методиками.

✓ 84% закладів забезпечені практичними психологами та 59% - соціальними педагогами для здійснення діагностичної та профілактичної діяльності по запобіганню насильству.

У ході дослідження вивчалася думка заступників директорів ЗНЗ щодо рівня фахової підготовки вчителів навчального закладу, які проводять роботу з учнями з питань запобігання та профілактики насильства. За результатами їх опитування можна зробити висновок, що високий рівень фахової підготовки має кожний третій вчитель (діаграма 4).

Діаграма 4

Заклади освіти зберігають в сучасних умовах статус одного з основних інститутів соціалізації особистості, її становлення і розвитку і відповідно відіграють одну з ключових ролей у поінформуванні та набутті дітьми умінь і навичок з питань протидії насильству. Відповідно педагогічні працівники зобов'язані створити безпечні, здоров'язбережувальні умови, які б сприяли утвердженню гідності дитини та формуванню поведінки відповідно суспільним морально-етичним нормам.

Практично у всіх навчальних закладах України діяльність з метою попередження та профілактики насильства і правопорушень має систематичний й плановий характер. Про це заявили всі опитані вчителі, 99% практичних психологів та соціальних педагогів, 96% заступників директорів ЗНЗ та 79% учнів. Проте відповіді учнів (21% учнів, які дали відповідь «Ні» на запитання «Чи ведеться в ЗНЗ планова діяльність з метою попередження та профілактики насильства і правопорушень?») свідчать, що така робота у ЗНЗ проводиться формально і немає ефективного впливу на вихованців (діаграма 5).

Діаграма 5

На запитання на що, головним чином, спрямована діяльність ЗНЗ щодо запобігання та профілактики насильства? Заступники директорів та практичні психологи/соціальні педагоги, а це 65-68% опитаних респондентів вважають формування особистих якостей учнів, які не дозволять їм чинити насильство, правопорушення, 64-67% формування життєвих, соціальних навичок, які допоможуть протидіяти насильству, 38-39% респондентів звертають увагу на надання учням знань щодо їх прав та методів їх відстоювання, 26-34% опитаних респондентів вважають інформування учнів про діяльність структур, які займаються захистом постраждалих від насильства (діаграма 6).

У переважній більшості закладів та установ освіти налагоджено процедуру моніторингу з питань профілактики та запобігання різним проявам насильства та відхиленням в індивідуальному розвитку та поведінці (діаграма 7). Збираються, обробляються та аналізуються дані про учнів які:

- ✓ схильні до девіантної поведінки (від 80% до 92% відповідей респондентів);
- ✓ потерпають від насильства у сім'ї (від 56% до 79% відповідей респондентів);
- ✓ потерпають від сексуального насильства у сім'ї (від 19% до 50% відповідей респондентів);
- ✓ потерпають від насильства з боку однолітків (від 60% до 76% відповідей респондентів);
- ✓ схильні до депресії, суїциду (від 51% до 69% відповідей респондентів);
- ✓ втікають з дому (від 26% до 61% відповідей респондентів).

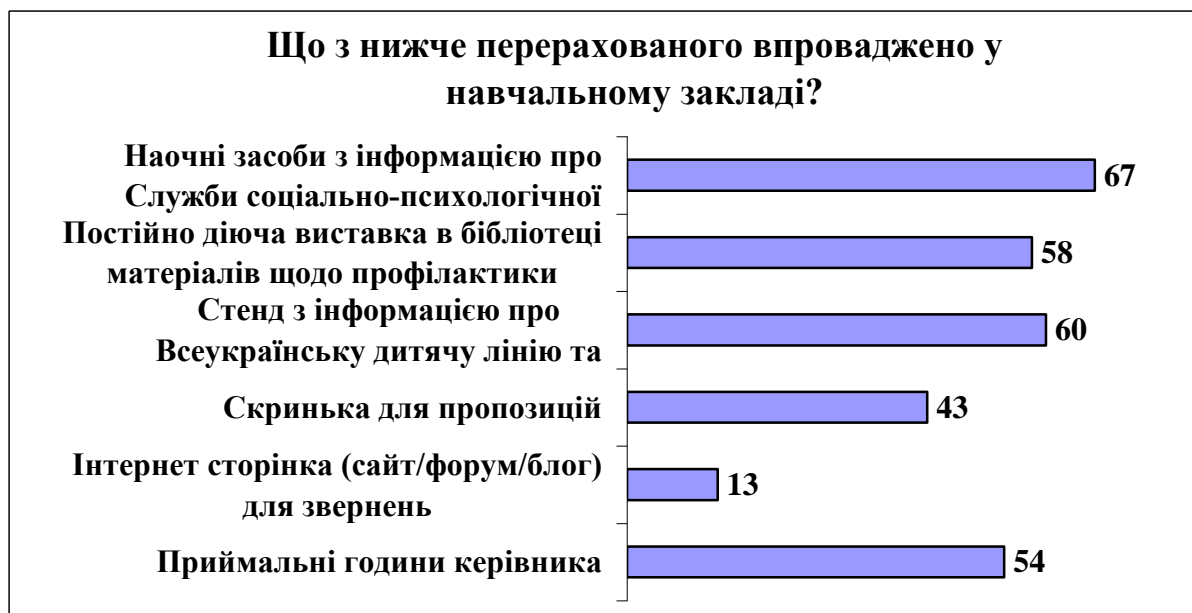
Наявність оперативної інформації про учнів, які потерпають від різних видів насильства або мають відхилення в індивідуальному розвитку та поведінці забезпечує безперервний аналіз стану проблеми, сприяє виробленню шляхів її вирішення та прогнозування певних позитивних результатів.

Діаграма 7

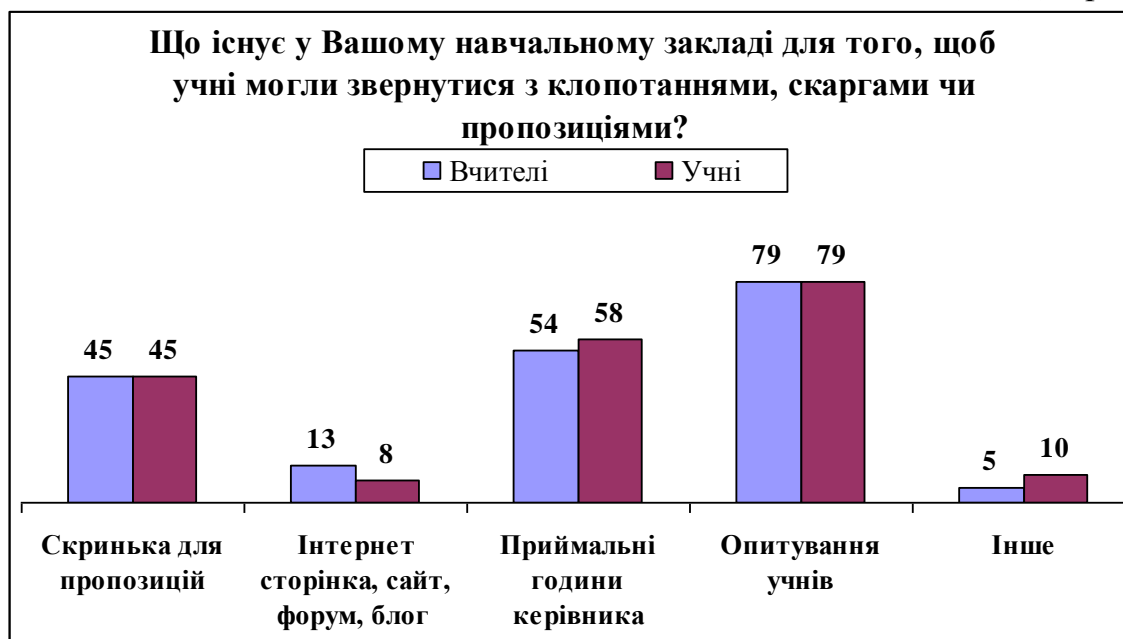
Результати опитування довели: у навчальних закладах використовують різноманітні засоби й методи профілактики насильства та правопорушень. Наприклад, наочні засоби (стенди, плакати, виставки) з інформацією про Служби соціально-психологічної допомоги розміщено у 67% закладів, з інформацією про Всеукраїнську дитячу лінію та регіональні телефони довіри у 60% закладів, постійно діючі виставки з матеріалами щодо профілактики насильства та правопорушень у 58% закладів. Окрім вище названого у 54% ЗНЗ представники адміністрації ведуть прийом учнів та батьків, 43% ЗНЗ облаштовані скриньками для пропозицій, а у 13% функціонують Інтернет сторінки, сайти, форуми та блоги для спілкування та звернень (діаграма 8).

Діаграма 8

Також 79% вчителів та учнів, які взяли участь у дослідженні, зазначили, що з метою виявлення проявів насильства та попередження відхилень у міжособистісних стосунках, запобігання конфліктам у навчальних закладах проводяться анкетування, опитування учнів. Окрім цього, адміністрація закладів проводить прийом учнів, вчителів та батьків у спеціально відведений час (відповіді 54% вчителів та 58% учнів). 45% респондентів зазначили, що у навчальному закладі є скринька для пропозицій, а частина опитаних (до 13%) відповіла, учні можуть звернутися з клопотаннями, скаргами чи пропозиціями через Інтернет сторінку (сайт, форум, блог) (діаграма 9).

Діаграма 9

Аналіз відповідей заступників директорів ЗНЗ на запитання «Чи проводилися в 2012/13 навчальному році у ЗНЗ заходи з питань профілактики насильства та правопорушень?» доводить, що у переважній більшості випадків основними формами роботи з профілактики насильства та правопорушень є тижні правових знань та тематичні класні години (90% та 85% відповідей). Широко використовуються й такі традиційні форми роботи, як: тематичні батьківські збори (77% відповідей), бесіди та показ відеофільмів (76% відповідей). Також, протягом навчального року, в закладах освіти проводилися лекції (68% відповідей), конкурси (66% відповідей), педагогічні наради (63%). У 58% ЗНЗ було організовано акції «Стоп насильство». Надають перевагу найбільш ефективним, інноваційні форми роботи 72% респондентів і проводять тренінги, 37% - рольові ігри та спектаклі (діаграма 10).

Діаграма 10

Найбільш ефективними формами роботи щодо профілактики насильства та правопорушення серед учнів респонденти вважають:

- бесіди, показ відеофільмів (64% відповідей);
- лекції, зустрічі з фахівцями (61% відповідей);
- консультативна робота психолога з учнями групи ризику, акції, дні (тижні) правових знань, тренінги (55%-56% відповідей);
- тематичні класні години, тематичні батьківські збори, планова індивідуальна робота з учнями та проблемними сім'ями (44%-46% відповідей);
- конкурси з профілактики насильства та правопорушень, рольові та ділові ігри, факультативні заняття, курси за вибором, спецкурси (15%-24% відповідей) (діаграма 11).

Діаграма 11

Переважна більшість опитаних заступників директорів ЗНЗ зазначила, що заходи, які проводяться з метою профілактики насильства та правопорушень істотно (32% відповідей) та певною мірою (64% відповідей) сприяють формуванню в учнів навичок безпечної поведінки. 4% респондентів мають цілком протилежну думку.

Позитивним є той факт, що у більшості загальноосвітніх навчальних закладів проводиться моніторинг ефективності впливу заходів навчально-виховного процесу щодо попередження та профілактики насильства і правопорушень. Про це повідомили 74% опитаних представників адміністрації (діаграма 12).

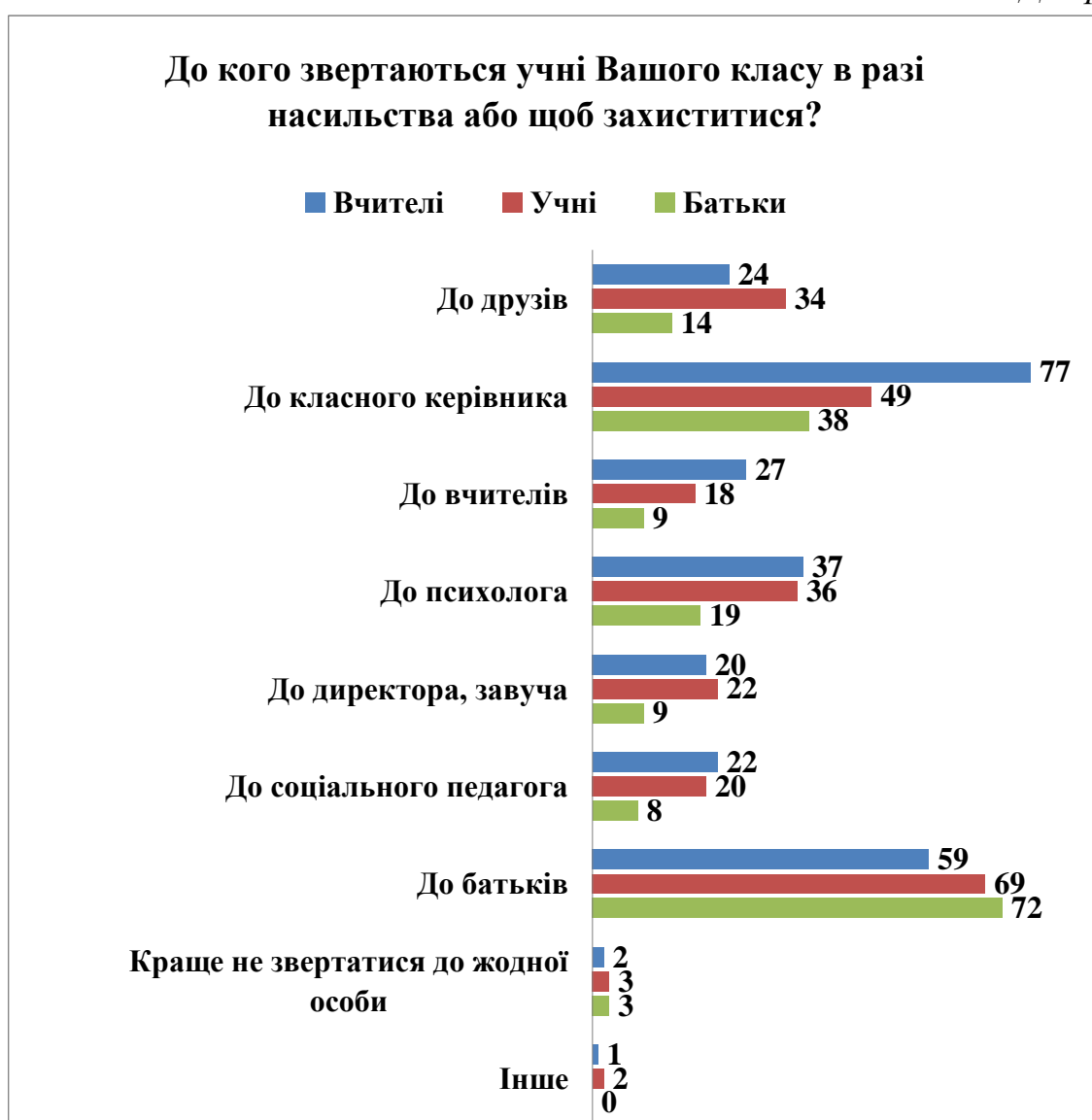
Діаграма 12

Вчителі, у більшості випадків, намагаються допомогти дітям, які потерпають від насильства: 77% вчителів проводять тематично-профілактичні бесіди з батьками учнів, 68% та 61% відповідно, звертаються для розв'язання проблем до адміністрації та соціально-педагогічної служби навчального закладу, 27% звертаються до правоохоронних органів. Від 2 до 5 відсотків вчителів не можуть, в наслідок певних причин, допомогти учням які потерпають від насильства.

Результати дослідження показали, що учні в разі насильства або щоб їх захистили звертаються до вчителів, довіряють їм але не більше чим батькам. Проте самі вчителі та батьки перебільшують свій вплив на дітей, що свідчить про непоінформованість дорослих про реальність життя дітей (діаграма 13).

Діаграма 13

Як показали результати моніторингового дослідження план заходів Національної кампанії «Стоп насильству!» на період до 2015 року» реалізується в повному обсязі. Проте ефективність впливу за деякими

напрямами не відповідає потребам сьогодення. Для розбудови здоров'язбережувального освітнього середовища без насильства необхідно:

- удосконалити нормативну базу всіх освітніх підсистем, яка буде регулювати та забезпечувати ефективність реалізації стратегічних напрямів розвитку виховної роботи з питань протидії насильству на демократичних принципах;

- створити оптимальні умови для підвищення фахового рівня педагогів (методистів, керівників, вчителів), здатних організувати навчально-виховний з питань протидії насильства процес на засадах інноваційних підходів;

- проваджувати у навчальний процес технології та методи, які мають доведену високу ефективність впливу з метою набуття учнями знань, умінь та навичок, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу особистості;

- проводити моніторинг, який дасть змогу планувати та перевіряти якість, ефективність превентивної роботи;

- посилити ресурсне забезпечення процесу для здійснення профілактичної роботи.

Результати дослідження були представлені широкому загалу педагогічної громадськості та будуть використані для прийняття відповідних управлінських рішень, розробки методичних рекомендацій щодо підвищення впливу плану заходів Національної кампанії «Стоп насильству!».

Література

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки
Стратегія освіти насильства [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
2. Защита детей от жестокого обращения / Под ред. Е.Н. Волковой. – СПб: Питер, 2007. – 256 с.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 р. N 2154-р «Про затвердження плану заходів з проведення Національної кампанії "Стоп насильству!" на період до 2015 року Національна кампанія «Стоп насильству!»». [Електронний ресурс] // Режим доступу : rada.gov.ua
4. Наказ МОН від 30 грудня 2010 року № 1312 «План заходів щодо реалізації Національної кампанії «Стоп насильству» на період до 2015 року» [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.mon.gov>.
5. Наказ МОНмолодьспорту від 02.10.2012 р. № 1065 «Про проведення моніторингового дослідження стану превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах». [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.mon.gov>.
6. Збірник документів щодо організації дослідницько-експериментального напрямку. Ч. I. / [упоряд.: С. Лихота, Л. Панчук, І. Шевченко ; відп. за вип. О. Лісовий]. – К. : ТОВ «СІТПІНТ», 2013. – 258 с.

Про проведення моніторингового дослідження стану превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах (за результатами моніторингового дослідження)

Василяшко І. П., завідувач відділу моніторингу освітніх процесів
Черноморець В. В., завідувач сектору моніторингу й оцінки превентивної освіти дітей та молоді Інституту інноваційних технологій та змісту освіти МОН України

Анотація: у статті представлено аналіз результатів опитування респондентів першого періоду Всеукраїнського моніторингового дослідження стану превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах.

Ключові слова: превентивна освіта, моніторинг, шкідливі звички.

Здоров'я є непересічною цінністю, має важливе значення в житті кожної людини, становить ключовий аспект національної безпеки, визначає можливості досягнення індивідуального і суспільного добробуту та благополуччя, перспективи стійкого розвитку. В сучасних умовах значущість здоров'я суттєво переосмислюється з урахуванням розуміння його як невід'ємного права людини, з точки зору існуючих загроз і викликів, зростаючих вимог до якості здоров'я, технологічних і фінансових можливостей його забезпечення.

Система шкільної освіти - єдина структура, яка забезпечує масовість (охоплює всіх дітей віком 6-18 років), превентивність, ефективність, системність та послідовність в формуванні у дітей та молоді навичок здорового способу життя.

Одним із шляхів досягнення цієї мети є формування в школярів відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я людей, що їх оточують, як до найвищих індивідуальних і суспільних цінностей. У свідомість освітян закладається розуміння поняття здоров'я як багатомірний компонент життя людини. Стало зрозумілим, що назріла потреба переходу від етапу поінформованості школярів про стан їх здоров'я до етапу формування у них стійкої мотивації щодо здорового способу життя.

Питання превентивної освіти являються часткою навчально-виховного процесу і розглядаються в різних розділах шкільних предметів, зокрема основи здоров'я, біологія, географія, фізична культура тощо. Успішна реалізація завдань освіти: створення сприятливого для здоров'я освітнього середовища в навчальних закладах, формування відповідального ставлення і сталої мотивації до здорового способу життя у дітей та учнівської молоді, можливе лише на засадах активної співпраці, партнерства всіх учасників навчального-виховного процесу (педагогів, учнів, сім'ї та громади).

З метою отримання об'єктивної інформації щодо стану превентивної освіти освітніми установами щорічно проводяться моніторингові дослідження.

Вивченням проблем превентивної освіти займалися сучасні науковці такі як: І.Бех, Н.Ганнусенко, О.Сухомлинська, К.Чорна, В.М Оржеховська., О.Кононко, А.Маслоу, Т.Поніманська, К.Роджерс, В.Безрукова, О.М.Балакірева, О.Дубасенюк, О.Киричук, О.Коберник, В.Краєвський, М.Красовицький, В.Г.Панок, Є.Н.Волкова, Л.Андрущак, Н.Березіна, О.Пилипенко, С.Кириленко та інші.

Всеукраїнське багатокомпонентне моніторингове дослідження стану превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах (наказ МОНмолодьспорту від 02.10.2012 № 1065) проводиться в 2012 - 2016 роках і є логічним продовженням попередніх досліджень, які вивчали складові навчально-виховного процесу з питань превентивної освіти учнів у 2004 - 2011 роках. Моніторингове дослідження проводиться з метою отримання об'єктивної інформації щодо ефективності реалізації завдань і заходів Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на період до 2015 року» (затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 року № 1849), Плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011 - 2015 роки (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2010 року № 2140), виконання наказів Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2009 року № 457 «Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки України з виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих та хворих на СНІД на 2009 - 2013 роки», від 30 грудня 2010 року № 1312 «План заходів щодо реалізації Національної кампанії «Стоп насильству» на період до 2015 року» та стану превентивної освіти з питань формування здорового способу життя у дітей та учнівської молоді в навчальних закладах.

У 2012-2013 роках проведено I період збору емпіричних даних моніторингового дослідження «Стан превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах. Ефективність профілактичних програм щодо здорового способу життя».

Інструментарій дослідження було розроблено робочою групою на основі інструментарію, що використовувався у попередніх дослідженнях з метою збереження можливості порівняння даних моніторингів 2004 - 2010 років.

В опитуванні взяли участь всі учасники навчально-виховного процесу (методисти ІППО та РУО, керівники навчальних закладів, вчителі, учні ЗНЗ, батьки учнів). Вибіркова сукупність складала 25 278 осіб з АРК, 24 - х областей України, міст Києва та Севастополя.

Представлені матеріали дослідження дають можливість ознайомитися з системою організації, існуючими проблемами та досвідом роботи з питань превентивної освіти в загальноосвітніх закладах.

Аналіз результатів моніторингового дослідження показав, що у загальноосвітніх навчальних закладах проводиться системна, планова робота

з метою формування в учнів соціальних компетентностей. Про це повідомило: 100% опитаних вчителів, 99% - практичних психологів та соціальних педагогів, 96% - заступників директорів ЗНЗ.

Результати дослідження показали:

➤ У переважній більшості ЗНЗ проводиться моніторинг із метою збору даних про кількість учнів, які:

- систематично курять (у 85% ЗНЗ), вживають алкоголь (у 75% ЗНЗ), вживають наркотичні речовини (у 62% ЗНЗ),
- схильні до девіантної поведінки (у 92% ЗНЗ),
- пропускають уроки без поважних причин (у 95% ЗНЗ),
- перебувають на внутрішкільному обліку (у 93% ЗНЗ).

➤ Більшість закладів збирають, обробляють та аналізують статистичні дані про учнів, які потерпають від насильства, мають шкідливі звички, мають відхилення в індивідуальному розвитку та поведінці, входять до груп ризику. Статистична інформація використовується для планування комплексу заходів різної превенції, а саме:

- первинної - спрямована на збереження і розвиток умов, що сприяють здоров'ю, попередженню несприятливих впливів;

- вторинної – раннє виявлення негативних змін у поведінці вихованців;

- третинної - цілеспрямована на попередження переходу відхилень у поведінці, залучення до шкідливих звичок у більш важку стадію. Такий підхід безумовно дозволяє значно підвищити ефективність впливу заходів.

➤ У **74%** ЗНЗ проводиться моніторинг ефективності впливу заходів навчально-виховного процесу щодо попередження шкідливих звичок та правопорушень.

➤ У **89%** ЗНЗ запроваджено процедури розгляду порушень правил щодо заборони куріння, вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин у школі.

➤ **90%** ЗНЗ активно співпрацюють із різними установами. У 2011/12 навчальному році соціальними службами, співробітниками МВС або громадськими організаціями проводились заняття з підлітками щодо профілактики шкідливих звичок, попередження правопорушень на основі життєвих навичок. До **75%** ЗНЗ залучають до проведення профілактичних заходів з питань попередження насильства та правопорушень в учнівському середовищі організації соціальної допомоги, охорони здоров'я, МВС тощо на основі різних форм співпраці.

➤ **82%** ЗНЗ мають стенди з інформацією про роботу Служби соціально-психологічної допомоги, **60%** - з інформацією про Всеукраїнську дитячу лінію та регіональні телефони довіри, **58%** - постійно діють виставки з матеріалами щодо профілактики насильства та правопорушень.

➤ У **54%** ЗНЗ представники адміністрації ведуть прийом учнів та батьків для розгляду скарг та звернень, **43%** ЗНЗ мають скриньки для пропозицій, **79%** вчителів та учнів вказали, що з метою виявлення проявів

наси́льства та попередження конфліктів у міжособистісних стосунках проводиться анкетування та опитування учнів.

➤ У **13%** ЗНЗ функціонують Інтернет - сторінки, сайти, форуми та блоги для спілкування та звернень. Проте наповнення більшості зазначених в анкетах сайтів показав, що вони не можуть задовольнити потреби жодної категорії користувачів з означеної тематики. Інформація на більшості сайтів щомісячно не оновлюється.

➤ **80%** учнів повідомили, що в їх навчальному закладі є орган учнівського самоврядування, де розглядаються скарги або пропозиції учнів. До 15% опитаних учнів зверталися за такою допомогою.

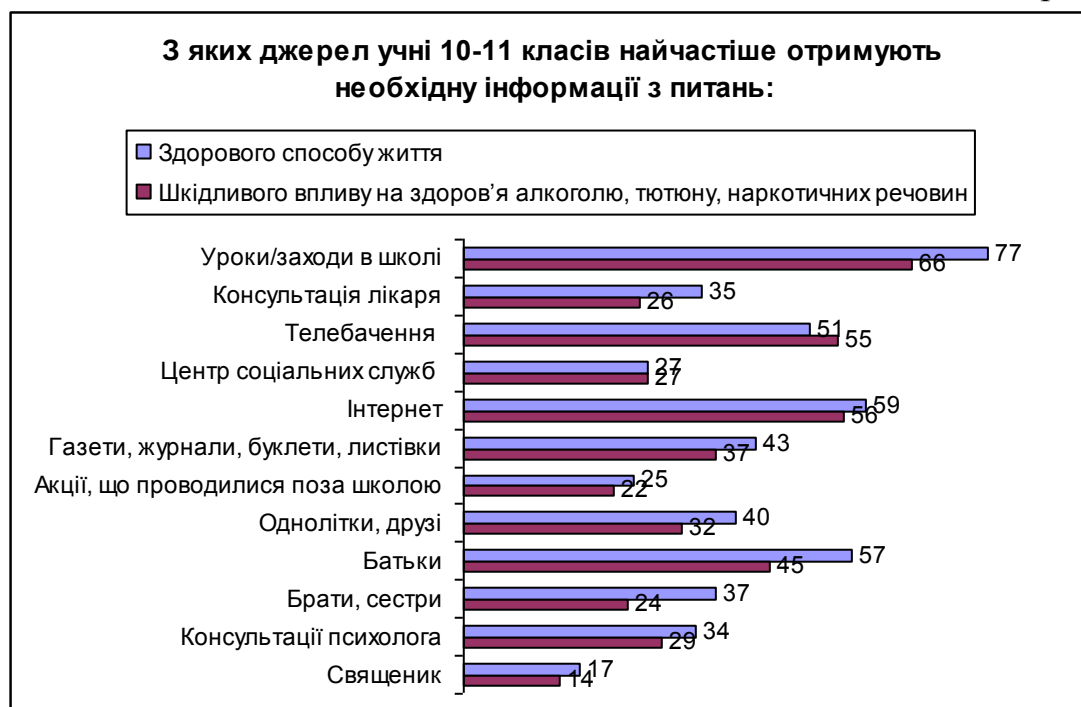
➤ **85%** заступників директорів ЗНЗ та **74%** вчителів ЗНЗ достатньо поінформовані з питань організації та методики роботи щодо профілактики шкідливих звичок, насильства, правопорушення серед молоді.

➤ У **77%** ЗНЗ відповідними фахівцями проводяться окремі заняття для підлітків групи ризику, враховуючи індивідуальні потреби контингенту вихованців.

➤ Переважна **більшість** опитаних учнів (від 88% до 99%) різного віку хотіли, щоб для них проводилися заходи з питань запобігання насильства та правопорушення. У селах таких учнів на 10% більше ніж у містах.

➤ Результати опитування доводять, що сучасні заклади освіти зберігають статус одного з основних інститутів соціалізації особистості, її становлення і всебічного розвитку, відіграють ключову роль у справі формування здорового способу життя. Найчастіше учні 10-11 класів отримують необхідну інформації з питань формування здорового способу життя та шкідливого впливу на здоров'я алкоголю, тютюну, наркотичних речовин на уроках та спеціальних заходах в школі. Про це заявили 77% та 66% опитаних старшокласників, відповідно. Друге місце серед джерел інформації з питань формування здорового способу життя та шкідливого впливу на здоров'я алкоголю, тютюну, наркотичних речовин посідають Інтернет(до 60% учнів знаходять у мережі необхідну інформацію) та телебачення (до 55% отримують інформацію) (*діаграма 1*).

Діаграма 1.

➤ Переважна більшість опитаних учнів (91%) визнали, що на заходах присвячених пропаганді здорового способу життя та профілактиці розповсюдження шкідливих звичок серед молоді їм було «дуже цікаво» (відповіді 46% респондентів) та «частково цікаво» (відповіді 45% респондентів). Серед тих, кому під час проведення заходів було дуже цікаво, дівчат на 13% більше ніж хлопців.

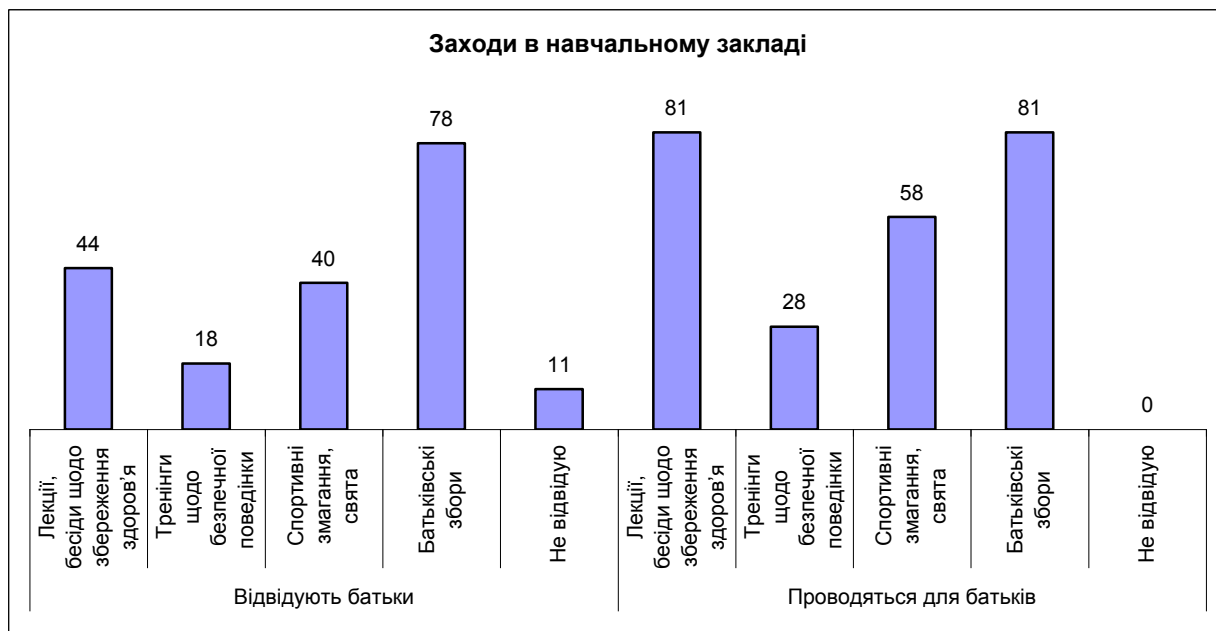
➤ **85%** батьків старшокласників вважають, що для підвищення поінформованості їх дитини та її однолітків є необхідними заняття/заходи з питань здорового способу життя та попередження шкідливих звичок.

➤ **64%** вчителів визнали позитивний вплив заходів з профілактичної роботи на кількості учнів, які курять та зазначили, що старшокласники стали менше курити порівняно з однолітками попередніх років. Протилежної думки притримуються 7% опитаних, вони вважають, учні курять більше, тому що виросла загальна кількість курців у суспільстві. Третина респондентів визнала, що питання впливу профілактичних заходів на кількості учнів, які курять, в їх навчальних закладах не вивчається.

➤ Переважна більшість опитаних батьків старшокласників (78%) виділили батьківські збори, як основний захід присвячений проблематиці формування здорового способу життя, на якому вони були присутні. 44% респондентів батьків прослухали лекції та взяли участь у бесідах щодо збереження здоров'я, профілактики шкідливих звичок. 40% приймали участь у шкільних спортивних святах й змаганнях. 18% відвідали тренінги з питань безпечної поведінки. На жаль, 11% батьків (13% у містах та 6% у сільській місцевості) заявили, що не брали участі у жодних заходах присвячених пропаганді здорового способу життя (діаграма). Більшість заступників директорів, які брали участь в опитуванні, вказали, що для батьків учнів

проводяться: лекції, бесіди та тематичні батьківські збори присвячені збереженню здоров'я, профілактиці шкідливих звичок та ін.. 58% заступників директорів зазначили, що батьки залучаються до організації та проведення загальношкільних спортивних змагань та свят. У 28% навчальних закладів для батьків старшокласників організовано тренінги з формування навиків безпечної поведінки (діаграма2).

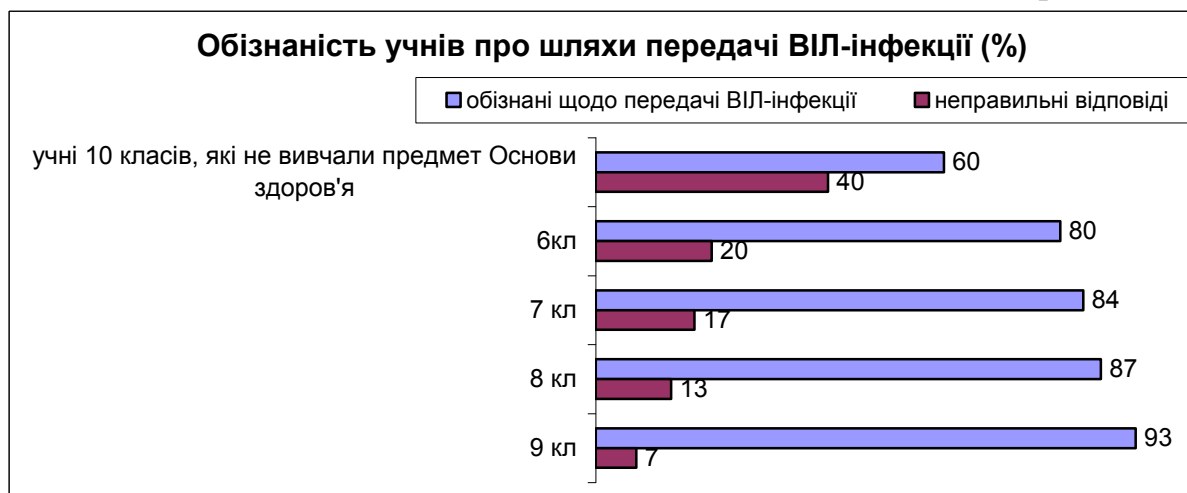
Діаграма 2.

➤ Аналіз даних показав, що у ЗНЗ потрібно проводити більш цілеспрямовану роботу з сім'ями дітей, які опинилися в складних життєвих умовах та обставинах. З метою формування сприятливого, безпечного, здоров'язбережувального середовища педагогічні працівники повинні очолювати, планувати та налагоджувати таку роботу в межах навчального закладу. Системна робота налагоджена лише в кожній п'ятій школі.

➤ Моніторингове дослідження показало, що системна робота з питань профілактики ВІЛ/СНІДу позитивно впливає на рівень знань учнів та формування умінь і навичок (діаграма 3).

Діаграма 3.

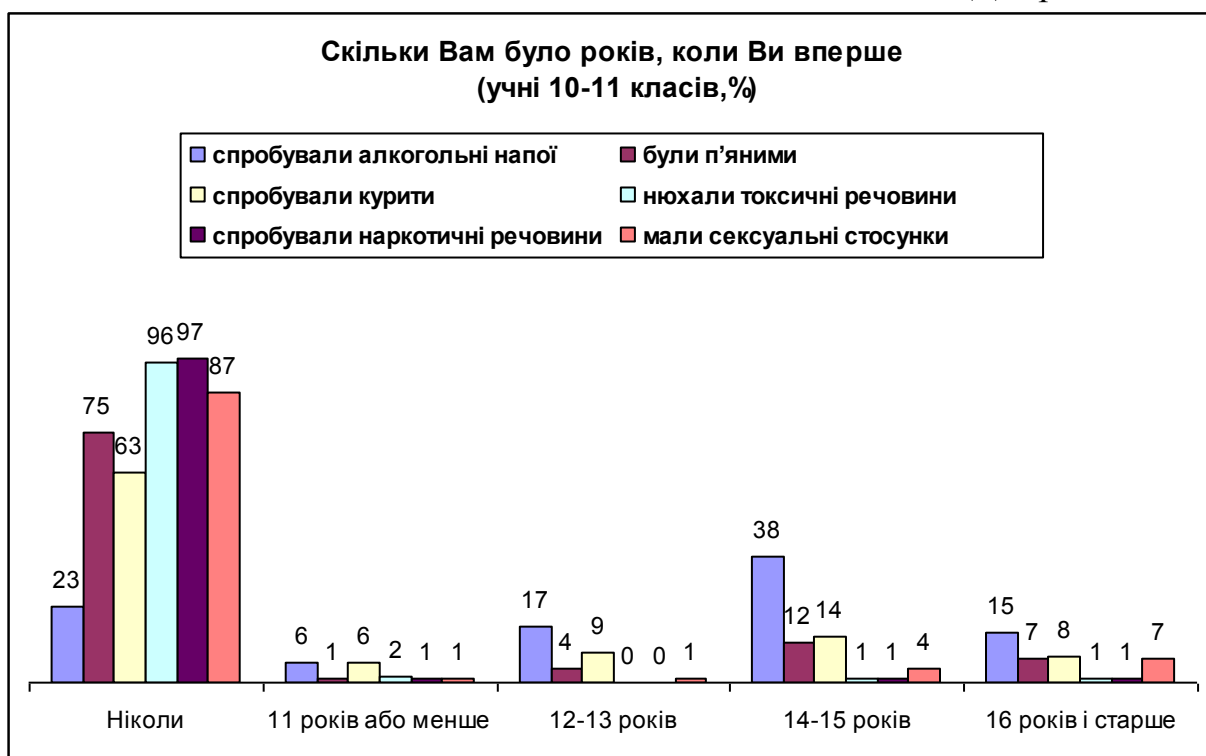

➤ 86% учнів 10-11 класів достатньо обізнані з питань здорового способу життя, профілактики куріння, профілактики вживання алкогольних напоїв, профілактики ВІЛ/Сніду, профілактики наркоманії, збереження репродуктивного здоров'я.

➤ Незважаючи на поінформованість учнів про негативний вплив на здоров'я тютюну, алкоголю, наркотичних речовин, серед старшокласників розповсюджені шкідливі звички. Вік 14-15 років є тим віком, коли підлітки вперше знайомляться з шкідливими звичками. За результатами опитування учнів 10-11-х класів:

- вперше спробували алкогольні напої - 38% учнів віком 14-15 років, 38% віком 12-13 років;
- вперше були п'яними – 12% учнів в 14-15 років;
- вперше спробували курити 14% в 14-15 років, 9% - в 12-13 років;
- нюхали токсичні речовини – 2% учнів, коли їм було 11 років або менше, 2% в віці 14-16 років;
- вперше спробували наркотичні речовини – 1% - в 11 років або менше, 1% - в 14-15 років, 1% - в 16 і старше;
- мали вперше сексуальні стосунки – 7% в 16 років і старше, 4% в 14-15 років (діаграма 4).

Діаграма 4.

Враховуючи рівень залучення вихованців до шкідливих звичок, педагоги запроваджують нові технології з метою підвищення ефективності впливу заходів щодо попередження шкідливих звичок, насильства, правопорушень. 93% опитаних учнів вказали, що заходи, спрямовані на обізнаність з вищеназваних тем, проводяться в приміщенні школи.

➤ Учні 10-11 класів вказали, що протягом I семестру 2011/2012 навчального року вони були присутні на заходах щодо профілактики шкідливих звичок та формування здорового способу життя:

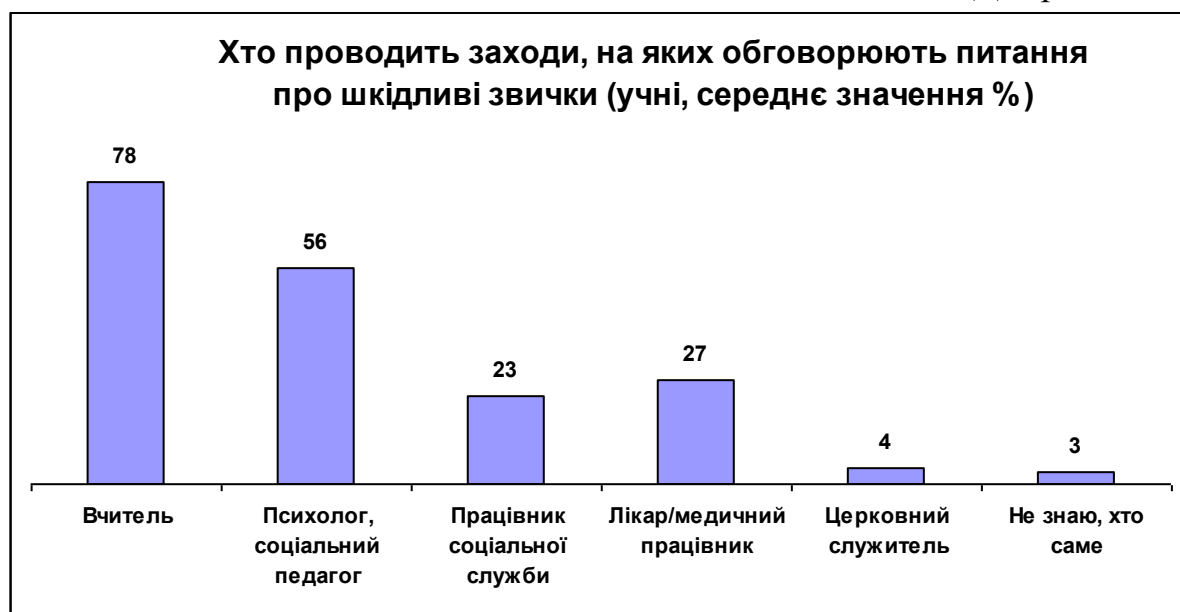
- 55% респондентів обговорювали проблеми запобігання шкідливим звичкам на класних годинах;
- 36% старшокласників прослухали лекції;
- 36% - брали участь у тренінгах;
- 28% - були залучені до підготовки й оформлення наглядної агітації з проблем профілактики запобігання шкідливим звичкам;
- 15% - взяли участь у дискусіях, дебатах, ток-шоу, конкурсах та вікторинах;
- 13% - у масових акціях, присвячених пропаганді здорового способу життя та профілактиці розповсюдження шкідливих звичок серед молоді.

Аналіз відповідей старшокласників показав, що заходи спрямовані на профілактику шкідливих звичок та формування здорового способу життя проводяться традиційними, малоефективними методами, не використовуючи інтерактивні методи навчання.

- Думка старшокласників про профілактичні заходи:
- 16% брали активну участь;
 - 91% учасників було цікаво;
 - 86% отримали нову інформацію;
 - 71% змінили поведінку на краще;
 - 76% хотіли, щоб вони проходили у формі тренінгів, дебатів, дискусій.

➤ У більшості випадків такі заходи проводять вчителі, шкільні психологи або соціальні педагоги (діаграма 5).

Діаграма 5.

➤ Комплекс заходів, здійснених протягом останніх років у рамках Національної програми „Репродуктивне здоров'я нації на період до 2015 року”, сприяв позитивним змінам у цій сфері. За даними Міністерства охорони здоров'я України рівень підліткових абортів у нашій країні зменшився майже втричі – з 7,74 (кількість абортів на 1000 дівчат віком 15-17 років) у 2001 році до 2,51 – у 2012 році відповідно. І хоча ці показники залишаються досить високими порівняно із західноєвропейськими, усе ж позитивні зрушення є суттєвими.

➤ Більшість опитаних методистів (59%) оцінюють стан роботи з профілактики збереження репродуктивного здоров'я у районі (місті) як «задовільний», а 41% - як «добрий».

➤ Респонденти вважають, що найбільш позитивні результати з питань збереження репродуктивного здоров'я і статевого виховання досягнуто за такими напрямками:

- робота з учнями групи ризику (на це вказують 73% опитаних);
- надання методичної допомоги вчителям, психологам, соціальним педагогам (відзначають 71% респондентів);
- робота з батьками (66% опитаних).

Невирішеною на сьогодні проблемою залишається кадрове забезпечення (лише 21% опитаних відзначають цей напрям роботи як позитивний).

Ефективність превентивної освіти залежить від комплексного підходу і обов'язково повинна включати співпрацю з батьками, яка базується на різних інтерактивних технологіях.

Більшість заступників директорів, які брали участь в опитуванні, вказали, що для батьків учнів проводяться: лекції, бесіди та тематичні батьківські збори присвячені збереженню здоров'я, профілактиці шкідливих звичок тощо. Про те що, що батьки залучаються до організації та проведення загальношкільних спортивних змагань та свят, зазначили 58% респондентів.

На думку респондентів, оскільки серед розмаїття форм організації, що застосовуються в середній школі, змістовні компоненти превентивної освіти знаходяться або в структурі навчальних дисциплін, або поза системою шкільного компоненту, вибір форм та методів залишається в компетенції керівних органів.

За результатами моніторингового дослідження стану превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах для підвищення ефективності роботи з питань профілактики шкідливих звичок та ВІЛ/СНІДу в навчальному закладі необхідно, в першу чергу, вирішити наступні проблеми:

- створення сучасної ресурсної бази: поліпшення навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення;
- активізація спільної роботи сім'ї, школи та громадськості з питань профілактики шкідливих звичок;

- розробка програми з організації системної та цілісної роботи з превентивної освіти в школі, надання можливості проведення факультативних занять з означеної тематики шкільним психологам;
- впровадження обов'язкових факультативних профілактичних курсів для учнів 8-11 класів та збільшення кількості годин з «Основ здоров'я» у 8-9 класах;
- проведення семінарів, тренінгів, конференцій, зустрічей психологів, медичних працівників з учителями, батьками та учнями;
- підготовка достатньої кількості компетентних педагогічних працівників з питань здорового способу життя та профілактики ВІЛ-СНІДу;
- формування позитивної мотивації ведення здорового способу життя;
- зменшення негативного впливу телебачення, випуск програм про здоров'я дітей та підлітків, профілактики шкідливих звичок та ВІЛ/СНІДу;
- посилення відповідальності за продаж алкогольних напоїв та тютюнових виробів неповнолітнім;
- покращення співпраці фахівців з неблагополучними сім'ями.

Аналіз результатів моніторингового дослідження показав, що заходи зазначені у Планах Державних програм успішно реалізуються в повному обсязі, але якість реалізації деяких з них залишається невисокою, реалізується частина нововведень, зберігається формальний підхід.

Процес реформування освіти має призвести до таких практичних позитивних змін, які були б зрозумілі і відповідали б сподіванням усіх учасників навчально-виховного процесу. Тільки за умови бачення наслідків реформування, які призведуть до успішної інтеграції України у загальносвітовий освітній простір та створення реального, а не формального доступу кожного до якісної освіти, можлива повна підтримка реформи з боку всіх зацікавлених сторін українського суспільства.

Проведений моніторинг дав змогу отримати об'єктивну інформацію про стан реалізації Державних програм і прийняти виважені управлінські рішення щодо поліпшення якості превентивної освіти.

Результати моніторингового дослідження презентувалися педагогічній громадськості на конференціях, семінарах, круглих столах тощо. Зокрема на:

- Міжнародній науково-практичній конференції «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю в Україні: стан і перспективи розвитку» (27-29. 03.2013 р., м. Київ);
- Міжнародній науково-практичній конференції «Управління післядипломною освітою: реалії, тенденції, перспективи» (19-20 вересня 2013 року, м. Херсон);
- Всеукраїнській науково-практичній конференції «Моніторинг рівня здоров'я учнівської молоді» (23.11.2012 р., м. Київ);
- Всеукраїнській нараді представників регіональних координаційних рад з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу (12-15.11.2012 р., м. Київ);

- Координаційній раді МОН України (13.12.2013 р., м. Київ);
- Методологічному семінарі «Сучасні підходи у формуванні здоров'язбережувальної компетентності керівних і педагогічних кадрів у системі ІППО» (06.06.2013 р., м. Київ).
- Розміщуються на сайтах МОН України та ІТЗО.
- Оприлюднюються через відповідні друковані органи, зокрема із загальними даними та висновками знайомить газета «Моніторинг в освіті».

Превентивна діяльність є самостійним спеціалізованим видом загального педагогічного процесу, має свою мету, принципи, зміст, форми і методи та використовує елементи правоохоронної, правової, медико-оздоровчої роботи. Превентивне виховання має бути цілеспрямованою системою заходів економічного, правового, психолого-педагогічного, соціально-медичного, освітнього, інформаційно-освітнього та організаційного характеру, спрямованих на формування позитивних соціальних установок. Воно є пріоритетним напрямом діяльності держави, всіх виховних інституцій і здійснюється в інтересах особистості та суспільства.

Література

1. Наказ МОНмолодьспорту від 02.10.2012 р. № 1065 «Про проведення моніторингового дослідження стану превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах». [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/31496/
2. Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-п>
3. Наказ МОН № 457 від 01.06.09 року «Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки України з виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СПІД на 2009-2013 роки» [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://osvita.ua/legislation/other/4499/>

Використання квалімеричного підходу до вивчення рівня психолого-педагогічної компетентності керівника гуртка

Вороніна Г. Л., викладач кафедри виховання й розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Ключовою фігурою у вирішенні завдань модернізації позашкільної освіти є особистість педагога – людини сучасної, яка відчуває ритм життя, розуміє завдання сьогодення.

За змістом діяльність керівника гуртка дуже різноманітна та має практико-орієнтоване, індивідуально-особистісне та творче спрямування.

Такий підхід вимагає від педагога позашкільного навчального закладу виконання певних функцій:

- навчально-виховної (забезпечення цілеспрямованого впливу педагога на поведінку і діяльність дітей, співпраця з родинами вихованців, іншими навчальними закладами);
- діагностичної (вивчення, аналіз та узагальнення даних психолого-педагогічної діагностики);
- організаційної та комунікативної (організація навчально-виховного процесу, створення умов для самовизначення учнів, вихованців, слухачів);
- прогностичної (прогнозування та проектування процесу розвитку особистості дитини);
- дослідної (аналіз власної професійної діяльності).

Сисоєва С.О. підкреслює, що професійна діяльність педагога позашкільного навчального закладу відрізняється такими рисами, як творчий характер, рівновага між спрямованістю на дитину та на справу, якою займаєшся, особистісними якостями (комунікабельність, емпатійність). Як бачимо, для здійснення ефективної професійної діяльності педагог-позашкільник має володіти комплексом здібностей: організаторські, комунікаційні, когнітивні, емоційні, креативні, дослідницькі. [2, С.43].

У практиці системи післядипломної освіти все гостріше постає проблема вивчення компетентностей та професійних характеристик педагогічних кадрів, для чого нами було використано метод кваліметрії.

Кваліметрія — наукова дисципліна, яка вивчає методологію і проблематику комплексних кількісних оцінок якості будь-яких об'єктів-предметів або процесів. [1, С.60-61]. Кваліметричний підхід передбачає кількісний опис якості процесів, напрямів діяльності та розкриває їх зміст через відповідні критерії на основі нормативних вимог до функціональних обов'язків керівників гуртків і вимог держави та суспільства.

Одним із потужних інструментаріїв освітнього моніторингу, за Г.В.Єльниковою, є кваліметричні факторно-критеріальні моделі, що включають державні унормовані вимоги та складаються з:

- *Факторів*, за які ми умовно приймаємо напрями діяльності як чинники, що впливають на її якість
- *Критеріїв*, за які ми умовно приймаємо вимоги до діяльності у певному напрямі
- *Вагомостей* факторів і критеріїв (значимості, пріоритетності як реального вектору активності людини)
- *Значення* ступеню відповідності діяльності вимогам, що установлюються колегіально. [1, С.66].

Використовуючи вищезазначені дані, під час організації цілеспрямованої групової роботи було розроблено базову факторно-критеріальну кваліметричну модель керівника гуртка. (див.табл.1).

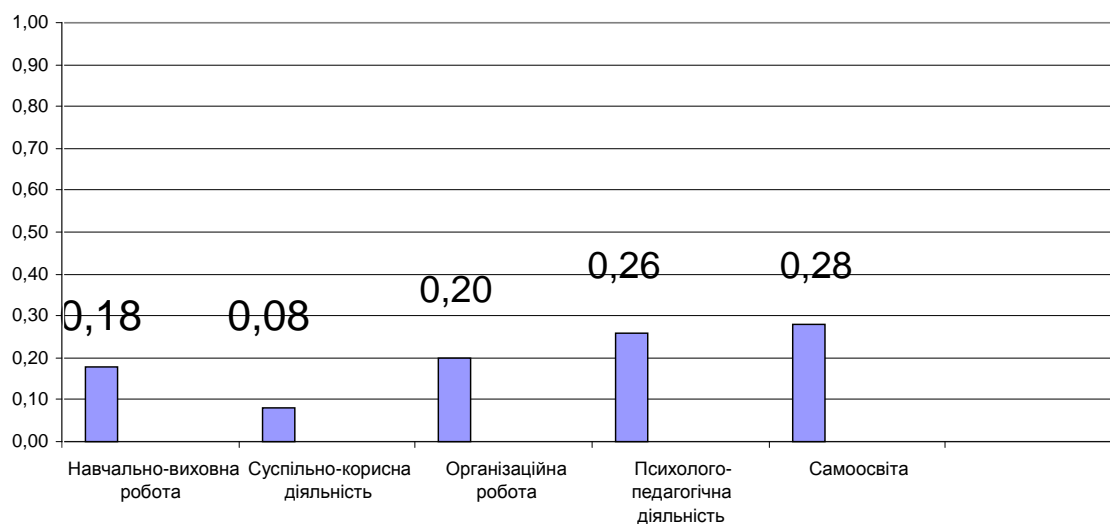
Результати здійснення моніторингу діяльності педагогів-позашкільників дозволяють визначити перспективи розвитку позашкільної освіти в регіоні шляхом встановлення реального вектору активності учасників навчально-виховного процесу; посилити цілеспрямованість і результативність діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі; переорієнтувати управління позашкільним навчальним закладом на задоволення інтересів дітей та їх батьків; отримувати надійний зворотній зв'язок.

Треба відмітити, що керівники гуртків велику увагу приділяють такому напрямку діяльності, як «Самоосвіта» (0,28), що свідчить про сформованість потреби педагогів у самоосвіті, постійного уваги до оновлення знань, умінь, розуміння необхідності опанування новітніх виховних технологій, запровадження у свою практичну діяльність методів психолого-педагогічної діагностики.

Увага до таких питань, як створення оптимального мікроклімату в гуртку, уміння спілкуватися з батьками учнів, вихованців, слухачів («Психолого-педагогічна діяльність» - 0,26) дозволяє говорити про наявність досить високого рівня розвитку психолого-педагогічної компетентності педагогів позашкільних навчальних закладів, а відсутність тиску з боку адміністрації гарантує реалізацію принципів та законів позашкільної освіти. (Діаграма 1).

Діаграма 1

Оцінка діяльності керівника гуртка

Таблиця 1

Базова факторно-критеріальна модель діяльності керівника гуртка позашкільного навчального закладу

№ зп	Напрями діяльності	Вагомість напрямів	Складові діяльності	Вагомість складових	Ступінь проявлення складових	Сума
I	Навчально-	0,18	1. Методика проведення занять	0,28		0,00

	виховна робота		2. Використання інноваційних педагогічних технологій	0,20		0,00
			3. Сутність національного виховання	0,25		0,00
			4. Реалізація допрофільної підготовки	0,27		0,00
	Всього	0,00		1,00		0,00
II	Суспільно-корисна діяльність	0,08	1. Робота зі спонсорами, меценатами	0,28		0,00
			2. Організація і проведення масових заходів	0,29		0,00
			3. Робота з ветеранами	0,18		0,00
			4. Сформованість активної громадянської позиції	0,25		0,00
	Всього	0,00		1,00		0,00
III	Організаційна робота	0,20	1. Оформлення документації	0,20		0,00
			2. Набір дітей	0,19		0,00
			3. Планування роботи гуртка	0,18		0,00
			4. Презентація гуртка	0,18		0,00
			5. Розвиток матеріально-технічної бази	0,25		0,00
	Всього	0,00		1,00		0,00
IV	Психолого-педагогічна діяльність	0,26	1. Створення оптимального мікроклімату в гуртку	0,23		0,00
			2. Робота з обдарованими дітьми	0,17		0,00
			3. Робота з дітьми, які вимагають підвищеної педагогічної уваги	0,22		0,00
			4. Робота з батьками	0,27		0,00
			5. Уміння спілкуватися	0,11		0,00
	Всього	0,00		1,00		0,00
V	Самоосвіта	0,28	1. Вміння користуватися ПК	0,19		0,00
			2. Робота з науково-методичною літературою	0,20		0,00
			3. Участь в професійних конкурсах, виставках-ярмарках	0,20		0,00
			4. Видавнича діяльність	0,14		0,00
			5. Проходження курсів підвищення кваліфікації	0,27		0,00

Література

1. Єльнікова Г.В. Основи адаптивного управління: курс лекцій. – К.: ЦППО АПН України, 2002. – 133с.
2. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.

Моніторинг ефективності системи виховної роботи навчального закладу в умовах реалізації Основних орієнтирів виховання

Гарькуша Т. В., директор, Торохтій Л.І., заступник директора з виховної роботи Барвінківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 Барвінківської районної ради Харківської області

Щоб виховувати дитину, - треба її знати, щоб її
знати, - треба за нею спостерігати...
М. Монтессорі

Пріоритетність моніторингу виховного процесу зумовлена перш за все визначенням мети, яка, згідно з Основними орієнтирами виховання, полягає у формуванні «морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал» [4,6]. Реалізації цієї мети сприяє розробка та використання педагогічного моніторингу ефективності системи виховної роботи.

Існує кілька підходів до визначення поняття моніторингу. Методологічно моніторинг — це проведення низки однотипних замірів досліджуваного об'єкта і подальший аналіз, оцінка, порівняння отриманих результатів для виявлення певних закономірностей, тенденцій, змінних і їх динаміки [21]. Моніторинг виховного процесу розуміємо як послідовне та постійне відстеження характеристик вихованості дітей у процесі їх духовного розвитку, зростання, що фіксується у вигляді чітких кількісних даних. Якість виховання оцінити важко, бо дитина є дуже динамічною, знаходиться у процесі розвитку, змінюється разом із мінливим світом, тому ці дані умовні.

Однак у своїй професійній діяльності класний керівник, вихователь має вимірювати та аналізувати результативність виховної діяльності.

Необхідність вивчення ефективності виховного процесу має такі причини:

- змінюються методологічні основи теорії виховання, змінюється практика виховання;
- з'являються нові діагностичні методи, які дозволяють удосконалити діагностичний інструментарій.

Мета моніторингу полягає у спрямуванні розвитку школи на бажаний результат. Об'єктом моніторингу є діяльність суб'єктів виховної системи.

Предметом, на який спрямовані системні дослідження виховання, визначаються потреби, здібності, інтереси та особистісні якості учнів, їхня поведінка та переконання; компетентність членів педагогічного колективу як виховників, стан виховного простору (класу, школи) та діяльність окремих його ланок, якість програми виховання (класу, школи), участь учнів у виховних справах, організація виховної роботи, а також правова і психологічна безпека дітей, нормативно-правове, психолого-педагогічне, кадрове і науково-методичне забезпечення виховного процесу, забезпечення професійного зростання педагогічних працівників.

Інструментарій моніторингу: анкети, опитувальні листи, діагностичні карти, протоколи, оцінювальні листи.

Особлива увага приділяється етапу організації підготовки та впровадження моніторингу, що передбачає такі кроки: визначення об'єкта та предмета дослідження; постановка завдання; формування гіпотези; збір інформації, планування, систематизація; отримання, узагальнення та обробка даних; формування наукових прогнозувань і відповідних пояснень. Як правило, причиною проведення дослідження є недостатність наявних знань про те чи інше явище. Н. Реймерс відзначає, що сенс моніторингу полягає у виконанні двох взаємопов'язаних функцій: функції спостереження та функції попередження. Функція спостереження дозволяє оцінити якість освіти порівняння її з іншими результатами. Функція попередження є попередженням небажаних результатів [22].

Моніторингові дослідження спрямовані на вивчення:

- рівня психолого-педагогічної компетентності класних керівників, вихователів;
- рівень організації системи виховання в ЗНЗ;
- рівень сформованості компетентностей, ціннісних орієнтирів школярів;
- діяльності дитячих шкільних організацій.

Моніторинг проводиться згідно наступних етапів:

- виявлення та діагностування проблеми в даний період;
- аналіз внутрішньої логіки розвитку у процесі етапів діагностування;
- розробка напрямів і форм роботи, здатних привести до істотного підвищення якості й ефективності виховної діяльності;
- організація процесу реалізації розробок;
- діагностування та систематизація підсумкової результативності.

Оцінюється рух і розвиток даної якості кожної дитини, класу, на основі цього розробляється система заходів, що як в індивідуальному плані, так і в системі виховання дадуть можливість для формування та розвитку певних якостей. Таким чином, метою даного моніторингу є не вимірювання, а порівняння результатів діагностичного оцінювання за певними параметрами. Саме тому за розглянутими якостями діагностуються й аналізуються індивідуально кожен учень і кожний клас.

Застосовувана діагностика припускає поєднання самооцінки учня з оцінкою його особистісних якостей батьками та класним керівником. У ході діагностики аналізуються формування та розвиток особистості дитини за критеріями моральних якостей та інтелекту [19].

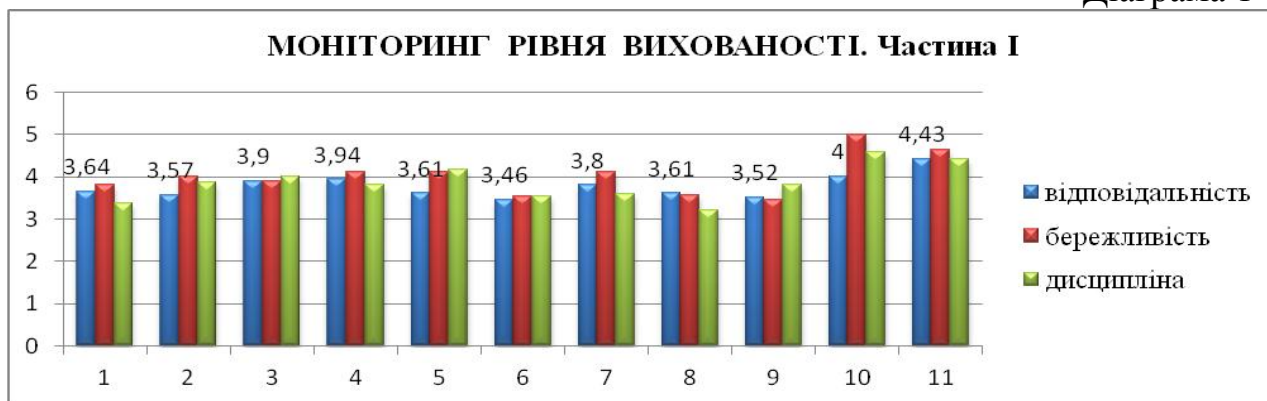
В анкеті пропонуються для аналізу такі якості: обов'язок, відповідальність, бережливість, дисциплінованість, ставлення до навчання, ставлення до праці, колективізм, чуйність, доброта, чесність, скромність, культурний рівень.

Критерії включаються в анкетування учнів на різних ступенях, що дає можливість аналізувати розвиток особистості протягом усього навчання у школі.

Оцінювання в ході діагностування проводиться за п'ятибальною системою.

У системі моніторингу в учнів формується здатність до самоаналізу й самооцінки. Навчання самоаналізу є однією з важливих складових діагностики. Результати оцінки якостей особистості учня вчителем (та самооцінка учнів) заносяться до зведеної діагностичної таблиці. Для наочності та простоти використання в ході подальшої роботи будуються діаграми (діаграма 1).

Діаграма 1

Середній бал за показниками («обов'язок», «відповідальність», ін.) підраховується як середнє арифметичне. Таке діагностування дає зріз розглянутих якостей та показників у даний момент, можливість виявити ступінь розвитку особистості, а при повторному діагностуванні дозволяє порівнювати й аналізувати стан виховних заходів і впливів, використовувати найбільш ефективні форми та методи роботи. За результатами порівняння розробляється система заходів, форм і методів, необхідних для досягнення оптимального результату.

На основі аналізу виховних впливів можна коректувати плани виховної роботи, контролювати виховний процес і прогнозувати розвиток.

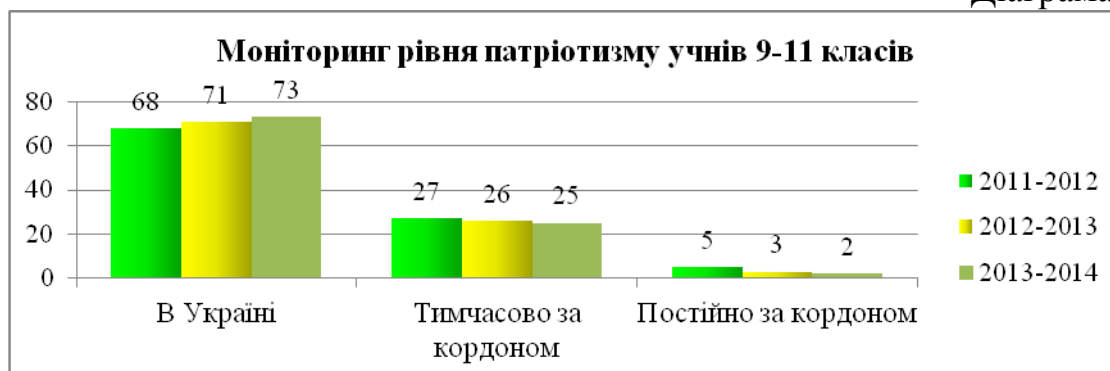
Моніторинг участі школи в районних турнірах, конкурсах дає можливість відстежити динаміку рейтингу колективу (діаграма 2).

Діаграма 2

Результати моніторингу рівня сформованості патріотизму школярів (діаграма 3) виявили, що переважна більшість дітей (71%,) прагне здобувати освіту в Україні і працювати на благо Батьківщини. Частина учнів (26%) бажають попрацювати за кордоном, а потім повернутись додому. 3 % респондентів заявили, що, при нагоді, виїхали б за кордон для постійного проживання.

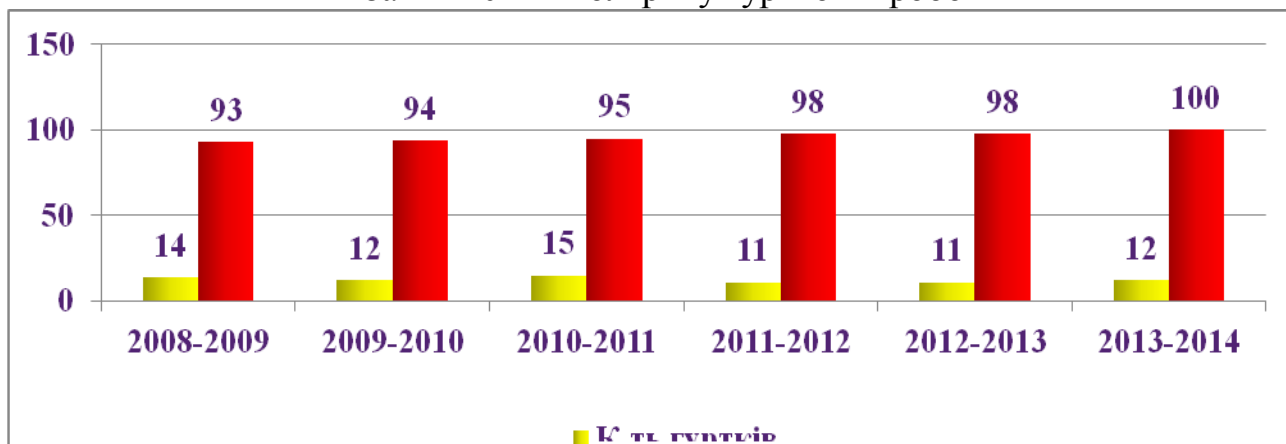
Діаграма 3

Важлива ланка виховної роботи – організація роботи гуртків та спортивних секцій. З моніторингу видно, що охоплення учнів гуртковою роботою з року в рік покращується (діаграма 4).

Діаграма 4

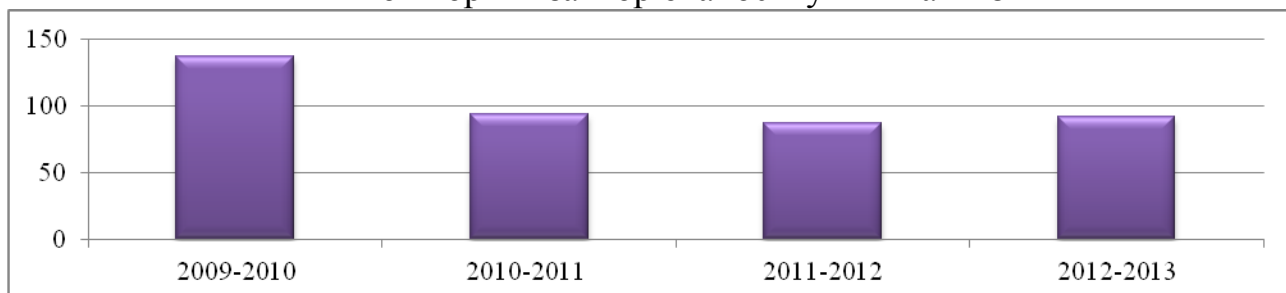
Зайнятість школярів у гуртковій роботі

В ЗНЗ систематично проводиться контроль за рівнем захворюваності учнів (діаграма 5), в результаті якого здійснюються адекватні заходи.

Діаграма 5

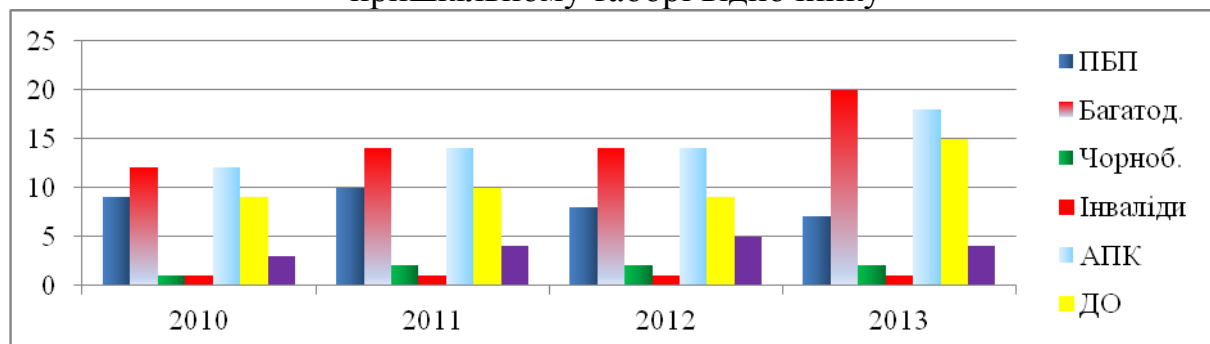
Моніторинг захворюваності учнів на ГРЗ

Моніторинг діяльності пришкільного табору відпочинку (діаграма 6) сприяє аналізу рівня зайнятості та оздоровлення дітей під час канікул.

Діаграма 6

Моніторинг оздоровлення учнів пільгового контингенту в пришкільному таборі відпочинку

З метою вивчення ставлення учнів до виховної діяльності в школі і класних колективах було проведено анкетування (взяли участь 138 учнів), за результатами якого виявлено, що переважній більшості сподобались новорічні свята та свято св. Миколая (92%), свято до Дня Перемоги з участю ветеранів війни (83%), родинні свята (74%), інтелектуальні ігри (62%), спортивні (60%), Масляна (60%), конкурси до 8 Березня та дня св. Валентина (55%). Анкети підтверджують, що дітям найбільше подобається і запам'ятовується те, в чому вони беруть безпосередню участь. Разом з тим учні пропонують збільшити кількість спортивних змагань, туристичних зльотів, розважальних заходів.

Таким чином, моніторинг ефективності виховання зорієнтований на інформаційне забезпечення управління процесом виховання і дозволяє робити висновки про поведінку вихованців та стан виховного простору в будь-який момент часу, забезпечуючи прогноз його розвитку.

Моніторингові дослідження спонукають учнів до самовдосконалення, класних керівників - до виявлення динаміки розвитку й вихованості; підвищення педагогічної майстерності та культури; мотивації на якісне виховання учнів; формування здатності до творчості; сприяють оволодінню новими методиками, вдосконалюють навички виховної діяльності, поглиблюють вивчення здібностей учнів, підвищують ефективність роботи.

Наукова організація моніторингу якості освіти дає можливість приймати відповідні управлінські рішення та прогнозувати навчально-виховні ситуації на наступний навчальний рік; оперативно втручатися і вносити відповідні корективи до педагогічного процесу; конкретно планувати роботу з відповідної проблеми з учителями та учнями; створювати умови для порівняння власної оцінки діяльності педагогічного колективу з незалежною оцінкою.

Література

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності.

2. Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002.
3. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні.
4. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 31.10.2011 р. № 1243.
5. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 6.03.2000 р. № 434.
6. Асаулюк Л.В. Учитель творить людину // Шкільний світ. - 2005. - №15. - С. 10.
7. Буторина М., Хилтунен Е. Монтессори - матеріал: Школа для малышей. - М.: Мастер, 1992. - 80 с.
8. Дербеньова А.Г. Педагогічна діагностика у класному керівництві. Харків: Основа, 2007.
9. Касьянова О. Розробка і використання педагогічного моніторингу у навчально-виховному процесі // Рідна школа. – квітень. – 2000.
10. Лукіна Т. Моніторинг в освіті. Створення та функціонування системи моніторингу якості освіти // Управління освітою. Вкладка. – лютий. – 2005.
11. Лукіна Т., Патрікеєва О. Моніторинг в освіті. Дозвілля учнів як дзеркало результатів їх виховання // Управління освітою. Вкладка 1. – 24 грудня. – 2005.
12. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За ред. О.І. Локшиної. – К.: К.І.С., 2004.
13. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах. - Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012.- С.127
14. Патрікеєва О. Моніторинг в освіті. Про моніторингове дослідження стану фізичного, психологічного й морального здоров'я учнів та інфраструктури навчальних закладів, яка забезпечує збереження здоров'я школярів // Управління освітою. Вкладка . – 20 жовтня. – 2005.
15. Тищенко С. Діагностика вихованості. Методичні рекомендації для заступників директорів шкіл з виховної роботи, класних керівників, вихователів // Завуч. - № 1. – 2003.
16. Філіпчук О.В. Комплексна програма виховання особистості // Шкільний світ. - 2005. - №10. - С. 6-8.
17. Ярулов А.А. Критериально-ориентировочная диагностика в школе // Школьные технологии. - № 5. – 2004. – С. 130-147.
18. teacherjournal.com.ua/attachments/683
19. http://silets.at.ua/load/monitoring_jakosti_vikhovannja/1-1-0-6
20. <http://lib.exdat.com/download/docs-57667/21-57667>
21. <http://uk.wikipedia.org>

Моніторинг якості виховання та встановлення типових проблем в організації виховної роботи у школі

Мушкова О. А., заступник директора з навчально-виховної роботи Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №125 Харківської міської ради

1. Комплексна програма розвитку освіти м.Харкова на 2011-2015 роки передбачає низку пріоритетних заходів щодо забезпечення якості освіти та створення системи його відстеження, в тому числі — визначення комплексу критеріїв, процедур і технологій оцінки, організацію педагогічного моніторингу і його використання як невід'ємного інструменту управління якістю освіти. У програмі визначені проблеми, які пов'язані з проведенням моніторингових досліджень якості освіти.

Проблеми.

Відсутність загальної моделі моніторингу якості освіти в м. Харкові та уніфікованої схеми програм моніторингу якості освіти для різних типів навчальних закладів міста. Насамперед це стосується психологічного та соціологічного сегментів проведення моніторингових досліджень, визначення методів проведення досліджень, які б дали можливість виявити, вивчити та науково обґрунтувати умови зближення між справжніми, очікуваними та бажаними змінами в освітньому середовищі міста.

Недостатній рівень професійної компетенції педагогічних працівників з питань проведення моніторингових досліджень. Підготовка кадрів, здатних на розробку та експериментальну апробацію власного інструментарію для проведення моніторингових процедур за різними напрямками моніторингу якості освіти.

Потребують налагодження та упорядкування міжміські, міжрегіональні та міжнародні зв'язки з профільними організаціями та установами, робота яких пов'язана з організацією та проведенням моніторингових досліджень якості освіти.

Метою розділу Програми є розвиток системи моніторингових досліджень якості освіти.

2. Мета моніторингу якості виховання — продуктивне планування і ефективне виконання кожним загальноосвітнім навчальним закладом визначених шкільною спільнотою, українською державою, органами управління освітою цілей у сфері виховання.

Моніторинг в освіті це — постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або первісним припущенням У широкому сенсі під ним розуміється систематичне спостереження за станом виховання підростаючого покоління з метою його вивчення, оцінки, прогнозу, розвитку позитивних та

попередження негативних процесів. Моніторинг необхідний не для того, щоб контролювати і оцінювати, а для того, щоб виявляти і вирішувати професійні проблеми, де ми, як вихователі, методисти та адміністрація не допрацювали, що потрібно зробити для вирішення проблем, яку допомогу необхідно надати. Такий моніторинг спрямований не на відстеження відповідності досліджуваного об'єкта стандарту, а на відстеження динаміки змін (яким був, яким став), він дозволяє перетворити моніторинг процесу навчання і виховання з інструменту зовнішнього контролю на інструмент управління навчально - виховним процесом .

У процесі моніторингу з'ясовуються такі **основні питання**: чи досягається мета навчально - виховного процесу, чи існує позитивна динаміка в розвитку особистості учнів в порівнянні з результатами попередніх років, чи існують передумови для вдосконалення роботи.

Таким чином, мета моніторингу — підвищення ефективності та якості виховного процесу в школі.

Функції моніторингу: інформаційна, спонукальна, формувальна, корекційна, системоутворююча, прогнозуюча .

Етапи проведення моніторингу.

Нормативно- інсталяційний: визначення педагогічної проблеми, постановка цілей і задач, визначення об'єкта і предмета вивчення, визначення суб'єктів моніторингу, структурування критеріїв і показників, вибір інструментів, розробка пакетів, прикладні програми.

Діагностичний: відбір інформації, якісна і кількісна обробка результатів, педагогічний аналіз, виявлення проблем, ранжування проблем з поясненням причин, прийняття управлінських рішень.

Підсумково- аналітичний: підведення підсумків, аналіз виконаної роботи, коректування роботи.

Аналіз повинен охоплювати всі елементи системи виховання , всіх учасників педагогічного процесу. Тільки за такої умови можна говорити про його всебічність та об'єктивність, а отже, про достовірність даних.

3. Таблиця, яка дозволяє побачити цілісну картину пропонованого нами варіанта моніторингу процесу виховання в ХЗОШ № 125.

Таблиця 1.

Моніторинг якості процесу виховання в ХЗОШ № 125

Що вивчається (предмет моніторингу)	Як вивчається (механізм моніторингу)
1. Особистість школяра як головний показник ефективності процесу виховання.	Методика Н.П. Капустіна щодо оцінки рівня вихованості учня. Анкети розроблені за трьома ступенями з урахуванням психологічних і вікових особливостей дітей: молодший школяр, підліток , старшокласник

2. Дитячий колектив, як умова розвитку особистості школяра.	Експрес-методика щодо оцінки соціально-психологічного клімату в трудовому колективі (А. С. Михайлюк , Л. Ю. Шарито). Методика дозволяє робити періодичні «зрізи » з метою діагностики стану психологічного клімату в колективі, простежувати ефективність тих чи інших заходів та їх впливу на психологічний клімат, визначати основні напрямки роботи на наступний рік з метою гармонізації розвитку колективу
3. Професіональна позиція педагога як умова розвитку особистості школяра	Методика В.І. Андрєєва. Моніторинг рівня методологічних знань і умінь педагогів, представлений у вигляді сукупності певних власних характеристик педагогів , які сприяють підвищенню рівня виховного потенціалу педагогічного колективу , гуманізації характеру відносин « Педагог- учні»
4. Організаційні умови, що забезпечують ефективність процесу виховання.	Експертний аналіз і оцінка організаційних умов процесу виховання.
4.1. Матеріально - технічне оснащення необхідне щодо організації процесу виховання	Якісний і кількісний аналіз матеріально -технічного оснащення процесу виховання (обладнання, апаратури , культурно - масового, туристського , спортивного спорядження, бібліотечно- інформаційного фонду і т.д.), виходячи з реальних матеріальних можливостей освітньої установи.
4.2. Укомплектованість школи кваліфікованими фахівцями в галузі виховання .	Аналіз штатного розкладу освітньої установи на предмет наявності необхідних і достатніх для здійснення процесу виховання педагогічних кадрів (це можуть бути класні керівники, заступник директора з виховної роботи, педагог-організатор, практичний психолог) і їх професійної кваліфікації.
4.3.Предметно – естетичне середовище, в якому організовується процес виховання	Аналіз предметно- естетичного середовища освітньої установи.
4.4 . Діяльність дитячих об'єднань та органів учнівського самоврядування необхідних для самореалізації школярів	Аналіз діяльності дитячих об'єднань та органів учнівського самоврядування необхідних для самореалізації школярів
4.5.Програмне забезпечення процесу виховання	Аналіз концепцій, програм , планів виховання в освітньому закладі.

Таким чином, основне призначення заступника директора школи – будувати виховну систему і управляти її розвитком. А це управління завжди передбачає дослідження реального стану системи, тобто вивчення результативності виховного процесу.

Література

1. Комплексна програма розвитку освіти м. Харкова на 2011-2015 роки / додаток до рішення 2 сесії Харківської міської ради 6 скликання “Про затвердження Комплексної програми розвитку освіти м.Харкова на 2011-2015 роки” від 22.12.2010 №47/10 Електронний ресурс] // Режим доступу: http://cdut.at.ua/load/navchal/normativno_pravova_dokumentacija/kompleksna_programa_rozvitku_osviti_kharkova_do_2015r/2-1-0-27/ – Заголовок з екрана.– 29.04.2014.
2. Моніторинг якості виховання у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] // Режим доступу: dzerzhinskiy-ruo.edu.kh.ua/metodichna_robota/vihovna_robota/– Заголовок з екрана. – 29.04.2014.
3. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх закладах. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012. — 128 с.

Напрямок 5: Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. Результати діяльності Всеукраїнської школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників

Система роботи класного керівника з формування культури безпеки життєдіяльності учнів

Астахова М. С., викладач кафедри управління якістю освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Анотація. У статті розкрито сутність та зміст діяльності класного керівника з профілактики дитячого травматизму, його роль у формуванні культури безпеки в учнів.

Ключові слова: класний керівник, безпека життєдіяльності, культура безпеки, педагогічна діяльність, виховна робота.

The author of the article expounds the essence and content of the class teacher on child injury prevention, his role in pupils' safety culture's forming.

Key words: the class teacher, life safety, safety culture, pedagogical mastery, educational activities, educational work.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчує, що вплив педагога на учнів, його професіоналізм з безпеки життєдіяльності у педагогічній освіті вченими досліджувалась за такими напрямками: *підвищення його педагогічної майстерності вчителя* (І. Бех, В. Бобрицька, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лозова, О. Савченко та ін.); *розвиток безпеки життєдіяльності* (Я. Бедрій, В. Джигирей, М. Захарченко, Н. Заверуха, В. Зацарний); *праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з безпеки життя та діяльності людини* (Е. Арустамов, В. Березуцький, С. Белов, В. Джигирей, В. Жидецький, В. Заплатинський та ін.); *методика навчання школярів основам безпечної життєдіяльності* (С. Гвоздій, Л. Горяна, Є. Чернишова, О. Жабокрицька, В. Нестеренко, Л. Сидорчук, та в ін.).

Мета статті. Розкрити роль впливу особистості педагога на формування в учнів знань, умінь та навичок щодо особистої безпеки та безпеки оточуючих, проаналізувати функціональні компоненти педагогічної діяльності та професійно важливі якості, необхідні педагогу для ефективного навчання та виховання в учнів культури безпеки.

Виклад основного матеріалу. Конвенція про права дитини, прийнята Організацією Об'єднаних Націй у 1989 р., розкриває положення про те, що держави-учасники, у тому числі і Україна, забезпечують у максимально можливому ступені виживання і здоровий розвиток дитини [3, с.15]. Однак у сучасних умовах агресивного навколишнього середовища реалізація положень Конвенції про права дитини можлива лише за умови сформованості у дітей культури безпеки. Ефективне ж виховання культури безпеки можливо лише при організації відповідного навчально-виховного

процесу, що забезпечує цілеспрямовану підготовку вихованців та школярів до профілактики і подолання впливу шкідливих і небезпечних факторів оточуючого середовища життєдіяльності у процесі спеціально організованого творчого міжособистісного спілкування вихованців з педагогом, що є носієм культури безпеки.

У педагогіці загальновизнаним є положення про визначальну роль впливу особистості педагога на дитину, в тому числі і з питань формування в учнів умінь та навичок особистої безпеки.

У таких державних документах як Конституція України, Національна стратегія розвитку освіти, у Законах «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» та нормативно-правових актах з безпеки визначено перспективи розвитку сучасної освіти та роль педагогів у формуванні системи знань з охорони праці та безпеки життєдіяльності дітей та шкільної молоді.

Спираючись на Основні орієнтири виховання можна виокремити наступні вміння, необхідні педагогам у виховній профілактичній роботі:

- володіти методами і формами діагностики, будуючи профілактичний виховний процес на основі глибокого і систематичного вивчення учнів, їхнього стилю спілкування, індивідуальних особливостей, інтересів і можливостей, на основі сучасного стану травматизму під час навчально-виховного процесу та у побутовому секторі;

- володіти методами позитивного впливу на дитину та створення гуманних стосунків з учнями на рівні співтворчості;

- сприяти самовихованню учнів і саморозвитку їх валеологічних якостей;

- аналізувати, узагальнювати і використовувати педагогічний досвід у галузі профілактики дитячого травматизму на основі життєвих навичок, систематично підвищувати свою кваліфікацію з питань безпеки життєдіяльності;

- вести роз'яснювальну роботу серед батьків і громадськості;

- застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору та використання інформації щодо формування культури безпеки в учнів та вихованців [7 , с.68].

Проблема захисту життя та здоров'я дітей має державне значення. Діти найбільш уразлива та невідгодована до виживання в умовах надзвичайних ситуацій категорія громадян. Моменти небезпеки особливим чином впливають на психіку дитини, тому саме вони в умовах екстремальних ситуацій особливо гостро відчують страх, розгубленість, втрату контролю, діти зовсім погано орієнтуються в обстановці, яка складається під час виникнення нестандартних ситуацій.

Оскільки основні пріоритети, мотивації, світогляд, установки на певний спосіб життя формуються у дитячі та юнацькі роки, тому саме на дошкільні та загальноосвітні заклади, які охоплюють значну кількість дітей і молоді протягом тривалого періоду, покладається завдання сформувати у молодого покоління навички дбайливого ставлення до власного здоров'я,

навчити правил безпечної поведінки, яка сприяла б його збереженню та зміцненню. Потреба у послідовній і безперервній роботі в цьому напрямі зумовлює необхідність пошуків ефективних педагогічних технологій, стратегій, адекватних індивідуальним особливостям, віку та соціальному статусу учнів, розробки та впровадження комплексних медико-педагогічних профілактичних заходів у навчальних закладах [6, с. 5].

Виховання культури безпеки школярів в процесі включає низку підсистем, які з компонентів і елементів.

1) діяльність суб'єктів педагогічного процесу: педагога, запрошених на виховний захід фахівців із проблем безпеки, школярів із різним рівнем розвитку культури безпеки та ін.;

2) цілі, зміст, кошти й результати виховання культури безпеки;

3) діагностика, планування, стимулювання, організація культури безпеки (реалізуються як компоненти процесу виховання і функції управління у вихованні);

4) виховання культури безпеки в процесі початкової школи, основний зі школи і в старших класах;

5) наука, мистецтво, практика виховання культури безпеки життєдіяльності;

6) підготовка школярів до безпечної життєдіяльності в викладанні гуманітарних, природничо-математичних, практичних дисциплін, мистецтва, основ здоров'я, валеології та ін.

Відповідно до Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів ЗНЗ, затверджених наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 за №1243, для досягнення мети виховання одним із завдань передбачено задоволення базових потреб особистості вихованця (фізіологічних потреб, потреби в безпеці, любові та прихильності, визнанні та оцінці, в самоактуалізації) в умовах окремого загальноосвітнього навчального закладу [4].

Згідно з теорією ієрархії А. Маслоу потреба в безпеці й захисті займає друге місце (після фізіологічних потреб) та полягає у прагненні й бажанні людини досягти стабільності, почуватися захищеною від страху, хвороб, невдач.

Таким чином безпека є однією з основних умов існування особистості, суспільства, держави й людства в цілому. Не створивши необхідних умов для безпеки, не може бути ані добробуту, ані розвитку на всіх рівнях – особистому, суспільному, національному й глобальному.

Безумовно підвищення рівня безпеки учасників навчально-виховного процесу і зокрема учнів та вихованців повинно стати одним з пріоритетних напрямків діяльності всіх ланок освіти у Харківській області.

Виховання безпечного способу життя учнів реалізується у процесі організації:

- навчально-виховної діяльності;
- позаурочної та позакласної діяльності;
- позашкільної освіти;

- роботи органів учнівського самоврядування;
- взаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними установами.

Першим і найважливішим чинником виховання є сім'я, другим – школа, яка сьогодні покликана, в першу чергу, стати осередком виховання, в тому числі, самовизначення і самореалізації кожної особистості. У навчально-виховному процесі головний акцент має переноситись із засвоєння певної кількості знань на виховання особистості.

Успішність виховання школярів великою мірою залежить від особистості вчителя, який повинен володіти високими моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, здатністю отримувати додаткові знання, необхідні для практичної діяльності з профілактики дитячого травматизму та формування культури безпеки життєдіяльності [4, с.19].

Організація виховної роботи з питань безпеки життєдіяльності дітей за такими напрямками:

- планування та проведення освітньо-виховної роботи для формування у дітей уявлень про можливі небезпеки природного та техногенного характеру і відпрацювання відповідної поведінки в умовах, що імітують надзвичайні ситуації;

- ознайомлення дітей із причинами виникнення надзвичайних ситуацій за допомогою ігрових ситуацій, екскурсій, прогулянок, вечорів для усвідомлення ними цінності свого життя і здоров'я, виховання гуманного ставлення до людей, які потрапили в біду;

- надання переваги в освітньо-виховному процесі бесідам, моделюванню, аналізу певних ситуацій, художній творчості, дидактичним і сюжетно-рольовим іграм, тематика яких наближена до повсякденного життя;

- максимальне використання наочності (схеми, плани, альбоми, ілюстрації, плакати, приклади з літератури, відеоматеріали та ін.) [2, с. 47].

Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу, затвердженого наказом МОН України від 01.08.2001 за № 563 (зі змінами), класний керівник:

- 1) несе відповідальність за збереження життя і здоров'я вихованців, учнів, студентів, курсантів, слухачів під час навчально-виховного процесу;

- 2) забезпечує проведення навчально-виховного процесу, що регламентується чинними законодавчими та нормативно-правовими актами з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

- 3) організовує вивчення вихованцями, учнями правил і норм з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

- 4) проводить інструктажі учнями з охорони праці під час проведення виробничої практики і трудового навчання; з безпеки життєдіяльності під час проведення навчальних занять, позакласних, позашкільних заходів: вступний на початку навчального року – з реєстрацією в журналі обліку навчальних занять на сторінці класного керівника; первинний, позаплановий, цільовий інструктажі – з реєстрацією в спеціальному журналі,

5) здійснює контроль за виконанням вихованцями, учнями правил (інструкцій) з безпеки;

6) проводить профілактичну роботу щодо запобігання травматизму серед вихованців, учнів, під час навчально-виховного процесу;

7) проводить профілактичну роботу серед вихованців, учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів щодо вимог особистої безпеки у побуті (дії у надзвичайних ситуаціях, дорожній рух, участь у масових заходах, перебування в громадських місцях тощо);

8) терміново повідомляє керівника та службу охорони праці, безпеки життєдіяльності навчального закладу про кожний нещасний випадок, що трапився учнем, організовує надання першої долікарської допомоги потерпілому, викликає медпрацівника;

9) бере участь у розслідуванні та здійсненні заходів щодо усунення причин, що призвели до нещасного випадку.

Один раз на рік, на початку навчальних занять, а також перед зарахуванням учня до навчального закладу класний керівник повинен провести вступний інструктаж, який містить наступні питання:

1. Загальні відомості про навчальний заклад, його структуру (кабінети, лабораторії, майстерні, спортзали тощо). Види та джерела небезпеки в навчальних приміщеннях, на спортивних майданчиках, навчально-дослідних ділянках тощо.

2. Загальні правила поведінки під час навчально-виховного процесу. Обставини та причини найбільш характерних нещасних випадків, що сталися в навчальних закладах.

3. Вимоги пожежної безпеки в навчальному закладі. Знайомство з правилами пожежної безпеки для закладів освіти України.

4. Радіаційна безпека, дії у разі надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

5. Безпека дорожнього руху.

6. Побутовий травматизм. Попередження та дії у разі нещасних випадків у побуті.

7. Перша (долікарська) медична допомога у разі нещасних випадків, надзвичайних подій тощо [1, с. 84].

Профілактичну роботу серед учнів щодо вимог особистої безпеки та безпеки оточуючих під час НВП та у побуті класний керівник буде відповідно до циклограми бесід, рекомендованої Харківською академією неперервної освіти та представленою у таблиці 1 [5].

**Циклограма проведення комплексу бесід (занять) з попередження
дитячого травматизму класними керівниками 1-11 класу**

Таблиця 1

№	Зміст бесід (занять)	Місяць									
		Кіл. год	9	10	11	12	1	2	3	4	5
		Кількість годин									
1.	Правила дорожнього руху	10	2	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	Правила протипожежної безпеки	10	1	1	1	2	1	1	1	1	1
3.	Запобігання отруєнь	2		1							1
4.	Правила безпеки при користуванні газом	4		1		1	1		1		
5.	Правила безпеки з вибухонебезпечними предметами	6	1	1		1			1	1	1
6.	Правила безпеки на воді	5	1		1	1			1		1
7.	Правила безпеки користування електроприладами, при поводженні з джерелами електроструму	4			1		1			1	1
	Разом годин:	41	5	5	4	6	4	2	5	4	6

Бесіди (заняття) можуть проводитись у різних формах, але повинні мати практичну спрямованість, забезпечувати учнів знаннями, які необхідні для збереження та зміцнення життя та здоров'я.

Робота класного керівника з профілактики дитячого травматизму не повинна обмежуватися лише виконанням посадових обов'язків та циклограмою бесід, це проведення різноманітних змагань, виставок малюнків, зборів, виступів агітбригад, відвідування виставок, зустрічі з фахівцями та профілактичною роботою з батьками.

Висновки. Можна зробити висновок, що велика кількість нещасних випадків, які трапляються з дітьми в урочний та позаурочний час, загибель і травмування учнів через необачне та небезпечне поводження на дорогах, на воді, з пожежонебезпечними, вибуховими та іншими речовинами вимагають від педагогічних працівників сумлінної та відповідальної роботи.

Разом з тим запроваджувати серйозні системні комплексні підходи, без створення єдиної обґрунтованої системи проведення просвітницької діяльності в галузі збереження життя та здоров'я учнів та вихованців неможливо.

Література

1. Безпека життєдіяльності. Нормативні документи для навчальних закладів. – К.: Основа, 2010. – 84 с.
2. Іващенко О. Організація роботи з безпеки життєдіяльності в позашкільному навчальному закладі. // Позашкілля. – 2012. – № 6. С. 47-48.
3. Конвенція про права дитини. – К.: Столиця, 1997. – 32 с.
4. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: методичні рекомендації до впровадження в ЗНЗ. – Харків: харківська академія неперервної освіти, 2012. – 128 с.

5. Система роботи з безпеки життєдіяльності в загальноосвітньому навчальному закладі. Збірник нормативних і методичних матеріалів. – Харків: ХОНМІБО, 2005. – 44 с.

6. Чернишова Є.Р. Підготовка вчителя до формування в учнів основ знань про здоров'я та безпеку життєдіяльності людини: Дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / Є.Р. Чернишова. – К., 2004. – 23 с.

7. Як створити школу сприяння здоров'ю / О.Ващенко, С. Свириденко. – К.: Шк. Світ, 2008. – С. 68–69.

Шкільна Шевченкіада – одна із форм виховної діяльності в реалізації інноваційних підходів до організації пізнавального процесу

Бакуменко Т. В., вчитель української мови та літератури Красноградської загальноосвітньої школи №1 I-III ступенів ім. О.І.Копиленка Красноградського району Харківської області

Серед визначних діячів, чий серця, помисли, талант спрямовані на служіння народові, чия душа сповнена високої любові до батьківщини, Тарас Шевченко по праву займає почесне місце. Безсмертне ім'я великого українського поета і художника Т.Г.Шевченка відоме скрізь як ім'я людини, що віддала своє життя боротьбі за свободу українського народу.

2014 рік оголошено Роком Тараса Шевченка відповідно до Указу Президента України №257/2012 «Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200 – річчя від дня народження Тараса Шевченка» 200 років тому з бідної хатини моринського кріпака вийшла в широкий світ, у вічну дорогу крізь серця мільйонів людина, яка своїми піснями-подвигами піднялась до вершин всенародної слави і заслужила безмежну вдячність людей всієї планети.

Кожну пісню, кожний твір великого українського поета Тараса Шевченка можна назвати подвигом в ім'я визволення народів з-під гніту носіїв соціального зла і неправди, в ім'я торжества добра і людяності на землі. А якщо додати, що ці подвиги звершувалися в країні, де шаленів жорстокий кріпосницький режим, де людською долею заправляв кривавий кат в образі царя, то народний поет постає перед нами як герой-титан, як велетень Прометей, як світоч боротьби за свободу й щастя.

Своєю творчістю Т.Г.Шевченко відкрив нову епоху в українській літературі, створив чудові зразки поезії, які могутньо зазвучали над світом, як гнівне звинувачення царизмові, як пристрасний заклик до активної боротьби за кращу долю. Натхненні поетичні твори Тараса Шевченка – неоціненний скарб світової літератури – стали надбанням широких народних мас.

Дорого заплатив співець за мужнє слово правди: на десять років — на цілу вічність запакували його царські сатрапи. Ні каземати, ні солдатська

муштра, ні відірваність від рідного краю не вбили в ньому волі до боротьби, до служіння народові, не погасили поетичного вогню. Гучно, окрилено співала бунтарська муза — муза помсти і туги. Дружба і спілкування з прогресивними людьми доби, з російськими революціонерами-демократами надали пісні ще могутнішого, ще яскравішого звучання.

Пророче звучали його слова про прийдешню сім'ю, вольну, нову, про те, що «пустиню опанують веселії села», що «на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люде на землі».

Більш як за півтора століття після смерті поета накопичений багатий матеріал про його життя і творчість. У ньому відтворено живий і неповторний образ Великого Кобзаря.

У 2013/2014 навчальному році з метою гідного відзначення 200-річного ювілею видатного українського поета, художника Тараса Григоровича Шевченка, вивчення творчої спадщини Великого Кобзаря та відповідно до Указу Президента України 257/2012 «Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка» у Красноградській загальноосвітній школі I-III ступенів № 1 ім.О.І.Копиленка пройшов Шевченківський тиждень «Слово, пісня, душа Кобзарєва, Ви- окраса і суть мого життя». У ході підготовки до відзначення цих пам'ятних днів учителі використовували розробки виховних форм роботи методичної збірки «Шкільна шевченкіада».

Подані в збірці сценарії заходів з позакласної роботи передбачають розширення кругозору учнів, збагачення духовного світу, розвиток їхнього творчого потенціалу.

Посібник містить розробки сценаріїв літературної композиції «Безсмертя шевченківських героїв», інтелектуальних ігор « Ігри патріотів» та «Найрозумніший шевченкознавець», брейн-рингу «Живеш, Тарасе, поміж нас», інтелектуально-розважальної гри «Що ми знаємо про Кобзаря», усного журналу «Стежками життя та творчості Т.Г.Шевченка», лінгвістичної гри «Учитися культури в рідної мови», круглого столу «Наш безсмертний сучасник», літературно-музичної композиції «Наш народ твоїм серцем живе».

Кожна із розробок посібника містить триєдину мету, форму проведення, опис обладнання, опис ходу роботи. Матеріал підібрано з урахуванням інноваційних методів і форм роботи з вихованцями. Такі форми виховної діяльності стануть для них джерелом цікавих відомостей, нададуть педагогам допомогу в реалізації інноваційних підходів до організації пізнавального процесу

Шляхи організації ефективної позакласної роботи учнів з іноземної мови

Безбородова Р. С., *учитель англійської мови Огульцівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Валківської районної ради Харківської області*

Мова - це історія народу.

Мова - це шлях до цивілізації та культури.

О. І. Купрін.

Метою вивчення іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетентності з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння вміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях.

Вивчення іноземної мови лише на базі навчальної програми, в класі, не завжди дає бажаний результат. Потрібний додатковий стимул, використання нових нетрадиційних форм та методів роботи, що сприятимуть виникненню заохочення до вивчення іноземної мови.

Позакласна робота з іноземної мови в поєднанні з обов'язковим курсом (навчальним) створює умови для удосконалення практичних, виховних та загальноосвітніх цілей навчання. Вона сприяє розширенню сфери для застосування тих навичок і умінь, що здобуті учнями в обов'язковому курсі, а також розширенню мовного середовища. Якщо позакласна робота супроводжує весь курс навчання іноземній мові в школі, то вона успішно підтримує так звану «близьку мотивацію», оскільки умови для застосування здобутих знань, навичок і умінь буде створено протягом усього навчального процесу, що, у свою чергу, забезпечує стійке позитивне ставлення до навчання.

Позакласна робота надає можливість гуманного виховання школярів та сприяє формуванню світогляду.

Важливе значення має і той факт, що позакласна робота з іноземної мови сприяє розумній організації дозвілля учнів, напряму їх інтелектуальної і емоційної енергії в потрібне русло, що приносить користь учням і суспільству.

Престиж іноземної мови знаходиться в безпосередній залежності від якості позакласної роботи в школі. У школах, де яскраво і результативно проводиться позакласна робота з іноземної мови, високий престиж цього предмета і відповідно авторитет вчителя іноземної мови.

Позакласна робота, яка витікає з класної, допомагає учням побачити справжні можливості вивчення іноземної мови і переконати їх у тому, що вони вивчають її «для життя, а не для школи».

Передбачаючи ті ж самі цілі – практичну, загальноосвітню, виховну і розвиваючу разом, позакласна робота своїми захоплюючими формами викликає певне емоційне налаштування, що значно полегшує досягнення цих цілей; тому вона і є могутнім двигуном мотивації навчання.

Комфортна обстановка позакласної роботи, побудована на добровільних засадах, вільна від прямолінійного дидактизму, стимулює розвиток ініціативи школяра, його здібностей, зняття різних психологічних бар'єрів і комплексів, які заважають самовираженню; кожен може і хоче проявити себе. Ось чому участь у позакласній роботі сприяє розкріпаченню і розвитку особистості школяра, а саме таких його якостей, як активність, цілеспрямованість, колективізм і витікаючи з останнього почуття «залежної відповідальності». Добре налагоджена позакласна робота допомагає також виявити задатки та інтереси і тим самим може спричинити вплив на вибір якщо не майбутньої професії, то, у крайньому випадку, напрямок, тому поряд з факультативними заняттями позакласна робота виконує профорієнтаційну роль.

При налагодженні позакласній роботі у школі складаються певні традиції, які бережно зберігаються усіма, хто брав участь у позакласних заходах.

В основі позакласної роботи лежить самоврядування школярів. Саме вони є суб'єктами позакласної роботи: вона проводиться ними заради них самих. Їхні бажання і інтереси є вирішальними при виборі форм і змісту позакласної роботи.

В задачу вчителя входить також формування смаку учнів, вироблення у них певних естетичних критеріїв.

В позакласній роботі вчителю надаються також великі можливості в залученні уваги до самого мовного матеріалу. Справа вчителя – зародити до нього інтерес, привертаючи увагу учнів до способів вираження думки, до точності, стислості, афористичності, бо позакласна робота з іноземної мови – це ще і школа філологізму.

Дуже важлива змістовна основа позакласної роботи. При її визначенні потрібно відштовхуватися від «зони актуального розвитку», тобто від реальних знань, умінь і навичок учнів в іноземній мові та їхнього загальноосвітнього рівня і йти до «зони найближчого розвитку» тобто пропонувати зміст з деяким випередженням, те, що іще передбачається опанувати.

При відборі матеріалу використовуються і змінюються міжпредметні зв'язки.

Позакласна робота надає широкі можливості для поглиблення країнознавчих знань.

Позакласна робота виховує колективістські якості учнів, формує адекватні особистісні відносини. Вона пов'язана із створенням колективу в цілому і в середині нього – мікроколективів, що передбачає товариську взаємодопомогу, «почуття плеча», співпереживання і визначення свого місця в колективі, вміння співвідносити свої бажання з бажаннями більшості.

Успішна робота може забезпечуватись тільки при умові доброзичливих відносин її учасників один до одного, при цьому важливо відмітити досягнення, шукати і знаходити ще не реалізовані можливості своїх товаришів.

Існують різноманітні форми і види позакласної роботи. В методичній літературі прийнято розрізняти наступні три форми, виходячи з кількості учасників в ній: масову, групову та індивідуальну.

Працюючи в однокомплектній загальноосвітній школі, де гостро стоїть демографічна ситуація, я в своїй позакласній роботі з дітьми використовую ці три форми.

Вечори для старшокласників і свята для учнів початкової і середньої школи відносяться до основних видів масової форми позакласної роботи. Вони можуть бути присвячені знаменним подіям культурного і соціального життя, ювілейним датам видатних діячів культури. Але в нашій школі вечори і свята не пов'язуються ні з якою датою. Вони, як правило, проводяться в кінці тижня іноземної мови і своєрідним оглядом рівня оволодіння учнями іноземною мовою.

Вдалим і цікавим був вечір «Мелодії і ритми зарубіжної естради», під час проведення якого мені вдалося показати учням красу зарубіжної естрадної класики. Підготовка до цього вечора розпочалася з підбору відповідного матеріалу під керівництвом вчителя. Матеріал для свята ми відбирали з різних джерел, на деякі я вказувала учням, а деякі вони знайшли самі.

Ця робота сама по собі захопила учнів, так як вона носила творчий характер.

За відбором матеріалу був розподіл ролей. Ось таке запрошення ми надіслали волонтеру Корпусу Миру Саллі Інґліш зі Сполучених Штатів Америки з проханням відвідати наш вечір «Мелодії та ритми зарубіжної естради» (рис. 1.1).

Dear Sally,

We invite You to our school party "Melodies and rhythms of foreign variety art" which will be organized on the 11th of February at 5 p.m. in Ogulsi secondary school.

With love,

the pupils of the school.

Рис. 1.1 Запрошення на вечір.

На репетиціях відбувалися спільні пошуки засобів виразності, які дозволили передати настрій, точну інтонацію.

На вечорі було багато гостей. Прийшли батьки, колишні

випускники, друзі учнів з інших шкіл. Була присутня гостя зі Сполучених Штатів Америки – волонтер Корпусу Миру у нашому районі – Салі Інгліш.

Вона виступила перед присутніми під кінець вечора, розповіла про себе і дала оцінку побаченому (рис. 1.2-1.3.).

Фото Саллі Інгліш, волонтера Корпусу Миру, з учасниками вечора «Мелодії і ритми зарубіжної естради»

Рис. 1.2 Листівка

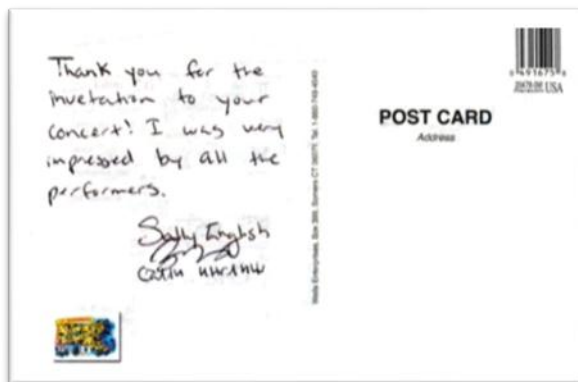

Рис. 1.3 Подяка за запрошення

В цілому, вечір справив незабутнє враження на присутніх.

Цей вечір став поштовхом до того, що тепер жодне велике шкільне свято не відбувається без того, щоб на ньому не звучала пісня іноземною мовою.

Та крім вечорів і свят, які, безумовно, є дуже популярними, в нашій школі проводяться конкурси і вікторини. Ми проводимо конкурс на кращого читця поезії, який виявляє правильність вимови і загальну виразність мови; конкурс на кращого віршованого перекладача.

Матеріали для вікторини можуть бути у формі загадок, ребусів, кросвордів, чайнвордів. Вікторини можуть бути пов'язані з виявленням найрізноманітніших знань, вони опираються також і на міжпредметні зв'язки і проводяться іноземною мовою.

Тиждень англійської мови у школі - одна з форм позакласної виховної роботи. Він традиційно щорічно відбувається в нашій школі у лютому місяці. Тиждень англійської мови проводиться у відповідності до чіткого плану, який поєднує різні форми, орієнтується на вікові особливості школярів, спрямовується на реалізацію основних цілей навчання.

Під час проведення Тижня іноземної мови я обов'язково включаю проведення заходів з молодшими школярами. З учнями першого року навчання англійської мови я традиційно проводжу свято алфавіту «ABC

Фото учасників свята англійської мови для учнів 2-4 класів «We Are Happy to Learn English»

Holiday». В початковій школі я також проводжу свято «We Are Happy to Learn English», під час якого учні початкових класів показують, що вони навчилися робити іноземною мовою. Вони читають та інсценують вірші, співають англійські пісні. Дуже вдало у нас проходить свято казки, на якому кожен клас показує обрану казку. І, як результат, всі, як правило, отримують велике задоволення від свята: і учасники, і глядачі. Батькам дуже цікаво дивитись на своїх дітей, на те, як вони виконують свої ролі і розмовляють англійською мовою.

Організуючи розважальні заходи, я дотримуюсь принципів поєднання як колективних так і групових та індивідуальних форм діяльності молодших школярів, що поживає хід самого заходу та вносить різноманітність у його зміст.

Проведення розважальних заходів сприяє додатковій мотивації учнів, стимулює їх лінгвістичну активність, забезпечуючи водночас розвиток соціокультурної компетенції молодших школярів та підтримуючи їх інтерес до вивчення іноземної мови в цілому.

Позакласна робота відкриває широкі можливості для здійснення гуманного виховання і для формування світогляду школярів.

Система позакласної виховної роботи містить у собі сукупність взаємопов'язаних організаційних форм, методів і видів позаурочної діяльності, об'єднаних загальними цілями. Метою позакласної роботи є розширення, поглиблення знань та навичок опанування іноземної комунікативної діяльності; стимулювання інтересу учнів до навчання; сприяння всебічному розвитку особистості.

Такий підхід до позакласної роботи відзначається тим, що, виходячи з положень системного підходу до навчально-виховного процесу з іноземних мов пропонується інтегрувати позакласну роботу в навчальний процес. Мета інтеграції: 1) створення «насиченого» мовного середовища; 2) формування позитивного ставлення до вивчення іноземної мови; 3) покращення вимови; 4) удосконалення сформованих на уроках мовних знань, мовленнєвих навичок і вмінь; 5) надання можливості учням у невимушеній атмосфері вийти на рівень спілкування іноземною мовою в межах навчального матеріалу.

Зміст позакласної роботи полягає в єдності її основних напрямів: прагматичного (формування в учнів комунікативних умінь і навичок, деяких умінь і навичок художньої діяльності); гносеологічного (інформування учнів про традиції країн, мова яких вивчається; про події у світі, про дитячі та молодіжні організації); аксіологічного (розвиток ціннісних орієнтацій і мотивів діяльності). Функціонування системи позакласної роботи: принцип зв'язку із життям; принцип комунікативної активності; принцип урахування вікових особливостей учнів; принцип поєднання колективних, групових та індивідуальних видів роботи; принцип міжпредметного зв'язку під час підготовки та проведення позакласної роботи.

Позакласна робота сприяє реалізації практичної, виховної та навчальної цілей, формуванню позитивних мотивів навчально-пізнавальної

діяльності учнів, підвищенню рівня оволодіння мовою, більш широкому знайомству школярів з культурним та соціальним життям народів світу, стимулює самостійну роботу учнів над вивченням іноземних мов. Досягти високих результатів у вивченні мов можливо лише за умов максимальної інтенсифікації розмовної діяльності учнів іноземною мовою. І цьому повинні бути підпорядковані різні організаційні форми роботи.

Крім того, позакласна робота виховує почуття відповідальності за доручену справу, розвиває логічне мислення, здатність орієнтуватися в ситуації, що склалася. Поступово зникає страх в учнів, які раніше відчували ніяковість, невпевненість у собі, сором'язливість. Адже кожна дитина – це особистість, унікальна й неповторна. У кожній дитині прихований творчий потенціал. І нам, учителям, треба дати вихід їх можливостям, реалізувати творчі потреби, одночасно формуючи естетичний ідеал.

Література

1. «Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти»
2. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 5-9 класи. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013.
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи. Іноземна мова. Київ, 2010.
4. Бобильова О.А. Комунікативний метод як метод активізації творчих можливостей особистості.// Англійська мова та література, 2005, №26, С.2-4
5. Калініна Л.В. Тиждень англійської мови в школі. – Харків: Видавнича група «Основа», 2006.
6. Калініна Л.В. Предметная неделя английского языка в школе. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2007.
7. Єненкова О.М. Предметний тиждень. Англійська мова. – Харків: «Скорпіон», 2004.
8. Єненкова Л.М., Абаньшина А.С. Предметний тиждень у школі. Англійська мова. – Харків «Антіква», 2002.
9. Бібліотека «Шкільного світу». Сценарії позакласних заходів для початківців. Англійська мова. – Київ «Редакції загальнопедагогічних газет», 2003.
10. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – Москва: «Просвещение», 1991.
11. Миронова В.Т. Открытые уроки и праздники на английском языке. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2006.
12. Масленнікова Л.О. Вчимося спілкуватись англійською мовою// Англійська мова та література, 2005., №15, С.2-4

Програма розвитку громадянської активності з метою створення агітаційних груп

Буйнова Я. В., педагог-організатор, Єрошина О. А., заступник директора з виховної роботи Мереф'янської загальноосвітньої школи I-III ступенів №6 Харківської районної ради Харківської області

Процес розбудови правової демократичної держави вимагає від українських громадян набуття таких якостей, як патріотичність, демократичність, компетентність, толерантність, здатність розв'язувати життєві проблеми та брати активну участь у житті громадянського суспільства. Нинішній виховний процес має зосередити свою увагу на патріотичному завданні – створення сприятливих умов для формування та розвитку високопатріотичної, творчої, освіченої та активної особистості.

Масштабність, актуальність та перспективність завдань, пов'язаних із розвитком громадянської активності молоді потребують пошуків нових підходів до організації виховної роботи в школі. Це зумовлює необхідність розробки даної програми виховної роботи з учнівським колективом, пов'язаної з вирішенням актуальних проблем, розв'язання яких потребує пошуків творчих шляхів нових форм роботи з дітьми. Однією з таких форм роботи є створення агітаційних груп: «Екоглаз», «Екстримкозаки», «АТАС», «Здоров'яки», «Податковий вісник», в яких створюються умови, необхідні для розвитку індивідуальності учня, усвідомлення ними свого образу «Я». Шкільні агітаційні групи – це групи самовизначення, в яких формуються вміння учня орієнтуватися в процесах, які відбуваються в суспільстві, розвиток громадянської активності.

Програма складена відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Конвенції про права дитини, Національної доктрини розвитку освіти, Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 778, Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах України, Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України, інших державних нормативних актів. При створенні програми враховувалися положення та рекомендації щодо організації та проведення тематичних конкурсів, фестивалів, змагань.

До програми входить як теоретичний так і практичний матеріал, робота на місцевості, робота з документами.

Педагогічне завдання, яке ми ставили перед собою, полягає в тому, щоб з'ясувати, що може і повинне дати особистості створення агітаційних груп з урахуванням як суспільних потреб, так і ціннісних орієнтацій, мотивів та інтересів самих учнів. У такий спосіб ми намагалися визначити роль і місце агітбригад. Аналіз теорії і практики дозволяє нам визначити виховну систему школи як спосіб життя дитячого колективу, всі компоненти якої підпорядковані певній меті і забезпечують в процесі свого функціонування досягнення заданого результату – певних меж розвитку реальних якостей особистості. Адже виховання дитини передбачає створення таких умов, які стимулюють розвиток у неї кращих реальних рис.

Важливе місце у створенні виховної системи належить пошуку форм та методів виховання, які були б спрямовані на життя учнів школи та їхню діяльність.

Організовуючи діяльність агітаційних груп, ми мали на меті створити оптимальні умови для розвитку громадянської активності, саморозвитку і самореалізації особистості учня – особистості психічно і фізично здорової, гуманної, духовної та вільної, соціально мобільної, необхідної в сучасному суспільстві.

Саме на розвиток життєвої активності, здібностей учнів та вміння бачити у кожній дитині особистість спрямована діяльність агітаційних груп.

Інноваційна модель агітбригад визначає інформаційно-просвітницьку, оздоровчу, превентивну функції навчального закладу як поняття широкого спектру дії.

Мета:

- створення оптимальних умов для розкриття та розвитку здібностей кожної окремої особистості;
- забезпечення партнерства задля громадської активності;
- залучення широкого загалу школярів до участі у роботі, спрямованій на запобігання дитячому травматизму, пропаганди здорового способу життя, прищеплення любові до природи та норм поведінки.

Завдання програми:

- розвиток здібностей бачити, чути, запам'ятовувати важливе, вчитися навичкам орієнтації в різних життєвих та надзвичайних ситуаціях, вчитися долати труднощі та перешкоди;
- виявлення творчих здібностей дітей та молоді;
- залучення дітей до суспільно-корисної діяльності, розвитку громадської активності;
- пропаганда здорового активного способу життя, запобігання дитячому травматизму та оцінки можливостей дітей орієнтуватися в повсякденному житті.

На наше глибоке переконання, агітаційні групи мають зайняти повноцінне місце у процесі розвитку та виховання громадянської активності.

Підбиваючи підсумки, аналізуючи процес впровадження програми, слід відзначити, що результатами ми задоволені. У процесі аналізу тенденцій сучасного підліткового середовища – погіршення загального фізичного

стану, розповсюдження наркоманії, токсикоманії, тютюнопаління, зростання злочинності, випадків дитячого травматизму, погіршення екологічної ситуації, незнання своїх прав – визначилося основне коло проблем, вирішення яких можливе за допомогою діяльності агітаційних груп, оскільки вони є частинами соціальних організмів школи. Практика показала, що саме тут можна створити для кожного:

- ситуацію розвитку;
- ситуацію успіху;
- особливе середовище спілкування і стосунків, загальне поле спільної діяльності.

Створені агітаційні групи в межах даної моделі дають можливість школі стати активним учасником у справах освіти, в зростанні ефективності й відповідальності школи в справі громадського навчання та виховання дітей, батьків, всієї громади.

Література

1. Воронова Т.В., Пономаренко В.С. Основи здоров'я. 6 клас: Посібник для вчителя. - К.: Алатон, 2006. – 264с
2. Воронова Т.В., Пономаренко В.С. Основи здоров'я. 5 клас: Посібник для вчителя. - К.: Алатон, 2005. – 264с.
3. Ворожейкіна О.М., Дербеньова А.Г. вас призначено заступником директора з виховної роботи. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007
4. Голобородько В.В., Івлєва І.Л. мельпомена за шкільною партою. – Олекса гімназія. Москва – Харків, 2005.
5. Громадянське виховання. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007
6. Капусник І.В., Макєєва М.В. Екологічний вісник. Науково-методичний довідник. Харків 2001.
7. Кириченко В.І., Косицька О.М., Сіренко С.М., Ковганич Г.Г. Упровадження Програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів» у загальноосвітніх навчальних закладах: Методичні рекомендації. – Харків: ХОНМІБО, 2009. – 168с.
8. Книга заступника директора з виховної роботи: Довідково-Методичне видання/ Упорядник С.В.Кириленко, Н.І.Косарева – Х.: Торсінг плюс, 2006
9. Організація виховної роботи - Х.: Видавництво «Ранок»; 2008
10. План виховної роботи/ Під заг. Редакцією В.В.Григораша – Х.: Вид. П.37 група «Основа», 2007
11. Позакласний час, 17-18, 2009. с.3; с.18
12. Позакласний час, №5, 2008, с.138
13. Позакласний час, №10, 2007, с.87
14. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України.

15. Рябчук Т.Ф. Екологічна освіта в школі: нестандартні уроки, виховні заходи. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008.- 192 с. – (Серія «Виховання в школі»).

16. Трикутник партнерства: педагоги – батьки – діти. –Х.: Веста: Видавництво «Ранок»; 2008

Харківської області Інтелектуальні ігри на місцевості

Буланов Ю. І., *методист Зачепилівського районного Будинку дитячої та юнацької творчості Зачепилівської районної ради*

Постановка проблеми. Гра – одна з найважливіших сфер у життєдіяльності дитини. Разом з працею, навчанням, мистецтвом, спортом вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості. Для педагога вона стає інструментом виховання, що дає змогу повністю враховувати вікові особливості дітей і підлітків, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкнутості, самостійності, творчості та умови для саморозвитку.

Правильно підібрані й добре організовані ігри сприяють всебічному, гармонійному розвитку школярів, сприяють зміцненню їх здоров'я, допомагають виробити необхідні у житті та навчанні корисні навички та якості. При організації та проведенні ігор важливо мати на увазі, що їх призначенням не є лише заповнення вільного часу, вони допомагають педагогу виконувати важливі виховні та навчальні завдання.

В іграх завжди дуже важливим стимулом є елемент змагальності. У змаганнях зростає активність дитини, її прагнення до перемоги.

Актуальність дослідження. В Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 сформульована «мета сучасного освітнього процесу – не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота; інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти асоціальним впливам, вправлятися з особистими проблемами, творити себе і оточуючий світ» [1, 13]. Серед рекомендованих форм роботи з учнями основної школи, що дозволяють частково реалізовувати дані цілі, названо й такі: веселі старты та естафети, конкурси, пошукова гра, інтелектуальна гра [1, 39].

Навчально-виховним завданням інтелектуального гуртка «Юний ерудит», що вже декілька років успішно функціонує у Зачепилівському Будинку дитячої та юнацької творчості, є «розвиток творчої активності школярів, заохочення до поглиблення та розширення знань, створення умов для самоаналізу та самовдосконалення, розвиток логічного мислення, навчання комунікативним навичкам» [2, 100]. Основною формою роботи у гуртку є практичні заняття, важливою складовою яких є проведення

інтелектуальних ігор. Та даний вид ігор можна дещо модернізувати, поєднавши елементи пошукової та інтелектуальної гри і додавши до цієї «суміші» логічні задачі та прив'язавши до конкретної місцевості. Таким чином отримаємо інтелектуальні ігри на місцевості. Отже, інтелектуальні ігри не обов'язково проводити у приміщенні, можна вивести дітей на свіже повітря, так само завантаживши їхній мозок різними логічними завданнями, що вимагають кмітливості та розвивають уважність та пам'ять.

Інтелектуальні ігри на місцевості дають можливість по-іншому подивитися на свій рідний край, а саме на той його куточок, який, здавалося б, відомий досконало. Але як показує досвід проведення таких ігор, не все так просто – відомі з дитинства куточки приховують багато цікавинок.

Аналіз основних досліджень. Особливого значення застосуванню ігрової діяльності у навчально-виховному процесі надавали А.С. Макаренко, С.Т. Шацький, В.О. Сухомлинський. Так, С.Т. Шацький підкреслював зв'язок між грою та працею, називаючи її життєвою лабораторією дитинства, коли в процесі гри відбувається опрацювання життєвого матеріалу. У свою чергу А.С. Макаренко вважав, що у дитячому віці гра є нормою, дитина має завжди грати, навіть тоді, коли робить серйозну справу. Виховна система В.О. Сухомлинського передбачала застосування гри як ефективного засобу активізації особистості у процесі морально-етичного, громадянського, сімейного, трудового виховання.

Важливе місце відводиться ігровій діяльності й у працях сучасних педагогів та психологів, де розкривається ефективність її застосування для розвитку різних якостей особистості. Ефективним є застосування гри у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу, де вона використовується як:

- самостійна навчальна технологія, спрямована на засвоєння понять, тем, навчальних курсів;
- елемент навчальної технології;
- форма проведення заняття або його частини: у вступній частині заняття, при поясненні навчального матеріалу, під час проведення практичної роботи тощо;
- одна з технологій виховної роботи: колективна творча справа, проект, день самоврядування тощо [5, 89].

Виклад основного матеріалу. Традиційно вважається, що гра є провідним видом діяльності для дітей дошкільного віку. Але й наступні періоди онтогенезу дитини не витісняють гру зі сфери її життєдіяльності. Педагогу, який організовує для дітей гру, повинен пам'ятати, що вона обов'язково повинна бути доступною для них. Для інтелектуально-пізнавальних ігор критерієм доступності є відповідність знань, які мають гравці, тому тут легко визначити для учнів якого класу її слід адресувати.

Види ігор для дітей найрізноманітніші. У даній роботі мова йтиме про інтелектуальні ігри, тобто такі, що ґрунтуються на застосуванні гравцями свого інтелекту та ерудиції. Цей вид ігор цікавий тим, що у них, як правило, учасникам потрібно відповідати на запитання з різних сфер життя.

Інтелектуальні ігри корисні тим, що більшість гравців, навіть, не замислюючись над наслідками, розвивають в собі не тільки пам'ять, стійку увагу, уважність, спостережливість; образне, логічне, психологічне, творче і філософське мислення, швидкість мислення; а також терпіння, упевненість, витримку, толерантність та інші особистісно-характерологічні якості. Весь процес гри відбувається на позитивному емоційному фоні, в стані невимушеної імпровізації, багато разів доводячи гравця до внутрішнього осяяння, без якого немає розвитку особистості.

Завданнями інтелектуальних ігор є:

- пропагування наукових знань і розвиток у школярів інтересу до наукової діяльності;
- виявлення обдарованих і талановитих дітей;
- розвиток творчої активності дітей;
- стимулювання розвитку інтелектуальних і пізнавальних можливостей дітей;
- організація дозвілля дітей;
- створення умов для самореалізації та самопізнання.

Рух – це життя. Останнім часом педагоги чомусь стали забувати цю вивірену тисячоліттями істину, що є основою існування Всесвіту. Засадити дітей за комп'ютери, відшукують інноваційні технології у навчанні та вихованні. А найкраща інновація у цьому напрямі – дати можливість дитині самостійно пізнавати світ. Найкращий спосіб для цього, як вже зазначалося вище, – гра. Не комп'ютерна, а звичайна традиційна гра з рухами, імпровізацією тощо.

Спритність та силу, швидкість реакції та точний розрахунок, окомір та відчуття ритму – все це природно і дещо поза волею людини розвивають рухомі ігри.

Інтелектуальні ігри на місцевості – один із способів поєднати ігри, що потребують активізації інтелекту та ерудиції дітей, з активним перебуванням на свіжому повітрі, котре тільки сприятиме їхньому фізичному розвитку після перебування у класних кімнатах.

Мета проведення ігор на місцевості – вивчення населеного пункту, де мешкають учні (вихованці). На жаль, дуже часто трапляється, що саме те, що знаходиться поруч і є найменш відомим. Тобто це – більш цікавий спосіб вивчення рідного селища, села, міста, ніж звичайна екскурсія (значення якої аж ніяк не припинюю). До того ж розвивається у дітей кмітливість, спостережливість, а враховуючи командну сторону гри, виховується почуття колективізму, відповідальності за досягнення спільного успіху. А організувавши змагання, педагог дає їм можливість рухатися, проявити свою спритність, чого так не вистачає сучасним дітям, які звикли до сидіння за комп'ютером, жити у своєму віртуальному світі.

Від гри дитина повинна отримувати насолоду. Але гра – це не лише задоволення, а й спосіб отримання інформації, навчання, тобто задоволення поєднане з користю.

Одним із таких способів корисного проведення часу є краєзнавчі ігри на місцевості, в яких об'єдналося розвиток інтелекту та вивчення навколишнього середовища, що знайоме дітям, але на яке вони не звертають уваги. А тут необхідно виявити свою обізнаність та ще й кмітливість, щоб у стислі строки ігрового часу впоратися із завданнями.

Які види інтелектуальних змагань на місцевості можна використовувати?

1. Знайти об'єкт за фотографією його елементу.
2. Знайти об'єкт за його письмовим описом.
3. Відповісти на запитання гри, маючи тільки перелік об'єктів, що задіяні в ній.
4. Сфотографувати об'єкт, ознаки якого названі у запитанні.

Одне вагоме зауваження: інтелектуальні ігри, що проводяться педагогами Зачепилівського районного Будинку дитячої та юнацької творчості, є колективними, тобто у них беруть участь декілька команд учнів приблизно однакової вікової категорії (у кожній команді 3-4 школяра).

Алгоритм складання завдань пригодницько-пошукової гри на місцевості:

- 1) визначаємося із місцем проведення гри (необхідно, щоб воно було максимально безпечним для життя і здоров'я учасників гри);
- 2) вивчаємо, обстежуємо місце проведення майбутньої гри на предмет цікавих оригінальних об'єктів, які можна включити до маршрутного листа;
- 3) працюємо над завданнями гри, складаємо маршрутний лист.

Правила інтелектуальних ігор дуже прості:

- команда підлітків повинна пройти за вказаним маршрутом, відповівши на поставлені у маршрутному листі питання; виграє та команда, яка швидше впорається із завданням;
- участь у грі беруть всі члени команди, які повинні пройти весь маршрут; залік проводиться за останнім гравцем;
- гравці не повинні заважати проходженню маршруту іншим командам;
- гравці повинні дотримуватися загальних правил безпеки життєдіяльності;
- гравці не повинні шкодити пам'яткам історії та культури, зеленим насадженням місцевості.

Висновки. Сидячи біля комп'ютера або екрану телевізора, діти вболівають за героїв різноманітних квестів, живуть їх вигаданим життям, все більше відриваючись від реалій сьогодення. Та завдання педагогів полягає у тому, щоб відірвати їх від екранів, витягти із задушливих кімнат на подвір'я школи, у міський (сільський або селищний) парк, завантажити завданнями й пустити у вільний пошук для їх розв'язання. Гра – природне середовище дитини, яка таким чином пізнає світ. З розвитком новітніх технологій учителі занадто захопилися комп'ютеризацією, мультимедійними технологіями. А можна ж вийти у парк, подихати повітрям, провести час із користю для фізичного й інтелектуального розвитку дитини.

Література

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012. – 128 с.
2. Програми для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів: Соціально-реабілітаційний напрям. – Суми: ТОВ Видавництво «АНТЕЙ», 2015. – 233 с.
3. Кедрина Т.Я., Гелазонія П.И. Большая книга игр и развлечений для детей и родителей. – М.: Педагогика-Пресс, 1992. – 224 с.
4. Минский Е.М. От игры к знаниям: Пособие для учителя. – 2-е изд., дораб. – М.: Просвещение, 1987. – 192 с.
5. Пустовіт Г.П. Позашкільна освіта і виховання: дидактичні основи методів навчально-виховної роботи. – Суми: Університетська книга, 2008. – 271 с.

Впровадження методу проектів у виховний процес

Ведмедеря С. В., заступник директора з навчально-виховної роботи
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 104 Харківської міської ради

Процес становлення незалежної демократичної України з її прагненням стати повноправним членом європейської спільноти передбачає всебічне утвердження в суспільному та індивідуальному бутті цивілізованого життя на основі загальнолюдських цінностей та духовних, моральних і культурних засад життя українського народу. Тому мета сучасного освітнього процесу — не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота; інтелектуально розвинути, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти асоціальним впливам, вправлятися з особистими проблемами, творити себе і оточуючий світ.

У глобальному світовому суспільстві молодь не повинна втрачати свою індивідуальність, глибоке відчуття єдності з українським народом, повагу до його духовних, моральних і культурних надбань.

Тому для різнобічного і гармонійного розвитку зростаючої особистості потрібно, щоб освітній процес будувався не тільки на науковому осмисленні дійсності, а й на духовних, моральних і культурних цінностях українського народу і всього людства.

У цілісному педагогічному процесі важливе місце посідає процес виховання (виховний процес). Основним документом, який регламентує виховний процес в закладах освіти є «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів», затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 31.10.2011 №1243. Орієнтири передбачають залучення учнів до різних форм творчої та

суспільно корисної діяльності, зокрема: пізнавальної, оздоровчої, трудової, художньо-естетичної, спортивної, пропагандистської, ігрової, культурної, екологічної тощо, що організовуються у позаурочній діяльності.

Поняття «виховання» в даному контексті вживається у педагогічному значенні як цілеспрямована виховна діяльність педагогів (класних керівників) у загальноосвітньому навчальному закладі з метою вирішення конкретних виховних завдань. Місце і роль процесу виховання можна зрозуміти, зіставляючи поняття «формування особистості», «соціалізація особистості» і «виховання».

У такому випадку процес виховання — цілеспрямована динамічна взаємодія (співробітництво, партнерство) вихователя і вихованця, у ході якої в різноманітних видах діяльності здійснюється самореалізація, самоствердження вихованця, формується його особистість. Виховання... — це багатогранний процес постійного духовного збагачення і оновлення тих, хто виховується, і тих, хто виховує...

Педагогічна практика виробила різноманітні форми виховної роботи. Форми виховної роботи — варіанти організації виховного процесу, композиційна побудова виховного заходу.

Вислів «виховний захід» не відповідає сучасному розумінню суті виховної роботи. «Захід» передбачає одноразові, фрагментарні, роз'єднані виховні впливи. Виховний процес, в основі якого лежать окремі заходи, компанії, не може бути результативним. Тому більшість педагогів сприймає вислови «виховний захід», «педагогіка заходів» як синоніми формально-бюрократичної педагогіки, коли виховна робота спрямовується не на особистість, а на виконання планів і формальне дотримання встановлених традицій.

У розвитку школярів настає період, коли їх вже не задовольняє інформація вчителя, класного керівника про правила і норми поведінки. Із зростанням рівня їх соціального розвитку формуються такі важливі якості, як самооцінка, критичність, соціальна активність, прагнення самостійно розібратися у складних моральних питаннях, здатність до філософського осмислення дійсності. Тому сьогодення вимагає впровадження інтерактивних форм виховних заходів, які передбачають організацію і розвиток діалогового спілкування, котре веде до взаєморозуміння, взаємодії.

Ідеально відповідає цій потребі проектна діяльність, бо вона сприяє активному залученню й реалізації життєвих планів учнів.

Для того щоб розібратися в поняттях «проект», «проектна діяльність», «метод проекту» необхідно звернутися до історії педагогіки.

В основі методу проектів лежать ідеї Джона Дьюї, який створив концепцію прагматичного навчання. В основі цієї ідеї концепції є методи, що забезпечують власні відкриття тих, хто навчає і вчиться, та які орієнтовані на наукове дослідження як зразок створення стратегії навчання у межах гуманістичного напрямку. У педагогічних поглядах та експериментальних роботах Джона Дьюї започатковані ідеї побудови навчання на активній основі через доцільно-мотивовану діяльність учня у співвідношенні з його

особисто-визначеним інтересом. Надзвичайно важливо було показати дитині її особисту зацікавленість у здобутті цих знань, де і яким чином вони можуть їй знадобитись у житті.

У центрі освітньої філософії Дьюї ставить поняття дослідження, інтегрованого пошуку, як засобу і як мету. Дьюї був прихильником використання дослідження як методу самокорекції, експериментальної перевірки гіпотез, створених на основі вже наявного в людини досвіду. Ідеї Дж. Дьюї знайшли продовження у працях учня і послідовника У. Х. Кілпатріка. Він запропонував побудувати навчання на активній основі у процесі пошукової діяльності, спрямованої на розв'язання конкретної практичної проблеми (соціальної, побутової, виробничої). Основним мотивом такої діяльності для тих, хто вчиться, стає не стільки сам процес пізнання, скільки допомога розв'язати конкретну проблему, розробити необхідні рекомендації, що будуть використані на практиці.

При цьому цінність цієї діяльності визначається освітнім, розвивальним і виховним потенціалом, тобто можливістю залучити учнів, до найрізноманітніших видів діяльності. Це забезпечує не лише розширення їхнього кругозору, життєвого досвіду, але й оволодіння різними способами творчої, дослідницької діяльності.

У зарубіжних школах США, Великобританії, Бельгії, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Італії, Бразилії, Нідерландах достатньо розвивався метод проектів.

Відгуки проектної діяльності з'явилися у 30—50-ті роки. Фронтальна організація занять у вітчизняній педагогіці залишилась основною і у 40-х роках метод проектів заявив про себе у мистецтві дизайну (малюнок, проект), у 60-х роках у працях Л. П. Арістової, М. О. Данилова, Б. П. Єсіпова з'явився інтерес до групової форми навчання, вивчення проблеми пізнавальної активності та самостійності. У 70-ті роки важливий напрям досліджень О.М. Олексюка, Ю.К. Бабанського, І.Я. Лернера, Х.Й. Діймете був пов'язаний з навчально-пізнавальною діяльністю учнів в умовах колективної, групової, індивідуальної роботи. З'явилися дослідження В.К. Дьяченка, В.В. Котова, Т.О. Цукермана, О.Г. Ярошенка, які були пов'язані загальними принципами організації групової навчальної діяльності.

«Табу» на проектну діяльність у вітчизняній педагогіці існувало до 90-х років минулого століття, а з навчального процесу було вилучено все цінне, що мав цей метод.

У наш час проектна діяльність все більше привертає увагу вітчизняних педагогів, як одна із активних форм розвитку пізнавальних, творчих навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, практично мислити.

Під проектом розуміють сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об'єкта, предмета або теоретичного продукту.

Робота над проектом – це практика особистісно орієнтованого виховання, що враховує у процесі виховання конкретного учня, його вільний вибір, особисті інтереси. Тому девізом проектної діяльності школяра є: *«Все,*

що я пізнаю, я знаю для чого це мені треба і де я можу ці знання застосувати». Щоб досягти результатів, педагог має знайти розумний баланс між академічними знаннями і прагматичними вміннями.

Завдання проекту полягає не тільки в тому, щоб виконати якусь корисну роботу, а й у тому, щоб розширити світогляд, набути теоретичних та практичних знань. У основі проектної технології лежить розвиток пізнавальної та дослідницької діяльності учнів, уміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивати творчі здібності. Традиційний зв'язок «учитель-учень» змінюється на «учень-учитель». Особливого значення набуває залучення школяра до процесу пошуку. Цінною є співпраця між учнями та вчителем. Важливим є не лише результат, а й процес досягнення результату.

Під час роботи над проектом в учнів проявляється моральна активність особистості, відповідальність, працелюбність, толерантність, вміння працювати з іншими, запобігання та мирне розв'язання конфліктів, здатність брати до уваги думку товаришів та опонентів, розширюється сфера соціального спілкування, засвоюються суспільні цінності, вдосконалюється вміння керуватися свідомо поставленою метою, зростає роль самостійних форм діяльності, формуються соціальні мотиви поведінки, мотиви самовизначення, суспільна активність, життєва позиція.

Розрізняють такі типи проектів:

1. **Творчий проект** – не має детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту.

2. **Практико-орієнтований проект** – потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них.

3. **Дослідницький проект** – потребує добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників соціальної значущості, продуманості методів.

4. **Інформаційний проект** – спрямований на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явища, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Такий проект може бути органічною частиною дослідницького проекту, його модулем.

5. **Ігровий проект** – учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Домінуючим видом діяльності є гра.

Створення проекту проходить за певними етапами.

І етап – підготовчий.

Відбувається підготовка проекту, визначається тема і мета проекту.

Учні: обговорення пошуку інформації.

Вчитель: заява задуму, мотивація, допомога у постановці завдань.

Далі проходить планування проекту:

а) визначення джерел, засобів збору, методів аналізу інформації, засобів представлення результатів;

б) установлення критеріїв оцінки результату і процесу.

Учні: формулюють завдання, виробляють план дій.

Вчитель: коректує, пропонує ідеї, висуває пропозиції.

II етап – практико-виконавчий.

Відбувається збір інформації (спостереження, робота з літературою, анкетування, експеримент)

Учні: збирають інформацію.

Вчитель: спостерігає, координує процес роботи.

Далі проводиться аналіз інформації, формулювання висновків.

Учні: аналізують інформацію.

Вчитель: коректує, спостерігає, радить.

Потім проходить оформлення результатів діяльності.

Учні: виконують технологічні операції, здійснюють самоконтроль.

Вчитель: контролює якість оформлення.

III етап – заключний

Відбувається підготовка проекту до захисту. Подання й оцінка результатів (усний, письмовий звіт та оцінка результатів і процесу дослідження за вчасно встановленими критеріями), а далі презентація проекту, захист, оцінка проекту та оголошення результатів.

Учні: готують проект до презентації та захисту, подають критерії оцінки, презентують та захищають проект.

Вчитель: оцінює проект.

Робота на реалізацію проекту вимагає дотримання певних умов:

1. Знання вчителем особливостей проектної методики, усвідомлення широких можливостей розвитку учнів у процесі проектної діяльності.

2. Навчання оволодінню технологією проектної діяльності; здатність чітко, систематично виконувати сплановану роботу, що є неодмінною умовою для розвитку учнів у процесі реалізації проекту.

3. Визначення рівня оволодіння знаннями з певної теми й загально навчальними й інтелектуальними вміннями.

4. Доводити проект до кінця, поетапно узгодивши проміжні результати з учителем.

5. Наявність інформації щодо роботи над проектом.

6. Прагнення учнів брати участь у роботі над проектом.

Необхідно врахувати вимоги до виконання проекту.

Проект розробляється з ініціативи учнів, але тема може бути запропонована й учителем; може бути однією, але шляхи її реалізації в кожній групі можуть бути різними.

1. Проект варто робити значущим для найближчого й опосередкованого оточення учнів.

2. Робота над проектом має дослідницький характер, моделює роботу в науковій лабораторії й тому необхідно розробити апарат дослідження, обґрунтувати його.

3. Проект педагогічно значущий, тобто учні у процесі його здійснення здобувають нові знання, будують нові відносини, опановують загально навчальні вміння.

4. Проект заздалегідь спланований, сконструйований спільними зусиллями вчителя й учнів, але в той же час у міру його розгортання допускаються гнучкість і зміни.

5. Проект рекламується в межах класу, паралелі, школи з метою підвищення мотивації учнів у його реалізації, розгортається його спільна значущість.

6. Проект реалістичний, має визначену практичну значимість, зорієнтований на можливості учнів.

Результати досліджень міжнародних організацій засвідчують, що значна частина учнів вітчизняних шкіл не вміє застосовувати набуті знання в реальному житті. Тому системне використання в навчально-виховному процесі методу проектів дає змогу подолати цей бар'єр, навчити дітей самостійно здобувати нові знання та застосовувати їх на практиці.

Метод проектів не повинен витіснити класно-урочну систему, але він є важливим компонентом освіти і використовується в різних видах навчально-виховної діяльності.

В нашій школі є напрацювання щодо використання цього методу під час вивчення окремих предметів, у позакласній виховній роботі.

Учні з задоволенням виконали проекти:

- «Скажімо палінню: «НІ»!
- «Сади на дахах – зелені легені мегаполісів»,
- «Зоопарк – осередок природи в мегаполісі»,
- «Електротранспорт та електромобілі – транспорт майбутнього в нашому місті»,
- «Мій Харків – моє майбутнє»,
- «Харків, я, моє життя. Щасливій людині – щасливе місто»,
- «Ти архітектор. Проектування міста: архітектурний задум і його здійснення»,
- «Зірка Перемоги» (проект пришкільної клумби),
- До 200 річчя з Дня народження Т.Г. Шевченка:
 1. «Т.Г. Шевченко. Перший період творчості. Ранні твори».
 2. «Т.Г. Шевченко. Другий період творчості (період «Трьох літ» 1843 – 1847)».
 3. «Т.Г. Шевченко. Третій період творчості. Цикл «В Казематі».
 4. «Т.Г. Шевченко. Творчість останніх років життя (1857 - 1861 рр.)»

Література

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 31.10.11 року № 1243.

2. І. Ф. Харламов «Педагогіка» Навчальний посібник для педагогічних інститутів під редакцією Бобнянського.
3. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. – К., 1997.
4. Кузь В.Г., Руденко Ю.Д., Сергійчук З.О. Основи національного виховання. – Умань, 1993.
5. Концепція позакласної виховної роботи в загальноосвітній школі – К., 1991.
6. Методика воспитательной работы (Под ред. Л.И. Рувинского. – М., 1989.
7. Новое в воспитательной работе школы (Сост. Н.Е. Шуркова, В.Н. Шногрева. – М., 1991.
8. Педагогіка (Под ред. П.И. Пидкасистого. – М., 1995. С. 429-442.
9. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ, 1996.
- 10.Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки. — Тернопіль, 1994.
- 11.Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу. Твори: У 7-ми т.— К., 1954. — Т. 5. — С. 9—109.
12. Мешко О. І., Янкович О. І., Пизтушко Г. М. Історія української школи і педагогіки. — Тернопіль, 1999.
13. Кобзар Б.С. Громадськість і виховання. — К., 1973.
14. Суходольська Л.В., Фіцула М.М. Методика виховної роботи. — Тернопіль, 1998.
15. Метод проектів у навчальному процесі (методичний посібник) —Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. - 160 с.
16. Дягло. Н.В. Роль проектної діяльності в розвитку мислення учнів Н.В. Дягло // Комп'ютер у школі та сім'ї: Науково-методичний журнал. — 2008. — "1. С.6—7.
17. Золота педагогічна скарбниця. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій — Харків: Видавнича група «Основа», — 2009. — 176 с.
18. Інтернет: <http://www.dialectic.ru/pedagogics.htm>.

Методы стимулирования учебно-познавательной деятельности учащихся на уроках русского языка и литературы

Водолажченко Н. А., преподаватель секции методики преподавания языков и литературы КВУЗ «Харьковская академия непрерывного образования»

Эффективность освоения любого вида деятельности во многом зависит от наличия у школьников мотивации к данному виду деятельности. Деятельность протекает более эффективно и дает более качественные результаты, если у учащегося имеются сильные, яркие и глубокие мотивы, вызывающие желание действовать активно, преодолевать неизбежные

затруднения, настойчиво продвигаясь к намеченной цели. Учебная деятельность идет более успешно, если у школьников сформировано положительное отношение к учению, есть познавательный интерес и потребность в познавательной деятельности, если у них воспитаны чувства ответственности и обязательности.

Ведущую роль в стимулирующих методах играет гуманно-личностный подход к детям в образовательном процессе. Реализация влияния межличностных отношений на ребенка приводит к формированию у него позитивного или отрицательного отношения к процессу обучения, к школе в целом.

Группу методов стимулирования можно условно классифицировать на большие подгруппы:

- методы эмоционального стимулирования;
- методы развития познавательного интереса;
- методы формирования ответственности и обязательности;
- методы развития творческих способностей и личных качеств учащихся.

Охарактеризуем каждую из этих подгрупп методов стимулирования и формирования мотивации к учебной деятельности у школьников.

Важнейшая задача учителя - обеспечение появления у учащихся положительных эмоций по отношению к учебной деятельности, к ее содержанию, формам и методам осуществления. Эмоциональное прочтение текстов на уроках литературы активизирует процессы внимания, запоминания, осмысления, делает эти процессы более интенсивными и повышает эффективность достигаемых целей. Основными методами эмоционального стимулирования служат: создание ситуаций успеха в учении; поощрение и порицание в обучении; использование игровых форм организации учебной деятельности; постановка системы перспектив.

Создание ситуации успеха в обучении представляет собой создание цепочки ситуаций, в которых учащийся добивается в учении хороших результатов, что ведет к возникновению у него чувства уверенности в своих силах и легкости процесса обучения. Этот метод является одним из наиболее действенных средств стимулирования интереса к учению. Известно, что без переживания радости успеха невозможно по-настоящему рассчитывать на дальнейшие успехи в преодолении учебных затруднений. Одним из приемов создания ситуации успеха может служить подбор для учеников не одного, а небольшого ряда заданий нарастающей сложности. Первое задание выбирается несложным для того, чтобы учащиеся, которые нуждаются в стимулировании, смогли решить его и почувствовать себя знающими и опытными. Далее следуют большие и сложные упражнения. Например, можно использовать специальные сдвоенные задания: первое доступно для ученика и готовит ему базу для решения последующей, более сложной лингвистической задачи. Другим приемом, способствующим созданию ситуации успеха, служит дифференцированная помощь школьникам в выполнении учебных заданий одной и той же сложности. Слабоуспевающие

школьники могут получить карточки-консультации, примеры-аналоги, планы предстоящего ответа и другие материалы, позволяющие им справиться с представленным заданием. Далее можно предложить учащемуся выполнить упражнение, аналогичное первому, но уже самостоятельно.

Опытные учителя часто достигают успеха в результате широкого применения метода поощрения и порицания. Вовремя похвалить ребенка в момент успеха и эмоционального подъема, найти слова для короткого порицания, когда он переходит границы допустимого, - это настоящее искусство, позволяющее управлять эмоциональным состоянием учащегося. Круг поощрений весьма разнообразен. В учебном процессе это может быть похвала ребенка, положительное оценивание какого-то отдельного его качества, поощрение выбранного им направления деятельности или способа выполнения задания. Применение порицаний и других видов наказания является исключением в формировании мотивов учения и, как правило, используется лишь в вынужденных ситуациях.

Ценным методом стимулирования интереса к учению выступает метод использования различных игр и игровых форм организации познавательной деятельности. В нем могут быть использованы уже готовые, например, настольные игры с познавательным содержанием или игровые оболочки готового учебного материала. Игровые оболочки можно создавать для одного урока, отдельной дисциплины или всей учебной деятельности на протяжении длительного промежутка времени. Всего можно выделить три группы игр, подходящих для использования в образовательных учреждениях:

1. *Короткие игры.*

Под словом «игра» мы чаще всего подразумеваем игры именно этой группы. К ним относятся предметные, сюжетно-ролевые и иные игры, используемые для развития интереса к учебной деятельности и решения отдельных конкретных задач.

2. *Игровые оболочки.*

Эти игры (скорее даже уже не игры, а игровые формы организации учебной деятельности) более продолжительны по времени. Чаще всего они ограничены рамками урока, но могут продолжаться и несколько дольше. К ним относится такой захватывающий прием, как создание единой игровой оболочки урока, т. е. представление урока в виде целостной учебы - игры.

3. *Длинные развивающие игры.*

Игры подобного типа рассчитаны на различные временные промежутки и могут тянуться от нескольких дней или недель до нескольких лет. Они ориентированы, по мнению А.С. Макаренко, на дальнюю перспективную линию, т.е. на далекую идеальную цель, и направлены на формирование медленно образующихся психических и личностных качеств ребенка. Особенностью этой группы игр выступают серьезность и деловитость. Игры этой группы больше похожи не на игры, как мы себе их представляем - с шутками и смехом, а на ответственно выполняемое дело. Собственно, они и учат ответственности - это игры воспитывающей направленности.

Метод постановки системы перспектив был хорошо разработан А.С. Макаренко. Именно он предлагал строить жизнь учащихся в школьном коллективе на основе системы «перспективных линий». Он считал, что необходима постановка перед учащимися перспективы трех уровней: ближней (рассчитанной на время выполнения одного задания, урока или учебного дня), средней (на неделю, месяц или год) и дальней (на несколько лет, на всю жизнь). Причем на каждом из этих уровней он ставил несколько перспектив. К примеру, на среднем уровне могут существовать такие разнонаправленные перспективы, как подготовка к новомуднему празднику, исправление плохих отметок к родительскому собранию, участие в театральной постановке и участие в отборочном конкурсе (по критериям успеваемости и поведению), подготовка к итоговой контрольной работе.

Основными методами развития познавательного интереса являются следующие методы: формирование готовности восприятия учебного материала; выстраивание вокруг учебного материала игрового приключенческого сюжета; стимулирование занимательным содержанием, создание ситуаций творческого поиска. Метод формирования готовности восприятия учебного материала представляет собой одно или несколько заданий или упражнений учителя, направленных на подготовку учащихся к выполнению основных заданий и упражнений урока. К примеру, вместо стандартной фразы: «Мы начинаем изучать новую тему» - учитель может раздать учащимся по листу бумаги и попросить написать в течение 3 мин все известные им слова, относящиеся к данной теме. После выполнения этого задания они подсчитают, сколько слов им удалось написать, и выяснят, у кого больше, а у кого меньше. Теперь можно начинать новую тему. Учащиеся будут внимательно следить за речью учителя, думая о том, что они забыли написать, что можно было бы написать еще.

Выстраивание вокруг учебного материала игрового приключенческого сюжета - это проведение в ходе урока игры, включающей в себя выполнение запланированных учебных действий. В последние годы учителя все чаще пытаются обогатить и разнообразить учебное содержание урока, используя именно этот прием. Примером может служить проведение на уроке литературы игры-путешествия, заочной экскурсии, учебного квеста.

Большое значение в развитии познавательного интереса у школьников играет подбор образного, яркого, занимательного учебного материала и добавление его к общему ряду учебных примеров и заданий. Этот метод создает в классе атмосферу воодушевления и творчества, которая, в свою очередь, воссоздаёт положительное отношение к учебной деятельности и служит первым шагом на пути к формированию познавательного интереса. Одним из приемов, входящих в этот метод, можно назвать прием создания на уроке ситуаций занимательности - введение в учебный процесс занимательных примеров, опытов, парадоксальных фактов. Занимательность может быть построена и на создании ситуации эмоционального переживания через вызывание чувства удивления необычностью приводимого факта, парадоксальностью опыта, демонстрируемого на уроке, грандиозностью

цифр. Удивление при убедительности и наглядности примеров неизменно вызывает глубокие эмоциональные переживания у учеников.

Сильный познавательный интерес вызывает создание ситуаций включения учащихся в творческую деятельность. Творчество является одной из наиболее сильных причин развития познавательного интереса. Однако здесь имеются и свои сложности. Практика показывает, что для учителя задача развития творческих способностей учащихся является наиболее сложной и труднореализуемой. Это связано с заложенным в данной задаче противоречием. С одной стороны, для каждого ученика нужно создать условия, позволяющие свободно и раскованно решать различные проблемы. Причем чем больше у него будет «размах» и необычнее решения, тем лучше, так как это говорит об успешном развитии творческих способностей. С другой стороны, весь этот «свободный полет» мысли ученика должен происходить в рамках программ общеобразовательных дисциплин и поддерживаемых школой норм поведения. И здесь только опыт работы и интуиция могут помочь учителю определить (и постоянно корректировать) ту возможную меру включенности конкретных учащихся конкретной школы в творческую деятельность, которая сделает обучение интересным для учащихся и охватит всю учебную программу.

Процесс обучения опирается не только на эмоции и мотив познавательного интереса, но и на целый ряд других мотивов, среди которых особенно значимыми являются мотивы ответственности и обязательности. Одним из основных мотивов выступает мотив чести, когда учащийся дорожит своим словом или обещанием и стремится его обязательно выполнить - «держат свое слово». Методы и приемы формирования ответственности в учении опираются на методы воспитания школьников, что само по себе подчеркивает единство процессов обучения и воспитания. Мотивы долга и ответственности формируются на основе применения целой группы методов: разъяснения школьникам личностной значимости учения; приучения их к выполнению требований оперативного контроля. Формирование понимания личностной значимости учения представляет собой метод формирования у школьников осознания важности успешного обучения для его настоящей и будущей жизни.

Понимание личностной значимости успешного учения во многом зависит и от поведения учителя. Ведущую роль здесь играют приемы показа озабоченности и беспокойства неуспехом ребенка в учебе и специального акцентирования внимания на ощущении радости за результаты успешного обучения, попытка организовать совместное переживание всем классом радости за успехи каждого учащегося.

Метод предъявления требований к учащимся определяется правилами поведения, критериями оценки знаний по всем предметам, правилами внутреннего распорядка. Уставом общеобразовательного учреждения. Надо иметь в виду, что стимулирование ответственности в учении должно сочетаться с методами приучения школьников к выполнению учебной работы, учебных требований, так как отсутствие таких навыков может

вызвать отставание школьников в учебе, а соответственно и нарушения дисциплины. Большую роль здесь играет пример других учеников и самих учителей. Важную роль в формировании чувства ответственности играет оперативный контроль. Использование метода оперативного контроля не как метода жесткого наказания за нарушения, а как метода выявления сложных для учащихся тем, вопросов, упражнений с целью повторного обращения на них внимания учащихся для лучшего их выполнения. В ходе обучения перед учителем появляется целый ряд задач, которые не относятся напрямую к обучению, но тем не менее являются необходимыми для достижения успеха в обучении и развитии учащихся. Основную долю в общее развитие ребенка вносит освоение учебного материала. Однако развитие ряда особенностей не предусматривается традиционной программой обучения. Речь идет о способности к рефлексии, эмпатии, воображению, способности идти на риск без страха перед возможной ошибкой, умении самостоятельно разрабатывать программу своих действий и реализовывать ее, о способности к творчеству.

Хотя совершенно очевидно, что задачи воспитания и развития индивидуальности учащихся по своей значимости находятся с задачей обучения на одном уровне и являются взаимосвязанными, тем не менее методы развития творческих способностей учащихся в общеобразовательных учреждениях почти не используются (исключением служит ряд психологических программ, применяемых в специальном образовании). Основная причина этого заключается в том, что ранее перед школой стояла задача обучения в качестве главной и порой единственной. Именно поэтому психологические методы стали внедряться сравнительно недавно (в течение последних двух-трех десятилетий).

Наибольший эффект дают такие методы, как:

- творческое задание;
- постановка проблемы или создание проблемной ситуации;
- дискуссия (организация обсуждения материала);
- создание креативного поля;
- перевод игры на другой, более сложный, творческий уровень.

Творческое задание представляет собой учебное задание, содержащее творческий компонент, для решения которого учащемуся необходимо использовать знания, приемы или способы решения, никогда им ранее в школе не применяемые. Почти любое учебное задание можно представить в творческой форме, однако наибольший творческий потенциал содержат такие виды учебных заданий, как сочинение, эссе, рисунок, придумывание заданий и упражнений, составление ребусов, головоломок, написание буриме, стихотворений. Частое проведение таких заданий приучает учащихся постоянно думать и искать различные варианты выполнения учебных заданий. Воображение учащихся получает время и пространство для своего развития.

Метод постановки проблемы или создания проблемной ситуации организации учебной деятельности довольно хорошо описан в методической литературе. Суть его заключается в представлении учебного материала урока

в виде доступно, образно и ярко излагаемой проблемы. Метод постановки проблемы близок к методу творческих заданий, но имеет значительное преимущество в том, что сразу создает у учащихся сильную мотивацию. Дети отличаются высокой любознательностью, и поэтому любая ясно и доступно представленная проблема сразу вдохновляет их на самостоятельный поиск информации. Они готовы преодолеть любые трудности, лишь бы увидеть, узнать, отгадать встретившуюся на их пути тайну.

Дискуссия (организация обсуждения материала) - метод обучения, основанный на обмене мнениями по определенной проблеме. Точка зрения, высказываемая учащимся в ходе дискуссии, может отражать как его собственное мнение, так и опираться на мнения других лиц. Хорошо проведенная дискуссия имеет большую обучающую и воспитательную ценность: учит более глубокому пониманию проблемы, умению защищать свою позицию, считаться с мнениями других.

Дискуссию целесообразно использовать в том случае, когда учащиеся уже обладают значительной степенью самостоятельности в мышлении, умеют аргументировать, доказывать и обосновывать свою точку зрения. Термин «креативное поле» впервые использовался Д. Б. Богоявленской для описания проводимых ею психологических экспериментов и обозначал собой пространство возможных творческих решений. Этот метод выступает ключевым при создании творческой атмосферы в классе. Смысл его заключается в том, что учащимся предоставляется возможность (всячески стимулируемая со стороны учителя) на основе непосредственной учебной деятельности развернуть другую, более интересную - креативную деятельность. Вокруг выполняемых заданий как бы существует поле возможных иных, креативных решений, и каждый из учащихся может «шагнуть» туда и найти какие-то из этих вариантов, закономерностей. Для нахождения каждого из возможных решений учащемуся необходимо проделать определенную творческую (креативную) работу. Особенностью этого метода является его постоянное действие на учащихся. Однажды разрешив учащимся найти «свой» способ решения, рассказать о нем и доказать его правильность, учитель «включает» механизм постоянного поиска у учащихся. Теперь, решая любые задачи, примеры, обсуждая проблемы, учащиеся будут искать другие способы решения, пытаться рассмотреть новые закономерности. Каждая новая находка одного ученика, его рассказ или объяснение будет вдохновлять других, актуализировать задачу поиска. Работа в креативном поле создает возможности для осуществления двух различных видов деятельности, обладающих разным содержанием и ориентированных на противоположные системы оценок. Одна - деятельность по выполнению собственно учебного задания, причем в максимально короткий срок и в соответствии с требованиями учителя - ориентирована на получение отметки. Вторая - деятельность по анализу материала, обнаружению невыявленных еще закономерностей и вариантов решения - исходит из «внутренних», индивидуальных критериев оценки успешности решения.

Перевод игровой деятельности на творческий уровень представляет собой введение в хорошо известную и привычную для учащихся игру новых элементов: дополнительного правила, нового внешнего обстоятельства, очередного задания с творческим компонентом или других условий. В качестве главного требования к выбору нового элемента выступает возникновение после его введения ситуации, способы выхода из которой в классе еще не изучались. К примеру, после решения представленных в игровой форме заданий можно предложить учащимся изобразить графически или в виде рисунка условия самих заданий или способы их решения.

Формування ціннісного ставлення до сім'ї, родини, людей шляхом взаємодії з батьківською громадськістю

Гела Л. А., заступник директора з виховної роботи Люботинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 6 Люботинської міської ради Харківської області

Сьогодні особливої гостроти набуває проблема виховання молодого покоління. Діти й підлітки дорослішають під час руйнації ціннісних орієнтирів та моральних норм. Знецінюється одвічне: любов, сім'я, культурні цінності. Знижується рівень суспільної та особистої моралі, раннє статеве життя веде до формування особистості, котра не здатна створити міцну сім'ю, народити і виховати дітей. Як наслідок — поглиблюється демографічна криза.

Хто допоможе дитині вистояти і стати особистістю? Зрозуміло, що ми, вчителі та батьки. Але хто допоможе батькам набутти педагогічних знань? Звичайно це педагоги. Від того як буде побудований місток між батьками, дітьми та школою залежить навчання дитини, роль її в дитячому колективі, психологічна реалізованість і захищеність.

Тому пріоритетним напрямком нашої школи є родинне виховання, а як наслідок створення шкільної тріади.

Як будівля розпочинається з фундаменту, так і робота починається з планування. Здійснюючи планування, ми керуємось Основними орієнтирами виховання учнів 1-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України, одним із розділом яких є «Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей» [1,28]. Крім того, враховуємо побажання і пропозиції учнів і батьків, які отримуємо під час проведення анкетування.

Родинне виховання тільки тоді ефективне, коли батьки разом з учителями володіють сучасними педагогічними знаннями й уміннями, застосовують їх практично, не стоять осторонь, а беруть активну участь у навчально-виховному процесі школи. Як дбайливо хлібороб готує ниву до нового врожаю, так і батьки повинні сіяти зерна добра і любові в душах і серцях своїх дітей, а допомогти їм у цьому повинні ми, вчителі.

За висновком В. Сухомлинського, в наші дні немає важливішого у сфері виховання завдання, ніж навчити батька та матір виховувати своїх дітей, прищепити їм високу педагогічну культуру. В наш час «найгострішим, найжагучішим питанням, яке ставлять батьки, є питання як? Як виховати? Як знайти гармонію батьківської любові, ласки і вимогливості? Як дати дітям щастя?» [2,22]. З цією метою доцільно урізноманітнювати форми, засоби і методи співпраці з родинами учнів для підвищення рівня педагогічної культури батьків, враховуючи їх загальний розвиток, різноманітні інтереси тощо.

Створена система роботи з батьками передбачає здійснення таких заходів:

- один раз на чверть проводиться день відкритих дверей для батьків. Цього дня класні керівники проводять батьківські збори, лекції, консультації, організовують виставки, вечори, читацькі конференції, до яких намагаються залучити всіх батьків. Хоч би якою була програма, батьки повинні отримати вичерпні відомості про своїх дітей. Поговорити з директором, його заступниками, учителями, класними керівниками.

- відвідування допомагає встановити зв'язок з усією сім'єю, з'ясувати її загальну та педагогічну культуру, умови життя учня, його місце в сім'ї та ставлення до нього старших, ознайомитися з досвідом батьківського виховання, дати поради і домовитися про єдині вимоги до школяра.

- з метою пропаганди педагогічних знань серед батьків один раз на два місяці працює батьківський лекторій. Педагогічний колектив організовує бесіди і лекції на педагогічну тематику, і проводить їх або для батьків учнів одного класу, або окремо для батьків учнів початкових класів, середніх і старших класів, що дає змогу враховувати вікові особливості дітей. Ці заходи ефективні лише тоді, коли спираються на конкретні факти, проілюстровані цікавими прикладами з питань сімейного виховання. Для пропагування педагогічних знань практикують конференції, диспути, круглі столи на яких батьки обмінюються досвідом сімейного виховання тощо.

- відповідну роль у педагогічному навчанні батьків відіграє їх самоосвіта — читання науково-популярної літератури з питань сімейної педагогіки. Тому в приміщенні шкільної бібліотеки нами створено Куточок для батьків, де розміщена відповідна література.

Шляхом проведення різних форм виховної діяльності класні керівники продовжують розпочату в сім'ї роботу щодо виховання поваги та любові до рідних, знайомство з культурою сімейних стосунків. Серед форм виховної діяльності хочеться відмітити години спілкування «Мої сімейні обов'язки», «Що означає любити маму», рольові ігри «Свято у родині», міні-проект «Захоплення моїх рідних», практичні заняття «Давайте говорити одне одному компліменти», а також творчий проект «Пісні моєї родини».

Однією із сфер виховання педагогічної культури батьків є організація вчителем родинних форм виховної діяльності. Саме вони дають змогу активізувати батьків, з пасивних спостерігачів перетворити їх в учасників організації навчально-виховного процесу власних дітей, пізнавати інтереси і

вподобання кожної сім'ї, організовувати спільне дозвілля батьків і дітей, забезпечувати спадкоємність поколінь, відроджувати звичаї і традиції нашого народу.

Серед класних керівників нашої школи найкращі родинні свята організовує Король Н.В. Особливо велику увагу вона приділяє дню 8 Березня. Це свято поезії, музики, любові. Організуючи його, вчитель намагається знайти оригінальний підхід щодо проведення. Її сценарії вирізняються вигадливістю, дотепністю, фантазією, а головне, що вона майстерно залучає батьків до участі в ньому. Класний керівник Біленко Т. В. навчає учнів вшановувати і поважати бабусь та дідусів. Вже традиційно, в квітні, вона проводить родинне свято на тему: «Свято бабусі», «Дідусю й бабусі — найпочесніше місце в домі», «Бабуся і дідусь — мудрість і досвід народу», «Мій дідусь — ветеран», на яких батьки, дідусі та бабусі є активними учасниками. З великим задоволенням батьки беруть участь у підготовці та проведенні концерту «Прощавай початкова школа!».

Останнім часом можна спостерігати як знищення традиційної культури руйнує українські сім'ї, люди забувають духовні традиції свого народу, змінюються моральні засади у вихованні. З метою встановлення взаємозв'язку вчителів, учнів та їх батьків традиційно проводяться свята за народними традиціями — Стрітіння, Масляна, Великдень, Обжинки, свято Покрови. Готуючи сценарії, класні керівники звертають увагу на музично-літературний матеріал, а саме багатющий фольклор: пісні, прислів'я, приказки, загадки. Учні молодших та середніх класів вивчають звичаї свого краю, заглиблюючись у скарбницю його етносу.

На нашу думку, створена система щодо формування ціннісного ставлення до сім'ї, родини сприятиме:

- оволодінню батьками педагогічною культурою, що, у свою чергу, позбавить суттєвих вад сімейного виховання;
- нейтралізує безсистемність виховних впливів; надмірний авторитаризм; дефіцит спілкування батьків з дітьми;
- допоможе організувати конкретну діяльність дітей;
- активізує виховну активність батьків.

Література

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України /затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 31.10.2011 №1243.

2. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. — К.: Радянська школа, 1978. — 263 с.

3. Шморгун В.Ф. Проблеми сімейного виховання у педагогічній творчості В.О. Сухомлинського. / Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. — К.: Радянська школа, 1978. — 263 с.

Практика впровадження Основних орієнтирів виховання молодших школярів. «Безперервність та наступність формування правової компетентності – стратегія розвитку дошкільників, молодших школярів як складова громадянського виховання»

Гусельнікова І. А., заступник директора, **Отенко Ю. Л.,** вчитель початкових класів Харківського навчально-виховного комплексу №179

Завдання сучасної освіти зумовлюють необхідність переглянути орієнтири виховання учнівської молоді та зорієнтувати його в бік реалізації стратегії національного виховання, формування громадянської свідомості, розвитку й соціалізації дітей та молоді. Сучасний період відродження України, її економіки, освіти, культури вимагає докорінної перебудови процесу виховання молодшого покоління. Актуальність громадянського виховання зумовлена процесом відродження нації.

Виховна система ХНВК – це цілісна структура, яка сприяє успішній діяльності виховання. У закладі відбувається моральне становлення учнів та дошкільників, формування в них творчого мислення, відповідальності. Пріоритетним у виховній роботі навчально-виховного комплексу є:

- реалізація особистісно орієнтованого підходу у виховному процесі;
- залучення дітей до національної та світової культури;
- збереження морального та фізичного здоров'я підростаючого покоління;
- виховання патріотизму, громадських якостей особистості;
- забезпечення педагогічних умов для соціалізації дошкільників та школярів, виховання в них життєвої компетентності.

Виховна діяльність педагогів навчального закладу являє систему роботи за напрямками:

- ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави;
- ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей;
- ціннісне ставлення до природи;
- ціннісне ставлення до себе (Школа сприяння здоров'ю);
- ціннісне ставлення до праці;
- ціннісне ставлення до культури і мистецтва.

Організація виховної роботи з учнями й вихованцями здійснюється відповідно до Законів України, Програми «Основні орієнтири виховання 1-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 №1243), методичних рекомендацій МОНУ, обласного, міського, районного відділів освіти щодо організації виховної роботи. Виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в ХНВК № 179 відбувається в контексті громадянської і загальнолюдської культури, охоплює весь навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства і держави.

Головною метою громадянської освіти - є формування особистості, якій притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її громадянською відповідальністю.

Діти — це майбутнє, і про них потрібно піклуватися особливо.

Тому вивчення правових норм ще в дошкільному віці, а потім і в шкільному є важливою умовою інтеграції особистості в сучасне суспільство. Особистість народжується у дії пізнання. Під керівництвом дорослих у дітей поступово формуються елементи громадянських почуттів і суспільних відносин. Виховний процес у ХНВК №179 здатний активно впливати на формування рис громадянськості та відповідальності, цінностей гуманістичної етики, моральних орієнтирів. Правова освіта і правове виховання передбачають створення системи навчання і виховання і соціально-педагогічних умов організації життєдіяльності, які допомагають самореалізуватися, сприяють формуванню нового, вищого рівня правової культури особистості.

Педагогічний колектив формує у дошкільників та молодших школярів ідеї та поняття про права і обов'язки людини, виховує здатність до критичного мислення, уміння відстоювати свої права, переконання.

Формування правової компетентності вихованців відбувається шляхом реалізації наступних завдань: ознайомлення дітей з правами людини; формування в дітей моральних уявлень про права людини; аналіз ситуації з власного життя, заохочування дітей до використання прав в реальному житті; засвоєння правил культури і поведінки у суспільстві; виховання доброзичливості, чесності у спілкуванні з людьми, почуття співчуття і взаємодопомоги; розвиток навички правової поведінки.

Ознайомлення вихованців із засадами Декларації прав дитини ООН (1959), Конвенції про права дитини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року й ратифікованою Верховною Радою України 27 вересня 1992 року, 10 принципів із книги «Хор дітей» (Е.Р. Dutton, 1987) відбувається в різноманітних формах.

Дошкільний вік – це початкова ланка системи освіти та найбільш сприятливий період для формування моральних якостей особистості як основи правової компетентності громадян.

Державним стандартом дошкільної освіти України окреслено завдання правовиховної роботи з дошкільниками, що полягають у прищепленні їм елементарних правових знань, формуванні найпростіших навичок правової поведінки. Діти дошкільного віку тільки починають засвоювати ази морально-правової культури. Ознайомлення з правами носить пропедевтичний характер і готує дитину до засвоєння демократичних цінностей і прав людини в подальшому. Зміст навчально-виховної роботи з правової освіченості дошкільників полягає у розв'язанні пізнавальних, розвивальних та виховних завдань, спрямованих на набуття дітьми початкових знань про норми поведінки, формування навичок їх дотримання, відповідного ставлення до правомірних дій, вчинків.

Виховання громадянськості в ХНВК є організованим процесом, що здійснюється у двох площинах:

I – у дошкільних групах закладаються основи моральної цінності, норми поведінки, розвиваються комунікативні здібності дітей.

Результатом повинно бути: сформоване у дитини відчуття себе частиною суспільства, вміння спілкуватись, розв'язувати конфлікти через діалог.

II – в початковій школі продовжується формування системи цінностей, повага до закону, прав інших людей, відповідальність перед суспільством.

Результатом повинно бути: знання про історію держави, засвоєння моральних та правових норм поведінки, необхідних для самостійного життя в суспільстві.

У роботі з дітьми вихователі використовують дидактичні, сюжетно-рольові, рухливі ігри, в яких формуються знання про способи поведінки за певними моральними правилами, дотримання їх у різних видах діяльності – у грі, в іграх-заняттях, у трудовій, побутовій діяльності; розуміння значення моральної поведінки; знання дитиною елементарних прав та обов'язків дитини, розуміння свого статусу в суспільстві, вміння аналізувати поведінку дорослих стосовно дітей, прагнення дитини до високої самооцінки. Вихователі дошкільних груп на заняттях використовують різноманітні завдання щодо формування моральних правил і норм поведінки у дітей і використовують новітні форми роботи: хвилинка дорослішання; стежинки Допомоги, Милосердя, скарбничка Добрих Справ і Вчинків, свята, розваги, день Шанування родини.

В роботі зі старшими дошкільниками проводяться морально-етичні бесіди: «Правила доброти», «Наші обов'язки», «Як я можу допомогти батькам», «Правила чесності», «Добрі та погані вчинки» та інші. Особливе значення має використання в роботі з дошкільниками творів художньої літератури та усної народної творчості. На заняттях діти в доступній формі знайомляться з Державною символікою, яка розглядається у єдності з історичним минулим українського народу, формуванням у дітей поваги до традицій і звичаїв українського народу. В ХНВК №179 оформлені змінні правові інформаційно-просвітницькі куточки, щорічно проводиться «Всеукраїнський тиждень права».

Основні заняття з правового виховання дошкільників проводяться один раз на місяць. Тематика занять розробляється в межах Базового компоненту та Державної Програми виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина», Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт».

Система цілеспрямованої роботи з формування громадянсько-правової компетентності у молодших школярів будується на трьох ключових поняттях: права людини, правові норми, обов'язки. Такий підхід повністю відповідає завданням суспільного виховання і навчання в нашій країні. В системі виховної роботи громадянського виховання в початковій школі займає важливе місце, основною метою цієї роботи є формування людини

нового типу – обізнаної, професійної, з широкими поглядами, відповідальної, толерантної з відкритим серцем і розумом.

Розвиток особистості молодшого школяра значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, згідно з яким моральні правила і норми, дитина засвоює активно, у процесі діяльності та спілкування з дорослими, однолітками, старшими та молодшими дітьми. Основна функція такої діяльності полягає в тому, що в ній набувається досвід ставлення дитини до світу, до людей, до самої себе .

В роботі з молодшими школярами, ми використовуємо різноманітні форми та методи виховної діяльності: інтерв'ювання, мозковий штурм, метод-прес, бесіди, ситуаційно-рольові ігри (права та обов'язки, «Давайте познайомимось», «Хто де живе», «Хвости», «Хованки»); бесіда-тест («Проблема інвалідів»); ігрові вправи («Що таке добре, що таке погано?»), «Доторкнись до мене ніжно», «У колі друзів», Малюнки-виставки», «Так чи ні»); дискусії з різних проблем («Чому такою є важливою є довіра»); інсценізація («Правопорушення серед казкових героїв», «Твоя візитка»); вікторини («Казкова краєзнавча вікторина», «Квіточка - семибарвіночка»); проекти («Квітка Толерантність», Як навчитися толерантності»); рольові ігри в групах («Світлофор ввічливості», «Я почну, а ти - закінчуй», «Довірся мені», «Нитка життя»), бесіда в колі. В роботі з молодшими школярами, широко використовуються друковані видання: довідник: «Мої права» для учнів початкових класів, м. Харків

У правовиховній роботі важливо розвивати активність молодших школярів. Треба частіше створювати такі умови, які б давали можливість учням самостійно оцінювати свою власну і поведінку ровесника, свій вчинок і однокласника, сміливо висловлювати свою думку з приводу тих чи інших подій у класі, в школі і за її межами.

Правовиховна робота з молодшими школярами досягає належних результатів за умови, що її зміст, форми і методи їх реалізації враховують особливості дітей молодшого шкільного віку.

Ефективне здійснення правового виховання молодших школярів вимагає тісної взаємодії школи та сім'ї. Така взаємодія сприяє подоланню стихійного виховного впливу в сім'ї. Для цього в ХНВК №179 педагоги тісно працюють з батьками та надають необхідні консультації з педагогічних, психологічних та правових знань, та уміння застосовувати ці знання у повсякденній виховній роботі з дітьми.

Література

1. Булгакова А.В. Изучаем всеобщую декларацию прав человека. – Харків: 1998. – 18 с.
2. Ігнатенко П. та інш. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспект.-К.: 1997. – 84 с.
3. Козир М. Організація правового виховання та навчання. - Харків: Константа, 1997. – 25 с.

4. Основні орієнтири виховання учнів 1 – 12 класів у загальноосвітніх навчальних закладах: методичні рекомендації. – Харків: ХОНМІБО, 2009. – 168 с.
5. Підласий І. Ідеали українського виховання // Рідна школа. - 2000. - № 2-3, с.9
6. Програмно-цільові проекти (з досвіду роботи Харківського регіону). – Харків: ХОНМІБО, 2007. – 164 с.
7. Пічуркіна - Шумейко Л. Виховання громадянськості підростаючого
8. Рагозін М. Громадянське виховання: Методологія і організація в світлі європейського досвіду // Шлях освіти. - 1999.- №4, с.19

Реалізація Основних орієнтирів виховання через діяльність дитячих громадських об'єднань

Давиденко В. Г., заступник директора з виховної роботи Люботинської гімназії № 1 Люботинської міської ради Харківської області

Дитячий рух є засобом соціалізації, унікальним феноменом соціально-громадянського виховання дітей, формою активного вираження дитинства, засобом заявити дорослим про дитячі потреби, проблеми, можливості, особливості, захистити свої права. Дитяче самоврядування, правильно організоване педагогами, відкриває невичерпні можливості для постійного вдосконалення виховного процесу.

Дитяче самоврядування у Люботинській гімназії № 1 розвивається як ланка цілісного управлінського процесу, який забезпечує залучення учнів у різноманітну, глибоко змістовну діяльність колективу, суспільства.

З метою створення умов для виховання майбутнього громадянина України, реалізації інтересів і потреб дітей, розвитку їх здібностей і талантів, у гімназії із 2001 року діє дитяче громадське об'єднання «Країна Барвінкова», яке здійснює роботу відповідно до Статуту, зареєстрованого 20.11.2001 на підставі розпорядження Люботинської міської ради № 75 від 28.03.2001.

Планування і організація діяльності дитячого об'єднання базується на особистісно орієнтованому підході. Координаційною радою, що складається з дитячої та дорослої палат, щороку ухвалюється план діяльності дитячого громадського об'єднання відповідно до Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. Форми виховної діяльності зорієнтовані на ціннісне ставлення особистості до людей, природи, мистецтва, праці, суспільства і держави, до себе.

Пріоритетними для молодших школярів є активні методи, спрямовані на самостійний пошук істини, які сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи і творчості, тому вся діяльність «Країни Барвінкової» має ігровий, пошуковий характер.

Протягом усього періоду навчання у початковій школі учні здійснюють подорож «Країною Барвінковою» за маршрутами, виконуючи певні завдання: «Бджола мала, а й та працює», спрямований на формування ціннісного ставлення до праці; «Стань природі другом», спрямований на формування ціннісного ставлення до природи; «Країна, в якій я живу», спрямований на формування ціннісного ставлення до суспільства і держави; «Я – особистість», спрямований на формування ціннісного ставлення до себе; «Мама, тато, я – дружна сім'я», спрямований на формування ціннісного ставлення до сім'ї, родини, людей; «Абетка мистецтва», спрямований на формування ціннісного ставлення до культури та мистецтва.

Протягом року учні 2-4 класів долають шість зупинок. Завдання на подолання маршрутів мандрівок обираються з урахуванням вікових, психологічних особливостей дітей, незначний соціальний та моральний досвід, підвищену емоційність, вразливість, бажання постійно розширювати коло спілкування. Усі матеріали щодо виконання завдань збираються активістами класів та класними керівниками, систематизуються, оформлюються в окремих папках. До роботи поступово долучаються всі учні класу, що сприяє формуванню та розвитку умінь разом планувати, здійснювати роботу, аналізувати спільну діяльність, презентувати її. Склалася певна система роботи в рамках діяльності об'єднання: налагоджена співпраця між паралелями учнів, спільно оформлюються виставки поробок, фотовиставки, фестивалі малюнків, листівок, повідомлень; набула чинності пошукова робота, до якої задіяні представники батьківської громадськості, учні основної школи. Традиційними є робочі та урочисті лінійки для барвінчат, на яких підводяться підсумки роботи, визначаються та нагороджуються переможці. Результати діяльності учнів початкової школи висвітлюються на динамічному стенді.

Завдяки роботі у лавах барвінчат, діти молодших класів стають більш згуртованими, відповідальними, цілеспрямованими, дружніми, вони навчені працювати у колективі, проявляють взаємопідтримку, товариськість. Моніторинг рівня вихованості учнів початкової школи підтверджує високий і достатній рівень вихованості гімназистів. Це – результат злагодженої співпраці класних керівників 1-4 класів, педагогів-організаторів, заступника директора з виховної роботи, дітей, батьків, громадськості.

Учні 5-7 класів охоплено діяльністю дитячого громадського об'єднання «Веселкова республіка», яке спрямовано на формування у дітей активної громадянської позиції, розвиток творчих здібностей особистості, захист прав та законних інтересів, організацію добрих і корисних справ. «Веселкова республіка» працює за Статутом і Програмою, ухваленими на засіданні Ради гімназії 18 вересня 2010 року і затвердженими 14 жовтня 2010 року на зльоті «Веселкової республіки». Вищим органом управління об'єднання є зліт, керівним органом – Координаційна рада, яка обирається на зльоті. Діяльність об'єднання сплановано відповідно до Основних орієнтирів, організовано і здійснено відповідно до Статуту. Щороку у вересні проводиться зліт дитячого громадського об'єднання «Веселкова республіка», на який

запрошуються учні 5-7 класів, адміністрація гімназії, вчителі, педагоги-організатори, батьки. Зліт об'єднання – традиційне свято, весела святкова програма, яка дає можливість проявити себе. Кожен клас має свою назву, емблему, девіз, атрибути (галстуки, бейджи, значки, шарфи тощо) за сімома кольорами веселки. Діяльність здійснюється за напрямками: «Повір у себе», «Берегиня», «Котигорошко», «Червона калина», «Мистецькими стежками», «Краю мій лелечий», спрямованими на формування ціннісних орієнтирів учнів основної школи. Протягом року представниками об'єднання проводяться цікаві справи: свята, зустрічі, відверті розмови, десанти, виступи агітбригади, вікторини, акції, спортивно – розважальні заходи, презентації та захисти газет, фестивалі плакатів та дитячих малюнків, зустрічі з відомими особистостями, поїздки, походи місцями рідного краю тощо. На лінійках, які є традиційними у закладі, діти отримують завдання до кожної зупинки подорожі, виконують їх, набираючи певну кількість балів. По закінченню виконання завдань – підсумкова лінійка, нагородження грамотами переможців, подяками – учасників. Наприкінці року визначається клас-переможець, який нагороджується символічною статуеткою, що зберігається у класі протягом року до визначення наступного переможця. Така спланована діяльність дає позитивні результати.

Учнів старшої школи об'єднано діяльністю парламентсько-президентської республіки «ТЕМП» (Талановите Ерудоване Молоде Покоління), яка працює відповідно до Статуту, затвердженого на зборах старшокласників 15 жовтня 2010 року. Основні завдання органів учнівського самоврядування: забезпечення і захист прав та законних інтересів дітей; забезпечення виконання учнями своїх обов'язків; сприяння навчальній і творчій діяльності учнів; забезпечення узгодженості інтересів учнів та дорослих; формування толерантного ставлення до різних світоглядів, політичних доктрин, релігійних переконань.

Парламентсько-президентська республіка (ППР) – законодавчий та виконавчий орган самоврядування, звітний загальним зборам старшокласників.

Законодавчою владою ППР є Парламент, діяльністю якого керує Спікер, а виконавчий орган – Кабінет Міністрів. Голова – Прем'єр – Міністр. Вищий орган – збори старшокласників, які проводяться раз на рік. Президент є гарантом прав учнів, його обирають шляхом таємного голосування. Написання передвиборчих програм, агітаційна робота, презентація себе і своєї команди – шлях майбутнього Президента до влади. Він непростий, адже старшокласники дуже відповідально ставляться до виборів, із нетерпінням чекають їх результатів.

Кабінет Міністрів складається із п'яти Міністерств, у кожного з яких – учитель – координатор. Парламент гімназії – законодавчий орган - плідно співпрацює із Кабінетом Міністрів, здійснює плани, аналізує їхню діяльність.

Старшокласники гімназії – самодостатні особистості, які прагнуть досконалості, обираючи змістовну, насичену творчістю і пошуковою роботою діяльність. Тому для мене, як координатора діяльності дитячих

громадських об'єднань, першочерговим завданням є підтримка дитячої ініціативи, творчості і талантів, надання можливості кожному проявити себе на різних рівнях, у різних видах діяльності, відчувати свою спроможність «творити дива», просто бути потрібними.

Гімназія підтримує зв'язок із випускниками, які проявляли лідерські здібності у гімназії, стали студентами-активістами.

Щороку старшокласники проводять День самоврядування, концертну програму, присвячену Дню працівника освіти. Рівень самостійності старшокласників – високий. Під час таких форм роботи відбувається демонстрація, апробація лідерських якостей, прояв комунікативних здібностей, уміння співпрацювати в соціумі.

Із 2004 року систематично випускається інформаційно-аналітичний вісник органів учнівського самоврядування, який висвітлює діяльність дитячих громадських об'єднань. Усі випуски вісника зібрано, систематизовано, прошиито.

Виконуючи функції організаторів, учні проходять першу школу громадянства, набувають навичок суспільної діяльності, на власному досвіді осягають складне мистецтво управління шкільними справами. Але справі керування потрібно вчитися. Саме задля цієї мети організовано «Школу лідера» – тренінгові заняття для представників ППР «ТЕМП». Такі заняття активізують старшокласників, надихають на роботу, дають поштовх до творчості, пошуку нестандартних, цікавих і корисних справ.

Лідери учнівського самоврядування гімназії – члени міської ради старшокласників, лідери Харківської обласної ради старшокласників (ХОРС), активісти студентського самоврядування, які згодом повертаються до рідного закладу освіти вчителями. Із 51 педагогічного працівника закладу 25 були її випускниками.

З метою обміну досвідом роботи, удосконалення своєї діяльності, старшокласниками гімназії налагоджено співпрацю із представниками учнівського та студентського самоврядування шкіл та вищих навчальних закладів м. Харкова. Традиційно до участі у зборах старшокласників запрошуються випускники гімназії, студенти Харківських ВНЗ III-IV рівнів акредитації. За ініціативи Пивоварової Вікторії, Президента ППР «ТЕМП» 2012 – 2013 років, голови міської ради старшокласників, члена Харківської обласної ради старшокласників, збори 2013 року не стали виключенням. Гостями й активними учасниками їх були студент IV курсу Харківської інженерно-педагогічної академії, лідер студентського самоврядування, волонтер 2012 року Кайлов Салім, випускниця 2011 року гімназії, Президент ППР «ТЕМП» 2010-2011 років, студентка ХНПУ ім. Г.С.Сковороди Лутицька Вікторія.

Старшокласники гімназії не стоять осторонь соціальних проблем суспільства. 2012/2013 навчального року ними було здійснено благодійну акцію *«Ти не один»*, кошти від якої перелічено на особистий рахунок *Аліни Гузь, хворої на лімфому Ходжкіна, яка знаходилася на лікуванні у Сінгапурі*. 2013/2014 навчального року активістами-лідерами гімназії розпочато

проектні роботи: *«Благодійність – стиль життя»*, *«Край, мій рідний край»*, *«Здоровим бути здорово»*.

Цікавими для сприйняття і корисними для отримання нових знань і досвіду спілкування стали такі форми роботи як прес-конференція «Молодь – за здоровий спосіб життя»; агітбригади «Молодь – проти СНІДу» з комп'ютерною презентацією; виступи перед учнями основної школи «Наше здоров'я у наших руках» із використанням відеороликів, документальних фільмів, перегляд та обговорення мультиплікаційних фільмів тощо.

У березні 2014 року старшокласниками закладу ініційовано акцію «Ми – за мир», в рамках якої: випуск плакатів, газет із закликами до миру, дружби, порозуміння, створення відеоролику, який презентовано на квітневій педраді, на лінійках між паралелями учнів, на уроках громадянської освіти, розміщено на сайті закладу, у соціальних мережах.

Формуванню ціннісних орієнтирів у нашому закладі приділяється важлива увага. Про це свідчать результати анкетувань, тестувань старшокласників щодо формування громадянськості, рівня соціалізації, рівня розвитку учнівського самоврядування, результати участі учнів у різноманітних конкурсах, фестивалях, турнірах міського, обласного, Всеукраїнського, Міжнародного рівнів: 2010/2011 навчальний рік: частка переможців і призерів складає 14%; 2011/2012 навчальний рік – 23%; 2012/2013 навчальний рік – 43%.

Питання щодо діяльності дитячих громадських об'єднань розглядаються на засіданнях педагогічної ради гімназії: «Розвиток соціальної компетентності школярів шляхом залучення їх до участі у громадському житті суспільства» (2013 рік); «Концептуальна модель виховного впливу «Я – людина, патріот, громадянин, сім'янин» (2014 рік).

За результатами XVIII Харківської обласної виставки-презентації педагогічних ідей та технологій роботу «Організація діяльності дитячих громадських об'єднань», представлену заступником директора з виховної роботи гімназії Давиденко В.Г., відзначено дипломом I ступеня (2011 рік). Робота також була представлена на обласному огляді – конкурсі на кращу модель учнівського самоврядування Харківської області та презентована під час участі у Всеукраїнській он-лайн конференції «Дитячі об'єднання – майбутнє України» (2011 рік). Діяльність дитячих громадських об'єднань представлено на міському теоретично-практичному семінарі заступників директорів із виховної роботи міста Люботина «Формування ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави через діяльність дитячих громадських об'єднань» (листопад 2012).

Досвід роботи гімназії з теми «Розвиток громадянської компетентності особистості через діяльність в органах учнівського самоврядування», представлений заступником директора з виховної роботи Давиденко В.Г., узагальнено на засіданні Люботинської міської методичної ради (протокол № 6 від 13.02.2013), а роботу «Педагогічний супровід діяльності дитячих громадських об'єднань» представлено на Всеукраїнському конкурсі «Парк

педагогічної майстерності» у номінації «Галерея інноваційного пошуку» у листопаді 2014 року.

Люботинська гімназія № 1 має значні досягнення у розвитку учнівського самоврядування, готова поділитися досвідом роботи, запрошує до співпраці творчих педагогів - дослідників, педагогів – новаторів.

Література

1. Дербеньова А. Г. Педагогічна діагностика у класному керівництві. – Х.: Основа, 2007. – 176 с.
2. Єрмаков І. Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем / І. Г. Єрмаков // Управління школою. 2006. – №7 – С. 43
3. Косицька О. М. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: Методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах / О. М. Косицька, С. М. Сіренко – Х.: Харківська академія неперервної освіти, 2012. – 128 с.
4. Мазуренко Л. М. Дитячі громадські організації / Л. М. Мазуренко // Управління школою. – 2004. – №10, С. 22.
5. Маковецька Н.В. Організація учнівського самоврядування / Н. В. Маковецька // Виховна робота в школі – 2008, – №6. – С.43.
6. Нурєєва О. С., Скворчевська О. В. Імідж класного керівника. –Х.: Основа, 2007. – 176с.
7. Приходько М. І. Учнівське самоврядування в сучасному вимірі / М. І. Приходько // Управління школою. – 2008. – №3, – С. 63.

Використання проектних технологій в позакласній краєзнавчій роботі

Дідора І. А., заступник директора з виховної роботи Мереф'янської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 Харківської районної ради Харківської області

Вступ

Становлення і подальший розвиток краєзнавства в Україні сягає своєї давнини. Пригадаймо Т.Г. Шевченка («І мертвим, і живим...», 1845):

*Прочитайте знову
Тую славу, та читайте
Од слова до слова.
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть...та спитайте
Тоді себе: що ми?
Чиї сини? Яких батьків?*

Тобто великий поет доводив, що ми повинні знати історію рідного краю, коріння українського народу, родовідні його традиції.

Кожне слово Тараса Шевченка – життєдайне зерно, щедро засіяне в серцях нащадків. Гортаючи сторінки «Кобзаря» замислюєшся – і будить слово нові думки, нові питання. Вражає чітка географічна, як тепер кажуть – краєзнавча точність.

Твори Шевченка можуть служити для допитливого читача прекрасним путівником по Україні. Він бачив рідний край серцем сповненим любові. Так українцям притаманні любов до рідної землі, гордість за своє минуле, повага до традицій, культури, духовних надбань.

I. Шкільне краєзнавство

Краєзнавство в школі є одним із джерел виховання гідних громадян України, формування справжніх будівельників свого майбутнього. Воно допомагає дітям усвідомити нерозривний зв'язок, єдність історії свого села чи міста з історією та сьогоденням країни; відчувати причетність до них кожної людини, кожної родини; визнати своїм найпершим обов'язком, честю стати гідним послідовником кращих традицій рідного краю.

Краєзнавство має дуже широкі можливості для навчання з використанням проектних технологій. Під проектними технологіями розуміють сукупність методів, форм і засобів навчання, які базуються на використанні сучасних комп'ютерних засобів і спрямованих на ефективне досягнення поставлених цілей навчання в даній предметній області.

Складовими частинами краєзнавства є шкільна і позакласна краєзнавча робота. Обидва ці напрямки тісно зв'язані між собою і доповнюють один одного.

Краєзнавча робота характеризується надзвичайною різноманітністю її організаційних форм. Умовно їх ділять на стаціонарні і туристичні.

Серед стаціонарних форм найпоширенішою є гурток.

II. Можливості використання проектних технологій в позашкільній краєзнавчій роботі

Проектні технології широко використовуються в шкільній практиці і найбільш підходять у краєзнавчій роботі.

Проектні технології відповідають основним положенням системи освіти: формують критичне і творче мислення як пріоритетні напрямки інтелектуального розвитку людини.

Використання проектних технологій дає змогу розв'язувати завдання формування інтелектуальних умінь критичного і творчого мислення. Колективна та індивідуальна робота над тією чи іншою проблемою, яка має на меті не тільки розв'язати дану проблему і довести правильність її розв'язку, а й показати результат своєї діяльності як певний продукт, передбачає необхідність у різні моменти пізнавальної, експериментальної творчої діяльності використовувати сукупність навичок. Усі ці навички потрібно формувати. Для цього і використовуються проектні технології.

Основна ідея використання проектних технологій – залучення учнівської молоді до вивчення географії, історії та культури рідного краю

За час роботи гуртка накопичується багато матеріалів. Тому для зручності створюється електронна база гуртка, де будуть знаходитися всі

матеріали гуртка. Робота над комп'ютерним проектом краєзнавчої тематики дає унікальне поєднання наукових досліджень з освоєнням нових комп'ютерних технологій, дає можливість інтеграції краєзнавства з інформатикою.

Планування гурткової роботи

Географічне краєзнавство можна вести спільно з історичним та етнографічним. Така робота має науково – дослідницький характер і більш повно охоплює вивчення рідного краю.

Головною формою вивчення території будь – якої області в позакласній роботі є краєзнавчий гурток.

Мета роботи гуртка:

- створити історико – географічний літопис свого міста;
- формувати навички пошукової та дослідницької діяльності, розвивати творчі здібності, вміння працювати в групах, самостійно, співпрацювати;
- виховувати любов та повагу до рідного краю.

Програма роботи гуртка спрямована на формування системного мислення, поглиблення знань, умінь і навичок з окремих предметів та краєзнавчої роботи.

А також включає відомості, що поглиблюють і доповнюють зміст навчальних предметів з історії, географії, краєзнавства тощо.

Важлива роль відводиться формуванню у гуртківців мовної культури, засвоєнню краєзнавчої термінології, практичних навичок роботи з краєзнавчим матеріалом.

Форми роботи гуртка різноманітні. Роботу слід планувати на рік (поточний) і на перспективу. Особливо треба враховувати реальність роботи, передбачаючи можливість широкої демонстрації досягнень.

Накопичені матеріали необхідно використовувати в навчальній роботі.

Переваги проектної методики.

Принципово така система не нова, вона являє собою сукупність нетрадиційних специфічних заходів, проте, як і кожна система, вона впорядковує позакласну роботу.

Практично кожна дитина (а не виключно активні, талановиті, розумні) може брати участь у проекті.

Така система дає можливість дитині проявити себе, реалізувати приховані можливості.

Послідовно готуючись до кожного з етапів проекту, учні вчаться спілкуватися. Крім комунікативних навичок, розвивається почуття колективізму, відповідальність за доручену справу, формуються життєві компетентності.

Метод проектів – це дієва система організації позакласного простору, за якої учні здобувають знання й уміння в процесі планування і виконання поступово ускладнюваних практичних завдань – проектів.

Проектні технології я впроваджую протягом трьох років. Спостерігаючи за учнями (членами гуртка), можу сказати, що завдяки

використанню проектних технологій відбувається активізація пізнавальних мотивів, насамперед набуття знань. І як результат всього цього – підвищення рівня навчальних досягнень учнів.

Література

1. Гребенев І.А. Методичні проблеми комп'ютеризації навчання в школі. // Педагогіка – 1994. - №5
2. Концепція Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл (проект) // В.О. Огнев'юк, В.Ю. Биков, М.І. Жалдак, Ю.О.Жук, Г.Г. Науменко Комп'ютер у школі та сім'ї. - №3. –с. 3 -10.
3. Серебрій В. Краєзнавство в системі народної освіти // Краєзнавство. Географія. Туризм. - 2001. - № 13. - С. 7-8.
4. Серкіз. Я. Історичне краєзнавство: Навч.-метод, посіб. - Л.: ЛОНМІО, 1995.
7. Тімець О. Значення краєзнавства на різних етапах розвитку суспільства // Рідна школа. - 2002.
8. Тронько П.Т. Краєзнавство у відродженні духовності і культури. - К.: Рідний край, 1994.
9. Тронько П.Т. Родовід українського краєзнавства // Краєзнавство. - 1993.- № 1.
10. Шаблій О.І. Академік Степан Рудницький: Фундатор української географії. - Львів; Мюнхен, 1993.

Вимоги до підготовки педагога-вихователя в контексті впровадження Основних орієнтирів виховання

Долженкова О. І., заступник директора з навчально-виховної роботи Красноградського навчально-виховного комплексу №2 Красноградського району Харківської області

Сучасному вихованню має бути повною мірою властива випереджувальна роль у демократичному процесі державотворення, воно має стати засобом розвитку духовної культури, зупинення соціальної деградації, стимулом пробудження високих моральних якостей - совісті, патріотизму, людяності, почуття громадянської і власної гідності, творчої ініціативи тощо; засобом самоорганізації, особистісної відповідальності дітей та молоді; запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Змістове наповнення Основних орієнтирів виховання передбачає формування цінностей і ставлень особистості до себе і людей, суспільства і держави, природи і здоров'я, праці та мистецтва. Після кожної змістової лінії подаються характеристики вікових особливостей учнів, зміст та форми виховної діяльності, критерії і вимоги до виховних досягнень учнів. У змісті виховної діяльності запропоновано орієнтовні форми проведення виховних

справ та їх тематика для різних вікових категорій з урахуванням інтересів, потреб, запитів класних керівників, батьків та дітей.

Орієнтири виховання рекомендують залучення учнів до різних форм творчої та суспільно корисної діяльності, зокрема: пізнавальної, оздоровчої, трудової, художньо-естетичної, спортивної, пропагандистської, ігрової, культурної, рекреаційної, екологічної, що організовуються у години дозвілля, тобто у позакласний час.

Успішне вирішення окреслених завдань можливе за умови розуміння значущості зазначеного підходу всіма учасниками навчально-виховного процесу – учнями, педагогами, батьками.

Сьогодення ставить перед педагогом «високу планку». Вихователь має бути прикладом для наслідування: демонструвати *морально-духовну* усталеність, *життєву компетентність*, *здатність само -реалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал*. До зустрічі з дітьми учитель повинен «підготуватися»: володіти необхідним арсеналом професійних знань, морально-духовних чеснот, бути життєво компетентним і здатним само реалізуватися в зазначених сферах. Дитина вірить тому , що бачить і відчуває, в іншому разі – не уникнути труднощів.

Якщо Основними орієнтирами передбачено особистісно зорієнтований підхід у роботі з учнями, то педагог має « *створити себе сам*», а скільки зусиль він докладе при цьому – знову ж таки залежить від багатьох параметрів. Формування в учнів ціннісних ставлень передбачає наявність у педагога-вихователя найвищого ступеня власної мотивації діяльності, впевненості у своїх прагненнях і можливостях.

Умови, в яких працює педагог-вихователь – тижневе педагогічне навантаження, щоденна організація та створення умов для забезпечення життєдіяльності дитячого колективу, необхідність щоденного контролю за всіма сферами діяльності вихованців, спілкування з батьками, педагогами – не дають можливості оволодіти необхідними вміннями й навичками в повному обсязі, точніше – відпрацювати їх.

Освіта не на все життя, а протягом усього життя – беззаперечна істина, перевірена часом і практикою; вимога сучасного стану розвитку суспільства.

Сьогодні гостро стоїть питання підготовки спеціалістів для роботи з дітьми. Суспільство змінюється, змінюються його запити.

Ми вважали, що все знаємо про громадянське суспільство, про виховання патріотизму. Події в державі «оголили» проблему. Патріота може виховати тільки справжній патріот. Сподіватися тільки на сумління педагога-вихователя, на його самоосвіту й інші «само...» — недостатньо, невинувато помилково. Потребує перегляду система підготовки саме цієї категорії – *вихователя*. Це має бути окремий – якісний – напрям підготовки. Отримати право вести за собою – тільки за умови власної досконалості, якщо хочете – *ідеалу*.

Класний керівник – місія, а не посада. Педагог-вихователь повинен виявляти високий рівень комунікабельності, «тримати руку на пульсі»: бути поінформованим не тільки про коло друзів та інтересів своїх вихованців, а й

уміти спрогнозувати програми їх розвитку (причому індивідуальні!), увійти в довіру, вміти вислухати, запропонувати альтернативне вирішення проблеми тощо. Як бачимо, без досконалого оволодіння психолого-педагогічними знаннями годі сподіватися на успіх.

І, як свідчить практика, стаж діяльності педагога не завжди є синонімом до професіоналізму. Інколи досить складно вмотивувати вчителя «з досвідом» до необхідності навчатися, опрацьовувати сучасні технології.

Кожен процес передбачає наступність: початок, розвиток, завершення. Основні орієнтири «виділяють» із системи окремих період розвитку особистості. А початковий етап? А наступний?

Педагог-вихователю повинен мати можливість орієнтуватися в системі вимог, які раніше висувалися до виховання дітей дошкільного віку.

Труднощі в єдності вимог школи і сім'ї, в їх дотриманні. Це обумовлено цілим рядом об'єктивних умов. У школі – це недостатнє вивчення сімей вихованців – і не тому, що класний керівник не виконує свій функціонал – а, наприклад, через можливість приховування членами родини необхідної інформації, надання її «в прикрашеному» вигляді. (Щоб «не виносити сміття з хати»).

На рівні родини – рівень вихованості самих батьків, ступінь їх готовності до виховання власних дітей, вибір доцільного педагогічного впливу, спосіб родинного життя, традиції, проектування життє- і самотворення кожного члена родини, а також особисті якості, світоглядні позиції, життєвий досвід і можливості самореалізації.

Тож, підготовка педагога-вихователя (а вихователем повинен бути кожен, хто працює з дітьми, а не обмежуватися навчанням основ дисциплін) є вимогою часу і має бути першочерговим завданням, відповідати запитам суспільства. Тільки за цієї умови ми зможемо виховати високо свідому компетентну особистість.

Краєзнавча пошукова робота в школі як засіб виховання патріотизму у школярів

Зінченко Л. П., учитель історії Красноградської загальноосвітньої школи №1 I-III ступенів ім.О.І.Копиленка Красноградського р-ну Харківської області

Метою виховання і навчання в нашому суспільстві є всебічний розвиток особистості. У зв'язку з цим перед педагогічною наукою і практикою стоїть завдання: теоретично обґрунтувати і практично реалізувати таке навчання, що забезпечило б формування особистості, яка б володіла високими духовними потребами, розвиненими пізнавальними та пошуковими здібностями. Це, у свою чергу, диктує необхідність так будувати краєзнавчу роботу на уроках та в позаурочний час, щоб забезпечити розвиток творчої пізнавальної та пошукової активності школярів.

Відомий український історик Д.І.Багалій зазначав, що дуже важливо, «щоб іще з нижчої школи починалося знайомство учнів перш усього з тим, що вони бачать біля і навколо себе, щоб вони це зрозуміли, бо коли зрозуміють, то й шануватимуть, й цінуватимуть, і любитимуть... Повинні ми свою місцеву історію ввести у програми нижчої народної школи, у програми шкіл для дорослих і задля позашкільної освіти».

Велику роль у вивченні історії малої Батьківщини відіграє шкільна краєзнавчо-пошукова робота. Ефективність її визначається комплексним застосуванням методів навчання і виховання. Серед них можна виділити такі:

- інформаційний метод, який полягає в спеціально організованій вчителями передачі учням краєзнавчої інформації;
- пошуковий метод, цінність якого полягає в тому, що розвиває в учнях ініціативу та самостійність;
- дослідницький метод, який передбачає опрацювання краєзнавчої літератури, місцевої преси, інтерв'юювання, опитування старожилів, складання таблиць, схем, діаграм, використання технічних засобів (фотоапаратів, магнітофонів, кінокамер);
- метод взаємного збагачення, який полягає в активному обміні знаннями, фактами, думками в процесі урочних бесід, конференцій і сприяє активізації пізнавально-пошукової діяльності учнів.

На базі Красноградської загальноосвітньої школи

I-III ступенів №1 ім. О.І.Копиленка діє краєзнавчий гурток «Слідопит».

Гурток ставить перед собою такі завдання:

- виховання любові до Вітчизни;
- виховання почуття гордості та вдячності до своєї держави, свого народу, історії;
- виховання високого ідеалу служіння народові, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання Батьківщини;
- формування особистості учня як громадянина-патріота;
- глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовності в будь-який час стати на захист Батьківщини;
- вивчення героїчних сторінок історії українського народу та його збройних сил;
- виховання розуміння героїчного минулого як ідеалу духовної готовності боротися за славу і честь Батьківщини.

Серед різноманітних напрямків роботи гуртка пріоритетне місце займає вивчення історії Великої Вітчизняної війни.

П'ять років тому, у 2008-2009 навчальному році, гуртківці запустили в життя проект «Мої родичі – учасники Великої Вітчизняної війни» та залучили до його реалізації усіх дев'ятикласників. З того часу у школі стало традицією: дев'ятикласники поповнюють літопис війни власними пошуковими дослідженнями.

За цей час зібрано чимало матеріалу, який вимагає вивчення та систематизації. У даній роботі використана лише його частина за такими розділами: «Учасники бойових дій», «Партизани та підпільники»,

«Остарбайтери», «Діти війни», «Працівники тилу» та «Громадяни, які пережили тимчасову окупацію».

Від себе, як від упорядника зібраних матеріалів, хочу висловити глибоку подяку родинам моїх учнів, які свято зберігають пам'ять про учасників війни та передають її з покоління в покоління.

Проект «Мої родичі – учасники Великої Вітчизняної війни»

I. Організація проекту

У зв'язку з 65-річчям визволення України від німецько-фашистських загарбників (проект був започаткований у 2008-2009 навчальному році) членам гуртка «Слідопит» було запропоновано увіковічнити пам'ять героїчного подвигу радянських людей у роки Великої Вітчизняної війни. Серед різноманітних пропозицій прозвучала й така: провести дослідницьку роботу у власних родинах під назвою «Мої родичі – учасники Великої Вітчизняної війни». На цьому вирішили зупинитися.

В процесі роботи учні запропонували записувати не лише розповіді безпосередніх учасників тих подій, а й історії, які переповідаються в родинах з покоління в покоління.

До цієї роботи були залучені всі дев'ятикласники. Щороку працювало по дві групи: I група – 9-А клас, II група – 9-Б клас.

Мета проекту:

- навчити учнів методам інформаційної, пошукової, дослідницької роботи, методу взаємного збагачення;
- дослідити історію своїх родин;
- виховувати у свідомості учнів високі моральні цінності, шанобливе ставлення до історичної минувшини, повагу до людей похилого віку;
- виховання патріотизму та моральної відповідальності за все, що робиться на рідній землі, палке прагнення боротися за розквіт і велич Батьківщини;
- діяти за принципами гуманізму.

Тривалість проекту: довгостроковий, 5 років.

II. Планування діяльності в проекті

1. Ознайомлення учнів з літературою про Велику Вітчизняну війну, перегляд кінофільмів.
2. Похід до пам'ятників воїнам-визволителям та до Братських могил, встановлених у м. Краснограді. Покладання квітів.
3. Відвідування залу Великої Вітчизняної війни у Красноградському краєзнавчому музеї. Зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни.
4. Опитування учнями власних родин.
5. Оформлення повідомлень про родичів, які пройшли важкі випробовування війною.

III. Реалізація плану дій

1. Збір інформації.
2. Аналіз інформації, його систематизація за розділами: «Учасники бойових дій», «Партизани та підпільники», «Остарбайтери», «Діти війни», «Працівники тилу» та «Громадяни, які пережили тимчасову окупацію».
3. Створення власного проекту пам'ятника загиблим у роки війни.

IV. Результати

1. Презентація повідомлень на уроках «Харківщинознавство». Під час презентацій учням було запропоновано відповісти на запитання:
 - Чи були ви зацікавлені роботою?
 - Що ви відчували, спілкуючись зі свідками тих трагічних подій?
 - Чому ви навчилися, займаючись цією роботою?
3. Презентація на уроках «Харківщинознавство» власних проектів пам'ятника загиблим у роки війни.
2. Створення Книги Пам'яті „Мої родичі – учасники Великої Вітчизняної війни».
3. Організація виставки «Орден у твоєму домі».

У роботі представлено спогади про:

- учасників бойових дій – 33;
- партизанів та підпільників – 3;
- остарбайтерів – 5;
- дітей війни – 1;
- працівників тилу – 2;
- громадян, які пережили тимчасову окупацію – 7.

Логічним завершенням цієї пошукової роботи є організація виставки «Орден у моєму домі», яка організовується напередодні Дня Перемоги. Школярі приносять нагороди, фотографії та документи своїх родичів, які брали участь у Великій Вітчизняній війні. Ці сімейні реліквії лягають в основу виставки.

У 2013-2014 навчальному році дев'ятикласникам було запропоновано створити власний проект пам'ятника загиблим у Великій Вітчизняній війні. На уроці «Харківщинознавство» учні презентували свої творчі роботи.

Також на уроці «Харківщинознавство» учні презентують результати своєї пошукової роботи «Мої родичі – учасники Великої вітчизняної війни».

Для такого повідомлення я завжди знайду хвилинку на уроці.

Іноколи я запитую в учнів, що вони відчували, коли збирали цю інформацію. І коли чую у відповідь, що сльози наверталися на очі, ком підступав до горла чи калатало серце, я вважаю, що досягла поставленої перед собою мети.

Формування системи цінностей і якостей особистості через впровадження “основних орієнтирів виховання”

Камінська С. В., заступник директора з ВР, Овчаренко О. Ю., педагог-організатор Харківського ліцею № 149 Харківської міської ради

Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України затверджено «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» з метою поліпшення рівня виховного процесу в навчальних закладах.

Орієнтири передбачають залучення учнів до різних форм творчої та суспільно корисної діяльності, зокрема: пізнавальної, оздоровчої, трудової, художньо-естетичної, спортивної, краєзнавчої, ігрової, культурної, екологічної тощо.

Ціннісні орієнтації – це елементи внутрішньої структури особистості. Сюди відносяться: спрямованість, мета індивіда, механізм індивідуальної взаємодії. Вони є найважливішими елементами внутрішньої структури особистості, які закріплені життєвим досвідом індивіда, всією сукупністю його переживань.

Працюючи з дітьми, ми зрозуміли, ціннісні орієнтації особистості не тільки визначають мотивацію індивідуальної поведінки, але й складають світогляд людини.

Річним планом роботи Харківського ліцею № 149 враховані пріоритетні напрямки виховної діяльності відповідно до Програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів у загальноосвітніх навчальних закладах України».

Беручи до уваги те, що виховання є цілісним процесом, план роботи було складено за тематичними періодами. Пропонуємо декілька з них.

Жовтень

Тематичний період «Ціннісне ставлення до себе»

Мета – усвідомлення цінності власного життя і збереження здоров'я.

КТС періоду – конференція «Україні – здорову молодь».

№ з/п	Заходи	Відповідальний	Підсумки
1	Веселі старты «Будьмо здорові» (1-2 кл.)		
2	Гра-квест «Подорож до Країни Здоров'я» (3-4 кл.)		
3	Конкурс на кращу казку «Абетка здоров'я» (4кл.)		
4	Конкурс малюнків «Якщо хочеш бути здоровим...» (5 кл.)		

5	Презентація творчих поробок «Світ моїх захоплень» (6 кл.)		
6	Дискусія «Мої цінності» (7 кл.)		
7	Усний журнал «Хочеш довше жити – не починай курити» (8 кл.)		
8	Конференція «Україні – здорову молодь (10-11 кл.)		
9	Конкурс ораторського мистецтва «Який чудовий цей світ, подивись!» (5-11 кл.)		
10	Рекомендації класним керівникам: ➤ виховні години «СНІД та венеричні захворювання – небезпечні хвороби ХХ століття» ➤ урок на тему «Психологія конфлікту» ➤ виховна година «Доброго Вам здоров'я» ➤ молодіжна акція «Здоров'я – це модно!»		

Грудень

Тематичний період «Ціннісне ставлення до суспільства і держави»

Мета – прищеплення поваги до прав і свобод людини і громадянина, до Конституції, державних символів.

КТС періоду – створення збірки творчих робіт учнів «Україна – молода демократична держава».

№ з/п	Заходи	Відповідальні	Підсумки
1.	Декада правових знань, присвячена Всесвітньому дню прав людини «Батьківщина, закон, право»: <ul style="list-style-type: none"> • Конкурс читців «У нас одна Батьківщина – рідна Україна» (1-2 кл.) • Конкурс малюнків «Я – громадянин України, і пишаюсь цим» (3-4 кл.) • Вікторина «Що я знаю про Україну?» (5 кл.) • Захист рефератів «Традиції мого народу» (6 кл.) • Народознавчий конкурс ерудитів (7 кл.) • Усний журнал «Видатні люди України» (8 кл.) • Засідання клубу «Спілкування» 		

	«Проблеми дитинства в світі та в Україні» (9 кл.) • Лекція «Від формування правової поведінки до правової культури громадянина України» (10-11 кл.)		
2.	Рекомендації класним керівникам: • Класні години «Закон і совість», «Наркоманія, токсикоманія, їх вплив на злочинність», «Алкоголь і правопорушення неповнолітніх» • Диспут «Як ви розумієте поняття «Моральний вчинок»		

Лютий

Тематичний період «Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей»

Мета: виховання в учнів поваги до своїх батьків, гордості за священні сімейні традиції.

КТС періоду – Батьківський тиждень.

№ з/п	Заходи	Відповідальні	Підсумки
1.	Батьківський тиждень: • Веселі старту «Тато, мама, я – спортивна сім'я» (2-3 кл.) • Конкурс малюнків «Я і моя сім'я» (1-2 кл.) • Усний журнал «Сімейні традиції» (5-6 кл.) • Електронні презентації «Географічна карта моєї родини» (7-8 кл.) • Музична вітальня «Від щирого серця» (концерт для батьків ліцею).		
2.	Диспут «Дерево з коріння починається, а людина з сім'ї» (9 кл.)		
3.	Лекція та перегляд фільму на тему «Насильство, та як його уникнути. Сучасне рабство. Торгівля людьми» (10 кл.)		
4.	Учнівська конференція «Ідеї гендерної рівності в системі ціннісних орієнтацій сучасної молоді» (11 кл.)		
5.	Рекомендації класним керівникам: • класні години «Я обожнюю своїх батьків» • батьківські збори «Сім'я і школа»		

Таким чином, працюючи за тематичними періодами, впроваджуючи “основні орієнтири виховання” ми формуємо систему цінностей і якостей особистості.

Література

1. Анисимов С.Ф. Духовные ценности: производство и потребление. - М.: Прогресс, 1988.-с. 31.
2. Вікова і педагогічна психологія / За ред. Гамезо та ін. – К., 1984. С – 54-62.
3. Кириченко В. І., Косицька О.М., Сіренко С.М., Ковганич Г.Г. Упровадження Програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів у загальноосвітніх закладах»: Методичні рекомендації. – Харків: ХАНО, 2009
4. Макарова Л.І., Й.М.Гах. Основи психології і педагогіки. – К., 2005.– 111с.

Добро починається з тебе

Кас'ян Л. М., Некрасова Л. М., *учителі початкових класів Красноградського навчально-виховного комплексу №3 Красноградського району Харківської області*

З психологічної точки зору фізична вада викликає порушення соціальних норм поведінки. Рішучо усі психологічні особливості дефективної дитини мають в основі не біологічне, а соціальне явище.

Виготський Л.С.

Важливим показником розвитку суспільства є гуманне й турботливе ставлення до дітей з особливими потребами, які не мають змоги вести повноцінне життя. Їхні проблеми завжди актуальні не зважаючи на те, що держава намагається розв'язувати їх через адаптацію в суспільство.

Сьогодні у літературі ми зустрічаємо таке визначення інвалідності: “Інвалід – це особа, яка має порушення здоров'я зі стійкими розладами функцій організму, обумовлене захворюванням внаслідок травм чи дефектів, що призводять до обмеженої життєдіяльності та викликають необхідність його соціального захисту.”

За даними ООН, у світі числиться приблизно 450 мільйонів людей з порушеннями психічного та фізичного розвитку. Це становить 1/10 частину населення нашої планети. Дані Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) свідчать, що кількість таких людей у світі досягає 13% (3% дітей народжуються з вадами інтелекту та 10% дітей з іншими психічними та фізичними вадами). Всього в світі близько 200 мільйонів дітей з обмеженими можливостями. Більше того, у нашій країні, як і в усьому світі, простежується тенденція зростання кількості дітей-інвалідів.

Найпоширенішими причинами інвалідності є захворювання нервової системи та органів чуття, дитячий церебральний параліч, психічні розлади, вроджені вади розвитку. Третина дітей інвалідів – сільські мешканці, дві

третини – міські жителі. Майже 20 відсотків дітей-інвалідів перебувають в державних установах, тобто виховуються поза сім'єю. Інвалідів у нашому суспільстві сприймають по-різному: одні до них абсолютно байдужі, інші жалісливі, треті, їх менше, активно допомагають їм.

Сьогодні важливим є усвідомлення того, що всі діти, незалежно від стану їхнього здоров'я та фізіологічних особливостей можуть і повинні мати рівний доступ до якісної освіти, а особливо до звичайного, повноцінного людського спілкування.

З метою покращення соціальної адаптації дітей з обмеженими можливостями колективом вчителів початкових класів Красноградського НВК№3 було розпочато довгостроковий проект «Добро починається з тебе»

Для розвитку особистості дитини, яка має фізичні чи психічні вади учителі вважають найбільш важливими:

- спільну колективну працю та навчання зі здоровими однолітками;
- розвиток комунікативних здібностей;
- можливість соціальної адаптації;
- можливість творчого самовираження.

Проект спрямований на створення сприятливих умов для дітей з особливими потребами, сприяння їх соціально – психологічної адаптації в умовах загальноосвітньої школи.

Важливим показником розвитку суспільства є гуманне й турботливе ставлення до дітей з особливими потребами, які не мають змоги вести повноцінне життя. Їхні проблеми завжди актуальні незважаючи на те, що держава намагається розв'язувати їх через адаптацію і суспільство. Сьогодні важливим є усвідомлення того, що всі діти, незалежно від їхнього стану здоров'я та фізичних особливостей можуть і повинні мати рівний доступ до якісної освіти, а особливо до звичайного, повноцінного людського спілкування.

Головною метою проекту є створення умов розвитку творчих здібностей, можливостей самореалізації, набуття конкретних трудових вмінь і навичок дітьми з особливими потребами.

Завдання проекту полягають в тому, щоб вивчити проблеми дитячої інвалідизації, соціальної реабілітації; формувати позитивну громадську думку щодо залучення дітей з особливими можливостями до навчання у масових школах, толерантне ставлення до дітей – інвалідів; спрямувати виховну роботу щодо комунікативних навичок та творчого розвитку дітей з особливими можливостями здоров'я в загальноосвітньому навчальному закладі.

Дії щодо досягнення мети та їх тривалість.

1.Створення банку даних дітей – інвалідів віком 6 – 10 років.

2.Опитування серед дітей цільової групи, їх батьків з метою виявлення їх потреб.

3.Круглий стіл з участю адміністрації школи, батьків, дітей з особливими потребами, вчителів початкових класів, практичного психолога. «Проблеми людей з особливими потребами в українському суспільстві».

4.Засідання шкільного методичного об'єднання початкових класів.
«Наше розуміння потрібне їм».

5.Лекторій для батьків. «Виховання толерантності у взаємовідносинах з учнями з особливими потребами».

6.Залучення дітей з обмеженими можливостями до гурткової роботи.

7. Розробка тематичних заходів.

8.Створення шкільних тематичних стіннівок щодо забезпечення прав дітей – інвалідів.

9.Створення фото – та відео архіву проведених заходів.

Результати реалізації дій

Кількісні:

- Створено банк даних дітей – інвалідів віком 6 – 10 років;
- Опитано 120 учнів початкових класів, 95 батьків учнів, 10 батьків дітей з особливими вадами;

Проведено:

- засідання шкільного методичного об'єднання вчителів початкових класів;
- батьківські збори;
- тренінг;
- психологічна просвіта;
- виховні заходи «Формування толерантного відношення до дітей з особливими потребами»;
- анкетування виставки дитячих робіт;
- благодійні акції «Милосердя», «Ти можеш їм допомогти».

Оформлено:

- стіннівки щодо забезпечення прав дитини.

Якісні:

- Соціальна взаємодія, життя в колективі для дітей з особливими потребами споріднено лікам – затребуваність, корисність для себе і інших, підвищення самооцінки і особистісної значимості, позитивне сприйняття себе і світу – цінність цього проекту.

Оцінка успішності

- Творчі звіти про діяльність класних керівників, керівників гуртків;
- фото звіти;
- відгуки батьків дітей з вадами;
- відгуки дітей з особливими потребами;
- відгуки учнів початкових класів та їх батьків;
- точка зору адміністрації школи.

Ресурси, необхідні для якісної реалізації проекту:

- знання, вміння і навички діяльності учнів та вчителів початкових класів;
- батьківський колектив дітей з вадами (щоб провести якісні перетворення в житті дітей з особливими потребами);

- співпраця з позашкільними установами;
- кошти на проведення заходів;
- кошти на створення фото і відео архіву напрацьованого досвіду.

Партнери:

- вчителі школи;
- батьки учнів;
- керівники гуртків позашкільних установ;
- адміністрація школи.

Методи залучення батьків та учнів:

- батьківські збори;
- участь батьків та учнів у проектах.

Інвалідність – явище соціальне, уникнути якого не може жодне суспільство. Існує чимало проблем, що турбують людей з особливими потребами, але головним є змінити ставлення до цих людей.

Працюючи над даним проектом, ми організовували цілеспрямований процес взаємодії між школою, сім'єю та іншими соціальними інститутами, який дозволив сформувати принципи толерантного відношення до дітей з обмеженими можливостями, гуманного ставлення до них. Вчителі спрямовували свою діяльність на розвиток комунікативних здібностей дітей, що мають вади розвитку, їх творче самовираження. Діти активно залучаються до спільної колективної праці, беруть участь у позакласних та позашкільних заходах, із задоволенням виконують класні доручення.

Аналізуючи результати опитування батьків, які виховують дітей з особливими потребами, слід зазначити, що вони глибоко переконані: їх діти мають навчатися зі своїми здоровими однолітками. Батьки відзначають позитивні зміни в поведінці власних дітей: зростання інтересу до спілкування з однолітками, впевненість у власних силах, бажання відвідувати навчальний заклад.

Проведене анкетування серед учнів 3 – 4 класів дозволило дати оцінку ставлення молодших школярів до дітей з особливими потребами. Більшість учнів – респондентів розуміють, що таке інвалідність, добре, зі співчуттям відносяться до дітей інвалідів, готові надавати їм допомогу.

Учні з обмеженими можливостями із задоволенням відвідують школу.

Література

1. Борщевська Л.В., Зіброва А.В., Іванова І.Б. та ін. На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами.- К.: Український інститут соціальних досліджень, 2009.- с. 79.
2. Бочковський В., Казмірук О. Робота з дітьми з особливими освітніми потребами. Психологічна компетентність педагогів: шляхи розвитку // Психолог. – 2011. –с. 25.
3. В. Бондар., Л. Одинченко, Є. Постовойтов. Благодійна діяльність як передумова розвитку суспільної допомоги дітям з психофізичними вадами. // Дефектологія.- 2006.- №4.- с.48-52.

4. Додусенко Н. О. Проектна діяльність у початковій школі / Н. О. Додусенко, В. Нетужилова. – Х. : Основа», 2010. – 223 с. – (Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання»). – Вип. 4 (76)).
5. Зверєва І.Д., Іванова І.Б. Концептуальні основи соціального захисту людей з функціональними обмеженнями.// Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції.- К., 2005, с.4-10.
6. Зотова А.М. Интеграция ребёнка-инвалида в среду здоровых сверстников как метод социальной адаптации. // Дефектология.- 2007.- №6-с.21-25.
7. Іван Бех. Гуманізація спеціальної освіти аномальних дітей як соціально-педагогічна проблема. // Дефектологія.- 1996.- №1- с.19-23.
8. Іванова І.Б. Організація соціально-педагогічної та психологічної допомоги інвалідам у системі соціальних служб для молоді. // Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції.- К., 2005, с.28-32.
9. Концепція спеціальної освіти осіб з психічними та фізичними вадами в Україні. // Дефектологія.- 1996.- №1- с.2-15.
10. Левчук С., Штундер А., Ярова Т. Діти з особливими освітніми потребами. Соціально-психологічний супровід // Психолог. – 2012. - №10.
11. Одинченко Л.К. Допомога аномальним дітям в Україні (Х-ХХ ст). // Педагогіка і психологія.- 1995.- №2- с.120-126.
12. Полударова А.Л., Щорс В.В. Тиждень інклюзивної освіти // Шкільному психологу усе для роботи. – 2011. - №12.
13. Сімонова Т. Робота з дітьми з особливими освітніми потребами // Психолог. – 2012. - № 9.
14. Періодична національна доповідь про реалізацію Україною положень Конвенції ООН про права дитини. К.: АТ “Видавництво “Столиця”, -1997.
15. Турчінська В.Є. Про організацію соціально-психологічної підтримки розумово відсталих. // Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції.- К., 1995, с.23-25.
16. Фандєєв О. Людина може заговорити і в... 18 років. // День.- 2000.- №87.- с.6.

Структурна модель виховної системи Первомайської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5

Ковалик О. Б., заступник директора з навчально-виховної роботи
Первомайська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 5 Первомайської міської ради Харківської області

В руках кожного педагога- доля десятків, сотень людських життів.

Доторкніться до серця, до душі вихованця дбайливою, люблячою рукою, відкрийте в ньому майстра-творця - і людина заграє своїм

неповторним сяйвом... Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця.
Людина - неповторна!

В. Сухомлинський

Виховна система освітньої установи, як феномен реальної дійсності і педагогічне поняття, займає центральне місце в теорії і практиці виховних систем.

Виховна система — це система соціальна. Її ядро — люди та їхні потреби, мотиви, інтереси, ціннісні орієнтації, дії, відносини. Функціонування виховної системи здійснюється відповідно до законів суспільного розвитку. Її мета і функції соціально детерміновані. Сама поява такого феномена, як виховна система, обумовлена суспільною потребою у створенні спеціальних умов для розвитку в людського індивіда здібностей жити і працювати в соціумі, освоювати і виконувати необхідні соціальні ролі, перетворювати природну і соціальну дійсність на користь собі, оточуючим людям і суспільству в цілому.

Виховна система — це система педагогічна. Її функціонування пов'язане з реалізацією наступних педагогічних задач:

- формування в учнів цілісної системи наукових знань про природу, суспільство, людину;
- оволодіння учнями прийомами і способами основних видів людської діяльності;
- розвиток креативних здібностей дитини, її нахилів і талантів;
- формування в учнів ціннісних відносин до різних сторін навколишньої дійсності і до самих себе;
- розвиток у дитини прагнення і здатності до самопізнання, самобудівництва, самореалізації і самоствердження;
- формування в освітній установі колективу як сприятливого середовища для розвитку і життєдіяльності дітей та дорослих.

Для вирішення цих задач використовуються різноманітні форми, прийоми і методи педагогічної діяльності. Результати вирішення перерахованих задач свідчать про ефективність виховної системи.

Виховна система — це система ціннісно-орієнтована. Будь-яка виховна система орієнтована на визначені цінності. У сучасній педагогічній науці і практиці визнані педагогічно недоцільними ідеї побудови виховного процесу на основі антигуманних цінностей і авторитарного стилю відносин між педагогом і дитиною й узятий курс на моделювання, побудову і дослідження виховних систем гуманістичного типу. Для таких систем характерні наступні ознаки:

- цілі виховної системи є особистісно значущими як для дорослих, так і для дітей;
- спільна життєдіяльність педагогів, учнів і батьків будується на основі гуманістичних цінностей, міжсуб'єктної взаємодії, взаємоповаги, довіри і доброзичливості;

- педагогічна діяльність спрямована на забезпечення умов для прояву і розвитку індивідуальності і суб'єктності особистості дитини;
- дорослі і діти відчують захищеність, комфортність, задоволеність життєдіяльністю в навчальному закладі.

Виховна система — це система цілісна. Нерідко її називають організмом, підкреслюючи, що вона складається з органів-компонентів, взаємозв'язок і взаємодія яких дозволяє системі функціонувати як єдине ціле і володіти системними інтегративними якостями. Педагоги-дослідники висловлюють різні точки зору про те, скільки і які компоненти входять у виховну систему, відзначають у реально діючих системах різний рівень упорядкованості структури зв'язків і елементів, але разом з тим вони вважають цілісність найважливішим атрибутом виховної системи. Відомий дослідник педагогічних систем В. П. Симонов справедливо стверджує, що «порушення цілісності приводить до розпаду діяльної системи взагалі».

Виховна система — це система відкрита. Вона має безліч зв'язків і відносин з навколишнім соціальним і природним середовищем, що забезпечують функціонування і розвиток системи. «Взаємодіючи із середовищем,— пише професор Ю. А. Конаржевський,— система зберігає цілісність і забезпечує свій розвиток двома шляхами:

1. У визначених межах вона може пристосовуватися до зовнішнього середовища, трохи змінюючи структуру, перебудовуючи свої процеси, змінюючи частково параметри і показники, але не порушуючи своєї сутності, зберігаючи цілісність.

2. Якщо система має високий рівень організації, вона сама змінює, удосконалює зовнішнє середовище, пристосовуючи його до досягнення своєї мети, до задачі збереження цілісності».

Виховна система — це система цілеспрямована. Її неможливо уявити без мети. При відсутності цільових орієнтирів виховна діяльність втрачає свій зміст, адже; її сутнісною характеристикою є цілеспрямованість. Ціль у виховній системі відіграє роль системоутворення і системоінтегруючого фактора, тому що вона є головним орієнтиром у життєдіяльності системи і за допомогою своїх зв'язків з іншими компонентами поєднує складові частини системного утворення в єдине ціле. Характер цільових орієнтирів може служити підставою для визначення типу виховної системи. «Якщо система орієнтована на особистість дитини, на розвиток її природних задатків і здібностей, на створення в школі обстановки соціальної: захищеності і творчої співдружності,— роз'яснює колектив авторів монографії «Теорія і практика виховних систем»,— така система є гуманістичною. Якщо ж система зорієнтована на постійне, скрупульозне пред'явлення вимог, на виховання слухняності, а дисципліна є і метою, і головним виховним засобом, то така система авторитарна й антигуманна».

Виховна система — це система складна і вірогідна. Складність виховної системи обумовлена великою кількістю елементів і зв'язків між ними, поліструктурністю і якісною складністю самої системи та її складових компонентів. Для таких систем властива «нетерпимість» до керування,

постійна мінливість елементів і їхніх характеристик та параметрів. Майбутнє складних систем важко пророкувати, тому прогнози носять вірогідний характер. Буквально на кожному кроці суб'єкти керування такими системами зіштовхуються з невизначеністю. Однак керування складними і вірогідними системами можливо, адже в них регулярність специфічним чином поєднується зі стійкістю системи в цілому, обмеженої деякою мірою мінливістю у характері відносин її елементів». Керування такими системами, на думку Ю. А. Конаржевського, ефективно тоді, коли воно спрямоване на досягнення інтегративного результату, а не зводиться до розрізнених впливів на окремі елементи системи.

Виховна система — це система самокерована і така, що саморозвивається. «Саморозвиток,— вважає Е. В. Бондаревська, — це здатність системи до подолання протиріч свого розвитку зусиллями самих учасників педагогічних процесів, здатність до самоврядування: постановки цілей, проектування нового стану системи виховання й етапів його досягнення, коректування освітньо-виховних процесів, об'єктивному аналізу їхнього ходу і результатів, висування нових перспектив і т. д.». Наукові і практичні працівники чітко усвідомлюють, що основні джерела і резерви розвитку й успішного функціонування виховної системи знаходяться усередині системи, а не за її межами. Не випадково в останні роки зріс інтерес педагогів до теорії і методики психолого-педагогічної діагностики, технологій індивідуальної і групової рефлексії, концепцій внутрішкільного менеджменту, результатів синергетичних досліджень, спрямованих на вивчення процесів самореалізації і саморозвитку в природних і соціальних системах.

Характеризуючи внутрішню будову виховної системи, учені висловлюють різні точки зору про склад компонентів системи. Це пояснюється складністю і поліструктурністю системного утворення, а також існуючим розходженням думок дослідників про те, які компоненти (елементи) системи варто вважати основними, найбільш важливими. Академік Л.І. Новікова і її колеги відносять до числа таких елементів:

- цілі, виражені у вихідній концепції;
- діяльність, що забезпечує досягнення цільових орієнтирів;
- суб'єкт діяльності, що її організовує й бере участь у ній;
- народжені в діяльності та спілкуванні відношення, що інтегрують суб'єкт у деяку спільність;
- середовище системи, освоєне суб'єктом;
- керування, що забезпечує інтеграцію компонентів у цілісну систему і розвиток цієї системи.

Виховна система нашої школи - це комплекс виховних цілей, спільність людей, спосіб життя учнівського колективу, всі аспекти якого підлягають одній меті, забезпечуючи у процесі свого функціонування досягнення заданого результату.

Виховною проблемою школи є - «Створення оптимальних психолого-педагогічних умов для самореалізації та індивідуального розвитку

особистості учня» з метою «Формування національно свідомої та виховання духовно-рольової, творчої, гармонійно-розвиненої особистості при збереженні та зміцненні здоров'я».

Місія школи: «Виховати освіченого, свідомого громадянина – патріота, носія мовного, духовного, культурного надбання народу, здатного до реалізації у соціумі».

Завдання:

- ✓ Розробити та запровадити в практику роботи концепцію та модель виховної системи школи.

- ✓ Створити сприятливі умови для збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку всіх суб'єктів освітнього простору.

- ✓ Підпорядкувати цілі, завдання, форми виховної роботи з учнями вихованню духовно багатосторонньої особистості, морально-фізично здорової, гармонійно розвиненої, гуманної, зі стійкими моральними переконаннями; свідомого громадянина України.

- ✓ Сформувати зміст виховного процесу та системи виховної роботи на основі впровадження етнонаціональних та загальнолюдських цінностей у всі сфери діяльності.

- ✓ Упроваджувати ідеї науки, передового педагогічного досвіду та інноваційні педагогічні технології в практичній діяльності закладу.

- ✓ Активізувати діяльність органів учнівського самоврядування через широке залучення ініціативних учнів, лідерів.

- ✓ Розробити модель компетентної особистості випускника.

Очікувані результати:

- Сформується високоінтелектуальна, компетентна особистість, представник нової генерації молоді, здатна до саморозвитку і самореалізації та проектування свого життя.

- Створиться виховний простір, сприятливий для розвитку і саморозвитку особистості, свідомого громадянина України.

- Зросте рівень навчальних досягнень учнів та їх загальної культури.

- Підвищиться інтерес до вирішення проблем виховання батьків, громадськості та інших інституцій.

Концепція:

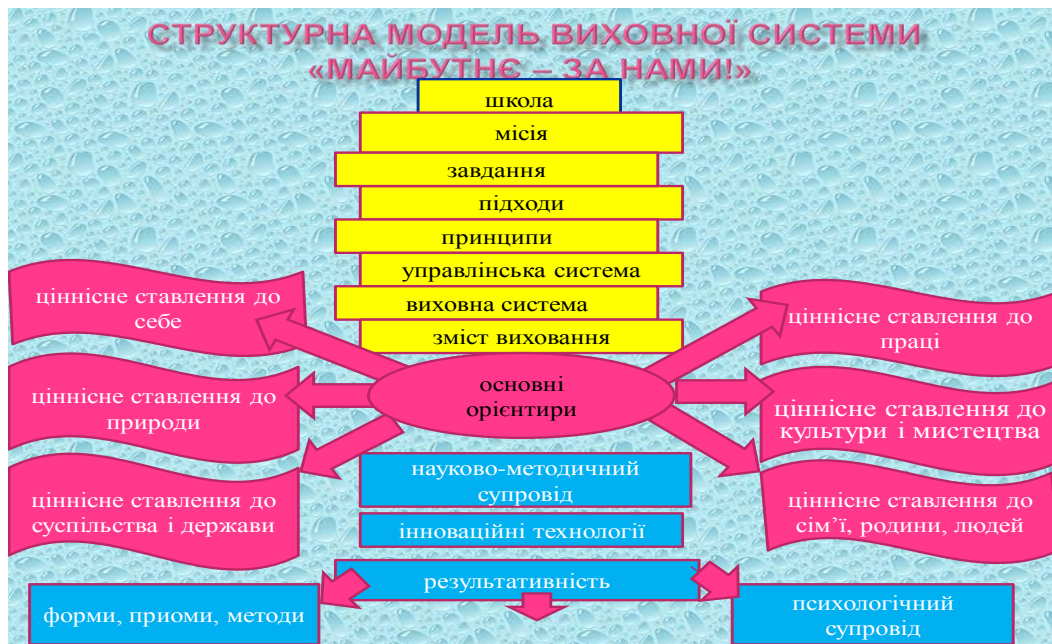
➤ Провідна ідея: формування привабливого іміджу навчального закладу, який забезпечить сприятливі умови для саморозвитку та розвитку творчого потенціалу учнів і вчителів, як основи формування нової генерації суспільства.

Модель виховної системи відображає два концептуальні підходи:

- ✓ системну модель процесу виховання;

- ✓ системно-рольову теорію становлення особистості учня.

На основі цих підходів і базується виховна система Первомайської ЗОШ І-ІІІ ступенів №5, пріоритетним напрямком якої є рух від виховання до самовиховання й саморозвитку особистості.

Виховання починається з родини, а отже, родина та школа є головними чинниками виховного процесу.

Підходи, на яких базується виховна система: системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, синергетичний.

Риси виховної системи: самокерована, відкрита, цілісна, цілеспрямована, ціннісно-орієнтована, соціальна.

Виховна система охоплює весь процес, інтегруючи навчальні заняття, позаурочне життя дітей, різноманітну діяльність відповідно до мети виховання; вплив соціально-естетичного, виховного середовища.

Пріоритетні принципи, на яких базується модель виховної системи школи: гуманізації, народності, зв'язку з життям, індивідуального підходу, системності, розвитку, об'єктивності, наступності і безперервності.

Управління виховною системою.

Управління виховною системою здійснюється на основі запровадження моделі державногромадського управління.

Планування та прийняття рішень як функція шкільного менеджменту передбачає розробку стратегічного плану інноваційного розвитку ЗНЗ й тактичного. Останній подано через модель річного плану роботи школи. Річний план відбиває організацію праці шкільного колективу, окреслює сфери контролю за виконанням прийнятих рішень і планів та аналіз взаємодії освітніх процесів щодо досягнення кінцевого результату. Він конкретизує реалізацію нормативно-правових документів щодо розвитку освіти з урахуванням місцевих умов, традицій виконавців.

Всі компоненти відповідають певним цілям і забезпечують у процесі свого функціонування досягнення результату.

Виховна система

Виховна робота (зміст, виховні технології, методи та форми) спрямовані на формування ціннісних ставлень (за «Основними орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»):

ціннісне ставлення до себе:

- Формування основ духовно-морального та фізичного розвитку особистості;
- Усвідомлення основних засад «Я – концепції» особистості;
- Сформованість основних засад «Я-концепції» особистості;
- Сформованість життєвих компетенцій, активної життєвої позиції («Здоров'я – найцінніший скарб», «Мої права та обов'язки», «Мама, тато і я – спортивна сім'я», «Знати, щоб жити!», «Хочеш бути щасливим – будь!»)

ціннісне ставлення до особистості до сім'ї, родини, людей

- Сформованість основ національних та загальнолюдських цінностей;
- Усвідомлення цінностей соціального спілкування;
- Засвоєння сімейних, родинних та суспільних цінностей;
- Сформованість соціально-комунікативних компетенцій («Гляди, не забудь - людиною будь!», «Як і чим випробовується дружба», «Собори наших душ», «Любов'ю дорожити вмійте», «Людське життя як найвища цінність»)

ціннісне ставлення до праці

- Сформованість понять та уявлень про важливість праці в житті людини;
- Сформованість потреби в праці;
- Сформованість поняття професійного самовизначення;
- Сформованість готовності до творчої праці («Допоможи книзі!», «Трудові традиції української родини», «Професії від А до Я», «Економність та господарність – ознака культури», «Ми – знаємо, ми – вміємо, ми – зможемо!»)

ціннісне ставлення до природи

- Сформованість понять та уявлень про довкілля;
- Усвідомлення себе як невід'ємної частини природи, взаємозалежності людини та природи, взаємозв'язок стану довкілля та здоров'я людей;
- Сформованість почуття особистої причетності до збереження природних багатств;
- Сформованість екологічної культури особистості («Знай, люби, бережи», «До природи – не носи шкоди», «Дзвони Чорнобиля», «Екологічна майстерня», «Ерудити природи»)

ціннісне ставлення до культури, мистецтва

- Сформованість естетичних почуттів, уявлень і знань про прекрасне в житті і мистецтві;
- Сформованість потреби у спілкуванні з мистецтвом як основи естетичного виховання і художнього сприйняття дійсності;
- Розуміння ролі мистецтва як основи морально-духовного розвитку особистості;
- Сформованість естетичної культури особистості, художньо-естетичних цінностей, створених світовою культурою, цінностей

інформаційної культури («Музична спадщина рідного краю », «Казкова феєрія», «Уроки шляхетності», «Музичний калейдоскоп»)

ціннісне ставлення до суспільства і держави

- Сформованість основних понять про народ, націю, суспільство, державу;
- Усвідомлення єдності власної долі з долею Батьківщини;
- Сформованість потреби у збереженні та примноженні духовного й матеріального багатства українського народу;
- Сформованість активної громадянської позиції та відповідальності за долю України («Пам'ятаймо героїв», «Козацькі розваги», «Конвенція ООН та Конституція України про права дітей», «Збережемо наш скарб – рідну мову», «Колосок пам'яті»).

Однією з умов успішної реалізації Програми є участь органів учнівського самоврядування в діяльності виховної системи школи. Оскільки, наш час потребує лідерів нової формації - людей компетентних, відповідальних, здатних мислити неординарно, тому у школі створено організацію учнівського самоврядування «Лідер». Дитяча організація «Лідер» – добровільна організація учнів навчального закладу, яка забезпечує право і надає можливість в межах Статуту здійснювати регулювання і управління справами, які належать до їхньої компетенції та в інтересах учнів навчального закладу.

Щороку учні школи ставлять перед собою ціль: пошук і підтримка учнівської молоді, чий особисті переконання спрямовані на активну участь у громадському житті, молоді, яка, має організаторські здібності, усвідомлює себе потенційним лідером, має бажання використовувати свою енергію та здібності заради інших.

У школі існує чіткий розподіл обов'язків щодо педагогічного керівництва дитячою організацією «Лідер», координатором якої є педагог-

організатор Люлька А.В., розроблена оптимальна структура, з урахуванням статуту УС, статуту та традицій школи. Також існує чітка робота у масштабах школи відповідно до нормативно – правової бази та іншої документації. Відбуваються учнівські конференції, загальні збори, засідання керівних органів. Функціонує система стимулювання.

Для молодших школярів у школі створено об'єднання «Веселка». До об'єднання входять учні 2-4 класів, які згуртовані у класи. У об'єднанні працюють класні керівники – наставники, саме вони є відповідальними за успішність та зайнятість учнів у позаурочний час.

Важливою умовою у створенні та забезпеченні системи виховної роботи в школі є організація сімейного виховання, співпраця з батьками, робота Ради школи, проведення педагогічного всеобучу для батьків «Ми і наші діти». Батьки школи активно залучаються до шкільного життя. Батьківська Рада школи, яка збирається один раз на чверть, намічає шляхи вирішення важливих завдань. На Батьківську Раду запрошуються фахівці з питань медицини, психології, правознавства.

Практикуються такі форми роботи з батьками, як диспути, семінари з актуальних питань, тренінги, анкетування. В школі працює "Скринька довіри", куди батьки та учні можуть написати листи з побажаннями, зауваженнями. Батьківські збори проходять в класах один раз на чверть. Батьки почесні гості на святах, концертах, змаганнях.

Виходячи з необхідності визнання пріоритетності потреб дітей, в основу роботи школи покладено принципи психологічно-педагогічного вивчення особистості кожного учня, зокрема, діагностики психологічних процесів і психічного стану учня; дослідження і корекції соціального статусу дитини; вивчення особистості школяра та його розвитку.

Науково - методичний супровід

Реалізація концептуальних положень «Основних орієнтирів виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» здійснюється через використання таких інноваційних виховних технологій: ігрових технологій (Д. Ельконін, В Коваленко), технології групових творчих справ (К.Бабанов), технології створення ситуацій успіху (А. Белкін), методу проектів (К.Баханов), технологія розвитку творчої особистості (Г.Альтшуллера), інтерактивних технологій (О.Помету, Л.Пироженко); форм, методів, прийомів виховання : масових, групових, індивідуальних; традиційних, не традиційних.

У школі проходять наукові семінари, круглі столи, педради, науково – практичні конференції, засідання творчих груп, засідання МО класних керівників. Постійно діють психолого – педагогічний семінар, дискусійний клуб.

Результативність виховної роботи

Школа домоглася певних результатів у своїй діяльності це насамперед участь у міських та обласних олімпіадах, турнірах, конкурсах, фестивалях, виставках, спортивних змаганнях з різних видів спорту.

Підсумовуючи, слід відмітити, що вся виховна робота спрямована на кінцевий результат — формування моделі компетентної особистості випускника, оскільки реалії сьогодення висувають нагальну потребу у формуванні національно свідомого громадянина, патріота, здатного забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі, особистості, яка своєю діяльною любов'ю до Батьківщини прагне досягти найвищих результатів у саморозвитку, у творчому зростанні.

Література

1. Бех І., Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Шкільний світ. – 2007.
2. Виховна система школи. Концептуальна модель // Шкільний світ.- 2007. – №37. – с.2-14.
3. Єрмаков І.Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 224 с.
4. Караковский В.А. Воспитательная система школы: педагогические идеи и опыт формирования. – М., 1992.
5. Караковский В.А., Новикова Л.И. Теория и практика школьных воспитательных систем. – М.: Новая школа, 1996.
6. Келембет Л.І. Регіональний аспект формування освітнього середовища // Сільська школа: реалії та перспективи: Збірник матеріалів. Випуск 4, - 6 - 19
7. Келембет Л.І., Фляк О.О. Регіональний науково-методичний проект "Моделі виховних систем ЗНЗ" // Сільська школа: реалії та перспективи: Збірник матеріалів. Випуск 6, - 44-50
8. Кулешова И.В., Григорьев Д.В., Степанов П.В. Воспитательная система школы: от А до Я. –М.: Просвещение, 2007.
9. «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України».
10. Мистецтво життєтворчості особистості. Наук.-метод, посібник: у 2 ч. / Ред. рада: В.М. Доній (голова), Г.М. Несен (заст. голови), М.В. Сохань, І.Г. Єрмаков (керівники авт. колективу) та ін. - К.: ІЗМН, 1997. - ч. 2: Життєтворчий потенціал нової школи. - 936 с.
11. Практична педагогіка виховання. Посібник з теорії виховання за ред. Красовицького М.Ю. Упор. Іванюк Г.І. – Київ-Івано-Франківськ: «Плай», 2000.
12. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М., 1996.
13. Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології: навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, слухачів ІПО. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2002. – 128 с. – (Серія «Управління школою»).

Вплив педагогічно-інноваційних технологій на формування креативної особистості

Ковтун Н. В., заступник директора з навчально-виховної роботи КЗО
Майської СЗШ Синельниківського району Дніпропетровської області

«Якщо вчитель має тільки любов до справи, він буде добрим учителем. Якщо вчитель відчуває тільки любов до учня, як батько, мати, він буде кращим за того вчителя, який прочитав усі книжки, але не відчуває любові ні до справи, ні до учня. Якщо учитель поєднує в собі любов до справи і до учнів, він – досконалий учитель.»
Л. Толстой

"Освіта ХХІ століття, - це освіта для людини. Її стрижень - розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості яка здатна до самоосвіти і саморозвитку вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни"

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні, коли проходять глибинні державотворчі процеси, що охоплюють соціальну та економічну сферу, відбувається пошук нових засобів і методів формування креативної особистості дитини, творця нового суспільства, здатного до самостійної поведінки і дії, саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення. Це актуальне завдання вирішується педагогами завдяки використанню нових педагогічних технологій у своїй діяльності. [1 ст.5]

Вчитель інноваційної орієнтації – це особистість, здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію соціальних змін і є найбільш перспективним соціальним типом педагога. Як учитель-дослідник, він спрямований на науково-обґрунтовану організацію навчально-виховного процесу з прогностичним спрямуванням, має адекватні ціннісні орієнтації, гнучке професійне мислення, розвинуту професійну самосвідомість, готовність до сприйняття нової інформації, високий рівень самоактуалізації, володіє мистецтвом рефлексії.

Інноваційна педагогічна діяльність як особливий вид творчої діяльності спрямована на оновлення системи освіти. Вона є результатом активності людини не стільки у пристосуванні до зовнішнього середовища, скільки у зміні його відповідно до особистих і суспільних потреб та інтересів.

Динаміка сучасного розвитку цивілізації, прогнозування його перспектив приводять до висновків, що освітня система, навчальний заклад, педагогічний колектив, педагог, які ігнорують у своїй діяльності інноваційний чинник, не лише відставатимуть від суспільних процесів, тенденцій, а й спричинятимуть формування особистості, покоління,

заздалегідь запрограмованих на аутсайдерські (останні) інтелектуальні, духовні, соціальні позиції. Педагог із застарілими знаннями, байдужий до пізнання й використання у своїй діяльності нового, формуватиме подібні комплекси й у своїх вихованців, з яких мало хто зможе стати успішною особистістю. З розвитком цивілізації, тобто продукуванням нових знань, створенням нових технологій, систем комунікацій, ускладненням соціальних зв'язків, постійно оновлюються вимоги до якості освіти, одним із найважливіших засобів забезпечення якої є інноваційність освітнього пошуку. Інноваційність необхідно розглядати не тільки як налаштованість на сприйняття, продукування і застосування нового, а насамперед як відкритість та демократичність освітньої системи. Стосовно особистісного чинника педагогічної діяльності це означає:

- відкритість вихователя до діалогічної взаємодії з вихованцями, яка передбачає рівність психологічних позицій обох сторін;
- відкритість культурі й суспільству, яка виявляється у прагненні педагога змінити дійсність, дослідити проблеми та обрати оптимальні способи їх розв'язання;
- відкритість свого «Я», власного внутрішнього світу, тобто організація такого педагогічного середовища, яке сприяло б формуванню і розвитку образу «Я».

Інноваційність як принцип педагогіки забезпечує умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку та досягнення власної і суспільної мети.

Інноваційний розвиток посилює зв'язок педагогічної науки та освітньої практики, завдяки чому результат «чистої науки», отриманий вченими у вільному, нічим не обмеженому творчому пошуку, знаходить своє практичне застосування.

Під педагогічними інноваційними технологіями розуміється якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка приносить суттєві зміни у результат педагогічного процесу. Важливою проблемою педагогічної технології є забезпечення цілісного педагогічного впливу, зорієнтованого не на окремі якості особистості, а на структуру особистості в цілому.

Впровадження педагогічних технологій неможливе без відстеження якості освіти за допомогою моніторингу, мета якого – отримати інформацію про ефективність і якість навчально-виховного процесу, покращення його організації.

Інтерактивні технології(авт. О.Пометун, Л. Пироженко), ідея якої полягає в тому, що процес пізнання відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Залежно від мети уроку, форм організації навчальної діяльності використовуються інтерактивні технології кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань.

Технологічний концепт проектних технологій(авт. Баханов К., Гузєєв В., Єрмаков І., Пехота О.) орієнтує на дієвий спосіб здобуття нових знань у контексті конкретної ситуації та їх використання на практиці. Метод проектів як технологія у сучасних умовах трансформувалася у проектну систему організації навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань проектів.

Інформаційні технології навчання надають доступ учням до нетрадиційних джерел інформації. Створюють можливості для творчої діяльності, формування професійних навичок. Можливість реалізувати нові форми та методи навчання.

***Щоб виховати креативну особистість,
треба вчителю навчитися працювати творчо,
на засадах партнерства та нових підходів.***

Тому ми розробили та втілили в життя проект: «Партнерство школи, батьків та громадськості в умовах соціально-педагогічного комплексу»

Викладання є мистецтво, а не ремесло-у цьому суть учительської справи. Випробувати десять методів і обрати свій, переглянути десять підручників і не дотримуватися жодного беззастережно-ось єдино можливий шлях живого викладання. Завжди бути у пошуках, удосконалюватися-це єдино можливий курс учительської праці.

Василь Сухомлинський

Отже, інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем. Її результат визначають структурні та змістові зміни в роботі закладу, освітньої системи, а за певних умов — створення якісно нової педагогічної практики — авторського закладу чи радикального реформування усієї освітньої системи.

Література

1. Авер'янова Н. Інформаційний простір в системі освіти // Рідна школа. — 2001. — №2. — С.33.
2. Кривошеев А. О. Розробка та використання комп'ютерних навчальних програм / А. О. Кривошеев // Інформаційні технології. 1996. № 2.
3. Ломаковська А. В. Інформаційно-комунікаційні технології — нова якість навчання та послуг: Практико зорієнтоване дослідження / А. В. Ломаковська, Г. О. Проценко. — К.: Інком. — 2006. — 70 с.
4. Інновації на уроках. Методична пам'ятка вчителя //.— 2004. — № 20. — С.13-19.

Мотивация к занятиям физической культурой как основа личностного образования

Колесниченко Ж. А., учитель физической культуры Харьковского гуманитарного университета «Народная украинская академия», специализированная экономико-правовая школа

Если человек в физической культуре и спорте
Стремится к чему-то всем сердцем,
Он обязательно добьется того, чего захочет,
Даже если это кажется невозможным...
Брюс Ли

Интерес к физической культуре - это интегральный результат сложных процессов мотивационной сферы школьников. Проявляет или не проявляет учащийся интерес к занятиям физической культурой - это зависит от многих переменных в его мотивации. К таким переменным относятся:

- смысл занятий физическими упражнениями и выполнения гигиенических требований для конкретного ученика;
- мотивы занятий;
- его умение ставить и реализовывать цели;
- эмоциональность упражнений.

Интерес определяют также условия занятий физической культурой, характер взаимоотношений учащегося с учителем, с товарищами по классу в процессе этих занятий; отношение к занятиям физической культурой у родителей, учителей других предметов, классных руководителей [11, 132].

Смысл занятий физической культурой и спортом тесно связан с личностным значением таких занятий для каждого ученика. На основе смысла учащийся выбирает мотивы занятий: учебно-познавательные, процессуальные (нравится заниматься), результативные, отчетливые, социально-значимые мотивы (быть здоровым, готовым к труду, к взрослой жизни) или мотивы избегания неприятностей [9, 132]. В процессе реализации выбранных мотивов школьник ставит цели - промежуточные результаты на пути их реализации. Весь процесс занятий сопровождается эмоциями - психическими состояниями, вызванными выполнением упражнений, объяснением, показом их, инвентарём, оборудованием, условиями, характером взаимоотношений между учащимися; между учителем и учащимися. Эмоции возникают также при осознании школьником характера мотивов, целей и субъективной возможности их реализации [10, 40].

Мотивационная сфера учащихся очень сложна и многогранна.

Однако мотивация занятий физической культурой воспитывалась и воспитывается всегда, на любом уроке, но эффект в становлении интереса получается всё-таки незначительный: лишь единицы из сотен школьников занимаются физической культурой самостоятельно. Почему же так происходит?

Дело в том, что мотивация по отношению к школьнику есть внутренняя и внешняя. Интерес возникает только на основе внутренней мотивации. Именно она позволяет, как это ни парадоксально, переносить большие физические и нервно-эмоциональные напряжения с интересом, по желанию самого школьника. У него возникает так называемое в зарубежной психологии "ощущение потока". В этом случае учащийся выполняет задания и упражнения увлечённо, как бы подталкиваемый силой какого-то невидимого потока. Так чувствуют и ведут себя, очень часто, первоклассники в эмоциональных и сюжетных играх. К таким играм у них есть естественная, врождённая внутренняя мотивация.

Однако, в связи с социально-педагогическими задачами, факторами и условиями, а так же в связи с развитием личности самого школьника для формирования и развития интереса к физической культуре одновременной и, безусловно, необходимой становится - внешняя мотивация в виде различных средств, методов, требований, нормативов, соревнований, методических приёмов и т.д. При этом внутренняя мотивация возникает лишь тогда, когда внешняя мотивация (задания, упражнения, нормативы, требования и т.п.) соответствует возможностям ребёнка, когда он испытывает удовлетворение от процесса занятий и когда у него возникает вдохновение при выполнении этих внешних требований [4, 312].

К сожалению, на практике это соблюдается далеко не всегда. Так, например, норматив на «12» баллов соответствует возможностям лишь немногих детей. При этом внутренняя мотивация не возникает не только у физически слабых, но и у физически сильных учеников, для которых этот двенадцати балльный норматив слишком лёгкий. Если у слабых возникают эмоции - тревожности, неуверенности в себе; то у сильных - эмоции скуки и равнодушия. Вдохновение, "ощущение потока" не возникает ни у тех, ни у других. В результате интерес к занятиям не только не формируется, но и "гасится". В более благоприятных условиях находится лишь незначительное количество средних по подготовленности учащихся, так как внутренняя мотивация формируется только тогда, когда "надо" - соответствует "могу" [6, 59].

Педагоги-новаторы уже давно настаивают на оценках по сдвигам в результатах, а не по абсолютным показателям учащихся. И нам нужно идти по этому гуманистическому пути. Пусть представители других школьных предметов думают, сомневаются. Но для нас, педагогов физического воспитания, причин для сомнений быть не может. Ведь физическая культура - самый гуманитарный предмет. Для нас важен не результат сам по себе, а процесс систематических занятий - ради достижения прогрессирующего, доступного, индивидуального результата. Это важно учитывать особенно при воспитании результативных мотивов [3, 58].

Воспитывая отчётливые мотивы, при существующей системе оценивания, следует, как можно шире использовать для становления внутренней мотивации так называемый - приём отсроченной отметки. Педагог старательному ученику может сразу отметку (оценку в баллах) не

поставить, а просто одобрить его (вдохновить) оценочным суждением, то есть дать возможность школьнику достичь желаемого для него результата.

К сожалению, у значительной части учителей существует мнение, что чем сильнее замотивирован школьник отметкой, тем лучше. Но ведь и в этом случае действует тот же механизм подавления интереса внешней мотивацией, когда она при завышенных или заниженных требованиях не способствует становлению внутренней отметочной мотивации. И такому отрицательному воздействию отметочным мотивом в настоящее время подвергается опять же значительное количество учащихся (все сильные и все слабые) [5, 179].

Педагог должен тонко ощущать грань между внутренней и внешней мотивацией и при воспитании мотивов благополучия: стремления получить похвалу, одобрение учителя, родителей, товарищей по классу. Одобрение и похвала должны применяться также очень осторожно. Американский психолог Эдвард Деци первым экспериментально показал такой парадоксальный психологический механизм. Детям экспериментальных групп - платили деньги за занятия, которые первоначально интересовали их сами по себе. Оказалось, что эти дети теряли интерес к занятиям значительно быстрее, чем испытуемые - которым ничего не платили. Данный феномен был назван "понижающим эффектом внешней мотивации" [2, 170].

Как же определить, каким является тот или иной мотив: внешним или внутренним? Оказывается, очень просто. Если школьнику предоставляется свобода действий, и он бросает занятие, то это значит, что оно мотивировалось внешним мотивом. При воспитании процессуальных мотивов, безусловно, необходимо создавать максимально удовлетворяющие школьников условия занятий физической культурой (разнообразный инвентарь, оборудование, температурные, эстетические, гигиенические условия и т.д.). И в то же время воспитанников нужно готовить к жизни, к реальным условиям и возможностям, имеющимся в нашем обществе для занятий физической культурой. А эти условия у нас крайне неблагоприятные (мизерное количество бассейнов, спортзалов, крытых сооружений и т.д.). Поэтому школьников необходимо приучать заниматься на открытом воздухе. Однако чрезмерное ужесточение, усложнение условий занятий недопустимо с точки зрения формирования внутренней мотивации. Следование же на поводу прихотей школьников нецелесообразно ввиду бесперспективности таких интересов и привычек в дальнейшем, в жизни. Ведь школа должна готовить своих питомцев прежде всего, к реальной жизни. Поэтому и здесь нужна "золотая середина": "надо" должно соответствовать "могу" [8, 195].

Можно задать вопрос: нужна ли тогда вообще внешняя мотивация при формировании интереса к физической культуре? Ответ должен быть уверенным: да, она необходима. Любая деятельность, как и жизнь человека вообще, не может состоять только из одних успехов или только из одних неудач, только из сплошных радостей или только из одних огорчений. Всё должно быть сбалансировано [1, 318]. Мотивация занятий физической культурой должна иметь многоуровневый характер: от далёких перспектив в

физическом совершенствовании - до ближайших целей, задач, мотивов, доступных для реализации в данный момент и период. Ведь именно удовлетворение процессом занятий и вдохновение успехом вызывают внутренние мотивы (интерес к занятиям). Если таковых не будет, внешние мотивы не будут школьником выбраны, то есть при первой же возможности они будут им отвергнуты [7, 17].

Подводя итог всему выше изложенному, можно сделать такое заключение: воспитание внешней мотивацией, исходящей от учителя, только тогда достигает цели формирования крупниц интереса, когда требования его соответствуют индивидуальным возможностям ученика, то есть являются для него оптимальными (не очень трудными и не очень лёгкими). Только в этом случае включается механизм внутренней мотивации, определяющий интерес к занятиям физической культурой.

Литература

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М.: Академический Проект; Екатеринбург: деловая книга, 2000. - 624 с.
2. Анохина Т. С. Педагогическая поддержка как реальность современного образования. - СПб.: Нева, 2003, № 8, с. 66-79.
3. Бальсевич В.К., Лубышева Л.И., Прогонюк Л.Н. и др. Новые векторы модернизации систем массового физического воспитания детей и подростков в общеобразовательной школе // Теория и практика физической культуры, 2003, № 4, с. 56-59.
4. Безверхняя Г.В. Возрастная динамика мотивационных приоритетов школьников к занятиям физической культурой и спортом. - М.: Логос, 2004. - 320 с.
5. Гогунев Е.Н., Мартьянов Б.И. Психология физического воспитания и спорта: Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. — М.; Издательский центр «Академия», 2002. - 288 с.
6. Загвязинский В.И. Физическая культура в отечественном образовании // Теория и практика физической культуры, 2005, № 8, с. 59-61.
7. Кабанов Ю.М. Критические периоды развития статического и динамического равновесия у школьников 1-11-х классов // Теория и практика физической культуры.-1996, № 1, с.17-18
8. Круцевич Т.Ю. Концептуальные предпосылки совершенствования системы физического воспитания молодежи. — М.: Дело, 2004. - 238 с.
9. Кульневич С.В., Бондаревская Е.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания. - М.-Ростов-на-Дону, 2003. - 156 с.
10. Манукян С.П. О взаимоотношении понятий «стимул» и «мотив». - М.: ОМЕГА-Л, 2004, № 1, с.37-48.
11. Шуткин С.Н. Педагогические условия воспитания основ самоорганизации личности на уроке физкультуры. -Липецк: ЛГУ, 2003. —15 с.

Сучасні виховні моделі впровадження «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»

Комишанченко В. В., заступник директора з виховної роботи Зміївського ліцею №1 Зміївської районної ради Харківської області імені двічі Героя Радянського Союзу З.К.Слюсаренка

Виховання підростаючого покоління є стратегічним завданням кожного суспільства. Зміни у суспільному, економічному житті суспільства ведуть до суттєвих змін духовного життя, зокрема і системи виховання. Нові гасла, ідеї та перспективи вносять корективи у загальноприйняті канони поведінки, форми свідомості людей. Нерідко ці процеси проходять болісно, зі зміною ідеалів і цінностей. Прийняття нового потребує певного часу і зусиль, спрямованих на створення нових парадигм виховання, поєднаних новими концептуальними основами та технологіями впровадження у реальний виховний процес сучасного закладу освіти. Ефективність цього процесу залежить від організації виховної системи навчального закладу.

Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 "Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України" визначено стратегію та тактику виховної діяльності, передбачено впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій, створення власної виховної системи, стратегічною метою якої є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал.

Нагальним питанням сьогодні є створення дієвого механізму реалізації виховного впливу на особистість учня.

Виховна система школи – спосіб організації життєдіяльності та виховання всіх членів шкільного співтовариства, сукупність взаємодіючих компонентів, що і сприяє розвитку особистості та колективу. У центрі виховного процесу є особистість – її нахили, здібності, потреби, інтереси, соціальний досвід, самосвідомість, характер.

Але головний критерій ефективності розвитку гуманної виховної системи — розвиток особистості дитини.

Особливості виховної роботи в ліцеї визначаються своєрідним соціальним складом населення мікрорайону, умовами її існування, потреб громади, батьків та учнів, які аналізуються під час щорічного анкетування та опитування всіх учасників навчально-виховного процесу.

Система виховної діяльності в ліцеї – це психолого-соціальне утворення, яке має наступну структуру та складається із взаємопов'язаних компонентів. Її цілісність забезпечується послідовною педагогічною діяльністю та спілкуванням, спрямованими на досягнення виховної мети в системі та її підструктурах.

В ліцеї створена структурно-функціональна модель управління навчально - виховним процесом.

Вищим колегіальним органом самоврядування в ліцеї є конференція (збори) учасників навчально-виховного процесу. У період між конференцією (зборами) діє рада ліцею, педагогічна рада та методична рада.

Така модель управління забезпечує поєднання державних і громадських чинників в управлінні ліцеєм в інтересах учня, суспільства і держави та забезпечує виконання основної місії виховного процесу.

Виховна ситема ліцею включає:

- кординаційно-груповий компонент (педагоги, учні, батьки, дорослі, які беруть участь у діяльності ліцею);
- ціннісно-орієнтаційний компонент (цілі, цінності, принципи діяльності, перспективи);
- функціонально-діяльнісний компонент (форми і методи роботи, спілкування, функції, керування);
- комунікативний компонент (відносини, внутрішні і зовнішні зв'язки);
- діагностико-результативний компонент (критерії ефективності, оцінка й аналіз функціонування).

Другий компонент – ціннісно-орієнтаційний компонент включає в себе тему, завдання і принципи виховання.

Виховна тема ліцею «Соціалізація учнівської молоді в умовах реформування та гуманізації освіти».

Завдання виховної діяльності:

- створення умов для творчого розвитку природних обдарувань дитини, залучення учнів до різноманітної діяльності щодо інтересів, допомогти знайти кожному справу до душі;
- сприяти розвитку особистості дитини, формувати її інтелектуальний та моральний потенціали;
- формувати особистість патріота України, гідного громадянина, який усвідомлює свою приналежність до сучасної цивілізації;
- виховувати свідоме ставлення до навчання, розвивати пізнавальну активність та культуру розумової праці;
- забезпечувати високу художньо-естетичну культуру, повноцінний фізичний розвиток учнів, охорону та зміцнювати здоров'я;
- формувати екологічну культуру учнів, гармонію її відносин з природою;
- посилити увагу до питань морально-етичного виховання, створення системи успішної профілактики відхилень у поведінці учнів;
- підпорядкування змісту, форм і методів роботи визнанню особистості дитини як найвищої соціальної цінності;
- використання можливостей позашкільних навчально-виховних закладів для організації позакласної та позашкільної виховної роботи.

Для виконання поставлених завдань та планів їх реалізації враховуємо принципи виховання.

Третій компонент – функціонально-діяльнісний компонент містить у собі:

1. Сукупність педагогічних технологій, які застосовуються у навчально-виховному процесі.

2. Виховні функції.

3. Керування і самоврядування виховної системи.

Цей компонент виконує роль головного чинника, який забезпечує впорядкованість і цілісність виховної системи.

Четвертий компонент – комунікативний складається з таких елементів:

1. Відносини в суспільстві дітей і дорослих.

2. Внутрішні і зовнішні зв'язки виховної системи.

Формування внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування та розвитку колективу ліцею та його членів нерозривно пов'язане з визначенням місця і ролі класу у виховному процесі ліцею. Комунікативний компонент показує, наскільки швидко розвиваються міжособистісні стосунки, формуються індивідуальні і групові ціннісні орієнтації.

П'ятий компонент – діагностико-результативний включає в себе:

1. Критерії, показники і результативність виховної роботи.

2. Форми, методи і прийоми вивчення, аналізу й оцінки функціонування виховної системи.

Результатами дієвості виховної системи ліцею:

- формування духовної, високоморальної, життєво компетентної особистості, гідного громадянина України, професіонала, сім'янина;
- підвищення рівня вихованості й загальної культури ліцеїста;
- змінилося ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави, природного й соціального довкілля та до самої себе;
- підвищення інтересу батьківської громади, представників органів державної влади, громадських і благодійних організацій до виховання дітей та учнівської молоді;
- розширення послуг на базі ліцею та використання ресурсів ліцею в інтересах мешканців міста;
- підвищення активності та результативності участі ліцеїстів у конкурсах, турнірах, змаганнях різного напрямку;
- підвищення іміджу Зміївського ліцею № 1 ім.З.К.Слюсаренка;
- діюча модель випускника ліцею та сформовані ключові компетентності, якими повинен він володіти.

Толерантность как инновация в формировании ценностных ориентиров подростков в современной школе

Корытников В. В., учитель истории Коммунального заведения «Харьковский санаторный УВК № 1» Харьковского областного сонета

Результаты и эффективность воспитания в условиях социального обновления общества определяются не столько тем, как оно обеспечивает усвоение и воспроизводство человеком культурных ценностей и социального

опыта, сколько успешной подготовкой подростков к гражданской активности и к самостоятельной творческой деятельности. Важнейший результат воспитания - готовность и способность к самовоспитанию, умение решать жизненные проблемы на основе полученных в школе знаний. Современное воспитание направлено на формирование у личности, с одной стороны, нравственно-мировоззренческой устойчивости, а с другой - гибкости. В быстро меняющемся мире человек может жить и эффективно функционировать, обладая высокой психологической гибкостью, однако не означающей потери внутреннего стержня – четких нравственных ориентаций, мировоззрения.

В настоящее время исследовательский интерес к изучению феномена толерантности все чаще рассматривается в педагогическом аспекте. Известно, что толерантность при организации учебного процесса способствует усвоению противоречивости функционирования общества, помогает в спорных ситуациях выбрать оптимальные формы социального поведения. Востребованность современного украинского общества в воспитании толерантности связано с формированием мировоззрения мультикультурализма наравне с повышением национального самосознания. Решение данной задачи обеспечит социальный порядок и национальную безопасность страны, что в целом приведет к консолидации украинского общества и укреплению государства.

Целью данной статьи служит социально-педагогическое обоснование толерантности как инновационного подхода к формированию ценностных ориентаций подростков. Структура среднего образования предполагает три взаимосвязанных задачи формирования толерантности: 1) создание системы этико-правовых знаний и духовно-нравственных ценностей, объективно отражающих действительность; 2) целенаправленная разработка комплекса педагогических условий для того, чтобы у школьников возникало социально полезное эмоциональное отношение к жизни; 3) формирование у учащихся навыков толерантного поведения, позитивного опыта реализации своих прав и выполнения обязанностей, опыта общения со взрослыми и сверстниками на гуманистической и демократической основах, опыта бесконфликтного общения.

Современные интенсивные глобализационные процессы ярко показали основательность и актуальность философской теории «диалога культур», разработанной М.М.Бахтиным и его последователем В.С.Библером. Парадигма диалога культур М.М.Бахтина — В.С.Библера позволяет воспитывать подростков, с одной стороны, на основе национальных традиций и смыслов, с другой, в духе толерантности и терпимости к инокультурным ценностям. «Культура нововременного мышления – это культура «втягивания» всех прошлых и будущих культур в единую цивилизационную лестницу» [1, 8]. Возможности «диалога культур» позволяют выявлять и сравнивать многообразные отношения между представителями разных культур, этносов, религий, основываясь на осознании исторических предпосылок данных различий, а значит научиться

признавать мирные формы сосуществования через умение вести диалог и уважение основных прав и свобод личности.

С социологической точки зрения толерантность рассматривается как форма активного взаимодействия с миром, выражающаяся в терпимом отношении к чужим мнениям, взглядам, поступкам. Толерантный человек обладает развитой способностью к пониманию социокультурного и политического аспектов его деятельности в мультикультурном обществе, к восприятию, анализу и оценке разнообразной или противоречивой информации, к политкорректной гражданской позиции в случае конфликтных ситуаций.

С позиции психологии толерантность связана с преодолением личного проблемного отношения к другим, необходимостью нивелирования отрицательных импульсов, отказа от негативных мыслей и эмоций при взаимодействии с чужими. «Толерантность - это всегда процесс, а не совокупность знаний или алгоритмов поведения в мультикультурном обществе» [2].

С педагогической точки зрения толерантность следует рассматривать как особенность сознания или личностная черта, не присущая человеку изначально и которая может никогда не появиться. Поэтому она должна быть специально воспитана, сформирована. Воспитание толерантности предусматривает отказ от социальных предубеждений, негативных социальных стереотипов в пользу объективного отношения к любому человеку вне зависимости от его индивидуальных особенностей. Основными компонентами понятия толерантность являются активная нравственная позиция и психологическая готовность к терпимости [3]. Формирование позитивного взаимодействия с людьми иных культур, взглядов, позиций, ориентаций является одной из задач среднего образования.

Сформировать навык толерантного поведения всегда сложнее, чем предоставить готовые образцы поведения в определенных ситуациях. Для этого требуется большое педагогическое мастерство. Признавая толерантность как наиболее эффективное средство предупреждения нетерпимости и необходимое условие мира и социально-экономического развития всех народов, авторы «Декларации ООН о принципах толерантности» придают особое значение принципам воспитания толерантности, чему полностью посвящена её четвёртая статья: «необходимо содействовать разработке методики преподавания терпимости на систематической и рациональной основе, вскрывая культурные, социальные, экономические, политические и религиозные источники нетерпимости, выступающие в качестве главных причин насилия и отчуждения» [4]. Согласно декларации, содержание образовательной программы по толерантности должно:

- 1) способствовать улучшению взаимопонимания, укреплению солидарности и терпимости в отношениях как между отдельными людьми, так и между этническими, социальными, культурными, религиозными и языковыми группами, а также нациями;

2) быть направлено на противодействие влиянию, вызывающему чувство страха и отчуждения по отношению к другим;

3) способствовать формированию у молодежи навыков независимого мышления, критического осмысления и выработки суждений, основанных на моральных ценностях;

4) обучать людей тому, в чем заключаются их общие права и свободы, дабы обеспечить осуществление этих прав и поощрение стремления к защите прав других [4].

Генеральный директор ЮНЕСКО Федерико Майор, обращаясь ко всем людям, ответственным за образование, отчетливо обозначил основные принципы обучения и воспитания подрастающих поколений в духе терпимости. Среди них следующие:

- воспитание в духе открытости и понимания других народов, многообразия их культур и истории;

- обучение пониманию необходимости отказа от насилия, использованию мирных средств для разрешения разногласий и конфликтов;

- привлечение идей альтруизма и уважения к другим, солидарности и сопричастности, базирующихся на сознании и приятии собственной самобытности и способности к восприятию множественности человеческого существования в различных культурных социальных контекстах [3].

Итак, под воспитанием толерантности в первую очередь понимается формирование таких социально-психологических качеств личности, как уважение и понимание различных культур, умение общаться с незнакомыми людьми, строить конструктивные отношения с непохожими индивидами. В итоге у ученика должно быть сформировано понимание мультикультурной специфики современного общества, представление о практиках межкультурных взаимодействий (вербальных и невербальных, коммуникативных и поведенческих) при сохранении собственного стиля общения и поведения. Формирование толерантного поведения в учебном процессе напрямую зависит от атмосферы в школе, от уровня демократичности и уважительности отношений между учителями и учениками, от ценностей, которые определяют отношения детей друг с другом.

Генеральная ассамблея ООН призывает уделять особое внимание вопросам повышения уровня педагогической подготовки, учебных планов, содержания воспитательных мероприятий, совершенствования других учебных материалов, включая новые образовательные технологии. Результатом внедрения такого рода педагогических инноваций послужит воспитанию «чутких и ответственных граждан, открытых восприятию других культур, способных ценить свободу, уважать человеческое достоинство и индивидуальность, предупреждать конфликты или разрешать их ненасильственными средствами» [4].

Важнейшим условием работы с подростками в этом направлении является выход на качественно иной уровень отношений учитель-ученик, что невозможно без изменения менталитета учителя, отказа от подавляющего,

миссионерского стиля отношений с учащимися. Для решения проблемы недостаточно вооружить каждого учителя пониманием всеобщности и межпредметности процесса обучения искусству коммуникации, который присутствует на каждом уроке, на каждом внеклассном занятии. Необходимо обеспечить его методами и техниками, которые позволят формировать чувства и навыки поведения, основанные на соединении знаний и чувственного опыта проживания конкретных ситуаций [5].

В традиционном подходе к формированию ценностных ориентаций школьник рассматривается как пассивный приемник ценностей, отсюда и манипуляторская лексика педагогического языка. Говорится о необходимости сформировать нравственную личность, снабдить жизненными ориентирами, привить позитивную реакцию на "хорошие" ценности и негативную - на "плохие". Такой тип ценностного обучения в мировой педагогике называют стереотипизацией, т.е. выработкой стереотипного мышления и поведения, реагирующего на определенные шаблоны или знаки. Старые педагогические нормы держались на страхе, поддерживались репрессивной системой, были действенны в отгороженном от всего мира пространстве. Они задавали шаблонное мышление и поведение, которые годились для замкнутого и относительно стабильного мира, но оказались беспомощными перед лицом нынешних резких социокультурных сдвигов [6].

Творческое использование принципа толерантности в процессе обучения становится залогом эффективности образования, с одной стороны, а также создает благоприятные условия для дальнейшего распространения толерантности в другие сферы социальных отношений [3]. Толерантность учебно-воспитательного процесса предусматривает стимулирование уважительных отношений, обеспечение высокого уровня активности и самостоятельности, мотивирование к терпимому поведению.

В таком случае, для оценки познавательных и личностных достижений школьников необходимо учитывать эмоциональный настрой, удовлетворенность учебой и самооценку учащихся, а также уровень толерантности в педагогическом и классном коллективе. Толерантность как инновационный педагогический подход целесообразно применять для проверки эффективности воспитательной работы по формированию ключевых компетентностей личности.

Литература

1. Библер В.С. Диалог культур и школа XXI века / В.С. Библер // Школа диалога культур: идеи, опыт, проблемы. – Под ред. В.С. Библиера. – Кемерово: АЛЕФ. – 1993. – 416 с.
2. Маховская О. Какие модели межнационального взаимодействия мы можем предложить нашим детям? / О. Маховская [Электронный ресурс]. – Журнал российской коммуникативной ассоциации. – Режим доступа: http://www.russcomm.ru/rca_biblio/m/makhovskaya.shtml

3. Клепикова М.А. Все мы – разные, все мы – равные! / М.А. Клепикова. – Методическое пособие в помощь работникам библиотек по теме «Толерантность» / под ред. Л.Г. Волковой, Т.Ф. Вдовиной. – Копейск: МУ «ЦБС». – 2007. – 68 с.

4. Декларация принципов толерантности, принятая на 28-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН 16 ноября 1995 г. – [Электронный ресурс]. – Declaration of Principles on Tolerance (UNESCO). – Available from: http://www.unesco.org/webworld/peace_library/UNESCO/HRIGHTS/124-129.HTM.

5. Программа "Формирование толерантного поведения у детей и подростков». – [Электронный ресурс]. – Сибирский центр инновационных педагогических технологий «Открытие». – Режим доступа: <http://www.open.websib.ru/to3.php>

6. Липман М. Обучение с целью уменьшения насилия и развития миролюбия / М. Липман // Вопросы философии. – 1995. – № 2. – С. 106–109.

Формування екологічної культури старшокласників

Ляскало О. Л., *учитель біології Сидоренківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Валківської районної ради Харківської області*

Вступ

Виховання молоді як соціально-активної особистості, є і буде одним з головних завдань держави. Сьогодення об'єктивно актуалізує пошуки нових підходів до соціального розвитку учнівської молоді. При цьому значне місце відводиться вибору особистістю системи життєвих цінностей, формуванню власних мотивів діяльності, визначенню інтересів, розвитку організаторських здібностей, які забезпечили б самоствердження молоді людини у суспільстві.

Вихідні передумови

Ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства, узгодження економічних і соціальних чинників розвитку.

Проблема взаємозв'язку людини з природою не нова, вона мала місце завжди. Але зараз екологічна проблема взаємодії людини й природи, а також впливу людського суспільства на навколишнє середовище загострилася. Планету може врятувати діяльність людей на основі глибокого розуміння законів природи, усвідомлення того, що людина – частина природи. Це значить, що еколого-моральна проблема виростає у проблему відвертання стихійного впливу людей на природу. Така взаємодія можлива за наявності в кожній людині достатнього рівня еколого-моральної культури, екологічної та моральної свідомості, формування яких починається з дитинства та продовжується все життя.

Життя людини як біосоціальної істоти залежить від того, чи буде ліквідовано гостру суперечність між людським суспільством і довколишнім середовищем. Усунення суперечності залежить від екологічної грамотності, усвідомлення важливості цієї проблеми кожним громадянином зокрема.

Постановка завдання

Розвиток екологічної культури дітей шкільного віку, що здійснюється з метою формування основних екологічних понять у процесі вивчення навчальних дисциплін і в позакласній роботі, а також відповідального ставлення підростаючого покоління до навколишнього середовища і здоров'я людини.

Методичні аспекти організації шкільної екологічної освіти

*Екологічна освіта — це не
частина освіти, а новий зміст та
мета сучасного образотворчого
процесу — унікального засобу
збереження та розвитку людства
і продовження людської цивілізації...*

Г.Ягодін

Сучасний зміст виховання в Україні - це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе. Виховання здійснюють для ідентифікації вихованця із загально визначеними цінностями і якостями. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її власні ставлення.

Ціннісне ставлення до природи формується у процесі екологічного виховання і виявляється в таких ознаках: усвідомленні функцій природи в житті людини, самоцінності природи; почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них; здатності особистості гармонійно співіснувати з природою; поводитися компетентно, критично оцінювати споживацько-утилітарне ставлення до природи, яке призводить до порушення природної рівноваги, появи екологічної кризи; умінні протистояти проявам такого ставлення доступними способами; активній участі у практичних природоохоронних заходах: здійсненні природоохоронної діяльності з власної ініціативи; посиленому екологічному просвітництві [2,с.12].

Радою ЮНЕСКО на 166 сесії у 2003 проголошено десятиліття освіти для сталого розвитку, впродовж якого необхідно докорінно змінити роль освіти, у тому числі екологічної, у повсякденному житті людей. Освіта впродовж всього життя сприятиме усвідомленій реалізації основних завдань сталого розвитку, його пріоритетів.

Взаємодія природи і людини дуже складна. Без перебудови нашої свідомості й ставлення до природи життя людини на Землі може загинути набагато раніше, ніж ми передбачаємо. От чому кожній людині треба

бережно ставитись до природи, її багатства, щоб уникнути катастрофи на Землі.

В умовах сучасної екологічної ситуації важлива екологізація всієї системи освіти та виховання підростаючого покоління. Одним з важливіших принципів екологічної освіти вважається принцип безперервності – взаємопов'язаний процес освіти, виховання та розвиток людини протягом усього його життя. Зараз життя ставить перед учителями задачу розвитку особистості дитини, учня як безперервний процес. Для більшої ефективності виховного процесу учитель має зробити дитину своїм помічником, або, за висловом Ш.О.Амонашвілі, «зробити дитину своїм соратником, коли вона активно допомагає у створенні самої себе» [1,с.4].

Незважаючи на позитивні зрушення в екологічній освіті, перед працівниками загальноосвітніх навчальних закладів зараз залишається чимало нерозв'язаних проблем. Серед них – проблема здоров'я та здорового способу життя дітей, створення відповідної матеріальної бази, наявність необхідних засобів навчання.

Формування екологічної культури учнів, навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як унікальної цінності – **загальна мета шкільної екологічної освіти.**

Провідні ідеї: розвиток сучасної екології у напрямках її гуманізації, соціологізації, економізації, включення учнів у соціальне значиму і відповідальну практичну діяльність; висвітлення теоретико-методологічних основ, які ґрунтуються на базових принципах міжнародної стратегії сталого розвитку і прикладних сторін екологічних досліджень, ознайомлення з основними екологічними проблемами в Україні та світі.

Основними завданнями для загальноосвітньої школи є:

- формування світоглядних знань про основні тенденції розвитку екологічних особливостей природокористування;
- розкриття наукових основ вивчення екологічних проблем у відповідності з положеннями міжнародної стратегії сталого розвитку;
- виховання почуття відповідальності за забруднення природного середовища, стан довкілля, свідомості щодо необхідності дотримання природоохоронного законодавства;
- розвиток системи інтелектуальних та практичних умінь і навичок, стосовно оцінювання екостанів і екоситуацій, ступеня їх напруженості, ефективності охорони природи.

Шкільна екологічна освіта базується на принципах неперервності і наступності, її інтеграції на основі внутрішньо предметних і між предметних зв'язків, гуманізації, екологізації, диференціації навчального матеріалу залежно від практичної спрямованості.

Екологічна освіта — це інтегруючий фактор, який забезпечує взаємозв'язок між природними та гуманітарними знаннями, між морально-етичним і трудовим, правовим і економічним, патріотичним і фізичним

вихованням і таким чином сприяє формуванню особистості, яка матиме уявлення про цілісну сучасну наукову картину світу.

У кожній із шкільних дисциплін послідовність вивчення взаємодії суспільства і природи має п'ять етапів.

На *першому* етапі у школярів формуються мотиви необхідності і бажання, прагнення й інтересу до пізнання об'єктів та явищ живої природи і людини як природної істоти.

На *другому* етапі розглядаються проблеми як наслідок реальних протиріч між людським суспільством і живою природою. Пізнавальний інтерес на цьому етапі розвивається на основі дослідження діяльності людини як екологічного фактора, її економічної і позаекономічної оцінок, початкової характеристики екологічних проблем і уявлень щодо прогнозування можливих змін у природних системах.

На *третьому* етапі досягається усвідомлення школярами історичних причин виникнення сучасних екологічних проблем, розглядаються шляхи їх розв'язування на основі міжнародного співробітництва.

На *четвертому* етапі розкриваються наукові основи оптимізації взаємодії людини і суспільства з екологічними системами на базі ідей охорони природи, керованої еволюції і перетворення біосфери на ноосферу.

П'ятий етап — практичний — є важливим у формуванні відповідального ставлення учнів до природи. На цьому етапі забезпечуються реальний внесок школярів у справу охорони довкілля, оволодіння нормами і правилами поведінки в природному середовищі.

Така послідовність вивчення взаємозв'язків людини і природи дає змогу поглибити знання учнів за допомогою встановлення залежності між біосистемами і людською діяльністю і сприяє розвитку мотивів охорони здоров'я людини, середовища його існування, зростання інтересу до екологічних проблем і потреб особистої участі в їх розв'язуванні.

Предмети **природничого циклу** формують знання про закони природи і вміння використовувати їх в інтересах людини, ознайомити зі структурою і функціями біосфери, різними формами життя, розкрити їх взаємозв'язок і взаємозалежність, пояснити причини порушення природної рівноваги і погіршення якісних параметрів навколишнього середовища у зв'язку з практичною діяльністю людини. Вони покликані забезпечити розуміння учнями механізмів стійкості біосфери і вказати межі критичних навантажень на неї, за якими починаються процеси руйнування.

Предмети **суспільно-історичного циклу** спрямовуються на осмислення учнями взаємозв'язку між історичним розвитком цивілізації та довкіллям, розуміння соціальної значущості екологічної проблеми, залежності суспільного розвитку й індивідуального благополуччя кожної людини від стану довкілля і культури природокористування, формування громадянської позиції в розв'язуванні екологічних проблем.

Предмети **гуманітарного і художньо-естетичного циклів** сприяють розвитку чуттєво-емоційної сфери школярів, розумінню ними естетичної та художньої цінності творінь природи, гуманного ставлення до неї,

сприймання природи як джерела натхнення, яке допомагає виявленню кращих людських якостей. Художня література та образотворче мистецтво дають образне втілення етико-естетичної цінності природи та ідеалів ставлення до неї.

Предмети **трудового циклу** розвивають в учнів практичні навички екологічно доцільної діяльності у природі. Вони дають можливість зрозуміти, що краса рідної природи і праця стоять поряд. Пізнаючи природні закономірності, людина може втілити їх у цілком реальні речі (проектування і будівництво споруд різних геометричних форм, машин і механізмів, технології).

Математиці та інформатиці в екологічному вихованні відводиться особлива роль. Мовою цифр, рівнянь і нерівностей, графіків і діаграм можна будувати різні математичні моделі тих процесів, які відбуваються у природі, аналізувати і прогнозувати на основі комп'ютерної підтримки.

Цілеспрямоване відображення екологічних ідей у змісті кожного предмета створює уявлення про цілісність усього комплексу екологічних проблем, розгляд яких включається до змісту шкільної освіти.

Великого значення необхідно надати неперервності екологічної освіти в межах шкільного навчання. На думку багатьох відомих фахівців, це дає змогу послідовно розгортати динаміку проблем довкілля в міру ускладнення змісту навчальних курсів на кожному етапі шкільного навчання з урахуванням вікових та психофізіологічних особливостей учнів.

Навчально-пізнавальну і практичну діяльність старшокласників слід організувати відповідно до властивого юнацькому віку підвищеного прагнення до інтелектуального осмислення явищ довкілля, самовираження і самотворення.

Проблеми навколишнього середовища повинні висвітлюватися у змісті навчання послідовно, починаючи з доступних для розуміння явищ дійсності з конкретного і образного їх уявлення на рівні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку через абстрактні уявлення на наступних ступенях шкільної освіти.

Основним принципом у здійсненні екологічної освіти і вихованні в позакласній роботі є краєзнавчий принцип вивчення та охорони природи на фоні загально природних проблем. Адже наукові основи охорони й збагачення природи будуть зрозумілішими і доступнішими, якщо формувати їх на краєзнавчому екологічному матеріалі.

Велика роль відведена діяльності шкільного екологічного клубу «Паросток», де учні відповідно до своїх інтересів об'єднуються для спільних справ: поглиблення і розширення знань з екологічної проблематики, проведення дослідницької роботи, розв'язуванні практичних завдань з охорони навколишнього середовища, участі в лекційно-пропагандистській роботі серед населення, написання статей в місцевій пресі, що стосуються проблем довкілля і т. д. Наприклад, значне зацікавлення в учнів викликало вивчення карантинного шкідника – гусені американського білого метелика, що останні роки значно пошкоджує зелені насадження нашої місцевості.

Рис.1. Гусінь американського білого метелика – карантинний шкідник

Рис.2. Особливості розвитку гусені американського білого метелика

У низці різних форм позакласної роботи з екологічної освіти чимала роль належить і екскурсіям. Вони пов'язані з вивченням проблем довкілля, мають, як правило, пізнавальний характер і спрямовані на поглиблення знань, практичних умінь і навичок учнів. Зміст екскурсій будується на багатоаспектній основі або зосереджується на одному-двох явищах (наприклад, вплив забруднення довкілля на здоров'я людей, транспорту – на якість атмосферного повітря, кислотних дощів – на рослинний світ, вивчення первоцвітів своєї місцевості та ін.).

Рис.3. Вивчення первоцвітів своєї місцевості

В екологічній освіті значне місце має безпосередня участь у природоохоронній роботі, коли необхідно максимально використовувати здобуті знання та вміння, виявляти моральні якості в оцінці і розв'язуванні екологічних проблем. Велике значення під час її виконання надається розвитку комунікативних рис учнів, умінь знаходити колективні рішення поставлених завдань, стимуляції особистої ініціативи тощо.

Рис.4. Прибирання території сільського парку

ВИСНОВКИ

В навчально - виховному процесі перевага надається, насамперед, вивченню місцевих екологічних проблем та посильній участі школярів у їх

вирішенні, що дозволяє ефективно реалізувати зміст екологічної освіти та виховання учнів та забезпечувати умови формування екологічно вихованої особистості.

Різноманітність форм і методів сприяють усвідомленню та відповідному оцінюванню школярами своєї власної поведінки в природі та виступають мотивами їхньої діяльності, розумінню єдності людини та природи; ставлення до природи як історико-культурної, наукової та освітньої цінності; моральної відповідальності за збереження природного довкілля; екосистемному підходу до розв'язання екологічних проблем, стратегій і технологій їх вирішення в інтересах еколого-збалансованого розвитку суспільства; критичному ставленню до екологічної інформації та способів її пошуку.

Опрацьовуючи наукову літературу, учні вдосконалюють навички самоосвіти, уміння пропонувати ідеї оптимізації природокористування, формувати активну громадську позицію. Учні досліджують проблеми довкілля, намагаються знайти шляхи вирішення екологічних проблем, що безумовно сприяє формуванню екологічної компетентності. У ході обговорення проблем формуються соціальна та полікультурна компетентність.

Одночасно в учнів формується активна життєва позиція щодо оздоровлення довкілля та участі у природоохоронній діяльності. В результаті формується чітке уявлення про людину як частину природи та її взаємозв'язок із нею.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 204.
2. Вовк В. Ф., Гончаров Г.Л., Мазуренко А.П., Шапаренко С.А. Матеріали к осеннему экологическому лагерю. – Харьков: ЭкГ «Печенеги», 2000. – 69с.
3. Кириченко В. І., Косицька О.М., Сіренко С.М., Ковганич Г.Г. Упровадження Програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів» у загальноосвітніх навчальних закладах: Методичні рекомендації. – Харків: ХОНМІБО, 2009. – 168 с.
4. Тихомирова Е. И. Самореализация школьников в коллективе: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.И. Тихомирова. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 144 с.
5. Фиофанова О. Технология коллективного целеполагания в воспитании // Воспитательная работа в школе. – 2007. - №3. – с. 88-91.
6. Филиппова Л. А., Неудачная В.П. Природно-заповедный фонд Харьковщины. – Харьков, 1995. – 22 с.
7. Филиппова Л. А. Экологическая экскурсия со школьниками в лесу. – Харьков, 1992. – 14 с.
8. Шумейко А. С. Характеристика экологического состояния г.Харькова и Харьковской области. – Харьков: ХГАГХ, 199. – 94 с.

Упровадження проектно-технологічного підходу у виховний процес

Мандрика О. Г., заступник директора з виховної роботи *Чемужівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Зміївської районної ради Харківської області*

Нині особливо актуальним є фундаментальне методологічне положення видатного українського психолога Г.С.Костюка про те, що виховувати – означає проектувати поступове становлення якостей особистості і керувати здійсненням накреслених проектів. Відповідно до цього особливо важливим є завдання проектування розвитку особистості учня та кожного класного колективу. З 2013-2014 навчального року в нашій школі почали діяти Програми виховання для роботи з конкретним класом, які вирізняються творчим характером, власною специфікою, що зумовлюється особливістю соціальної ситуації розвитку мікро та макро-соціумі, рівнями розвитку особистостей та класних колективів, індивідуальними можливостями педагога. Всі програми класних колективів розроблено відповідно до традицій школи, методичних тижнів, декад та виховних проектів.

На кожний навчальний рік розробляються шкільні проекти. Вони можуть бути як тривалими, так і розраховані на один семестр.

У травні на засіданні шкільного методичного об'єднання класних керівників здійснюється планування проектної діяльності виховної роботи школи на наступний навчальний рік та створюється робоча група, в яку входять класні керівники, вчителі-предметники, учні школи. Робоча група до кінця травня розробляє проекти відповідно «Основним орієнтирам виховання» до нового навчального року.

Планування здійснюється потижнєве, кожний тиждень має свою назву та відповідні форми виховної діяльності. Розроблені проекти стають невід'ємною частиною в плані виховної роботи, для яких спеціально відведені тижні протягом навчального року. Проекти реалізуються паралельно з методичною роботою класних керівників та проведенням педагогічних рад, які завершують відповідний проект.

З 2010 року в школі реалізовано такі проекти: «Червона стрічка» (2010), «Я у світі» (2011), «Мальовнича моя Зміївщина» (2012), «Моя школа – мій дім» (2013), «Життя і творчість Т.Г.Шевченка» (січень 2013 – квітень 2014)

З вересня 2012 року стартував проект «Мальовнича моя Зміївщина», метою якого було: ознайомлення з історичним минулим Зміївщини, формування почуття гордості та поваги до рідного краю, народу, мови; формування любові до культури свого народу, його традицій, звичаїв і обрядів; формування екологічної культури особистості; ставлення до природи як до історико-культурної, соціальної цінності. Робота розподілилася на 5 творчих груп. І група (1-4 класи): презентували виставку

малюнків «Мальовнича моя Зміївщина»; II група (5-7 класи): висвітлили народні свята, традиції, звичаї та обряди; III група (8-9 класи): розробила туристичні маршрути Зміївщини та місця для відпочинку; IV група (10-11 класи): познайомила з храмами, природоохоронними об'єктами Зміївщини; V група (учнівська організація АШД-САМ): провели анкетування та інтерв'ю з учнями і вчителями «Чи знаю я свій рідний край», «Народні традиції та обряди Зміївщини».

Першою загальношкільною справою став туристичний зліт «Екологічною стежиною», де учні разом з педагогічним колективом взяли участь у вивченні історії та природи рідного краю, вчилися гармонійно спілкуватися з природою, нести моральну відповідальність за збереження природного довкілля, вести здоровий спосіб життя.

Протягом вересня-листопада класними керівниками проведені форми виховної діяльності з формування ціннісного ставлення до природи рідного краю, розвитку почуття особистої причетності до збереження природних багатств та відповідальності за них. Підсумковим етапом проекту стала методична декада класних керівників «Формування ціннісного ставлення особистості до соціального і природничого довкілля та самого себе».

Учні початкової ланки по завершенню проекту можуть розповісти про історичне виникнення назви села Чемужівка, дізналися про герб міста Змієва та познайомилися з легендами виникнення назви міста Зміїв, вивчили вірші поетів-аматорів про рідне село.

Учні 5-7 класів поринули у вивчення свят народних традицій, звичаїв та обрядів, підготували разом з класними керівниками пізнавальну презентацію, на яку запросили учнів 3-4 класів.

Колективи 8-9 класів здійснили екскурс в минуле творчих шляхів вчених Харківщини та відомих людей Зміївщини.

Зустріч з односельчанами залишила в душі найстарших учнів теплі спогади про чудові вірші поета-аматора Сузої Тетяни Григорівни, фрагмент пісні, якій понад 100 років, у виконанні співачки народного ансамблю «Журавка» Кришталь Марії Іванівни вразив своєю неповторністю, творчий життєвий шлях та теплі побажання Саяного Михайла Івановича, директора Зміївського краєзнавчого музею стали для учнів 9-11 класів прикладом обрання майбутньої професії за покликанням.

Презентація проекту під час проведення круглого столу (на якому були присутні учні 5-11 класів та педагогічний колектив) органічно завершила, підсумувала роботу у вигляді альбому «Мальовнича моя Зміївщина».

Робота над проектом «Моя школа – мій дім» стартував в січні 2013 року і завершився в жовтні 2013 року сприяв підвищенню загального рівня поінформованості учнів про історичне минуле школи і села.

Класні колективи отримали такі пошукові завдання: збір інформацій «Шкільні роки моїх батьків», «Історія школи у відповідний період», «Випускники минулих років», збір фотоматеріалів, залучення громадськості села до даної роботи.

Всі зібрані матеріали вивчалися, вибудовувалися в хронологічну таблицю і висвітлені на стенді «Історія школи».

Підсумковим етапом проекту відбулося святкування 110 річниці Чемужівської школи, створення шкільного музею, проведено першу зустріч з випускниками школи минулих років (листопад 2013).

Учасники проекту на засадах принципів загальнолюдської моралі та на основах відновлення історичної пам'яті села і школи долучилися до минулої спадщини своїх предків.

Робота над проектом сприяла підвищенню рівня знань історичного минулого рідного села, школи, культури своїх предків, зростанню творчого потенціалу учнів, формуванню особистісної та соціальної компетентності дітей, яким жити, творити, оберігати, прославляти свою рідну школу.

На даному етапі в школі створено творчу робочу групу, яка розпочала працювати над проектом «Збережемо МИР на планеті», який буде реалізовано в 2014-2015 навчальному році. Проект буде присвячено 70-тій річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні.

*Мальовнича моя Зміївщина
Чемужівської ЗОШ I-III ступенів*

Музей історії та розвитку

Література

1. Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України: наказ №1243 від 31 жовтня 2011 року Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

2. Методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів» / Харків. – 2012. – С. 128

Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх навчальних закладах

Митрович О. М., педагог-організатор Великокринківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Глобинської районної ради Полтавської області

Впроваджуючи Основні орієнтири виховання у навчально-виховний процес, педагоги ставлять за мету створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей [1, 2]. При цьому обов'язково враховані особливості школи, батьківської громади, контингент учнівського та педагогічного колективів. Адміністрація школи ставить перед собою реальні завдання та цілі, які можуть реалізуватися саме у нашому колективі.

Реалізація сучасних технологій виховної роботи у практичній діяльності можлива на основі проектування розвитку особистості вихованців [1, 8]. Тому у 2011 році був розроблений «План розвитку школи – шлях розбудови навчального закладу як імперативу часу», виконання якого включає в себе реалізацію п'яти основних проектів. Цей план був затверджений на засіданні Ради школи від 30.05.2011 року, протокол № 30.

Усі представлені проекти включають у себе формування, розвиток, усвідомлення та необхідність виконання ціннісного ставлення особистості до оточуючого середовища. Хочу зауважити, що кожен з проектів не є чітко окресленим видом виховної роботи. Усі види діяльності тісно переплітаються у ході реалізації проектів, просто один з них у певному проекті переважає. А саме:

- Проект «До пізнання». Мета проекту: заохочувати учнів до вивчення предметів, розширювати кругозір школярів, розвивати інтелектуальний потенціал, виховувати бажання вчитися.
- Проект «Я – особистість творча». Мета проекту: виховувати загальну культуру учасників навчально-виховного процесу, формувати активну громадянську позицію, здоровий спосіб життя.
- Проект «Випускник ХХІ століття». Мета проекту: формувати на всіх етапах навчання дієву особистість, здатну до самореалізації у сучасному суспільстві.
- Проект «Родина». Мета проекту: забезпечити взаємодію батьків і педагогів як необхідну умову гармонійного всебічного розвитку нового покоління.
- Проект «Комфортне забезпечення». Мета проекту: покращення матеріально-технічної бази школи для забезпечення умов здійснення навчально-виховної діяльності.

Метою виховання представників усіх вікових ланок учнівського колективу є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка буде успішно самореалізовуватися у соціальному середовищі як громадянин, сім'янин, професіонал [1, 6].

Основним завданням педагогічного колективу у галузі виховання будь-якого навчального закладу – це створення виховного простору школи. Виховний простір – це навколишнє емоційне оточення як учнів, так і педагогів, духовна складова кожного окремо, на яку неодмінно впливає рівень культури усіх представників навчально-виховного процесу [1, 16].

Так, наприклад, виховний простір нашої школи (*Рис.1*) розширений за рахунок тісної співпраці адміністрації та учнівського колективу з батьківською громадськістю, сільською громадою, громадськими організаціями села й району.

Рис. 1

Усі представлені організації є обов'язковими чинниками сучасного виховання підростаючого покоління [1, 6].

Становлення особистості школяра відбувається в його спілкуванні з оточуючими людьми. Дитина й сім'я, учні й шкільний клас, працівник і колектив, особистість і суспільство – от основні шаблі всесвіту людських відносин, в орбіти яких втягується особистість [2, 46].

У нашій школі діє учнівська організація – Республіка Відкритих Сердеч, яка включає три вікових ланки: Країну Барвінкову, Край Шалених Вітрів та Наставників. У кожній з ланок своє завдання щодо формування ціннісного ставлення особистості (*Рис. 2*).

Рис. 2

Пропоную план роботи педагога-організатора на навчальний рік передбачас формування в учнів різних вікових категорій ціннісного ставлення через творчу діяльність, яка організовується у школі в позакласний час.

ВЕРЕСЕНЬ

Ціннісно-орієнтована діяльність. Ціннісне ставлення до себе.

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з поза-шкільними організаціями
01.09-06.09	День Знань. Свято першого дзвоника. Налагодження чергування учнів по території школи та по школі.	Повторення Правил для учнів 1-11 класів.	Рейд «Урок».	
09.09-13.09	Випуск «Шкільного вісника». Інформаційна хвилинка до Міжнародного дня грамотності.	Прибирання території меморіального комплексу.	Перевірка зовнішнього вигляду школярів	Зустріч з начальником ДАІ (м. Глобино) Гірічем В.В.
16.09-20.09	Виставка малюнків (2-8 кл.) та плакатів (9-11 кл.) «Увага! Діти на дорозі!» Перевірка загонових куточків. Конкурс плакатів «Природа і люди». Акція «Живи, книго!»	Підготовка учасників уроку по правилах дорожнього руху. Рейд «Сучасний школяр».	Проведення класних зборів, вибори представників департаментів до шкільного уряду. Підведення підсумків Олімпійського	

			уроку	
23.09-27.09	Усний журнал для учнів 9-11 класів, приурочений Дню партизанської слави. Урок миру для учнів 5-8 класів. Урок пам'яті до Дня визволення Глобинщини. Урок «Школа Світлофора Моргайка» для учнів 2-4 класів.	Підготовка читців та лекторської групи для проведення Уроку пам'яті.	Передвиборча кампанія кандидатів на пост Президента РВС. Підготовка звіту (опису, фотоматеріалів) про експозиції краєзнавчого музею	Участь у концерті, присвяченому Дню визволення Глобинщини у сільському Будинку культури.
30.09-04.10	Виставка квіткових композицій до Дня визволення Глобинщини від фашистських загарбників. Підготовка та проведення Дня працівників освіти	Підготовка номерів художньої самодіяльності для концерту.	Оформлення актової зали до Дня працівників освіти; випуск вітальних стінгазет Випуск «РВСки».	Запрошення викладачів ДМШ та працівників БДЮТу на святковий концерт.

ЖОВТЕНЬ

Ціннісне ставлення до суспільства і держави.

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з поза-шкільними організаціями
07.10-11.10	Районний конкурс «Посміхнемось щиро Вишні». Вечір відпочинку «Посвята у старшокласники».	Підготовка читців до участі у конкурсі. Підбір матеріалів про історію школи.	Вибори Президента РВС. Рейд «Дозвілля».	
14.10-18.10	Прибирання клумб. Випуск «Шкільного вісника». Конкурс загонових куточків. Правовий брейн-ринг «Права дитини у нашій державі» для учнів 5-8 класів. Випуск буклетів «Права та обов'язки учнів». Усний журнал для учнів 5-8 класів до Дня українського козацтва.	Підготовка учнів середньої школи до посвяти у барвінчата. Підбір матеріалів для буклету «Права та обов'язки учнів». Підготовка малюнків і плакатів для шкільної виставки «Я маю право!...»	Планування роботи Уряду РВС. Розподіл обов'язків по Міністерствах. Рейд-перевірка стану збереження підручників.	Зустріч учнів школи з інспектором КМСН Чернишенко м А.Г. Свято у рамках Президентської програми «Діти – майбутнє України» у Великокринківському

				ЗБК.
21.10-25.10	Прийом у барвінчата учнів 1 класу. Виставка малюнків і плакатів «Я маю право...» (20.11 – Всесвітній день прав дитини). Огляд-конкурс учнівської творчості «Школа має талант!» Свято осені для учнів 2-4 класів. Вечір відпочинку для старшокласників «Відгадай мелодію!».	Підготовка читців до проведення Свята осені.	Підведення підсумків роботи за I частину I семестру 2013-2014 навчального року. Планування роботи уряду РВС на осінні канікули. Випуск «РВСки».	Підготовка до участі у Всеукраїнському огляді-конкурсі любителів їх колективів у сільському Будинку культури.

ЛИСТОПАД

Ціннісне ставлення до себе. Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей.

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з поза-шкільними організаціями
04.11-08.11	Відвідування книжкової виставки «Ми – за здоровий спосіб життя!» у шкільній бібліотеці (2-8 класи).	Підготовка команди для участі у грі «Дебати».	Підбір матеріалів та випуск тематичних буклетів «Бережи своє життя!»	
11.11-15.11	Районна інтелектуально-правова гра «Дебати». Випуск «Шкільного вісника» . Інформаційна хвилинка до Дня української писемності та мови (5-8 класи).	Підготовка ведучих для проведення правового брейн-рингу. Підготовка лекторської групи для проведення інформаційної хвилинки.	Рейд-перевірка зовнішнього вигляду учнів Обговорення сценарного плану виступу шкільної команди КВК на районному конкурсі Розробка конкурсної програми для учнів 5 класу.	Спільне засідання членів шкільної команди КВК з методистами сільського БК та працівникам и БДЮТу.
18.11-22.11	Участь у районному огляді-конкурсі команд КВК. Відкрита виховна година. День іменинника «Під знаком Зодіаку» (5 клас). «Фестиваль у Краю Шалених Вітрів»	Підготовка ведучих для проведення «Фестивалю у Веселковій Республіці».	Підготовка учасників агітбригади «Молодь обирає здоров'я!» (Міністерства культури і дозвілля, здоров'я і спорту).	Запрошення працівників БДЮТу на «Фестиваль у Веселковій Республіці». Участь у літературно-музичній композиції

	(прийом учнів 5 класу у піонери).			«Голодомор 32-33 рр.» (ЗБК)
25.11-29.11	Виступ агітбригади «Молодь обирає здоров'я!» Інформаційна хвилинка до Дня пам'яті жертв голодомору та політичних репресій. Відкрита виховна година до Дня боротьби зі СНІДом «Світло згаслих зірок».	Підготовка учасників класних команд КВК.	Рейд по шкільному подвір'ю «Кинь цигарку!» Розробка сценарного плану проведення шкільного КВК.	Зустріч учнів 2-4 зі шкільною медсестрою «Гігієна перш за все!»

ГРУДЕНЬ

Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей.

Ціннісне ставлення до культури і мистецтва.

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з поза-шкільними організаціями
02.12-06.12	Родинне свято «Я і тато». Випуск вітальних буклетів.	Підготовка учасників до районного конкурсу команд КВК.	Підбір матеріалів для вітальних буклетів до Дня захисника Вітчизни	Зустріч учнів школи з колишніми військовослужбовцями.
09.12-13.12	Гра-вікторина для учнів 2-4, 5-8 класів «Що ти знаєш про зимові свята?» Відкрита виховна година до Дня захисника Вітчизни «А, ну-мо, хлопці!» (11а клас). Районний конкурс плакатів про проблеми ВІЛ/СНІДу.	Підготовка учасників до конкурсу колядок та щедрівок. Підготовка плакату про проблеми ВІЛ/СНІДу до районного конкурсу	Рейд-перевірка стану збереження підручників і шкільного майна Випуск «РВСки».	
16.12-20.12	Відкрита виховна година «Афганістан... Біль душі...» (9 клас). Природоохоронна акція «Збережи ялинку». Участь у районних конкурсах «Зоряна доріжка», «Козацькі	Підготовка учасників художньої самодіяльності до районних конкурсів	Засідання Кабінету Міністрів (підсумки роботи уряду за I семестр 2013-2014 навчального року).	

	розваги».			
23.12-27.12	Проведення Новорічних ранків, конкурсів та вечору відпочинку для старшокласників.		Розробка сценарних планів Новорічних конкурсних програм для 7-8, 9-11 класів Операція «Чистий клас»	Участі у Новорічному ранку в сільському Будинку культури.

СІЧЕНЬ

Ціннісне ставлення до суспільства і держави.

Ціннісне ставлення до культури і мистецтва.

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з поза-шкільними організаціями
13.01-17.01	Підготовка до участі у районному конкурсі шкільних команд КВК.	Повторення Правил для учнів 1-11 класів.	Засідання шкільного парламенту. Планування роботи на II семестр.	
20.01-24.01	Підготовка до участі у районному огляді-конкурсі шкільних колективів. Підготовка до районного конкурсу «Таланти твої, Глобинщино!»	Інформаційні хвилинки для учнів 5-8 класів «Що необхідно знати про грип?»	Перевірка зовнішнього вигляду школярів (Міністерство внутрішніх справ). Підбір матеріалів для випуску «РВСки» за січень.	Зустріч з представниками вищих навчальних закладів з метою профорієнтації учнів 11-х класів.
27.01-31.01	Шкільний конкурс для учнів 1-11 класів «Моя Батьківщина - Україна». Вечір відпочинку для старшокласників.		Засідання Міністерства внутрішніх справ спільно зі штабом профілактики правопорушень. Випуск «РВСки».	

ЛЮТИЙ

Ціннісне ставлення до культури і мистецтва.

Ціннісне ставлення до суспільства і держави.

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з поза-шкільними організаціями
03.02-07.02	Рейд-перевірка класних загонових куточків.			
10.02-14.02	Підготовка до районних оглядів-конкурсів шкільних	Заняття з акторської майстерності з	Рейд «Ловці за курцями»	Репетиції виступу театральн

	театральних колективів та «Таланти твої, Глобинщино!»	учасниками т.к. «Юність».		о колективу у сільському Будинку культури.
17.02-21.02	Відкрита виховна година «Афганістан болить в душі моїй...» Галерея кімнатних рослин (шкільний огляд-конкурс озеленення класних кімнат).	Підготовка відеоматеріалів для проведення відкритої виховної години.	Підбір матеріалів для випуску «РВСки» за лютий.	
24.02-28.02	Вечір відпочинку для старшокласників.	Підготовка індивідуальних фоторобіт «Чарівний світ навколо нас».	Випуск «РВСки».	Підготовка подарунків для жінок-пенсіонерів до 8 Березня на базі БДЮТу.

БЕРЕЗЕНЬ

Ціннісне ставлення до природи. Ціннісне ставлення до культури і мистецтва.

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з поза-шкільними організаціями
03.03-07.03	Підготовка до святкування Міжнародного жіночого дня.		Засідання Міністерства культури і дозвілля щодо організації проведення Міжнародного жіночого дня 8 Березня.	Участь у святковому концерті в сільському Будинку культури.
11.03-14.03	Конкурс малюнків до творів Т.Г.Шевченка. Відкрита виховна година «Жінки у житті Шевченка». Підготовка до участі у районному огляді-конкурсі екологічних агітбригад.	Підготовка групи читців для виступу екологічної агітбригади.	Операція «Живи, книго!» Операція «Чистий клас»	Спільний з бібліотекарями сільської філії рейд-перевірка підручників.
17.03-21.03	Заочна екскурсія до Асканії Нова для учнів 7-8 класів. Заочна екскурсія до Софіївки для учнів 5-6 класів.	Підготовка до зонального огляду-конкурсу театральних колективів.	Випуск «РВСки».	Виготовленн я декорацій для екотеатру у БДЮТі.

КВІТЕНЬ

Ціннісне ставлення до природи. Ціннісне ставлення до праці.

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з позашкільними організаціями
31.03-04.04	Участь у районному огляді-конкурсі екологічних агітбригад і театрів.			День сміху у сільському БК.
07.04-11.04	Інформаційна хвилинка до Всесвітнього дня здоров'я.	Рейд «Урок» (Міністерство внутрішніх справ, виявлення прогульників).		Спортивне свято для учнів поч. школи спільно з БДЮТом у сільському БК.
14.04-18.04	Конкурс малюнків для учнів 2-4 класів «Ми – господарі природи, тож бережимо її вроду!»	Конкурс малюнків та плакатів до Дня космонавтики для учнів 5-11 класів.	Підбір матеріалів для випуску «РВСки» за квітень.	
22.04-30.04	Свято книги для учнів початкових класів (Міністерство культури і дозволя спільно зі шкільною бібліотекою).	Підготовка персонажів для проведення Свята книги.	Трудові десанти по прибиранню території школи (Міністерство господарства і фінансів).	

ТРАВЕНЬ

Ціннісне ставлення до суспільства і держави. Ціннісне ставлення до праці

Дата	Основний зміст виховної роботи	Індивідуальна робота з учнями	Робота з активом учнівського самоврядування	Робота з позашкільними організаціями
05.05-08.05	Операція «Солдатські могили» (прибирання території меморіального комплексу та могили невідомого солдата). Шефська допомога ветеранам, проживаючим у селі.	Підготовка лекторської групи та групи читців до проведення мітингу.	Допомога учням 4 класу щодо організації свята прощання з початковою школою.	Концерт до Дня Перемоги у сільському БК. Виставка робіт учасників шкільних гуртків, гуртків БДЮТу.

12.05-16.05	Підготовка відкритої виховної години до Дня матері.	Підготовка вокальних номерів для Свята останнього дзвоника.	Перевірка зовнішнього вигляду школярів.	
19.05-23.05	Інформаційна хвилинка до Міжнародного Дня Європи. Підготовка до проведення Свята останнього дзвоника.	Робота з ведучими свята.	Підбір матеріалів для випуску «РВСки» за травень. Випуск вітальних буклетів для випускників.	
26.05-31.05	Підготовка до проведення Свята останнього дзвоника та випускного вечора.	Підготовка виступів випускників на випускному вечорі.	Випуск «РВСки». Засідання парламенту. Підведення підсумків роботи.	Свято Останнього дзвоника. Випускний вечір.

Література

1. Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів». – Київ, 2011. – 97 с.
2. Омельченко Л.П. Настільна книга класного керівника / Лідія Павлівна Омельченко. – Харків: Основа, 2009. – 288 с.

Інноваційний підхід до процесу впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітньому навчальному закладі шляхом діяльності учнівського самоврядування

Москаленко С. М., педагог-організатор Первомайської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №6 Первомайської міської ради Харківської області

В «Основних орієнтирах виховання учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» наголошується, що сучасний зміст виховання в Україні – це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її власні ставлення.

Домінантною основою розвитку українського суспільства є виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, формування потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовної та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової культури. Виходячи з цього, виховна система загальноосвітніх навчальних закладів повинна бути спрямована на формування такої особистості, в якій синтезуються всі якості громадянина, виявляється ціннісне ставлення до

суспільства і держави, людей, природи, мистецтва, праці. Успіх цієї справи закладається у школі лідерства – шкільному учнівському самоврядуванні.

Ціннісне ставлення до суспільства і держави виявляється у патріотизмі, національній самосвідомості, правосвідомості, політичній культурі. Саме в школі учні готуються до свідомої активної участі в суспільному житті держави, до самостійної адаптації в умовах швидких змін суспільного життя. Елементи дорослого громадянського життя моделюються в школі через учнівське самоврядування. Головним завданням учнівського самоврядування є формування і розвиток соціально активної, гуманістичного спрямованої особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією.

Ціннісне ставлення до людей виявляється в моральній активності особистості, правдивості, справедливості, толерантності, готовності допомагати іншим. Тому робота учнівського самоврядування має бути спрямована на допомогу самотнім людям похилого віку, ветеранам, дітям-сиротам.

Ціннісне ставлення до природи виявляється в почутті особистої причетності до збереження природних багатств, здатності гармонійно співіснувати з природою. Учніське самоврядування забезпечує активну участь школярів у практичних природоохоронних заходах, здійсненні природоохоронної діяльності з власної ініціативи.

Ціннісне ставлення до мистецтва формується в процесі естетичного виховання і виявляється у широкому спектрі естетичних почуттів. Особистість, якій, властиве це ставлення, прагне та вміє здійснити творчу діяльність у мистецькій сфері. Робота органів учнівського самоврядування повинна сприяти духовному й естетичному розвитку учнів, вивченню народних звичаїв, традицій, спонукає до розкриття творчих здібностей і талантів учнів.

Ціннісне ставлення до праці є важливою складовою змісту виховання особистості. Воно передбачає усвідомлення дітьми та учнівською молоддю соціальної значущості праці, розвинену потребу в трудовій активності. Трудове виховання є системою виховних впливів, мета яких полягає у морально-психологічній підготовці учнів до майбутньої професійної діяльності. Високий рівень її розвитку передбачає оволодіння особистістю загальними основами наукової організації праці. Сектор навчально-виховної роботи учнівської ради є тим органом, який здійснює роботу, спрямовану на вироблення в учнів свідомого ставлення до навчання, організацію свого робочого місця, організовує учнівські колективи до участі у предметних тижнях, конкурсах.

Ціннісне ставлення до себе передбачає сформованість у зростаючої особистості вміння цінувати себе як носія фізичних, духовних та соціальних сил.

Ціннісне ставлення до свого фізичного «Я» виявляється у турботі про стан свого здоров'я та безпеку власної життєдіяльності. За цю ділянку роботи в учнівській раді відповідає сектор спортивно-оздоровчої роботи, який

планує, проводить і бере активну участь у масових спортивно-оздоровчих заходах, спортивних святах, здійснює санітарно-освітню роботу серед учнів.

На сучасному етапі сутність учнівського самоврядування полягає в тому, що надається більше прав і повноважень учням, створюються широкі можливості для самореалізації кожного. Самоврядування потребує від учнів самостійності, проте неможливе без тактовного, грамотного педагогічного керівництва. Таке керівництво стимулює розвиток ініціативи і самостійності учнів, створює умови для саморозкриття їхньої особистості, підвищення їх самооцінки, спрямоване на співтворчість з учнями. Все це створює необхідні умови для гуманізації взаємовідносин і є дієвим чинником формування в юнаків і дівчат поваги до особистої гідності партнера по спільній діяльності.

Література

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. – Харків, 2009.
2. Карпенчук С.П. Теорія і методика виховання. – Київ 1997

Цінності олімпізму як складова виховного потенціалу сучасного уроку фізичної культури

Ніцевич Ю. В., *вчитель фізичної культури Харківської спеціалізованої школи II-III ступенів №153 Харківської міської ради*

ВСТУП

За всіх часів у всіх народів світу питання виховання були пріоритетними і актуальними. Ефективність системи виховання визначає стратегію розвитку будь-якої держави, її місце і роль у світовому співтоваристві. Підвищення ефективності освітнього процесу учнів в нашій країні можливе шляхом органічного впровадження в нього ідеології сучасного олімпізму.

Етимологія понять «виховання» й «освіта» свідчить про їхній логічний взаємозв'язок та певну синонімічність. В основі виховання та освіти лежить систематичний і цілеспрямований вплив на духовний та фізичний розвиток особистості у процесі підготовки її до виробничої, суспільної та культурної діяльності.

На думку засновника сучасного олімпізму барона П'єра де Кубертена, реалізація цих категорій в системі олімпійської освіти, особливо серед школярів, забезпечує соціальний прогрес і гуманізацію суспільства.

Яскравим історичним прикладом практичного втілення зазначених положень є система виховання Стародавньої Греції – однієї з наймогутніших держав античності. В основу давньогрецької освіти й виховання був покладений синтез розумової та фізичної досконалості; мистецтво, наука і спорт були тісно переплетені. Слабке тіло, невміння плавати, недостатній інтелект, а також відсутність музичних навичок та безграмотність

засуджувалися. Втіленням еллінського духу стали Олімпійські ігри, до яких входили спортивні змагання, театральні та релігійні дійства. Учасниками Олімпійських ігор були такі видатні діячі давньогрецької культури, як історик Геродот, філософ Сократ, оратор Демосфен, математик Піфагор та ін.

ІСТОРІЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Хто цікавиться історією фізичної культури та спорту, той, напевне, знає, що про досконалість свого фізичного стану люди почали дбати ще на межі палеоліту і неоліту. Про це переконливо свідчать написи та малюнки, виявлені на стінах печер. Пізніше кам'яні плити, глиняні таблички, папіруси етрусків, хеттів, ассірійців, єгиптян розповіли вже про певну систему фізичного гарту. Однак лише за часів Стародавньої Греції, де наука, освіта, культура, мистецтво та філософія набули найвищого розквіту, фізичне виховання було проголошене основою життя і доведене до рівня культу. Саме звідти пішли такі слова, як олімпіада, стадіон, атлет, гімнастика тощо. Найбільшою образою для себе житель Еллади вважав, якщо його зараховували до тих, хто не вміє писати або плавати. Філософ Платон називав кульгавою кожную людину, в якій тіло і розум не були однаково розвинені. У V столітті до нової ери, коли Олімпійські ігри стали традиційними, спартанський цар Архідам був покараний радою старійшин за шлюб з жінкою малого зросту.

В Афінах навчання велось одночасно в трьох школах: граматичній, музичній і гімнастичній. В останню, так звану палестру, учень вступав у шестирічному віці. Тут він перебував більшу частину дня – займався фізичними вправами і брав участь у змаганнях. Причому, фізичне навантаження збільшувалось з кожним роком, враховуючи змужніння юнака.

Грецькі діти ледь не з молоком матері всмоктували в себе дух суперництва та боротьби. Вже змалку вони знали секрети бою «півників», коли, підстрибуючи на одній нозі, треба було збити суперника, змусивши його втратити при цьому рівновагу.

Гімнасії (від слова «гюмнос» – голий, непокритий) приймали юнаків віком 14 – 16 років. У цих навчальних закладах юні елліни прилучалися до боротьби, бігу, метань списів і дисків, ігор з м'ячем, вивчення основ військової справи.

Любов греків до змагань, що прищеплювалась з ранніх дитячих років, залишалася на все життя. Змагалися не лише атлети на аренах, але й музики, співаки, художники, актори, промовці. Рідко який тиждень минав без проведення поєдинків.

Як переказують легенди, ці змагання греки запозичили від самих богів, життя яких було сповнене війнами, суперечками, подвигами. З легенд та міфів ми знаємо про існування могутніх Зевса, Посейдона, Плутона, Аполлона, Артеміди, Гермеса, Діоніса та інших богів. Захоплюють і вражають героїчні вчинки їхніх дітей – Геракла, Прометея, Персея, Пелопа, Паріса, Ахілла та інших міфічних для нас персонажів.

Саме Боги, як переконують легенди, поклали початок Олімпійським іграм. Перші змагання нібито влаштував сам Зевс Громовержець на честь своєї перемоги над батьком Кроном, який поїдав своїх власних дітей, аби ті не заволоділи його тронem.

На легендарному Олімпі перемогу виборювали бог мистецтв та світла Аполлон, покровитель мандрівників і крамарів Гермес, бог вина Діоніс та інші.

Серед героїв, які продовжили традиції богів, називають то Геракла Ідейського, то Пелопа, який переміг сильного і підступного Еномея, батька прекрасної Гіпподамії. Стверджують, що саме на честь Пелопа один з грецьких островів дістав назву Пелопоннес.

В «Іліаді» Гомера розповідається, як Ахілл започаткував ігри, присвячені пам'яті свого друга Патрокла, вбитого троянцем Гектором. Герої змагалися в їзді на колісницях, кулачному бої, звичайному бігу, метанні важкого диска, списа, стрільбі з лука. Поема Гомера – перше літературне джерело, що розповіло людству про спортивні змагання в Стародавній Греції.

А як було в самій Олімпії, в долині ріки Алфею, де жили та змагалися прості її мешканці? Хто перший запропонував проводити змагання, які згодом привернули до себе загальну увагу?

В одному з джерел сповіщається, що ще у 884 році до н. е. правителі Еліди Іфіт та Спарти Лікурґ, стурбовані постійними війнами між своїми народами, уклали угоду про перемир'я. На честь цієї події було вирішено провести Олімпійські ігри.

Ще один документ також називає цю дату, її підтверджують й інші джерела. Відомо, що в Греції задовго до Іфіта та Лікурґа відбувалися різноманітні свята. Вони здебільшого присвячувались богині Деметрі, покровительниці землеробів. Ці свята та змагання, без яких греки не уявляли свого життя, тривали між жнивими та збиранням винограду.

Людству відома ще й хроніка Малаласа із Сирії. Вона згадує царя Саула, який жив ще в XI віці до н. е. Він теж був палким прихильником різноманітних змагань, серед яких Олімпійські ігри займали не останнє місце.

Та повернемося знову до Іфіта та Лікурґа. Разом вони виробили статут священного перемир'я, взявши за основу проведення ігор чотирирічний цикл. Найголовніша умова складеної угоди – заборона усіх військових дій. Порушників ухвалено було карати великими грошовими штрафами, їх не допускали до змагань. У ті часи це вважалося найбільшим приниженням. Ізольованих від суперництва на аренах сторонилися навіть найближчі друзі. Місцем змагань було обрано долину ріки Алфею – Олімпію, де знаходився священний гай – Алтій. Тут відбувалися обряди посвячення та вибори царів, здійснювались різноманітні культові ритуали. Згідно з міфологією тут знаходились могили Пелопа і Тераксіпа. Але найголовнішими торжествами вважались свята на честь Зевса – наймогутнішого грецького бога.

Однак учені датою проведення перших Олімпійських ігор обрали 776 рік до н. е. Переконав усіх елідський математик та філософ Гіппій, який жив у V віці до н. е. Він прочитав на мармуровій дошці ім'я першого олімпійського чемпіона. Це був звичайний кухар Коройб, переможець змагань з бігу. До речі, через фонетичні особливості мови різних народів та різні підходи до тлумачення знаків на камені ім'я елідського кухаря вимовляється та пишеться по-різному. Незмінним лишається лише корінь слова «кор».

Саме з 776 року до н. е. Гіппій склав список усіх переможців Олімпіад, що відбулися за два століття до нього. Зрозуміло, що в цих списках багато білих плям. Це підтверджує випадок з ім'ям першого чемпіону.

Тому Гіппій наполягає, що Ігри, на яких переміг Коройб, були лише 27-ми. Так зазначено на камені. З них починається літопис Олімпіад, оскільки відсутні відомості про переможців та програми попередніх змагань. Погодимося з цим і ми.

Пізніше, у IV віці до н. е., списки переможців, складені Гіппієм, перевірів та доповнив великий Арістотель.

Що ж являли собою спортивні споруди давньої Олімпії? Проведені вченими розкопки в середині XVIII – на початку XIX століть показали, що там було п'ять стадіонів, послідовно споруджених один за одним. Вони мали вигляд прямокутника або видовжену підковоподібну форму. Вздовж арен розміщувались трибуни для глядачів, яких іноді збиралося до 50 тисяч.

Змагання з бігу відбувалися не на крутих доріжках, як це прийнято зараз, а по прямій – туди і назад. По сусідству розміщувались місця для поєдинків борців, металників, кулачних бійців, ігор з м'ячем. Тут були також лазні, кімнати для масажу, інші приміщення. Неподалік височіло кілька приміщень «олімпійського селища», де розташовувались атлети – учасники ігор. Змагання розпочиналися урочистими парадами, релігійними обрядами, посвяченням у ранг олімпійців.

На перших Олімпіадах спортсмени вели боротьбу з бігу на один стадій (звідси с – стадіон). Не у всіх місцях стадії були однакові. Найбільший дорівнював 192,27 метра і практикувався саме в Олімпії. Допускають, що він дорівнював 600 ступеням Зевса і був відміряний самим Гераклом.

Нам нічого невідомо про секунди атлетів під час забігів. Досить було прийти до фінішу першим, щоб одержати лавровий вінок і здобути право запалити священний вогонь.

Літературні джерела розповідають про олімпійців, які бігали швидше від зайця. Спартанець Ладас, наприклад, бігав, не залишаючи на піску слідів. Юний Полімнестор із Мілета легко наздоганяв кіз, яких випасав на горах, і навіть ловив зайців.

З історії ми знаємо довжину відстані від містечка Марафон до Афін – приблизно 42 кілометри. Першим цю дистанцію подолав відомий з переказів воїн полководця Мільтіада – Фідіппід. Він повинен був повідомити своїх земляків про блискучу перемогу їхнього війська над персами. Було це у 490

році до н. е. Коли Фідіппід прибіг на міську площу, він зміг вимовити лише двоє слів: «Ми перемогли!» і впав мертвий.

Не злічити кількості спортсменів, які долають сьогодні марафонську дистанцію. Та славнозвісний Фідіппід перед тим, як виконати доручення полководця, збігав через гірський перевалку Спарту і назад, бився на полі бою в перших лавах, де перебували найхоробріші. Саме через це йому й доручили принести радісну звістку до Афін. Не кожному до снаги таке навантаження!

Для відзначення героїв змагань існувало багато почестей. На їхню честь встановлювали скульптури, складали вірші, виконували пісні. Експансивні та темпераментні греки над усе цінували благородство та мужність, чесність та відвагу, виявлені у відкритому двобої. Водночас не дозволялося сміятися над переможеними. Учасникам та глядачам Олімпійських ігор показували статуї, присвячені визначним атлетам. Як було не захоплюватись силою славнозвісного Мілона Кротонського! Він шість разів перемагав на Олімпійських іграх, десять – на істмійських, дев'ять – на німейських, шість – на піфійських. Ще хлопчиком у 532 році до н. е. він здобув свою першу перемогу. А через 20 років, на 63-й Олімпіаді, піддавши на плечі забитого на честь його шостої перемоги здорового бика, він зробив з ним коло пошани по стадіону. А ввечері, на бенкеті, він самотужки з'їв засмаженого бика. Протягом 30 років перемагав у кулачних двобоях атлет Феаген. На Олімпійських та інших іграх тих часів він здобув 1400 перемог. Важко зараз повірити такому досягненню спортсмена.

На 79-й Олімпіаді перемогу серед кулачних бійців святкував Діагор з острова Родосу. Чемпіонами ставали також три його сини та два онуки. Цей рекорд «сімейності» не перевершено й досі. Одного разу, коли сини Діагора,

Дамагет та Акузілай, стали чемпіонами у боротьбі з п'ятиборства, вони поклали свої вінки на голову батька і на руках понесли його по стадіону.

– Що тобі ще чекати від життя, Діагоре? – запитували глядачі. Щасливий батько помер на руках синів від радощів, що переповнили його серце. Зрозуміла сьогоднішня зацікавленість офіційними нагородами, які одержували чемпіони Олімпійських ігор у Стародавній Греції. По-перше, як зазначалося, на всіх чекали почесті та загальне визнання. В перший день перемоги атлет діставав з рук суддів пальмову гілку, а в останній – оливковий вінок, скріплений стрічкою.

До рідних місць переможців відряджали скороходів або найвитриваліших бігунів, щоб повідомити громадянам радісну звістку. Назустріч олімпійському чемпіонові вирушали представницькі процесії. Героя вносили в місто на кріслах-носилках, возили на розфарбованих колісницях.

Усе це супроводжувалось співом величальних гімнів, бенкетами, які тривали по декілька днів. Олімпіоніка нагороджували цінними подарунками, грошовими преміями. Деяким з них міста надавали постійне матеріальне забезпечення та інші блага.

ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР СУЧАСНОСТІ

У другій половині XIX століття завдяки створенню перших міжнародних федерацій і проведенню світових чемпіонатів та міжнародних зустрічей спорт стає одним із найважливіших елементів міждержавного спілкування, що сприяє зближенню народів.

За ініціативи барона П'єра де Кубертена, яку підтримали представники 12 країн на установчому конгресі у Парижі (1894), було створено керівний орган олімпійського руху – Міжнародний олімпійський комітет (МОК) і затверджено розроблену бароном Олімпійську хартію (зведення правил і положень МОК). Традиційно день 23 червня щорічно відзначають як Олімпійський день. Згодом Олімпійська хартія стала основою статутних документів Міжнародного олімпійського комітету, в ній містяться опис і статут Олімпійського прапора, Олімпійського символу й Олімпійського девізу: «Citius, altius, fortius» («Швидше, вище, сильніше»).

1928 року була втілена ідея Кубертена – запалювання Олімпійського вогню від сонячних променів (за допомогою лінзи) у храмі Зевса в Олімпії і його доставлення смолоскиповою естафетою на Олімпійський стадіон до церемонії відкриття Ігор за спеціальним маршрутом.

Відповідно до Олімпійської хартії, честь проведення Олімпійських ігор надається місту, а не країні. Рішення про обрання столиці Олімпійських ігор приймається МОК не пізніше ніж за 6 років до початку Ігор.

ВИЗНАЧНІ СПОРТИВНІ ДОСЯГНЕННЯ ОЛІМПІЙЦІВ

Рей Юрі (1873–1937) – американський легкоатлет. Вісім разів перемагав на Олімпіадах у 1900–1908 рр. у стрибках у висоту, довжину та потрійному стрибку з місця, отримавши прізвисько «людина-гума». Він перемагав в усіх змаганнях, у яких брав участь, установивши два світових і один олімпійський рекорди. Один із них – у стрибках у довжину з місця на 3,48 м – протримався до 1938 р., коли їх узагалі припинили реєструвати.

Рамон Фонст (1883–1959) – кубинський фехтувальник. Чотириразовий чемпіон Олімпіад 1900 і 1904 рр. у змаганнях на рапірі та шпазі. Його спортивна кар'єра може вважатися чи не найдовшою у світі: в одинадцять років він став першою рапірою Франції, а коли йому виповнилося 56 років – переміг на четвертих Іграх Центральної Америки та Карибського моря. Крім того, у колекції Фонста нараховується 44 медалі за перемоги в змаганнях зі стрільби, 8 призів, що отримані на великих міжнародних змаганнях із боксу, Кубок Парижу з велогонок.

Джим Торп (1888–1953) – американський легкоатлет. Дворазовий чемпіон Олімпіади 1912 р. у найскладніших видах легкої атлетики – п'ятиборстві та десятиборстві, єдиний спортсмен, якому це вдалося за всю історію легкої атлетики. Якщо аналізувати результати Торпа за чинною таблицею, то виявиться, що вони на 1075 очок більше, ніж у переможця Олімпіади 1920 р. і на 102 очка більше, ніж у переможця Олімпіади 1924

р. Він також брав участь у змаганнях із баскетболу, бейсболу, американського футболу, хокею, плавання, тенісу, боксу, стрільби з лука.

Недо Наді (1894–1940) – італійський фехтувальник. Шестиразовий чемпіон Олімпіад 1912 і 1920 рр. Єдиний фехтувальник, який виборов 5 золотих медалей на одній Олімпіаді (індивідуальні рапіра та шабля, команді рапіра, шабля та шпага).

Пааво Нурмі (1897–1970) – фінський легкоатлет. Дев'ятиразовий чемпіон Олімпіад 1920 – 1928 рр. у бігу на середні та довгі дистанції, причому п'ять разів він перемагав на одній Олімпіаді (у 1924 р.). Тоді змагання з бігу на 1500 м і 5000 м були призначені на один день. Спочатку Нурмі переміг у забігу на 1500 м із олімпійським рекордом, а потім через 45 хв переміг у забігу на 5000 м зі світовим рекордом. Упродовж 1921–1924 рр. він установив 24 світових рекорди на дистанціях від 1500 м до 20 км.

Оскар Сван (1897–1970) – шведський стрілець. Триразовий чемпіон Олімпіад 1908 і 1912 рр. Найстаріший чемпіон (у віці 64 років) і призер (у віці 72 років) Олімпіад. Крім того, започаткував найуспішнішу династію в історії Олімпіад – його син, триразовий олімпійський чемпіон Альфред Сван, разом із батьком завоював 6 золотих, 4 срібних та 5 бронзових медалей.

Сван, разом із батьком завоював 6 золотих, 4 срібних та 5 бронзових олімпійських медалей.

Джессі Оуенс (1913–1980) – американський легкоатлет. Чотириразовий чемпіон Олімпіади 1936 р. (біг 100 м і 200 м, естафета 4х100 м, стрибки у довжину). 25 травня 1935 р. на змаганнях в Анн-Арборі (США) впродовж 45 хв установив 5 і повторив 1 світовий рекорди: у бігу на 100 ярдів, 220 ярдів, 200 м; 220 ярдів і 200 м із бар'єрами, стрибки у довжину (8 м 13 см), що протримався 25 років.

Фанні Бланкерс-Кун (1918–2004) – нідерландська легкоатлетка, яка Міжнародною асоціацією легкоатлетичних федерацій визнана найкращою легкоатлеткою світу ХХ століття. Чотириразова чемпіонка Олімпіади 1948 р. (біг 100 і 200 м, 80 м із бар'єрами, естафета 4х100 м). Вона перемогла у віці 30 років, маючи двох дітей і будучи вагітною третьою дитиною. Установила 16 світових рекордів у 8 видах легкоатлетичної програми (біг, біг із бар'єрами, стрибки у висоту та довжину, п'ятиборство).

Еміль Затопек (1922–2000) – чехословацький легкоатлет. Чотириразовий чемпіон Олімпіад 1948 і 1952 рр. У 1952 р. переміг у бігу на дистанціях 5000 і 10000 м і в марафоні, установивши на всіх олімпійські рекорди. У 1949–1955 рр. установив 18 рекордів світу в бігу на дистанціях від 5000 до 30000 м.

Валерій Брумел (1942–2003) – радянський легкоатлет. Олімпійський чемпіон 1964 р. Йому належить найбільша кількість світових рекордів у стрибках у висоту серед чоловіків – 6. Після потрапляння в автокатастрофу йому повинні були ампутувати ногу, він переніс 30 операцій. Завдяки лікуванню у Гавриила Абрамовича Ілізарова він зміг повернутися у сектор для стрибків і стрибнути на 2 м 09 см.

Боб Бімон (нар. 1946) — американський легкоатлет. Олімпійський чемпіон 1968 р. у стрибках у довжину. Він перевищив попереднє досягнення на 55 см, хоча перед цим результат поліпшився на 8 см протягом 8 років. Рекорд протримався 23 роки й до цього часу є олімпійським.

Марко Спітц (нар. 1950) – американський плавець. Дев'ятиразовий чемпіон Олімпіад 1968 і 1972 рр. Перший спортсмен, який виборов на одній Олімпіаді 7 золотих медалей (100 м і 200 м вільним стилем, 100 і 200 м батерфляєм, естафети 4х100 м і 4х200 м вільним стилем і комбінована естафета 4х100 м), установивши в кожній із них світовий рекорд.

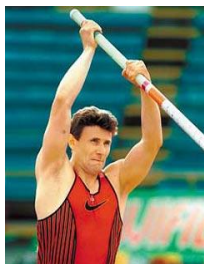
Надя Команечі (нар. 1961) – румунська гімнастка. П'ятиразова чемпіонка Олімпіад 1976 і 1980 рр. Перша гімнастка, яка отримала за своє виконання оцінку 10.0 балів, а потім ще 6 разів повторила це досягнення.

Карл Льюїс (нар. 1961) – американський легкоатлет. Дев'ятиразовий чемпіон Олімпіад 1984–1996 рр. На чотирьох Іграх він брав участь у 10 видах змагань і виборов 9 золотих і 1 срібну медаль.

Крістін Отто (нар. 1966) – німецька плавчиха. Шестиразова чемпіонка Олімпіади 1988 р. (50 і 100 м вільним стилем, 100 м батерфляєм, 100 м на спині, естафета 4х100 м і комбінована естафета 4х100 м).

Майкл Фелпс (нар. 1985) – американський плавець. Єдиний 14-разовий чемпіон Олімпіад 2004 і 2008 рр., єдиний 8-разовий переможець на одній Олімпіаді (2008). Установив 37 світових рекордів.

Усейн Болт (нар. 1986) – ямайський легкоатлет. Триразовий чемпіон Олімпіади 2008 р. (біг 100 і 200 м, естафета 4х100 м), причому в усіх — зі світовими рекордами. Дійсний володар світових рекордів у бігу на 100 м (9,58 с), 200 м (19,19 с) і естафеті 4х100 м у складі збірної Ямайки (37,10 с).

Сергій Назарович Бубка (нар. 1963) – радянський та український спортсмен-легкоатлет зі стрибків з жердиною, перша у світі людина, яка стрибнула вище 6-и метрів. З 1983 по 1997 рр. шість разів завойовував звання чемпіона світу. Переможець Кубків Світу і Європи (1985), чемпіон Європи (1986). У 1988-му став чемпіоном XXIV Олімпійських ігор у Сеулі. Неодноразово ставав володарем гран-прі Міжнародної асоціації легкоатлетичних федерацій (IAAF). Упродовж спортивної кар'єри встановив 35 світових рекордів. У 1984-му встановив свій перший світовий рекорд на змаганнях у Братиславі, покоривши висоту 5 м 85 см. Першим в історії легкої атлетики здолав висоту 6 м (13 липня 1985-го у Парижі).

Знаменитий стрибун - володар Ордена Трудового Червоного прапора (1988), Ордена Леніна (1989). У 1997 році у рейтингу газети «Екіп» (Франція) визнаний «чемпіоном чемпіонів». У 2001 році С. Бубці присвоєно звання Героя України. У 2003-му він став переможцем загальнонаціональної акції «Зірки України» і його було визнано чемпіоном ЮНЕСКО зі спорту. Включений у Книгу рекордів Гіннеса за найбільшу кількість світових

досягнень у легкоатлетичному спорті. Тричі визнавався кращим спортсменом світу.

На думку деяких фахівців, С.Бубка, навіть незважаючи на феєрверк світових рекордів, не розкрив повністю всіх своїх можливостей. Сам же чемпіон говорив, що не хотів залишитися в історії героєм одного стрибка, як американець Боб Бімон, який стрибнув у довжину на 8 м 90 см на Олімпійських іграх 1968-го у Мехіко. І це в українського легкоатлета вийшло сповна. Свого часу п'ятий президент МОК Хуан Антоніо Самаранч назвав його найвидатнішим спортсменом сучасності.

Клочкова Яна Олександрівна (нар. 1982) – українська плавчиня, яка виграла 5 олімпійських медалей, серед яких 4 золоті. Свої золоті медалі Яна виграла на Літніх Олімпійських іграх 2000 та 2004 років у комплексному плаванні на дистанціях 200 та 400 метрів; срібну медаль вона отримала на іграх 2000 року у плаванні вільним стилем на дистанції 800 метрів. Спортсменка тренувалася в Ніні та Олександра Кожухів.

ОЛІМПІЗМ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ

Гармонійне поєднання фізичних якостей і тілесної краси, інтелекту й сили духу-невід'ємна частина філософії сучасного олімпізму, яка веде до формування всебічно розвиненої особистості, сприяє патріотичному вихованню учнів. Тому ідеї закладені П'єром де Кубертенем в концепцію олімпійської освіти, актуальні й сьогодні.

Соціально-політичні, ідеологічні зміни, що відбуваються у всьому світі, супроводжуються пошуком нових систем освіти і виховання школярів. Нині, коли наша країна перебуває на шляху розбудови суверенного, незалежного, демократичного й правового суспільства, турбота про виховання підростаючого покоління, формування особистості, честі, гідності, недоторканості повинна стати вищою соціальною цінністю.

Політичні зміни та потрясіння, що відбулися в Україні на початку 1990-х років, призвели до нестабільності в економіці, різкої політизації суспільства; чітко проявилися тенденції до руйнування ідеологічних стереотипів та етичних засад суспільного життя. Найбільшої ерозії зазнали процеси виховання та освіти дітей, підлітків та молоді.

Сьогодні як ніколи актуальною проблемою є проблема боротьби за фізичне та моральне здоров'я підростаючого покоління нашої країни. Паління, вживання алкогольних напоїв, а іноді й наркотичних речовин вважаються у деяких молодих людей майже нормою поведінки. Так, за даними офіційної статистики, до свого повноліття 82 % юнаків та 72 % дівчат мають досвід паління. Кожна п'ята дівчина і кожний четвертий юнак регулярно, не рідше одного разу на тиждень, вживають алкогольні напої. 29 % юнаків і 12 % дівчат вживали наркотики. Щоденно 39 осіб інфікуються ВІЛ, а 7 – помирають від СНІДу.

Практично неконтрольованим є поширення соціальних хвороб, епідемій, які відмічаються у маргінальних групах, у тому числі у дітей без догляду та дітей-сиріт, кількість яких становить у нашій країні понад 145 тис.

Нездоровий спосіб життя, негативна атмосфера в соціально-неблагополучних сім'ях у комплексі з екологічними проблемами є причиною зниження вікових меж виникнення інфарктів, інсультів та інших не характерних для дітей та молоді хвороб. Наприклад, віковою групою ризику є діти і молодь від 14 до 26 років. Показники смертності працездатного населення України перевищують європейські практично у 2 – 4 рази. З 1990 по 2012 рік середня тривалість життя в Україні скоротилася майже на три роки. У разі, якщо не вжити термінових заходів, спрямованих на поліпшення здоров'я населення нашої країни, до 2050 р. воно може скоротитися на 12 млн. осіб.

Відмова від комуністичної ідеології призвела до руйнування таких інститутів, як піонерська та комсомольська організації з їхньою структурою виховних та рекреаційних установ. Водночас суспільство практично не підготовлене до таких різких соціальних змін, йому нічого не запропоновано для формування сучасної системи освіти і виховання дітей та молоді. Зменшення кількості будинків творчості, спортивних секцій компенсувалося появою казино, інтернет-клубів та ігрових автоматів. Діти, потрапляючи у залежність до комп'ютерних і азартних ігор, нерідко ідуть з дому, замість відвідування школи стають постійними відвідувачами Інтернет-кафе. Нерідко наслідками таких явищ бувають трагедії. Так, 14-літній школяр з Єкатеринбурга потрапив до реанімації після 12-годинного перебування у комп'ютерному клубі. Дитина померла, причиною смерті є гостре порушення мозкового кровообігу (інсульт).

Серйозний небезпеці підлягає, на жаль, психічне здоров'я підростаючого покоління нашої країни. Через телебачення та інші ЗМІ часто деформуються суспільні цінності. Завдяки доступності інформації підліток чує і бачить по телевізору до 30 вбивств, це нерідко формує у дітей і молоді фальшиві, з точки зору норм моралі, уявлення про стосунки людей у сучасному суспільстві. Захоплення переглядом боєвиків та ідеалізація їхніх героїв нерідко призводить до трагічних наслідків. Так, наслідування підлітків персонажів телесеріалу «Бригада» вже стало причиною вуличних бійок, підпалів, у тому числі школи і серії вбивств, скоєних з особливою жорстокістю. При цьому, правопорушники гордо заявляли: «Ми – з бригади!».

Створення сучасної системи освіти і виховання підростаючого покоління неможливе без оптимального вирішення низки соціальних, економічних, валеологічних, екологічних, політичних, правових, патріотичних та інших завдань. Одним із варіантів вирішення цієї складної проблеми може бути організація освітньо-виховного процесу на основі ідеології запровадження системи олімпійської освіти.

ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА

Олімпійська освіта являє собою поширення знань про олімпізм, історію Олімпійських ігор Стародавньої Греції та сучасності, принципи та ідеали сучасного спорту, місце олімпійського спорту в системі виховання та освіти, його зв'язок з іншими явищами суспільного життя, теорію і практику підготовки й змагальної діяльності учнів.

Концепція олімпізму й олімпійської освіти об'єднує ідеї, в яких олімпізм виступає як системоутворюючий чинник, а олімпійська освіта – як засіб виховання молоді в дусі миру та взаємного співробітництва:

- мирного співіснування держав і народів;
- інтернаціоналізму та інтернаціонального виховання;
- гуманістичного, патріотичного і всебічного розвитку особистості;
- пріоритету етичних цінностей і філософія Fair Play.

Поширення ідей олімпізму і пропаганду знань в галузі олімпійського спорту і фізичного виховання в Україні здійснює Олімпійська академія України (ОАУ) під керівництвом Національного олімпійського комітету України (НОК України).

Реалізація принципів олімпізму можлива у тісному поєднанні процесів виховання та освіти, спрямованих на гармонійний розвиток особистості. Ідеї олімпізму поєднують дві концепції: освітню і спортивну.

Метою олімпійської освіти є впровадження дієвої системи фізкультурної просвіти, яка покликана сприяти вихованню учнів на гуманістичних ідеалах олімпізму, формуванню традицій і культури здорового способу життя, престижу здоров'я, залучення до активних занять фізичною культурою і спортом. Олімпійська освіта спрямована на формування і удосконалення в учнів:

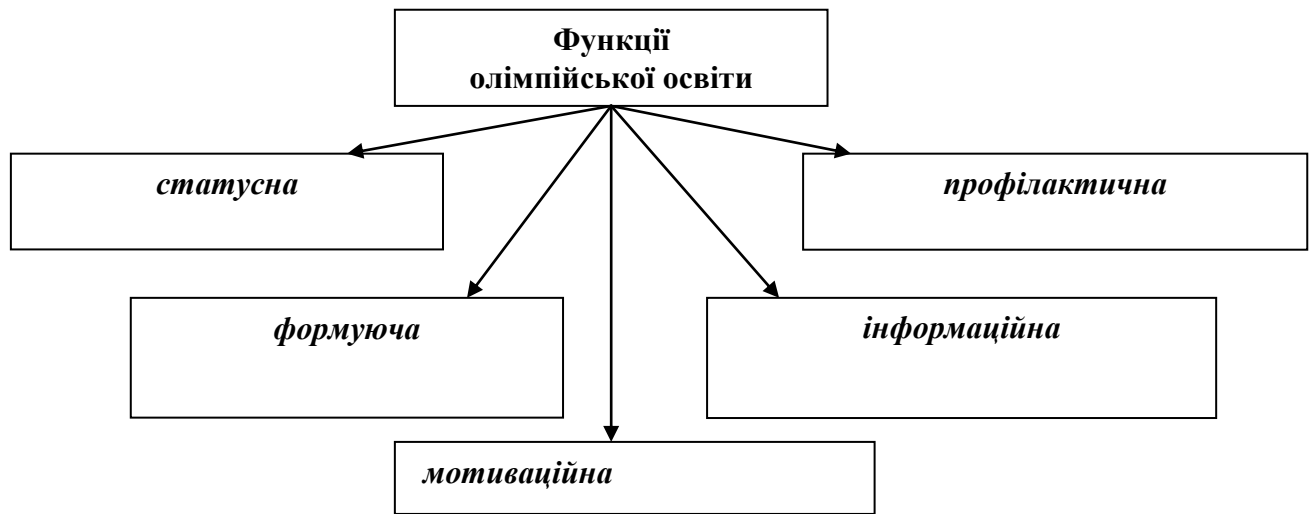
- системи знань;
- системи мотивації (інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій, установок тощо);
- системи умінь та навичок.

Основні завдання олімпійської освіти в загальноосвітніх навчальних закладах:

- формування світогляду учнів, основу якого складають моральність, патріотизм, здоровий спосіб життя;
- формування громадської життєвої позиції на основі гуманістичних ідеалів олімпізму;
- формування позитивних мотивацій щодо зміцнення здоров'я, фізичного та духовного розвитку;
- формування знань з історії олімпізму як однієї із сторін культурної спадщини людства і виховання на цій основі почуття національної гордості;
- створення умов для розвитку здібностей, нахилів і талантів дітей та учнівської молоді;

- формування знань про олімпійський рух як дієвий спосіб зміцнення миру та взаєморозуміння між народами.

Для досягнення мети і завдань олімпійської освіти реалізуються такі функції:

- **статусна** – розуміння і прийняття керівниками галузей освіти та фізичної культури, всіма учасниками навчально-виховного процесу закладів освіти соціальної ролі олімпійського руху як ефективного способу виховання молоді;

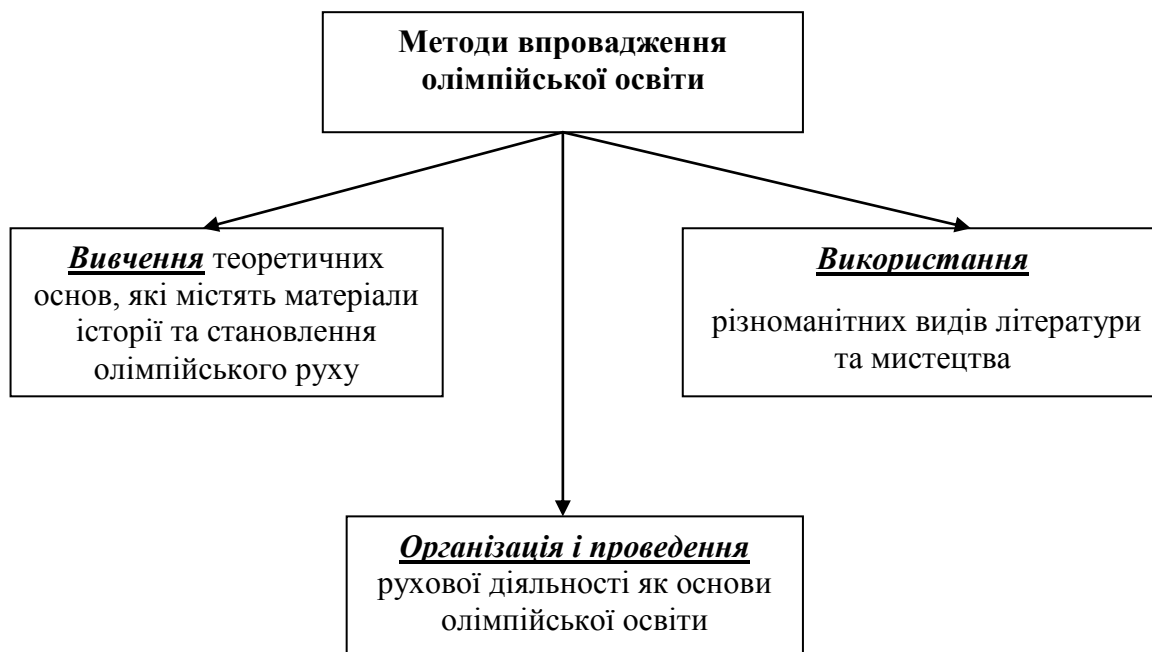
- **формуюча** – вплив ідей олімпізму на формування світогляду, громадської свідомості та патріотизму учасників навчально-виховного процесу, а також реалізації їхнього творчого потенціалу в процесі олімпійської освіти;

- **інформаційна** – вплив олімпійської освіти на підвищення педагогічної майстерності вчителів, а також розвиток соціально-значущих зв'язків у колективах навчальних закладів;

- **мотиваційна** – створення умов для формування в учнів відповідних мотиваційних та поведінкових характеристик активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя;

- **профілактична** – прогнозування, попередження та ліквідація антисоціальних проявів поведінки, негативних якостей і рис характеру дітей і підлітків у процесі олімпійської освіти.

Методологія впровадження програм з олімпійської освіти базується на трьох основних методах:

- **Вивчення** теоретичних основ, які містять матеріал з історії Давньогрецьких Олімпійських ігор, відродження та становлення сучасного Олімпійського руху, олімпійські принципи та символи, Олімпійську хартію тощо.
- **Використання** різних видів літератури та мистецтва (малювання, ліплення, спів, музика, слово тощо); пошукова робота (створення музеїв, кабінетів олімпійської освіти).
- **Організація і проведення** рухової діяльності як основи олімпійської освіти (всі види змагальної діяльності, заняття фізичною культурою та спортом, у процесі яких діти набувають навичок керуватися олімпійськими принципами у повсякденному житті).

ОСНОВНІ ЦІННОСТІ ОЛІМПІЗМУ У ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

Філософія олімпізму, що з'явилася в Давній Греції, заснована на визнанні соціальної цінності спорту, необхідності цілеспрямованої підготовки до спортивної діяльності, їх величезного значення для людини та людства.

В Олімпійській хартії стверджується, що Олімпійські ігри об'єднують спортсменів усіх країн у чесних і рівноправних змаганнях на дружніх полях любительського спорту.

Соціальна значущість спорту оцінюється в олімпізмі з позицій гуманізму, тобто такої системи поглядів, що найвищою цінністю вважає саму людину, її щастя, волю та гідність, усебічний і гармонічний розвиток, проявлення нею

своїх здібностей, а до найважливіших, фундаментальних цінностей належать мир, дружба, взаєморозуміння, взаємоповага, спілкування людей та ін.

Культурна цінність спорту полягає у його зв'язку зі світом естетичних цінностей. Спорт реалізує величезні можливості естетичного впливу на людину, виховання здатності сприймати, відчувати та правильно розуміти прекрасне. Це пов'язано з тим, що учні займаються спортом та спостерігають за ним, стикаються з різноманітними проявами прекрасного як у фізичній досконалості тіла людини, її духовних якостей, морального вигляду, так і під час виконання рухів, естетичного оформлення спортивних свят та ін.

ВИСНОВОК

Сучасні Олімпійські ігри мають неабияке значення, привертаючи увагу мільярди глядачів і насамперед молоді. В системі освіти багатьох країн ідеали та цінності олімпізму посідають важливе місце у процесі навчання і виховання дітей і молоді. Це знайшло своє відображення у резолюції третьої сесії Міжурядового Комітету з фізичного виховання та спорту при ЮНЕСКО, згідно з якою всі держави-учасниці Комітету повинні «ввести і підсилити викладання олімпійських ідеалів у школах і навчальних закладах відповідно до їхньої власної системи освіти».

Поширення олімпійських ідеалів через систему освіти є не тільки невід'ємною частиною фізкультурної освіти школярів. Це ще й є масштабним проектом МОК, в діяльності якого одним з головних завдань є поширення знань з олімпійської тематики і цінностей олімпізму, залучення в олімпійський рух різних верств населення.

Вивчення історії розвитку олімпійського руху, його ідеалів та принципів має неабияке виховне і освітнє значення в сучасній українській школі.

Активне впровадження ідеології олімпізму в навчальні заклади дає змогу протидіяти негативному впливу вулиці, засобів масової інформації, протистояти соціальним хворобам; сприяти формуванню потреби до занять фізичною культурою і спортом, здоровому способу життя, відмові від згубних звичок, що в свою чергу, є фундаментом благополучної, патріотичної, гуманістично орієнтованої нації.

Література

1. Бубка С.Н., Булатова М.М. Олімпійське сузір'я України: Атлети. – К.: Олімпійська література, 2010. – 166 с.
2. Д'юрі Ж. Олімпійський рух і виховання//Всесвітній науковий конгрес «Спорт у сучасному суспільстві», збірник наукових матеріалів. – М., 1974 р.
3. За редакцією Булатової М.М. Твій олімпійський путівник.- Київ: Олімпійська література, 2006.

4. Лубишева Л.І. Олімпійська культура як основа змісту олімпійської освіти //Сучасні проблеми і концепції розвитку фізичної культури і спорту, ч.2. – Челябінськ, 1997 р.
5. Олімпійська Хартія /МОК. -К.: Олімпійська література, 1999.-96 с.
6. Столяров В.І. Спортивно-гуманістичне і олімпійське виховання дітей та молоді в умовах соціалізму//(щорічник-Спорт. Культура. Виховання). М., 1988
7. Столяров В.І. Олімпійська освіта та спартанська система виховання//Спорт, духовні цінності, культура. Спорт та олімпізм у сучасній системі освіти: Сб/Сост. і ред. В.В. Кузін, В.І. Столяров, Н.Н. Чесноков. – М.; «СпАрт» РГАФК, 1997 р.
8. Manifesto//Fair Play for All. Declaration of the CIFP.-Munchen, Paris, 1992
9. Журнал «Фізичне виховання в школі» // №№ 1, 2-2008 р.

«Театр Життя»: виховання добра, любові, жалю, співчуття та милосердя

Нужна Ю.П., *учитель історії, заступник директора з виховної роботи, Олександрівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів імені І.С. Буряка Валківської районної ради Харківської області*

Сьогодення потребує від нас, педагогів, високого рівня володіння сучасними технологіями навчання та виховання. І особливу увагу необхідно надати вмінню постійно навчатися та самоудосконалюватися, застосовувати творчий підхід до організації навчально – виховного процесу. У повсякденному житті старші підлітки виявляють морально – етичну позицію (оцінно - ціннісне ставлення) до себе на підставі загальнолюдських цінностей, коли приймають рішення стосовно себе. Допомогти старшокласнику усвідомити свою власну суспільну цінність, як особи, що має індивідуальні риси, гідні уваги інших, здатність до шляхетних учинків, тонких почуттів і глибоких думок можливо в школі через впровадження нестандартних форм виховної діяльності.[1,5]

Формування морально – етичної життєво компетентної особистості через упровадження Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України є актуальною проблемою сучасності. Наукові засади морального виховання учнів досліджували К.Ушинський, А. Макаренко, В.Сухомлинський тощо. Проблемі морально - етичного виховання молоді, сімейним відносинам , в основі яких лежать традиції народної педагогіки, чималої уваги надавали українські письменники Т.Шевченко, І.Франко, М.Коцюбинський, П.Грабовський, Л.Українка. У виховній роботі з учнями акцентовано увагу на проблемі моральності, усвідомленні та розумінні своєї істинної, духовної природи, виховання добра, любові, жалю та співчуття.

К.Ушинський зазначав, що моральність не є обов'язковим результатом навченості та розумового розвитку. Він переконаний в тому, що виховання, сімейне та суспільне, разом із впливом літератури, громадського життя й інших суспільних сил може мати сильний і вирішальний вплив на виховання моральної гідності в людини. Бо моральний вплив становить головне завдання виховання, набагато важливіше, ніж розвиток розуму взагалі, наповнення голови знаннями та роз'ясненнями кожному його особистих інтересів. У психолого – педагогічній літературі висвітлено питання, що мають неабияке значення для нашого дослідження : формування світогляду, моральних переконань, системи оцінних суджень (Л.Виготський, Г.Костюк, І Кон); моральне ставлення особистості (Ф.Дунаєвський).

Виховання добра, любові, співчуття та милосердя через нетрадиційні форми виховної діяльності ставить за мету – прищеплення та розвиток моральних почуттів підростаючого покоління, переконання та потреби поводитись згідно з моральними нормами, що існують у суспільстві, дотримання кращих моральних зразків своєї родини, українського народу, загальнолюдських моральних цінностей. Для реалізації мети поставлено такі завдання:

- Допомогти учням набути знань про морально – етичні норми, принципи та правила суспільної поведінки;
- Сформувати моральні ідеали, переконання та стійкі навички;
- Створити комфортні умови для розвитку та реалізації моральних можливостей школярів;
- Організувати всі види індивідуальної, групової, колективної діяльності, які залучають учнів до суспільно – ціннісних відносин;
- Винайти найбільш ефективні прийоми і методи здійснення виховного впливу на кожного учня.

Відповідно до особистісно – зорієнтованого спрямування виховання в центрі виховного процесу перебуває особистість. Взаємодія з дітьми – це справа душі та серця, яка крок за кроком веде до спільного успіху. [4,19]

Основною особливістю особистісного розвитку старшокласника є помітний розвиток самосвідомості, самооцінки, що ґрунтується на самотійному аналізі й оцінці власної діяльності. Пізнавальна діяльність учнів у старших класах характеризується новими вміннями і розвиненими здібностями. У роботі поєднуються традиційні та нетрадиційні форми виховної діяльності:

- Інформаційно – масові (дискусії, диспути, конференції, ринги, вечори, подорож до джерел рідної культури);
- Діяльнісно – практичні групові (творчі групи, екскурсії, свята, ігри, огляди – конкурси, тренінги, анкети думок);
- Інтегративні (КВК, фестивалі, гуртки);
- Діалогічні (Бесіда, між рольове спілкування);
- Індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота);

- Наочні (виставки дитячої творчості, книжкові вистави, стінгазети, тематичні стенди).

Згідно Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів у загальноосвітніх навчальних закладах для учнів основної та старшої школи рекомендовані нестандартні форми виховної діяльності: анкета думок, відверта розмова, ярмарок солідарності, родинна вітальня, проект, школа етикету, акція (милосердя, благодійна, екологічна та інші), виставка творчих робіт, тематична дискотека, телефон довіри, прес-шоу, теле – ревію, поетична вітальня. [2]

З 2008 року в школі запроваджена нова форма виховної діяльності - «Театр Життя». Що таке «Театр Життя»?

«Театр Життя» є театралізована форма роботи - найскладніша й найцікавіша форма, яка розкриває тему за допомогою:

- художніх образів,
- засобів театралізації,
- використання творчих здібностей учнів.

Під час підготовки відбувається колективна діяльність учнів і вчителя. Вистави можуть бути показані багаторазово, що дає можливість працювати з великою і різноманітною аудиторією. Дана форма позакласної роботи потребує від учителя режисерських і навіть акторських здібностей. Але хіба вчитель під час уроку не стає режисером чи актором?

За формою це дійство можна назвати «театром без дійових осіб»: актори ділилися історіями у вигляді діалогів чи монологів, підсилюючи гостроту відчуттів музикою. «Театр Життя» - це про життя та смерть, вірність та біль зради, про долю та віру у щастя, перемогу над страхом та бажанням, прощення... одним словом, це про нас - людей. Це театр людського життя в такому світлі, як воно є насправді. Через звичайні монологи чи діалоги акторів можливо застерегти підлітків, щоб росли здоровими й щасливими, щоб кожен зрозумів, що життя одне і не варто витрачати на наркотики, думки про самогубство, на задоволення лише тілесних потреб.

Підготовка займає майже два місяці. Перший етап вирішальний, адже для того, щоб діти краще сприймали інформацію, необхідно, щоб перед ними стояли такі ж самі учні - їх однокласники, друзі, товариші. До театру залучаються діти різних соціальних категорій, насамперед учні з неблагополучних сімей і діти, схильні до правопорушень, адже мета Театру – вберегти дітей від помилок. Учні з багатодітних сімей, малозабезпечені та діти з неповних сімей також беруть активну участь у роботі театру. Це не лише гра в Театрі, але й підбір важливих психологічних тем, музичного оснащення і робота з презентаціями Power Point , які допомагають глядачеві глибше та серйозніше сприйняти тему вистави.

Герої вистави - одинадцятикласники, справжні актори. Хореографічні та вокальні композиції у театрі виконують члени гуртків, обдаровані діти. Для того, щоб актори налаштувалися на гру та відчули усю серйозність ситуації, зрозуміли свою важливу місію, в невимушеній обстановці учні

прослуховують увесь сценарій. А потім самі обирають собі роль - що кому ближче. Дехто читає навіть по два монологи чи діалоги. Театр не має постійного складу, адже учасники у ньому змінюють одне одного постійно, із кожною новою виставою. Це зроблено з метою залучати якомога більшу кількість учнів.

За формою «Театр Життя» можна вважати інтерактивним заходом, адже особливість його полягає у підготовці не лише акторів, а й глядачів. У «Театрі Життя» є низка правил:

- не можна аплодувати;
- виходити з залу чи заходити до нього;
- розмовляти;
- актори виступають в затемненому приміщенні в чорному вбрані (щоб нічого не відволікало уваги);
- використовувати вогонь свічок (символ життя, надія на краще).

Діти були здивовані, коли їм про це говорили на попередньому "емоційному налаштуванні" при показі Театру вперше, але, увійшовши до зали, поринули у справжню атмосферу Театру Життя і без нагадувань дотримувалися усіх правил. Така попередня бесіда була необхідною для підготовки до нормального сприйняття, щоб надто не шокувати молодого глядача.

За період роботи Театру Життя відбулося чимало заходів. Перший виступ відбувся під час проведення Дня боротьби зі СНІДом. Учні показали виставу на тему «Театр Життя», який був взятий з журналу «Інформація. Погляди. Світогляд» №13 2008 року без змін. [3,15] Чи вдалося акторам досягнути бажаного і закласти в серця глядачів відразу до ганебних проявів людських слабкостей, вселити в їх душі любов до життя? На мою думку, так! Кажуть, що, якщо на засіяному тобою полі проросте хоча б одна зернина і перетвориться на колосок, то твоя праця не була марною. Досягненням виступу акторів «Театру Життя» була реакція залу на побачене. Коли в залі ввімкнули світло, в очах глядачів стояли сльози, як вияв того, що порушені проблеми зачепили душу. Усі сиділи, мовчали і чекали продовження. Мовчали, бо думали про своє...

Протягом наступних років створювали сценарій разом з учнями, які самостійно шукали в різних газетах та журналах життєві ситуації в які потрапляє сучасна молодь. Спільно були створені заходи : «Знати, щоб жити», «Пізнай свою долю», «Життя прожити – не поле перейти», «Найвища цінність – життя». Театр став невід’ємною частиною роботи щодо профілактики і пропаганди здорового способу життя в школі. П’ять років поспіль «Театр Життя» готувався до Дня боротьби зі СНІДом, але в цьому році вирішили присвятити його Міжнародному дню інвалідів. Театр Життя «Крок назустріч» вперше був показаний не тільки для дітей середньої та старшої школи а і для учнів початкової школи. Так аудиторія глядачів Театру почалася розширюватися.

Таким чином, впровадження нової форми виховної діяльності як «Театр Життя», спонукає до переосмислення власного життя, допомагає вирішити і подолати негативні емоції, адже найефективніший стимул до змін на краще - подивитися на себе збоку. Він сприяє формуванню духовно та морально багатій особистості, засвоєнню нею системи морально – етичних норм, розвитку дитячої ініціативи, впливає на розвиток почуттів, волі, характеру та високої моралі.

Немає потреби нагадувати азбуку моральності. Всі добре знають, що, за законами, писаними і неписаними, вважається високоморальним, а що є негідним людини, що є етичним, а що суперечить нормам. Хай молодь знає, що свята святих — Заповіді Божі, звичаї і традиції рідного народу. Найбільшим багатством вважаються чесноти і добре ім'я серед людей, найбільша мрія — бачити своїх дітей, людьми, хорошими, порядними, високоморальними, гідними поваги, що ніколи ні словом, ні ділом не зганьблять свого роду. «Театр Життя» став невід'ємною частиною навально – виховного процесу в школі. Усяку добру справу слід робити не для вихваляння перед людьми і не заради нагороди, а заради любові до оточуючих. В планах є створення сценарію про дітей - сиріт, про кинутих старих батьків, про хоспис. Ці питання можуть зачепити душу не тільки дитини, але й лікувати хвору душу дорослих.

К.Ушинський зазначав, що моральність не є обов'язковим результатом навченості та розумового розвитку. Він переконаний і в тому, що виховання, сімейне та суспільне, разом із впливом літератури, громадського життя й інших суспільних сил може мати сильний і вирішальний вплив на виховання моральної гідності в людині.

Література

1. Карпенко Г.В. Морально – етична позиція старших підлітків як вияв оцінно – ціннісного ставлення до себе>// виховна робота в школі № 8 серпень 2012 с. 5
2. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів у загальноосвітніх навчальних закладах
3. Павлова О. Театр Життя – емоційне щеплення від помилок // Інформація. Погляди. Світогляд. Інформаційно – освітній журнал. № 13. 2008 с.15.
4. Шидловська С.А. Формування морально – етичної життєво компетентної особистості // Виховна робота в школі. Науково – методичний журнал. №7.Липень 2013с.19.

Концептуальні засади функціонування «Школи дружної до дитини»

Петрочко Ж. В., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інститут проблем виховання

Нині перед школою постає завдання забезпечення умов для успішної самореалізації учня відповідно до його оновлених запитів й гострих, можливо й не актуальних у недавньому минулому, соціальних проблем. Відтак, заклади освіти мають стати підтримувальним, розвивальним і превентивно-корегувальним середовищем. Враховуючи вищесказане, доцільно розробити нову концепцію сучасної школи, правильно спроектувати функції усіх партнерських організацій в освітньому просторі й забезпечити консолідацію їхніх дій. Сучасній школі потрібно готувати/виращувати особистість, яка володіє необхідними знаннями й технологіями, з твердими моральними установками, якій *подобаться* зміни й посильні труднощі. Така школа має мотивувати дитину на розвиток й водночас захищати її від інфантилізму, безпечності.

Основним концептуально-змістовим орієнтиром створення сучасної школи має стати є забезпечення *благополуччя учнів* як стану вдоволення потреб особи шкільного віку, забезпеченості її прав, особистісної успішності.

Для досягнення стану благополуччя важливо сприяти задоволенню *біологічних, психічних і соціальних потреб* учнів, які безпосередньо пов'язані з правами, проголошеними Конвенцією ООН про права дитини.

Права дитини як гарантовані державою можливості задоволення її потреб мають бути належним чином забезпечені. *Забезпеченість прав учнів* в «оновленій школі» – результат дій та заходів щодо реалізації, охорони і захисту прав дітей шкільного віку, які вчиняються соціальним педагогом, психологом, вчителями, залученими фахівцями соціальної сфери на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями та їхніми сім'ями. Вдоволеність потреб учня та забезпеченість його прав гарантують *особистісну успішність* дитини шкільного віку як здатність досягати поставлених навчальних і життєвих цілей, повною мірою виконувати свої обов'язки, долати труднощі, мати заслужене визнання у шкільному колективі, бути суб'єктом вирішення актуальних проблем.

Складовими цілісного благополуччя дитини є духовно-моральне, психічне, фізичне й соціальне благополуччя. Відповідно показниками цілісного благополуччя учня мають стати:

моральна вихованість (єдність моральної свідомості та поведінки, слова і діла, наявність активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції);

інтелектуальна мобільність (спроможність дитини аналізувати, оцінювати та творчо використовувати зростаючі потоки інформації; її здатність застосовувати свої знання та досвід для розв'язання навчальних і соціальних завдань);

естетична вихованість (виявляється у відповідній ерудиції, широкому спектрі естетичних почуттів, діях і вчинках особистості, пов'язаних з мистецтвом);

емоційно-вольова стійкість (характеризується ступенем вольового володіння особистістю власними емоціями);

фізичний і життєвий тонус (забезпечується раціональною побудовою режиму дня в школі і вдома, харчуванням, заходами з профілактики розумової та фізичної втоми, організацією рухової активності та занять оздоровчою фізичною культурою у навчальному закладі);

орієнтованість у світі професій (передбачає усвідомлення учнями соціальної значущості праці, сформованість працелюбності як базової якості особистості, потреби в трудовій активності, розуміння економічних законів і проблем суспільства та засобів їх розв'язання);

– *участь у житті суспільства й ухваленні рішень* (реалізується через ефективну діяльність учнівського самоврядування, функціонування дитячих громадських об'єднань, створених на базі навчального закладу, участь у соціально значущих проектах різного рівня (шкільних, районних, місцевих, обласних, всеукраїнських);

– *комфортність* (позначається відчуттям зручності, задоволення від навчальної діяльності та її результатів);

– *соціальна захищеність* (забезпечується сукупністю юридичних і соціальних гарантій, а також низкою зовнішніх і внутрішніх чинників. Зокрема, внутрішнім чинником захищеності учня є його готовність реалізувати власні права і обов'язки, долати складні життєві обставини, що детермінується рівнем самостійності й соціально-психологічної компетентності);

– *безпечність життєдіяльності* (характеризується відсутністю ризику, пов'язаного з можливістю завдати будь-якої шкоди, навіть мінімальної, здоров'ю дитини; зумовлена раціональною організацією навчально-виховного процесу, ергономічністю шкільного середовища, дотриманням санітарно-гігієнічних норм і правил під час будівництва та експлуатації навчального закладу).

У сучасній школі особлива увага має звертатися формуванню життєвих навичок (умінь) учнів як соціально-психологічних компетентностей, які дають дитині змогу успішно долати труднощі повсякденного життя й адаптуватися до змін. Прикладами ключових життєвих умінь є: уміння налаштовуватися на успіх, переживати невдачі і протидіяти стресам, контролювати себе; уміння попереджувати й конструктивно розв'язувати конфлікти; уміння критично мислити і приймати відповідальні рішення, уміння налагоджувати конструктивну комунікацію тощо.

Важливим показником діяльності сучасної школи є якісна превентивна освіта (процес і результат засвоєння учнем певної системи знань, умінь і навичок, що сприяє формуванню його ціннісної особистісної позиції, повноцінній соціально значущій самореалізації та набуттю компетентності щодо попередження і протидії можливим деструктивним впливам соціуму).

Нові завдання удосконалення школи насамперед передбачають систематичний моніторинг потенціалу навчального закладу, його освітніх і виховних проектів. Відтак, вважаємо, що моніторинг діяльності сучасної школи передбачає розроблення критеріїв й індикаторів відповідно до основних показників благополуччя особистості.

Отже, критеріями сучасної школи доцільно визначати: безпечність і комфортність шкільного середовища; наявність підтримувального й розвивального середовища; сприяння творчому розвитку, інтелектуальній мобільності учнів; участь у житті школи, громади й ухваленні рішень (наявність органів шкільного самоуправління; діяльність психологічної служби школи щодо забезпечення прав дітей, їхнього психологічного здоров'я; готовність педагогів створювати для учнів цілісне сприятливе інтегроване середовище; ефективність науково-методичного супроводу функціонування школи; системність моніторингу діяльності школи.

Обриси сучасної школи окреслено в Концепції Школи, дружньої до дитини, розробленої авторським колективом науковців (І.Д.Зверева, Ж.В.Петрочко, О.О.Єжова, В.І.Кириченко, Т.В.Воронцова, В.С.Пономаренко) під керівництвом академіка І.Д.Беха.

Екологічний клуб як модель формування екологічної свідомості особистості

Полякова Н. В., *учитель біології Шарівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Валківської районної ради Харківської області*

Різнобічно розвинена особистість – гармонійна особистість. Яка знаходиться в єдності зі світом, людьми та самою собою.

Особистість, яка володіє всіма життєвими компетенціями, може бути успішною в сучасному суспільстві, успішно адаптуватися в євро інтегрованому суспільстві.

Формування ключових компетентностей є запорукою і умовою соціалізації учнів в не тільки в процесі уроку, а й в позашкільній роботі.

Для виконання цього завдання клуб, як форма роботи, підходить найкраще.

Адже **клуб** – це самодіяльне об'єднання, яке сприяє задоволенню різнобічних інтересів і потреб школярів у підвищенні своєї духовної культури, творчої самореалізації, здобутті додаткових знань; формує вміння самостійно мислити. Тут реалізується принцип добровільного членства, тематичного самовизначення, самоуправління і самоосвіти, колективного пошуку і реалізації прийнятих рішень, індивідуалізації форм і методів роботи, спрямованості на досягнення соціально значущого результату, самореалізації і розвитку особистості.

Хочу поділитися досвідом роботи екологічного клубу «Краплинка», який ми створили в 2001 році і який успішно розвивається на базі Шарівської

ЗОШ I – III ступенів Валківського району при підтримці Центру туризму, краєзнавства, екскурсій та оздоровлення учнівської молоді Валківської районної Ради.

Клуб має свій Статут, Гімн, девіз, емблему, структуру. Керує роботою клубу Рада на чолі з президентом. В структуру Ради входять:

еколога – краєзнавчий гурток, еколога – натуралістичний гурток, шкільний осередок Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта» та ради тимчасових справ.

Рада клубу збирається 2 рази на місяць.

Вся робота клубу спрямована на:

- формування системи наукових знань при розкритті багатогранних цінностей природи в умовах сталого розвитку;
- вивчення природи рідного краю;
- виховання екологічної свідомості і культури.

Підхід до реалізації цієї роботи розроблено комплексним шляхом. Вона діє в двох напрямках: у навчальному процесі та в позаурочний час.

У клубі діти навчаються пізнавати ази навколишнього середовища, слідкувати за процесами, що ведуть до його змін, аналізувати і співставляти, робити відповідні висновки, вивчають екологічні проблеми рідного краю та допомагають їх вирішувати.

В своїй роботі я використала шведську методику «Екологіка. Природоохоронна освіта» Стаффана Сванберга та Ульфа Пілерота, яка передбачає насамперед використання гри в екологічній освіті і вихованні, як засіб психологічної підготовки до вирішення майбутніх життєвих ситуацій при взаємодії людини з природою. Вона сприяє зв'язку між навчанням і застосуванням знань на практиці. У грі діти навіть непомітно для себе, захоплюються екологічною освітою.

Розширення методології гри у навчально – виховному процесі опирається на форми і зміст поширеної гри дітей і дорослих. За висловом відомого вченого, поета і драматурга Є.Ф. Сабурова «...на зміну віку інформації і науки приходить вік гри, або точніше «суспільство, яке грає» .

В основу роботи покладені ідеї гуманізму та природовідповідності, які розроблені видатними мислителями – педагогами Я.А. Каменським, Г.Песталоцці, К.Д Ушинським, В.О. Сухомлинським; технологія колективної дитячої творчої діяльності І. П. Іванова, в основі якої лежить формула **4С**: самі придумали, самі підготували, самі провели, самі зробили висновки. Ця технологія направлена на спільний пошук правильних рішень життєво важливих завдань, участь кожної дитини у виховному процесі, заході, справі; розвиток колективістських, демократичних основ життя, самостійності та ініціативи дітей, самоврядування, активного ставлення до оточуючого середовища.

Якщо ми маємо намір у майбутньому жити в стабільному світі, потрібно вміти бачити сучасні проблеми, шукати і знаходити шляхи їх розв'язання. Знання мають бути набутими, відкритими самими дітьми, лише тоді вони стануть для них значущими. Це можна вирішити, лише

зацікавивши дитину, створивши умови для того, щоб у неї виникла потреба в освіті. Саме тому в нашому клубі останнім часом почала діяти

«Школа лідера – еколога», де формуються лідерські якості дітей, особистостей, здатних не тільки здобувати знання самим, а й передавати їх іншим. Ця навчальна технологія «Учень – учень» сприяє кращому засвоєнню набутих знань, вмінню працювати командою.

За основу роботи школи ми взяли методiku, розроблену «Екологічною вартою», та Модуль «Як стати лідером» (Програма Міністерства освіти і науки України, 1998), а також я розробила власну методiku.

Мета школи: формування досвіду громадянської поведінки підлітків – лідерів шляхом залучення їх до реальної участі в агітаційно – пропагандистській та природоохоронній роботі щодо охорони навколишнього середовища.

Завдання:

- Ознайомити підлітків з теоретичними основами та принципами розвитку лідерства;
- Розвивати у підлітків навички самоаналізу; тобто аналізу організаторських здібностей та своїх нереалізованих можливостей;
- Спрямовувати підлітків на роботу над собою, на здійснення своїх намірів щодо розвитку своєї особистості;
- Підвищити рівень соціальної компетентності лідерів – екологів з проблем охорони навколишнього середовища; розвивати уміння і навички проведення різних видів діяльності щодо охорони природного середовища;
- Формувати в дітей здатність приймати відповідальні рішення;
- Мотивувати лідерів на подальше використання отриманих знань і вмінь в житті клубу.

Види діяльності, спрямовані на розвиток лідерських якостей в освітньому просторі:

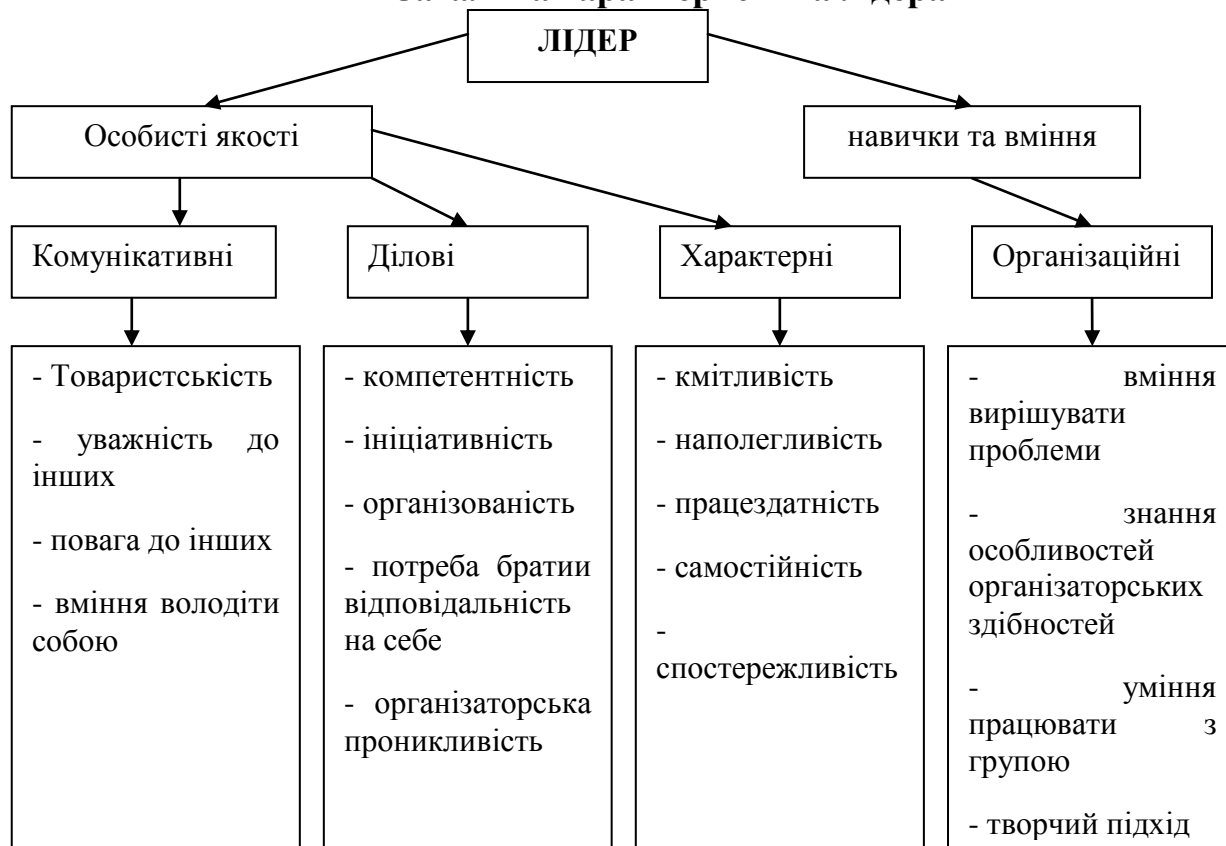
- Навчальна діяльність (індивідуальна, групова, колективна).
- Конкурсна діяльність (участь у конкурсах, змаганнях).
- Дослідницько - пошукова діяльність (участь у конференціях, МАН, тренінгах).
- Проектна діяльність (розробка індивідуальних та групових справ).
- Громадська діяльність (участь у роботі органів учнівського самоврядування, роботі «Варти», клубу «Краплинка»).

Як майбутні повноправні громадяни, діти і молодь потребують стимулюючої участі в соціальному житті для розвитку самоповаги та соціальної компетентності. Участь дітей і молоді в соціальному житті сприяє підвищенню їх самооцінки, розвитку лідерських якостей , вмінню приймати життєвоважливі рішення.

Школа лідера –еколога є таким життєвим осередком, де підліток не тільки знаходить нових друзів – однодумців, а й соціально корисну справу, в процесі якої можна проявити себе, реалізувати свої плани, збагатити свій життєвий досвід.

Підтримка з боку лідерів – екологів дій, які сприяють охороні природи, є надзвичайно важливою, адже норми поведінки, цінності лідерів, виступають потужними мотиваційними важелями, зумовлюючи відповідальне рішення однолітків.

Загальна характеристика лідера

Кожне заняття ставить за мету розвиток особистісних якостей лідера – еколога.

Заняття проводяться в ігровій формі, або у формі еколога – психологічного тренінгу.

Окремо хочу зупинитися на роботі гуртків. Займаючись гуртковою роботою в мене виникла потреба у створенні власної робочої програми еколога – краєзнавчого гуртка. На сьогоднішній день така Програма існує. Вона затверджена Головним управлінням освіти і науки Харківської області. Ця програма дає змогу вивчати екологічні проблеми на регіональному рівні, і в повній мірі скласти єдину картину розвитку суспільства в умовах сталого розвитку (див. додаток).

Різноманітність методів і форм еколога - краєзнавчої роботи дозволяє залучати учнівську молодь не тільки до теоретичних занять, але й до виконання конкретних справ, практичних дій з природоохоронної діяльності.

На мій погляд, заслуговує уваги структура, напрями та форми діяльності клубу «Краплинка».

Клуб працює за орієнтовним планом на навчальний рік, і включає такі напрями роботи:

- масова робота;

- природоохоронна робота;
- еколого - оздоровча робота;
- науково-дослідницька робота;
- агітаційно - пропагандистська робота.

1. Масова робота

Включає проведення різноманітних екологічних заходів: конференції, круглі столи, тематичні бесіди, вечори, свята (наприклад, для учнів 5-7 класів проводиться квітковий бал “Зазирнула в душу квітка” (додаток); конкурси віршів, фотографій, малюнків (“Красиве поруч”, “Дорога в дивосвіт”); виставки (“Дари природи і умілих рук”, “Годівнички-зимуючим птахам”, “Замість ялинки-зимовий букет”, “Використанам речам - друге життя”), та різноманітні (сюжетно-рольові, імітаційні) ігри.

Мною розроблена методика так званої “Школи ігротехників”, де діти не тільки грають в ігри, а й самі вчать їх складати та проводити.

Імітаційні та сюжетно-рольові ігри допомагають засвоювати знання про свій рідний край в цікавій формі.. Так, наприклад, імітаційна гра “Екологічні фактори” (з використанням кубиків). Суть цієї гри в тому, що її учасники, кидаючи кубики, одержують ті чи інші параметри середовища по різних факторах, що дає можливість скласти характеристику середовища екосистеми. Відбираючи різні кубики можна виділяти і описувати сукупність реально існуючих факторів, демонструвати їх роль, ”заселяти” середовище і екосистеми представниками флори і фауни. Таким чином учні в процесі активного пошуку самостійно приходять до висновку про значення екологічних факторів.

У клубі міцно пустила свої корені гра, яку назвали “Екологічне казино», а також проводяться вечори екологічної тематики.

Екологічне казино – це одна з форм гри, де учні вивчають теоретичну екологію. Щоб розвивати екологічну свідомість і культуру, необхідні ґрунтовні і міцні знання. Саме в такій формі я бачу можливість їх розвитку. Діти самі відшукують запитання екологічного спрямування, а також і відповіді на них, за що отримують екологічні гроші (так званий стимул гри). Це дає змогу розширювати кругозір дітей, вчити їх свідомо логічно мислити, розвивати навички ведення дискусії, культури спілкування, взаєморозуміння і поваги.

2. Природоохоронна робота

Включає проведення екологічних акцій (“Жовтий лист - осінь без диму”, “Природно-заповідний фонд Валківщини”, “Наша допомога птахам”, “Парк тисячоліть”, “Зелена стежина”, “Зелена хвиля”, “Збережи ялинку”, “Первоцвіт”, “Посади своє дерево”, “Посади калину”, “Нове життя джерел”), операцій (“Струмочок, річечка, ріка”, “Нерест”, “Ромашка”, “Ластівка”, “Зелена аптека”, “Історичні і знамениті дерева”) та рейдів: “Зимуючі птахи”, “Впорядкування територій”, “Облік лелек”). Особлива увага приділяється охороні природного різноманіття Валківщини.

Так, протягом акції “Первоцвіт” було обстежено видову різноманітність і чисельність первоцвітів Валківського району; виявлено, що

в Свинарівському лісі збереглася популяція проліска білого, який вважається зникаючим видом, створено відеоролик «Вони потребують охорони» . Під час акції “Природно-заповідний фонд Валківщини” обстежений і описаний стан Литвинівського дендропарку та Старомерчанського архітектурно-ландшафтного ансамблю; діти брали участь у впорядкуванні Литвинівського дендропарку. Під час акції “Птахи наші друзі” діти виготовляють годівнички, будиночки для птахів, слідкують, щоб не руйнували пташині гнізда. В ході операції “Струмочок, річечка, ріка” діти розчищали джерела у Ков’язькому та Буцьківському лісах.

Піднімається біля школи сосновий парк, посаджений юними екологами в 2003 році.

3. Еколого-оздоровча робота

Одним з головних напрямів залучення школярів області до вивчення рідного краю є профільні табори, у яких діти здобувають навички дослідницької роботи та розвивають свої пізнавальні інтереси.

На базі Валківського РЦТКЕ, за сприяння відділу освіти був організований екологічний табір, під час якого діти мали змогу як відпочити та оздоровитися, так і здобути теоретичні знання і практичні навички з екології. Наприклад, протягом роботи табору діти вивчали природно-заповідний фонд Валківського району. Особливу увагу приділили обстеженню на території Ков'яг Павленківського дубу, якому приблизно 150 років, та запропонували обласному товариству охорони природи внести його в реєстр пам'яток природи. На природі були відпрацьовані наступні теми:

- "Рослинний і тваринний світ дубового лісу";
- "Флора луків та водойм";
- "Рослини балок" та інші.

Надзвичайно велике значення у формуванні цілісної системи екологічних знань учнів відіграють еколого – краєзнавчі екскурсії, де створюються всі умови для вивчення і дослідження природи рідного краю, виявлення порушень природних умов. У школі велике значення приділяють еколого-краєзнавчим екскурсіям. Одна із таких, екскурсія по вивченню рекреаційних біогеоценозів. Також проводяться тематичні екскурсії “Сезонні зміни в природі”, “Вивчення місцевих біоценозів, їх особливостей”, “Обстеження проблемних ділянок села” та походи з метою вивчення рідного краю, дослідження джерел забруднення оточуючого середовища. Під час екскурсій, та походів проводяться ігри на зосередження уваги.

Проведення екологічних таборів, походів, екскурсій дозволяє проявити свій науковий потенціал кожному учню відповідно до його захоплення. Учні одержують загальні уявлення про об'єкти природи, явища, взаємозв'язки компонентів живої природи, практичні навички перебування в її середовищі і засвоюють методику узагальнення одержаних даних, набувають перших понять про наукову та дослідницьку роботу. Така робота виховує в школярів розуміння екологічних процесів шляхом практичного досвіду, спонукає до відповідальності за збереження навколишнього середовища, дає “польовий”

матеріал для написання науково-дослідницьких робіт у Харківському територіальному відділенні МАН.

4. Науково-дослідницька робота

Організація науково-дослідницької роботи екологічного спрямування виявляє готовність вихованців до самостійної пізнавальної діяльності і сприяє розвитку творчих здібностей. Під час роботи відбувається не тільки засвоєння знань, а й здобування їх - учні здійснюють свої невеликі наукові відкриття. Опановуючи експериментальними методами, діти набувають вмінь методологічного характеру, зокрема планувати експеримент, виділяти проміжну та кінцеву мету, спостерігати, аналізувати, порівнювати та узагальнювати, логічно мислити, працювати з приладами та використовувати здобуті знання на практиці.

Ефективними формами організації науково-дослідницької роботи є проведення екологічних експедицій, які дають змогу робити комплексні дослідження на природних об'єктах. При цьому діти безпосередньо спілкуються з природою, спостерігають за наслідками господарської діяльності людини та оцінюють її і, головне, беруть участь у дослідницькій діяльності. Наприклад, під час екологічної експедиції учасники вивчали екологічні проблеми Шарівки та виявили такі проблеми, як розвиток ерозії ґрунтів, зсувів та поширення смітників.

У клубі ведеться пошук нових форм еколого - краєзнавчої роботи, які мають за мету вчити молодь творчо думати, аналізувати, вчитися одержувати знання, вміти працювати з літературою, а головне, прищепити любов до рідного краю, бережливе ставлення до природи. Такими формами являються та активно впроваджуються у школі:

- круглий стіл “Екологія крізь краплю води” (для 8 класів) (Позакласний час, 2001);
- університет екологічних знань (для учнів 9-11 класів);
- психолого-екологічний тренінг “Ми-земляни” (для учнів старших класів);
- науково-практичні конференції “Природно-заповідний фонд Валківщини” та “Екологічні проблеми Валківщини” .

Готуючись до заходів, діти проводять дослідження, вивчають екологічний стан рідного краю. Результатом цієї роботи стають їх доповіді, реферати, екологічні проекти, наукові роботи, а також роботи над завданнями Всеукраїнської туристсько-краєзнавчої експедиції "Моя батьківщина – Україна".

Тематика науково-дослідницької роботи різнопланова. Перевага надається роботам, які спрямовані на дослідження і вирішення певних екологічних проблем Валківського краю. Наприклад були розроблені такі екологічний проекти:

- "Первоцвіти Шарівки потребують захисту",
- “Екологічні проблеми мого села”,.
- “Відновлення природно-заповідного фонду Валківщини”, та інші.

"Використання отрутохімікатів, мінеральних добрив у сільському господарстві, негативний вплив на водні ресурси. Проблема виготовлення екологічно-чистих продуктів при нестачі якісної води" (доповідь на районній екологічній конференції).

5. Агітаційно-пропагандистська робота

Членами клубу приділяється велика увага агітаційно – пропагандистській роботі не тільки серед учнів школи, а й серед мешканців району. В клубі активно працює екологічна агітбригада, яка бере участь у районних, обласних та всеукраїнських конкурсах агітбригад, фестивалі «Свіжий вітер». Сценарії виступів були опубліковані в пресі, зокрема сценарій «Ми – люди, доки жива природа» («Завуч», 2001 р.); «Ми – діти Сонця» - у збірнику сценаріїв «Увійди в природу другом» (м. Харків, 2001 р.)

Крім цього в клубі працює екоатер, де проводяться екологічні вітальні, які дають змогу провести обговорення проблем екології та охорони природи рідного краю з використанням елементів художніх, музичних творів, включаючи театралізовані моменти. Сценарій виступу екоатера «Діти Сонця на варті природи рідного краю» опублікований в бібліотеці ВЕЛ (серія «Екологічна освіта і виховання, листопад, 2005, №11).

Студією мультфільмів екологічного прес-центру клубу розроблений мультфільм в малюнках «Екокраплинка в пошуках Екограду...».

Провідне місце в агітаційно – пропагандистській роботі займає робота екологічної кімнати, в якій ми збираємо матеріали для створення в подальшому еколого – краєзнавчого музею школи. Вже оформлені стенди, що розкривають екологічні проблеми України та Харківської області. Зібрано багато матеріалів, які розкривають особливості екології своєї місцевості, літопис екологічної роботи в школі. Також зібрана екологічна бібліотека, яка постійно поповнюється за допомогою ВЕЛ та ВДС «Екологічної варті», а також за рахунок подарункового фонду. Є зібрання картографічних видань за усіма основними екологічними темами.

Надзвичайно важливим було поповнення бібліотеки 3 –х томним виданням

«Екологічної енциклопедії», яку нам подарувала ВЕЛ до 10 – річчя заснування ВДС «Екологічна варті».

Доповнює кімнату постійно діюча виставка дитячих робіт: сезонних, тематичних чи приурочених до шкільних екологічних заходів.

Працюючи з дітьми, я відчула, що замало розвивати екологічну свідомість і культуру школярів. Потрібна безперервна екологічна освіта і виховання: від перших хвилин життя дитини. Але неможливо це зробити без екологічної свідомості батьків, оскільки у сім'ї дитина отримує перші знання про природу та набуває навички спілкування з нею. Тому до участі в різноманітних екологічних заходах, походах, екскурсіях, експедиціях залучаються і батьки дітей.

Милує око кожного, хто відвідує школу альпійська гірка. Цей проект виконаний учнями і батьками 11-А класу (випуск 2007), а також всіх

небайдужих односельців, які підтримали учнів у їх починаннях. Це справжнє досягнення, і можна так сказати результативність роботи клубу.

Тісна співпраця з Центром туризму, краєзнавства, екскурсій та оздоровлення учнівської молоді Валківської районної Ради дала змогу нам самим навчатися, і навчати інших. Так юні екологи Шарівки організували і провели для учнів районний екологічний зліт (за сприянням районної служби у справах сім'ї та молоді). За сприянням районного відділу освіти проводяться екологічні літні табори, де учні відпочивають, а разом з тим здобувають теоретичні і практичні знання з екології. А ще учням району дуже сподобався семінар – практикум по біоетиці. Така співпраця дає вагомі результати в роботі. З року в рік ряди юних екологів - вартівців поповнюються новими членами. Це ще раз доводить, що шлях, який ми обрали для розвитку екологічних знань і умінь – правильний.

Робота клубу постійно висвітлюється в засобах масової інформації. Клуб «Краплинка» тісно співпрацює з багатьма різнопрофільними структурами.

Результативність роботи клубу

Багаторічний досвід роботи свідчить про те, що робота була і є плідною. Адже високий рівень знань, який показують учні під час районних і обласних олімпіад з біології, хімії та екології, участь і неодноразова перемога їх в різних районних і обласних конкурсах говорить про те, що росте екологічно свідомо, освічена особистість, яка прагне навчитись сама, а отже зможе навчити й іншого.

Щороку учні займають призові місця в обласному конкурсі - захисті екологічних проектів. А в 2005 і 2007 роках стали лауреатами Всеукраїнського етапу цього конкурсу.

Брали участь у Всеукраїнській науково – практичній конференції «Роль екологічної освіти і виховання у формуванні екологічно свідомої особистості» та міжнародній конференції «Довкілля для Європи».

Займаються науково-дослідницькою роботою в МАН.

Беруть активну участь у громадському житті .

А головне, що кожного року 50 - 60 % випускників школи для здачі ДПА, а тепер і ЗНО обирають біологію та хімію. І мають досить високі результати, які потім використовують для вступу у ВНЗ. І я рада, що багато учнів обирають такі для себе професії, які пов'язані з екологією.

Гетьман А. закінчив екологічний факультет автодорожньої академії, і сьогодні працює інженером- екологом, Кравченко О.(випускниця екологічного факультету ХНУ)- працює в обласному управлінні екобезпеки, Галуненко Ганна – студентка екологічного факультету ХНУ ім. Каразіна, та багато інших, хто вже працює, і хто навчається.

Сьогодні можна з гордістю сказати про те, що ті краплинки знань і умінь, які одержали учні , навчаючись в школі, стали їм у нагоді у формуванні екологічно свідомих громадян своєї держави, які вміло будуть опікуватися її майбутнім, а значить ми будемо жити в збалансованому довкіллі , де пануватиме рівновага.

По краплинці добра і любові,
Ми, природо, тобі віддамо.
Твою велич, красу і могутність,
Для майбутнього збережемо.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Наук. метод. посібник.-К.: ІЗМН, 1998, 204 с.
2. Вольфганг Бруннер, Ерік Горнінг, Боділь Єнесон та ін. ЕкоЛогіка! Природоохоронна освіта. – Данагордс графіка. АВ Danagords Grafiska, 2000.
3. Дробноход М.І. Вольвач Ф.І. Екологічно-освітня модель- якою їй бути //український вчений. – 1996. - N1(6)
4. Екологічна освіта і виховання в сучасних умовах: досвід роботи з екологічного краєзнавства Шарівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Валківського району (методичні рекомендації). – Харків, 2010.

Практика впровадження Основних орієнтирів виховання у Харківському центрі дитячої та юнацької творчості № 2

Попов М. М., директор, Спольник Л. В., заступник директора з навчально-виховної роботи Харківський центр дитячої та юнацької творчості № 2 Харківської міської ради

Позашкільні заклади освіти були, є і залишаться одним з найважливіших соціальних інститутів, які забезпечують навчальний процес і реальне взаємодію дитини, батьків і соціуму.

Центр дитячої та юнацької творчості № 2 Харківської міської ради Харківської області спрямовує свою роботу на координацію навчально-виховної, інформаційно-методичної і організаційно-масової діяльності; підвищення ефективності навчально-виховного процесу та створення умов для всебічного розвитку вихованців, що відображено у проблемі, над якою працює заклад: «Створення педагогічних умов для всебічного розвитку творчої особистості вихованців позашкільного навчального закладу».

Центр дитячої та юнацької творчості № 2, як позашкільний навчальний заклад, забезпечує здобуття освіти за художньо-естетичним, туристсько-краєзнавчим, гуманітарним, оздоровчим та еколого-натуралістичним напрямами.

Вихованцями ЦДЮТ №2 є діти різних вікових груп – від дошкільників до молоді.

Освітня діяльність з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку здійснюється в гуртках загальнорозвивального характеру, спрямовується на виявлення здібностей, розвиток інтересів вихованців і має пропедевтичний характер. Пріоритетними є ігрові форми та методи навчання і виховання.

Для учнів підліткового віку є гуртки, які задовольняють освітні потреби, розвивають пізнавальні інтереси. У них розвивають морально-етичні, трудові, художньо-естетичні якості, виявляють інтерес до пошукової діяльності та вибору майбутньої професії.

Отже, залежно від освітніх потреб кожної дитини, її пізнавальних можливостей та мотивів, здібностей і нахилів, педагогами закладу вибудовується особистісна освітня траєкторія здобуття позашкільної освіти.

Педагогічний колектив ЦДЮТ № 2 планує виховну роботу на підставі програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України». Виховна тема закладу: «Створення цілісної моделі виховної системи на основі громадських та загальнолюдських цінностей».

Основними завданнями є:

- формування особистих рис громадян України, національної свідомості та самосвідомості учнів;
- виховання духовної культури особистості;
- забезпечення повноцінного фізичного розвитку учнів, охорони та зміцнення здоров'я;
- формування екологічної культури учнів, гармонії її відносин з природою,
- забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів та суспільних вимог;
- збереження та покращення фізичного, психічного та соціального здоров'я особистості.

Зміст виховання:

- ціннісне ставлення до праці;
- ціннісне ставлення до культури та мистецтва;
- ціннісне ставлення до себе;
- ціннісне ставлення до суспільства і держави;
- ціннісне ставлення до природи.

Отже, ціннісне ставлення до праці має на меті сформувати поняття та уявлення про важливість праці в житті людини, уявлення про типи професій, вміння і навички самообслуговуючої праці, поваги до людини праці, почуття відповідальності, вимогливості до себе, дисциплінованості, старанності, наполегливості. Сформувати потреби до праці та поняття професійного самовизначення.

Зміст педагогічної діяльності полягає у можливості задіяти гуртківців другого та послідуєчих років навчання до підготовки кабінетів до нового навчального року (оформлення поточних виставок, стендів, наочності), залучення вихованців до виготовлення реквізиту, догляду за сценічними костюмами, туристським спорядженням тощо), робота вихованців еколого-натуралістичного відділу на дослідницькій ділянці по догляду за рослинами, у зимовому саду та у живому куточку, створення дизайну приміщення закладу до певної пори року чи свят.

Ціннісне ставлення до культури та мистецтва має на меті сформувати вміння відчувати та розуміти художні образи, розвинути художньо-естетичний смак, культуру мислення та поведінки, навички виконувати творчі завдання, потребу у спілкуванні з мистецтвом як основу естетичного виховання і художнього сприйняття дійсності.

Зміст роботи полягає в організації екскурсій вихованців закладу до Художньої галереї, галерей «Маестро», «АВЕК», історичного музею, театрів, органного залу, проведенні районного конкурсу художньої самодіяльної творчості, проведенні районних конкурсів дитячої творчості «Юна принцеса», «Моє рідне місто», «Молодь за здоровий спосіб життя», «Конкурс екологічних агітбригад», участі вихованців закладу у конкурсах і виставках різних рівнів: «Осінній вернісаж», «Український сувенір», «Маленький крок на велику сцену» та інших, концертну діяльність вихованцям гуртків вокального, хореографічного та театрального напрямку, участь вихованцям гуртків художнього напрямку у Всеукраїнській виставці-фестивалі «Обдаровані діти України».

Ціннісне ставлення до себе полягає у необхідності сформувати основи духовно-морального та фізичного розвитку особистості, вміння цінувати себе як унікальну і неповторну особистість, вміння уникати негативного впливу шкідливих звичок, визначати свій соціальний статус у соціальній групі, уникати конфліктних ситуацій та конструктивно впливати на них, коректувати та регулювати власну поведінку.

Зміст роботи полягає в організації пропаганди здорового способу життя, чому сприяють такі форми роботи як проведення походів, експедицій по рідному краю вихованців туристсько-краєзнавчого відділу, участі в обласній виставці-акції «Молодь за здоровий спосіб життя», районних змаганнях з техніки пішохідного туризму у закритих приміщеннях на кубок Героя Радянського Союзу Петра Дзюби, першості Жовтневого району зі скелелазіння, відкриття та закриття другого етапу Малих Олімпійських ігор «Діти Харкова» у Жовтневому районі, проведення районного конкурсу «Молодь обирає здоров'я», районного туристсько-краєзнавчого зльоту школярів, участі вихованців туристських гуртків в обласних змаганнях з техніки пішохідного та водного туризму, в обласному зльоті юних туристів-краєзнавців – активістів руху учнівської молоді «Моя земля – земля моїх батьків».

Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави має на меті сформувати основні поняття про народ, націю, суспільство, державу, активну громадську позицію та відповідальність за долю рідного міста, України, виховати почуття єдності власної долі з долею Батьківщини.

Зміст роботи за даним напрямком полягає у проведенні заходів патріотичного спрямування. Так, гуртківці з великим задоволенням беруть участь у Всеукраїнській історико-філософській конференції учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід», в обласному етапі Всеукраїнської експедиції «Моя Батьківщина – Україна», у міському та обласному етапах Всеукраїнського конкурсу «Знай і люби свій край», презентують пошукові

роботи з історії України і історичного краєзнавства на конкурсах науково-дослідницьких робіт МАН різних рівнів. Невід'ємною складовою виховної роботи є екскурсії та подорожі рідним краєм, його визначними місцями (висота маршала І.С.Конєва, Карачівський переїзд, Донецьке городище, походи місцями боїв Гвардійців-Широнінців тощо), похід вихованців та батьків «Дорогою фронтовою».

Ціннісне ставлення до природи має мету сформувати в учнів поняття єдності з природою, відповідальності за стан її збереження, залучення школярів до громадської діяльності, спрямованої на захист оточуючого середовища. Формування знань про сучасні проблеми екології, розуміння кожним учнем найголовнішої проблеми людства – проблеми виживання, яке стосується не тільки людей, а й кожної істоти на Землі.

Зміст роботи полягає у проведенні та участі гуртківців у різноманітних конкурсах та акціях за напрямком роботи: районний навчально-краєзнавчий зліт, районний конкурс екологічних агітбригад, районний конкурс «Мій біль – Чорнобиль», двомісячник «Екологічна весна», участь в обласному конкурсі новорічних композицій «Зимовий букет», проведенні екологічних акцій по вбиранню території закладу, території Григорівського Бору під час свята «День Землі», екологічних походів, як триденний похід вихованців «Увійди в природу другом» та інші.

Треба відзначити, що форми проведення заходів за вищевказаними напрямками постійно змінюються. Педагоги ЦДЮТ широко використовують інтеграцію основних орієнтирів виховання у своїй роботі, що дозволяє виховувати всебічно розвинену особистість в умовах позашкільного закладу освіти.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Наукове видання. – К.: Либідь, 2003 – 280с.
2. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка: навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 144 с.
3. Сущенко Т.І. Фактори позашкільного виховання // Початкова школа. –1996.
4. Сущенко Т.И. Педагогический процесс во внешкольных учреждениях: Учеб.-метод. пособие. – К.: Рад. шк., 1986.
5. Цікаве та корисне методисту позашкільного закладу. – ГУОН Харківської обласної держадміністрації. Харківська обласна станція юних туристів. – Х., 2008.

Уміння виховувати – це мистецтво

Пристапа Н. В., *вчитель української мови та літератури Чугуївської загальноосвітньої школи I-III ступенів №7 Чугуївської міської ради Харківської області*

Воспитывает не педагог, не нравоучения,
а организация жизни детей, её живые уроки,
которые образуют личностный опыт каждого
воспитанника. Чем богаче классная деятельность,
тем сильнее она задевает сердца и души детей.

Кожен ранок, ідучи в школу, я проходжу «дорогою вітань», коли всі діти, яких я зустрічаю, вітаються і посміхаються мені у відповідь. Я знаю, що в школі біля кабінету мене чекають вже вони, мої вихованці. Діти поспішають, перебиваючи один одного, розповісти про те, чому я не була свідком. Хочуть поділитися всім новим, що у них з'явилося, що їх спантеличило.

Виховання – процес, що починається з дитинства, коли в душу дитини закладаються основні життєві принципи, що допомагають їй стати Людиною з великої букви, сміливо увійти до епохи нового розуму і зайняти в ній гідне місце, усвідомлюючи себе особистістю й індивідуальністю.

Вважаю, що класний керівник - найнеобхідніша людина для дитини в сучасній школі. У нього незвичайна місія в житті: не тільки керувати, направляти, але й виховувати. Його призначення – простежити за становленням особистості дитини, що входить у сучасний світ, виховати людину, здатну гідно зайняти своє місце в житті.

Як класний керівник, упевнена, що необхідний широкий підхід до особистості дитини. Мені здається, що вкрай важливо розуміти всебічний розвиток не як розвиток певних сторін і якостей особи, а як їх органічну єдність і цілісність.

У сучасних умовах, на мій погляд, необхідно дійти до кожного учня, створити кожному умови для розвитку індивідуальних здібностей, сформувати в дитини потребу до самовираження. Кожна людина хоче бути значною, соціально самостверджуватися, тому основним виховним завданням вважаю реалізацію особистісно-орієнтованого підходу до виховання. Мій педагогічний девіз: «Люби, твори, прощай!». Я твердо вірю в силу виховання, яка складається з дуже простих компонентів: любові до дітей, слова вчителя, сили особистого прикладу, справедливості – основи довіри; здатності прощати дитину, доброти. Вчитель – учень – єдина духовна спільнота, а життєвий шлях дитини – шлях радості. Головне в моїй роботі – виховання учня як особистості. І в це поняття я вкладаю духовну збагаченість, широкий світогляд, ерудицію, високу моральність, товариську, здатність впливати на рішення і діяльність колективу, не протиставляючи себе колективу.

З цією метою я звертаюся до тих загальнолюдських цінностей, які вироблялися століттями, впродовж всієї історії людських цивілізацій.

Людина. Сім'я. Вітчизна. Праця. Знання. Культура. Мир. Здоров'я. Земля. Ці поняття для мене – основа виховної роботи.

Вихователь повинен бути професіоналом. Він повинен уміти ставити себе поряд з дитиною в діяльності, а не напроти неї. Саме він повинен допомогти дитині зрозуміти себе і повірити в свої сили, створювати ситуації успіху.

Я не можу бути байдужою людиною, оскільки спілкуюся не з предметами, а із справжнім дивом природи – дітьми. І це диво потрібно вигодувати теплотою свого серця, багатством душі. Чуже серце дитини не буде сприймати брехні, будь-яка нещирість буде виявлена, і її внутрішній світ закриється від вихователя, що допустив помилку.

Для того, щоб допомогти дитині, я визначила для себе основне правило - «Правило веселки»: «Упевненість. Успішність. Дивовижність. Переконливість. Шанобливість. Врівноваженість. Усмішливість». Сподіваюся, що веселка відчуттів, освітивши душу, зігріє серце дитини, направить її на шлях пізнання себе.

Головне завдання бачу в тому, щоб достукатися до найпотаємніших куточків дитячої душі, допомогти кожній дитині повірити в себе.

вердо дотримуюся заповідей вихователя:

- не виховувати у поганому настрої («спокій, тільки спокій»);
- визначити, чого хочеш для дитини, дізнатися, що вона думає із цього приводу;
- надати можливу самостійність;
- не підказувати готового рішення, а показувати можливі шляхи до нього;
- не пропустити перший успіх дитини;
- робити своєчасні зауваження;
- оцінювати вчинок, а не особу;
- бути особистістю, до якої тягнутимуться діти;
- поважати та піклуватися про кожну дитину класу;
- не мати улюбленців;
- бути веселим, жартами підтримувати і заохочувати позитивне;
- бути завжди доброзичливим, бажати дитині лише добра;
- створити доброзичливий учнівський колектив, в якому кожна дитина пам'ятатиме, що поруч така ж дитина, з інтересами якої треба рахуватися;
- виховувати в учнів самодисципліну;
- домогтися розуміння того, що навчання у школі – це найважливіша робота для дитини.

І хочеться пригадати чудові слова Демокріта: «Виховання дітей - ризикована справа. Бо у разі успіху останнє придбане ціною великої праці і турботи, у разі ж невдачі горе незрівняне ні з яким іншим».

Уміння виховувати – це все-таки мистецтво, таке ж мистецтво, як добре грати на скрипці або роялі, добре малювати картини, бути гарним слюсарем

або пекарем. А важливий показник педагогічної майстерності, на мою думку, – це пошук нових шляхів підходу до дітей, уміння впливати на них.

Ефективність виховного впливу на учнів значною мірою залежить від встановлення правильного контакту з класом. А справа ця нелегка. Відразу знайти спільну мову і контакт з класом важко. Для цього необхідний тривалий час. У процесі роботи неминучі й конфліктні ситуації. Тому майстерність класного керівника полягає в тому, щоб вчасно підказувати учням правильну лінію поведінки, переконати їх, розбудити їхню думку, повірити в їхні сили та можливості, підтримати їх добрим словом. А слово – це найтонший різець, здатний доторкнутися до найніжнішої рисочки людського характеру. Вміти користуватися ним – велике мистецтво. Словом можна створити красу душі, а можна й спотворити її. Слово – це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність. Воно потрібне дитині кожної хвилини – і тоді, коли вона втішається радощами життя, і тоді, коли її серце стискає сум.

Головна моя мета – це виховання особистості, здатної творити життя гідне людини, тому що найвища цінність – людина. З цього випливає основний напрямок – гуманістичний погляд на виховання, що ґрунтується на допомозі дітям знайти себе, розвивати свої здібності, самореалізувати свої сили, осмислювати життєві явища, самостійно шукати Істину, знаходити власну позицію шляхом напруженої інтелектуальної роботи, прямування до духовного життя, осягаючи закони Прекрасного, прилучити до його створення.

Три роки тому назад мені «дістався» 5 клас. Їх було небагато – 17 чоловік, але вже кожен з них був особистістю. Знайомство з дітьми відбулося дуже жваво, вони всі «живі», не сидять на місці, тому і мені потрібно було підлаштовуватися під моїх вихованців. Складаючи виховний план роботи, запланувала екскурсії до Чугуївського художньо-меморіального музею імені І.Ю.Рєпіна. Так розпочалося наше знайомство з експозиціями ХММ імені І.Ю.Рєпіна та його відділами. Спочатку були лекції в краєзнавчому відділі музею: «Як поживаєш, Самовар Самоварович?», «Дітям про археологію», «Писанка, як вид мистецтва», «Чугуїв у роки Великої Вітчизняної війни».

Відвідавши музей-садибу І.Ю.Рєпіна, прослухали цікаву лекцію про життя та творчість видатного земляка. А також співробітник музею провела для учнів мого класу пізнавальну лекцію «Шляхами військових поселенців».

А згодом відбулося «тісне» знайомство з картинною галереєю ХММ імені І.Ю.Рєпіна. Відвідавши спочатку оглядову екскурсію в галереї та прослухавши лекцію «Як народжувалося мистецтво», дітям сподобалась атмосфера музею. У цьому храмі мистецтв не можна голосно розмовляти, бігати, чіпати руками експонати, але нам вдалося і це.

Зазвичай діти, прослуховуючи екскурсію, через п'ять хвилин забувають все раніше почуте. Їм стає не цікаво, вони втомлюються. З ранніх років вони починають сприймати музей як щось нудне і нецікаве, втомливе і примусове. Але і цю «істину» можна зруйнувати, запропонувавши дітям відвідувати музей за бажанням. Спочатку вони йдуть примусово, але потім, становлячись

старшими, пропонують самі відвідати музей. Останнім часом, разом зі своїми вихованцями, відвідуємо картинну галерею ХММ імені І.Ю.Рєпіна частіше, ніж зазвичай. Потоваришував із співробітниками картинної галереї ми є гостями на відкритті виставок, що проходять в стінах галереї. На відкриттях виставок відбувається знайомство з художниками, а це добре впливає на розвиток культури учнів.

Продовжуючи розвиток культури учнів, можна запропонувати їм відвідати театри м.Харкова. Вперше мої учні відвідали Харківський Державний Академічний Драматичний театр імені Т.Г.Шевченка, подивившись виставу «Сватання на Гончарівці». Вони із зацікавленням ходили коридорами театру, роздивляючись все навколо, а під час вистави сиділи і дуже уважно вдивлялися на сцену, стежачи за карколомними подіями та героями вистави.

Підводячи підсумки, можу з гордістю сказати, що я задоволена наслідками своєї роботи. Діти стали по-іншому відноситись до себе: це і гігієна, поведінка, ретельність; до близьких: повага, вдячність; до оточуючих: почуття колективізму, патріотизму... Я щаслива, що обрала саме професію педагога, що маю можливість спілкуватися з дітьми. Я з радістю віддаю всі свої ідеї дітям, і радію, коли бачу, як вони вбирають у себе всю інформацію, надану мною, настрій, який я несу їм, радість і щастя, яке мені хочеться розділити з ними.

Отже, треба завжди пам'ятати, що кожне питання, кожна проблема і, головне, кожна дитина мають свою власну стежку, яку класний керівник допомагає роздивитись. А для пошуку правильних шляхів треба користуватись і досвідом спеціалістів, і слухати власне серце, свою фантазію, і пам'ятати про нестандартність, яка може додати декілька яскравих кольорів до веселки нашого життя. І тоді поруч ми будемо бачити лише усміхнені обличчя наших вихованців.

*... Така дісталась вже нам робота.
Є в ній і радість, та є й турбота,
Є вічний пошук, безсонні ночі,
Та гріють душу дитячі очі.*

Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх навчальних закладах

Приходько В. В., заступник директора з виховної роботи Андріївська загальноосвітня школа I-III ступенів Кегичівської районної ради Харківської області

Виховна робота в Андріївській загальноосвітній школі I-III ступенів Кегичівської районної ради спланована та здійснюється згідно з Основними орієнтирами виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. Педагогічний колектив працює над проблемою «Впровадження інноваційних форм виховної роботи як шлях до формування ціннісних орієнтирів школярів». Весь комплекс виховних форм діяльності направлений на формування морально-духовної життєво компетентної особистості, здатної успішно самореалізуватися у соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал.

З метою **виховання ціннісного ставлення до себе**, усвідомлення цінності власного життя та здоров'я у школі систематично проводяться заняття з профілактики дитячого травматизму. Свої знання правил безпечної поведінки учні показали, взявши участь у конкурсі «Зробимо життя безпечним». Щорічно у школі проходить місячник «Увага: діти на дорозі!», в рамках якого організовуються години спілкування «Абетка пішохода» (для учнів 1-4 класів), «Безпечна дорога до школи» (для учнів 5-8 класів), «Я – учасник дорожнього руху» (для учнів 9-11 класів), виставка плакатів «Права та обов'язки пішоходів». Традиційним є проведення тижня здорового способу життя, в рамках якого в усіх класах проходять уроки здоров'я та просвітницькі тренінги. З метою розвитку фізичних здібностей учнів організовуються спортивні змагання з футболу, волейболу, шашок, шахів, настільного тенісу. За високі досягнення у спорті кращі спортсмени школи нагороджені грамотою Кегичівської районної державної адміністрації.

З метою **формування ціннісного ставлення до сім'ї, родини, людей** у 1-11 класах проведено урок гендерної рівності. До Міжнародного дня порозуміння з ВІЛ+ людьми для учнів 5-11 класів організовано виступ агітбригади старшокласників «Яким має бути добро на Землі?». З метою виховання кращих людських якостей, а саме щедрості, милосердя, доброти в день Святого Миколая було проведено свято «Привітання від Святого Миколая», а для вихованців дитячого садка села Андріївка проведено акцію «Діти – дітям». За ініціативи лідерів учнівського самоврядування до Всесвітнього дня привітань цікаво пройшла виставка-презентація вітальних листівок «Від щирого серця». Традиційними у школі стали свята «Посвячення в п'ятикласники» та «Посвячення в старшокласники». Дані форми діяльності сприяють формуванню гордості за свою належність до шкільної родини, вихованню почуття колективізму. Класними керівниками та практичним психологом систематично проводяться індивідуальні бесіди з учнями: «Як попередити сварку», «Розв'язання конфліктів без насильства»,

«Добро врятує світ», «На що схожий настрій», «Посієш звичку – пожнеш характер», «Дужий той, хто самого себе перемогти може», «Що означає бути вихованою людиною».

З метою **формування ціннісного ставлення до праці** організовуються трудові десанти по впорядкуванню пришкольної території, систематично проводяться санітарні години у класних кімнатах. Щорічно у навчальному закладі проводиться «Веселий ярмарок», на якому учні познайомлять присутніх з традиціями ярмаркування на Україні і представляють вироби, виготовлені власними руками. З метою профорієнтації учні для школи організовуються зустрічі з викладачами вищих навчальних закладів України.

До Дня працівників освіти у школі організовується день самоврядування, де учні старших класів самі проводили уроки. Цей захід дає можливість виявити учнів, які у майбутньому хотіли б обрати професію вчителя. Для учнів середніх та старших класів систематично організовуються екскурсії до місцевих сільськогосподарських підприємств: ПП «Андріївка» та ФГ «Морозівське». Учні мають можливість познайомитися з умовами праці на підприємствах, дізнатися, які професії користуються попитом. Як результат роботи за даним напрямом учні школи представили композиції на районний конкурс «Друге життя речей», «Українська Великодня писанка», «Українська народна іграшка», «Початкове технічне моделювання для учнів 1-4 класів», «Новорічна композиція».

З метою **формування ціннісного ставлення до навколишнього середовища**, усвідомлення єдності людини і природи у школі організовано акції «Годівничка», «Шпаківня», «Мурашник», «Чисте довкілля». В рамках природоохоронної діяльності учні відвідують Олександрівський ботанічний заказник. Для формування усвідомлення єдності людини і природи у школі до Міжнародного дня Землі щорічно проводиться загальношкільне екологічне свято «Давайте, друзі, разом природу берегти», до Міжнародного дня пам'яті жертв радіаційних аварій та катастроф проводиться лінійка пам'яті «Чорнобильська трагедія». Систематичними є екскурсії та прогулянки «Заглянь в природу рідного села». За ініціативи лідерів учнівського самоврядування організовується фотовиставка «Чарівний світ навколо нас».

З метою **виховання ціннісного ставлення до культури та мистецтва** у школі працює хореографічний гурток. Вихованці гуртка беруть активну участь у заходах, які організовуються у школі та районному будинку культури. Традиційними стали вечори відпочинку для старшокласників «Осінній вернісаж», «Новорічна пригода», «Сила плюс грація», «Нумо, дівчата!», де учні мають можливість не тільки відпочити, а й продемонструвати свої творчі здібності. З метою формування естетичних смаків, пізнавального інтересу до мистецтва для учнів школи організовуються поїздки до музеїв та театрів Харківщини. Щорічно у школі до Дня Андрія Первозванного проводяться «Вечорниці-жартівниці» для учнів початкових класів та «Андріївські вечорниці» для учнів середніх та старших класів. Лідери учнівського самоврядування організовують театр-

вертеп «Щедрий вечір, добрий вечір!», вітають з різдвяними святами жителів села. До свята Великодня для учнів школи організовано майстер-клас з народними майстринями «Розмалюю писанку, розмалюю».

З метою **формування ціннісного ставлення особистості до суспільства** та держави, виховання почуття патріотизму у школі проведено тиждень пам'яті «І пам'ятає світ врятований», в рамках якого організовано бібліотечну виставку «В ім'я твого і мого життя», впорядковано меморіал «Батьківщина-мати», проведено лінійку пам'яті «Вклонімося великим тим рокам...» та парад – конкурс «Пісня, що допомагала воювати». Учні школи долучаються до проведення загально сільського мітинга на честь Дня Перемоги. Кращі спортсмени школи беруть участь районних змаганнях «Кегичівська миля» з нагоди 70-річчя визволення Кегичівщини. З метою розвитку самосвідомості, розуміння учнями своїх прав, свобод, обов'язків та до Міжнародного дня демократії для учнів 9-11 класів проведено сократівську бесіду «Демократія як загальнолюдська цінність». Для учнів середніх класів проведена відкрита виховна година «Моя земля – земля моїх предків». За участі батьків відбулося свято до Дня Збройних сил України. Учні школи взяли участь у Всеукраїнській експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина - Україна» в номінації «З попелу забуття». Загін імені Івана Богуна взяв участь у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура») і виборов II місце у районному етапі змагань. За участі воїнів-афганців відбувся урок мужності «Афганістан болить в душі». Для визначення громадянської позицію учнів проведено анкетування «Я – громадянин України». Анкетуванням охоплено 60 учнів 5-11 класів (88% учнів середніх та старших класів). Дослідження засвідчило, що 73% опитаних вірно розуміють поняття «громадянин». Серед життєвих цінностей найголовнішими респонденти вважають здоров'я (55%), родину (38%), служіння Вітчизні, любов, віру в Бога (7%).

Для профілактики дитячої злочинності у школі систематично організовуються зустрічі з працівниками правоохоронних органів, проводяться індивідуальні бесіди з учнями. Між навчальним закладом та правоохоронними органами укладено меморандум про співробітництво. Для профілактики бездоглядності гуртковою роботою охоплено 62% учнів школи.

Питання дитячої бездоглядності, профілактики підліткової злочинності постійно обговорюються на класних та загальношкільних батьківських зборах. В результаті плідної співпраці педагогічних працівників, батьків, громадськості дітей на обліку в міліції немає.

З нагоди відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка у школі організовано виставу «Жіноча доля у творчості Шевченка» та літературно-музичну композицію «Ми чуємо тебе, Тарасе, крізь століття». Учні школи взяли участь у конкурсах «Моя дорога до Шевченка», «Вічне слово Кобзаря».

У школі діє учнівське самоврядування - дитячо-юнацька організація «Веселка», яка налічує 5 секторів (освіти, культури, спорту, інформації,

порядку). За кожним сектором закріплений вчитель-консультант. Члени учнівського самоврядування залучені до організації та проведення виховних форм діяльності, засідань ради школи.

Література

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012. – 128 с.
2. Виховна система школи / Упоряд. В.В.Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 128 с.
3. Сорока Г.І. Організація виховної роботи: планування, аналіз, методичне забезпечення. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 128 с.
4. Довідник заступника директора школи з виховної роботи в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. Г.Л.Вороніна, Н.В.Кочанова. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 464 с.
5. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наукове видання. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.

Метод проектів у виховній діяльності

Пудова Н. О., заступник директора з виховної роботи, **Волкодав С. А.,** директор Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №117 Харківської міської ради Харківської області

Сучасний етап розвитку національної системи освіти та виховання характеризується поширенням інноваційних процесів. Навчально-виховна практика потребує технологій, які б сприяли створенню умов для саморозвитку та самореалізації особистості, забезпеченню щастя й радості дитинства, формуванню особистісної конкурентоздатності. Сьогодні окремі педагогічні технології у виховній роботі, які з'явилися в зарубіжній і вітчизняній педагогіці, достатньо обґрунтовані на науковому рівні й поступово впроваджуються у навчально-виховну практику. Проектна діяльність особистості, що необхідна суспільству, виробляється в процесі виконання урочних та позаурочних проектів.

Завдання проекту не тільки у тому, щоб виконати якусь корисну роботу, а й у тому, щоб на цій роботі розширити свій світогляд, набути теоретичних знань. В основі проектної технології лежить розвиток пізнавальної та дослідницької діяльності учнів, уміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивати творчі здібності. Традиційний зв'язок "учитель - учень" змінюється на "учень - учитель". Особливого значення набуває залучення школяра до процесу пошуку. Цінною є співпраця між учнями та вчителем. Важливим є не тільки результат, а й процес досягнення.

Проектна діяльність дозволяє нашим учням:

- вивчати не тільки засоби, але й способи конкретної діяльності;
- розвивати пізнавальні навички учнів та вміння самостійно конструювати свої знання;
- розвивати критичне та творче мислення;
- розвивати вміння орієнтуватися в інформаційному просторі;
- організувати змістовне проведення позаурочного часу;
- усвідомлювати де і яким чином вона може бути використана на практиці.

Виконання учнівських проектів - це складна самостійна діяльність учнів під керівництвом заступника директора з виховної роботи та педагога-організатора. Їх позиція під час реалізації методу проектів на практиці переходить із носія готових знань до перетворення в організатора пізнавальної, дослідницької діяльності своїх учнів.

Змінюючи психологічний клімат в органах самоврядування у школі, переорієнтовується виховна робота і робота учнів на різноманітні види самостійної діяльності учнів, на пріоритет діяльності дослідницького, пошукового, творчого характеру.

Сучасна школа спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання й виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях. В концептуальних засадах «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» зазначено: «Мета сучасного освітнього процесу – не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота, інтелектуально розвинену, духовно й морально зрілу особистість, готову протистояти викликам глобалізації життя».

Виховання громадянина як проблема постала перед людством ще тоді, коли виникла перша держава, й актуальною вона буде доти, доки існуватиме держава як соціальний інститут. Якісно нову державу можуть створити лише свідомі громадяни, які люблять Батьківщину, свій народ і готові служити їх інтересам. Тому було створено проект «Священна пам'ять війни».

Велику роль у досягненні результативності мала підтримка й тісна співпраця з такими ланками територіально-виховного модулю, як Рада ветеранів і батьківська громадськість. Допомогу на підготовчому етапі здійснювали учитель історії та бібліотекар.

Метою проекту є:

- поглиблення знань учнів з часів Великої Вітчизняної війни;
- розвиток духовних, художньо-естетичних рис, творчих здібностей і талантів учнів;
- формування активної життєвої позиції.

Завдання, які вирішуються в ході реалізації проекту:

- виявити рівень сформованості в учнів громадянських і патріотичних якостей;
- організувати пошукову та творчу діяльність школярів;

- залучити молодь до шефської опіки над ветеранами, упорядкування ними братських могил, військових поховань.

Яким чином реалізовувався цей проект?

На підготовчому етапі проводилося соціальне дослідження учнів з питання ставлення до героїчного минулого рідного краю, щодо того, чи знає молодь імена славних земляків – героїв війни, як громада увінчує їх пам'ять. Розширити знання учнів про Харків у період війни допомогли уроки історії та літератури, відвідування історичного музею та зустріч із представниками Ради ветеранів міста.

Учні відповідно до своїх інтересів та здібностей для виконання проекту розділилися на групи:

- дослідники (учні, які детально зупинилися на дослідженні воєнних дій у рідному краї, встановлювали імена славних земляків, вивчали документи);

У тісній співпраці з ними були

- пошуковці (збирали фотоматеріали);
- волонтери (учні, які організовували акції милосердя з метою надання допомоги ветеранам, що знаходяться в мікрорайоні);
- фотографи;
- сценаристи (учні, які готували сценарії свят).

Окрему роль адміністратора шкільного сайту виконував педагог-організатор, який відповідав за наповнення сторінки матеріалами проекту.

Групи, у яких працювали учні, були динамічними, кожен мав можливість себе реалізувати у різних напрямках. Це відкрило велику можливість для їх самореалізації.

У рамках проекту було проведено:

- конкурс мультимедійних презентацій: «Знов білим цвітом вкрилися сади, і знов приходить свято Перемоги...»;
- конкурс «Вклонімося великим тим рокам»;
- фотоконкурс «Незгасима пам'ять»;
- тематичні уроки історії на базі музею 57 Армії ХЗОШ №117;
- конкурс інсценованої пісні «Пісні воєнних років»;
- покладання квітів до пам'ятнику загиблим воїнам, меморіальним табличкам;
- зустрічі з дітьми війни та ветеранами «Ми вдячні Вам за мирне небо»;
- організація виставки малюнків на тему «Велика Вітчизняна війна»;
- участь у військово-патріотичній спортивній грі «Патріот» тощо.

Цінність проекту в тому, що під час його реалізації було створено всі умови для впровадження його ідей у майбутньому. А також учні вчилися не тільки аналізувати історичний матеріал, здійснювати пошукову роботу, а й вдосконалювали роботу з персональним комп'ютером.

Як підсумок, необхідно зазначити, що через патріотичне виховання молоді сучасне суспільство отримує цінний творчий потенціал, який

визначається передусім їх готовністю брати на себе відповідальність за сучасне й майбутнє України.

Патріотичне виховання молоді є стрижнем усієї системи виховання, стратегічним завданням увічнення пам'яті захисників Батьківщини, а також цивільних громадян України, які загинули (пропали безвісти) в роки Великої Вітчизняної війни.

Патріотизм - це почуття, яке виражається в любові та відданості громадян України до своєї Вітчизни, характеризує прагнення їх зробити державу міцнішою, могутнішою, бути готовим виступити на захист економічного суверенітету Батьківщини.

Почуття патріотизму - це гордість за соціальні, економічні, культурні досягнення свого народу, дбайливе відношення до його духовних, історичних традицій.

Патріотизм означає і глибоку прихильність до рідної оселі, де кожний з нас народився і де знаходяться могили наших предків.

Увічнення пам'яті захисників Батьківщини, а також цивільних громадян України, які загинули (пропали безвісти) в роки Великої Вітчизняної війни, національно-патріотичне виховання молоді передбачає постійний пошук нових підходів, форм і методів, необхідність ґрунтовного, всебічного, довготривалого вирішення всього комплексу взаємопов'язаних завдань теоретичного, дослідницького та практичного характеру.

Ідея національно-патріотичного виховання української молоді у душі державності минулого та майбутнього знаходить усе більше прихильників, збагачується корисними ініціативами та добрими справами.

Висока духовність, активна громадянська позиція, патріотичні почуття молодих людей у великій мірі сприяють успішному вирішенню і економічних, і соціальних питань у державі.

Через патріотичне виховання молоді сучасне суспільство отримує цінний творчий потенціал, який визначається передусім їх готовністю брати на себе відповідальність за сучасне і майбутнє України.

Література

1. Васин Е.К. Подготовка учащихся к выполнению проекта / Е.К. Васин//Школа и производство -2003. - №7. -С. 68-71.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://distant.ioso.ru/project/>.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.seun.ru/bulluten/6/frames.html>
4. Кіпатрик В.Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / В.Х. Кіпатрик. - П.: Блокгауз -Ефрон, 1925. -43 с.
5. Мелашенко К.М. Технологія проектного навчання / К.М. Мелашенко//Завуч. -№13(271). -Травень, 2006. - С. 12-14
6. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід. Навчальний посібник / За заг. ред. О.М. Коберника, В.К. Сидоренко. - Умань: СПД Жовтий, 2008. - 216 с

7. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: [Е. Полат, М. Бухаркина, М. Моисеева, А. Петров]; Под ред. Е. Полат. - М.: Академия -2000. -271 с.

8. Ящук СМ. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проектно-технологічної діяльності / С.М. Ящук // Рідна школа. - 2004. -№4.- С 9-11.

Практика впровадження Основних орієнтирів виховання у школі

Рижикова В. О., учитель початкових класів Первомайської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 Первомайської міської ради Харківської області

«Два людських винаходи можна вважати найтяжчими: мистецтво керування і мистецтво виховання»

І.Кант

«Виховання – це вплив на тих, кого ми виховуємо»

Л.Толстой

Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє життя. І від того, як минуло дитинство, хто вів за руку в дитячі роки, що ввійшло в її розум і серце з навколишнього світу, - від цього багато залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк.

В.Сухомлинський

Пояснювальна записка

Людство ввійшло в III тисячоліття з надією на молоде покоління, яке має здійснити демократичні перетворення в суспільстві та будувати демократичну правову державу. Тому завдання школи – виховати морально здорову, духовно багату, різнобічно розвинуту, добре освічену і горду людину, гідного громадянина своєї незалежної держави. яка любить і поважає рідну землю, культуру свого народу. Метою виховання є формування особистості, якій притаманні демократична громадянська культура, патріотизм, прагнення до волі і процвітання України, усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, прав людини та її громадянською відповідальністю, готовності до компетентної участі в житті суспільства.

Виховні проблеми сьогодення:

- ✓ не сформованість життєвих навичок;
- ✓ соціальна апатія;
- ✓ збільшення проявів девіантної поведінки;
- ✓ агресія і насильство;
- ✓ погіршення стану здоров'я учнів.

Сьогодні людство переживає надзвичайно важливий період своєї історії – період небезпечного для існування цивілізації зростання низки

негативних факторів: деградація людської моралі, підвищення рівня злочинності. Проблему ми вбачаємо й у вихованні, ставленні людини до природи, до самої себе, до інших людей, до держави.

Вчитель виховує майбутнього громадянина України, і від того, як він організує свою роботу, залежить, кого ми отримаємо через дев'ять – дванадцять років – свідомого громадянина, який буде перейматися проблемами своєї держави, чи байдужого спостерігача, для якого гроші і престижна робота за кордоном – понад усе. Тому весь процес діяльності педагога спрямований на виховання громадянина-патріота, здатного розбудовувати суверенну Україну, творити себе і своє життя, відповідати за власні дії і вчинки і цим впливати на долю класу, школи, суспільства. Такий громадянин характеризується високим рівнем національної, правової свідомості і самосвідомості, громадянською, соціальною відповідальністю, мужністю, готовністю працювати в ім'я розквіту України, захищати її прагнення до інтеграції у світове європейське співтовариство, усвідомленням необхідності досконалого знання державної мови, здатністю неупереджено ставитися до культури інших народів, повагою до Конституції, законів своєї держави, потребою в їх дотриманні; йому властиві високі інтелектуальні, духовні, трудові, художньо-естетичні риси, розумні потреби та установки, прагнення до розвитку творчих здібностей, самовираження, самоствердження і самореалізації, активної діяльності; реалізацію його демократичних і гуманістичних начал, здатність до виконання громадянського обов'язку. Досягти бажаного результату можна шляхом реалізації програми виховної роботи «Майбутнє – за нами», яку розробили вчителі початкових класів Первомайської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №5 м. Первомайський.

Метою програми є: створення ефективної моделі виховної системи в класі на основі громадянських і загальнолюдських цінностей; формування особистісно-орієнтованої творчої особистості, яка успішно реалізується в соціумі як громадянин, професіонал, сім'янин. Виховна мета є спільною для всіх ланок системи виховання.

Виховання учнів реалізується у процесі організації:

- ✓ навчально-виховної діяльності;
- ✓ позаурочної та позакласної діяльності;
- ✓ роботи органів учнівського самоврядування;
- ✓ взаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними

установами.

Зміст програми передбачає забезпечення цілісного підходу до виховання й розвитку особистості учня у прагненні до прагненні до створення єдиної комплексної системи виховних впливів школи, сім'ї та громадськості.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ

➤ принцип національної свідомості (формування національної свідомості, виховання любові до свого народу, культури, рідного краю, толерантне ставлення до всіх народностей України);

- принцип цілісності (організація виховання, як системного педагогічного процесу);
- принцип особистісної орієнтації(виховання в учнів почуття самоцінності, права на вільний розвиток та реалізації своїх здібностей);
- принцип превентивності (здійснення профілактики негативних проявів у поведінці учнів, допомога у виробленні імунітету до негативних впливів соціального середовища);
- принцип гуманності виховання (визнання дитини найвищою цінністю).

Гармонійне поєднання вказаних принципів є запорукою ефективного виховного процесу

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Очікування батьків:

Школа повинна...

- ... Проводити системну роботу по профілактиці шкідливих звичок і пропаганді здорового способу життя.
- ... Навчати учнів свідомо осмислювати свої вчинки і дії.
- ... Готувати учнів до самостійного життя.
- ... Виявляти і розвивати, закладені в людині, таланти і здібності.
- ... Формувати високі моральні цінності, збудовані на традиціях культурної і духовної спадщини народу.
- ... Прививати любов до минулого, щоб мати надію на майбутнє.

Очікування учнів:

Школа повинна...

- ... Справедливо оцінювати знання і вміння учнів.
- ...Пропонувати толерантне і розумне відношення з боку наставників.
- ...Сприяти розвитку мережі гуртків і клубів за інтересами.
- ... Давати змогу вільно висловлювати свої думки і реалізувати свій потенціал через участь у масових заходах.

Очікування вчителів:

Батьки повинні...

- ... Сприяти у вирішенні потреб школи.
- ... Нести матеріальну відповідальність у випадку пошкодження чи нищення шкільного майна їхніми дітьми.
- ... Цікавитися досягненнями дітей у позашкільній виховній роботі та сприяти їх участі у різних виховних заходах.
- ... Співпрацювати зі школою у справі виховання дітей.

Учні повинні...

- ... Неухильно дотримуватися правил для учнів.
- ... Прагнути до пізнання нового.
- ... Мати бажання стати Людиною з великої літери.

Зміст виховання : система цінностей та сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, до інших людей, до праці, до природи, мистецтва і самої себе.

Виховання – процес безперервний. Нагромадження нових знань, зміна або зміцнення поглядів, переконань, звичок відбувається постійно. Завдання учителя – відкрити, захопити і спрямувати кожного учня на цікавий, змістовний особистісно і суспільно корисний шлях самоврядування. Оскільки у молодшому шкільному віці у дітей домінує образне мислення, то найбільш характерними є **такі форми діяльності**: сюжетно-рольова гра; гра-драматизація; інсценування; гра-бесіда; гра-мандрівка; екскурсія; ігрова вправа; ранок; свято; усний журнал; школа ввічливості; вікторина; виставка малюнків; групова справа; козацькі забави; година спостереження; веселі старті; спортивні змагання; естафети; догляд за рослинами і тваринами.

Завдання I тематичного періоду – створення комфортних умов для розвитку та саморозвитку інтелектуальних здібностей дитини, формування активної життєвої позиції, можливість знайти своє призначення, виховання почуття успіху, віри в себе.

Форми реалізації:

- створення в класі бібліотечки інтелектуала;
- робота з різноманітними енциклопедіями для молодших школярів;
- вивчення українських прислів'їв, приказок, загадок, казок;
- години спілкування: «Мозок – це розум, розум – це життя», «Прислів'я – душі народної скарбниці»;
- інтелектуальні ігри: «Розумники та розумниці», «Брейн-ринг», «Найрозумніший»;
- розв'язування кросвордів, цікавих задач, шарад;
- КВК «Загадка - до мудрості кладка», «Народ скаже як зав'яже».

Очікувані результати:

Розвиток здібностей кожної дитини. Сформованість творчої особистості, яка постійно прагне до знань, вивчення та пізнання нового. Виховання доброзичливості, взаємодопомоги.

Завдання II тематичного періоду – знайомство з родинними традиціями, звичаями, реліквіями, виховання шанобливого ставлення до батьків, родичів, ціннісного ставлення до сім'ї.

Форми реалізації:

- дослідження і вивчення власного родоводу, створення родинного дерева;
- знайомство з сімейними традиціями, реліквіями, звичаями, хобі; конкурс малюнків «Мій дідусь та моя бабуся»;
- спортивне свято «Тато, мама і я – спортивна сім'я»;
- родинні свята «Шануй батька і няню – буде і тобі гладенько», «Ой, роде наш красний»;
- книжковий тиждень «Книга – твій найкращий друг».

Очікувані результати:

Дослідження історії свого роду, сімейних традицій та реліквій. Набуття навичок створення родового дерева, герба, девізу сім'ї. Відродження сімейних традицій. Формування поняття про духовну атмосферу сім'ї.

Завдання III тематичного періоду – ознайомлення з професіями, підготовка до свідомого вибору діяльності, виховання почуття причетності до майбутнього своєї країни, ціннісного ставлення до праці.

Форми реалізації:

- читання і обговорення творів про різні професії;
- зустріч з батьками «Парад професій»;
- морально-етичні бесіди про різноманітні професії, про працю і лінощі;
- години спілкування «Праця красить людину», «Я – майбутній робітник»;
- акція «За чисте довкілля», операція «Чиста оселя», рейд «Книга, зошит, щоденник», майстерня «У лікаря Айболіта»;
- конкурс на краще новорічне оформлення класної кімнати

Очікувані результати:

Сформованість понять та уявлень про важливість праці для людини, родини і держави. Набуття вміння і навичок самообслуговуючої праці. Виховання відповідальності, охайності, дисциплінованості, наполегливості.

Завдання IV тематичного періоду – формування ціннісного ставлення до природи, ознайомлення з роллю природи в житті людини.

Форми реалізації:

- години спілкування «Квіти України», «Ода вербі», «Пишається в долині червона калина», «Цінність і неповторність людського життя»;
- знайомство з Червоною книгою України;
- читання та обговорення оповідань, віршів, казок про природу рідного краю;
- походи вихідного дня «Стежками рідного краю»;
- цикл екскурсій «Світ природи справжній і неповторний»;
- акція «Посади дерево, квітку!».

Очікувані результати:

Оволодіння учнями екологічних знань. Систематичне спостереження за станом довкілля. Усвідомлення краси природи як унікального явища в житті людини. Виховання відповідального ставлення до природи в традиціях українського народу.

Завдання V тематичного періоду – формування ціннісного ставлення до культури і мистецтва, ознайомлення з культурою та звичаями українського народу.

Форми реалізації:

- акція до свята Дня міста;
- виставка квітів та конкурс малюнків на асфальті;
- цикл екскурсій до бібліотек (міської, шкільної, ДК);
- конкурс інсценізованої казки;
- цикл екскурсій до м. Харкова (до музеїв, театрів тощо);
- участь у заходах, конкурсах ПК «Хімік», БДЮТ, ДЮСШ;
- години спілкування «Наші обереги», «Без верби і калини – нема України»;

➤ вивчення колядок, щедрівок, посівалок, великодніх та купальських пісень.

Очікувані результати:

Сформованість естетичних почуттів, уявлень і знань про прекрасне у житті та мистецтві. Впровадження в життя народних звичаїв та традицій українців. Виховання поваги до традицій українського народу, втілення їх у життя.

Завдання VI тематичного періоду - виховання в учнів рис громадянина Української держави, формування правової культури, прищеплення поваги до прав і свобод людини, державних символів, Конституції України, законодавства та державної мови.

Форми реалізації:

➤ знайомство дітей зі сторінками історії України;
➤ уявні мандрівки до історичних місць України;
➤ екскурсії - знайомства з пам'ятними місцями рідного краю;
➤ вікторина «Я гордий тим, що я – українець»;
➤ конкурс знавців української державної мови;
➤ години спілкування «Рідний край, де ми живемо, Україною зовемо», «Державні символи України», «Україна – мій рідний дім»;
➤ вахта пам'яті до Дня Перемоги;
➤ конкурс малюнків «Край, де ми живемо»;
➤ тиждень правових знань «Всі народи України живуть в злагоді і мирі».

Очікувані результати:

Усвідомлення приналежності до української держави і народу. Шанування історії і мови свого народу, країни. Сформованість в учнів почуття патріотизму, правосвідомості та громадянської відповідальності, гордості та поваги до своїх батьків, роду, народу, місця, де народився.

«У наших руках найбільша з усіх цінностей світу – Людина. Ми творимо Людину, як скульптор творив свою статую з безформного шматка мармуру: десь у глибині цієї мертвої брили лежать прекрасні риси, які потрібно добути, очистити від усього зайвого».

В. Сухомлинський

Література:

1.Архипенко Л.М.Виховні системи освітніх закладів: досвід та проблеми: методичний посібник / укладачі Л.М.Архипова, Л.Л.Маркіна. Дніпропетровськ: Промінь, 2000. – 216 с.

2. Виноградова Т.В.Книга класного керівника. – Х: Вид. група «Основа», 2006. – 128 с.

3. Єрмаков І.Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем. – Х: Вид. група «Основа». 2006. – 224 с.

4. Кацинська Л.Л. виховний процес в сучасній школі. – Рівне: РІПКВ, 1997. – 340 с.

5. «Основні орієнтири виховання учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України (наказ МОНМС України від 31.10.2011 № 1243)
6. Рекомендації до планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти.
7. Сорока Г.І. Організація виховної роботи: планування, аналіз, методичне забезпечення. – Х: Вид. група «Основа». – 2006.
8. Черкашенко В.О. Формування виховної системи школи / Методичне забезпечення виховної роботи / Г.І. Сорока. – Х., 2004. – 112 с.

Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах

Ромашкіна Т. М., заступник директора з виховної роботи Гаврилівського навчально-виховного комплексу (дитячий садок-загальноосвітня школа I-III ступенів) Барвінківської районної ради Харківської області

Головне в житті – здоров'я. Піклуючись про своє здоров'я, ми піклуємося про майбутнє покоління. Здоров'я залежить від багатьох чинників: спадковості, медицини, стану довкілля, способу життя тощо.

Сучасна школа є основною ланкою в ланцюгу створення у дітей стереотипу здорового способу життя, формування індивідуального та громадського здоров'я. Навчання здоровому способу життя має бути системним і сприяти гармонійному розвитку психофізичних здібностей учнів. Воно не повинне зводитися до періодичного інформування учнів з питань збереження здоров'я, а має передбачати комплекс систематичних заходів, спрямованих на забезпечення школярами здорового способу життя.

Тому, провівши моніторинг захворюваності учнів протягом трьох років, ми дійшли висновку, що в учнів нашого навчального закладу погіршується здоров'я саме під час навчання. Учні набувають вади зору, розлади ШКТ, серцево-судинні захворювання, сколіоз та часто хворіють на ГРЗ.

Перед педагогічним колективом постало важливе завдання – зберегти здоров'я дітей, знизити рівень захворюваності, виховати в учнів свідоме ставлення до самого себе, сформувати здоров'язберігаючі компетенції.

Навчально-виховний процес було переформатовано відповідно до нових пріоритетних напрямків. В 2009 році створено «Школу сприяння здоров'я», яка включена до обласного реєстру «Шкіл сприяння здоров'ю».

Над питанням формування засад здорового способу життя в Гаврилівському навчально-виховному комплексі не один рік працював педагогічний колектив, учнівське самоврядування та батьківська громадськість.

Впроваджуючи Основні орієнтири виховання у практику, класний керівник насамперед, визначає мету, завдання з урахуванням вікових особливостей, рівнів фізичного, соціального, психічного, духовного розвитку

дитини. Серед цінностей людини, не можна виокремити якусь одну, бо тільки в системі загальнокультурних і громадянських цінностей ми можемо виховати свідомого громадянина, патріота.

Ціннісне ставлення до себе передбачає сформованість у зростаючій особистості вміння цінувати себе, як носія фізичного, духовного, соціального потенціалу. Воно є важливою умовою формування у дітей та учнівської молоді активної життєвої позиції.

Сьогодні як ніколи раніше, перед школою постає проблема виховання свідомого ставлення учнів до свого здоров'я, як найвищої соціальної цінності, яка дасть їм змогу успішно виконувати будь-які життєві та соціальні ролі, бути творцем свого життя, активно інтегруватись до сучасного суспільства. Тому одним із пріоритетних напрямків роботи Гаврилівського навчально-виховного комплексу є формування у дітей навичок культури здоров'я, безпечної поведінки, підвищення рівня їх інформованості з питань профілактики тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії, профілактики ВІЛ/СНІДу, створення здоров'язберігаючого середовища.

Працюючи не один рік над програмою «Здорова дитина – здорова нація», педагогічний колектив дійшов висновку, що наша мета не лише навчити грамоти, математики, інших наук, а й виробити здатність думати, що ні суспільству, ні своїй сім'ї не потрібні хворі люди, а значить закласти фундамент майбутнього здорового способу життя. Серед основних факторів майбутнього нашої держави є здоров'я її громадян: фізичне, психічне, духовне. Навички здорового способу життя формуються ще в учнівському середовищі і наставником такого життя часто виступає наш навчальний заклад.

Система медичного моніторингу дає нам можливість з'ясувати кількість хворих і, відповідно, здорових дітей та спрямувати роботу на профілактику відповідних захворювань. Наприклад, у 2009-2010 н. р. здорових дітей у нашій школі було 35%, хворих — 65%, у 2010-2011 н. р. — 40% та 60% відповідно, у 2012-2013 н.р. здорових — 46%, хворих — 54%. Очевидно, що прослідковується поступове, хоч і не стрімке зменшення кількості хворих дітей, а це вже позитивний результат роботи педагогічного колективу.

Важливим елементом у системі зміцнення фізичного здоров'я є спільна робота школи з медичною службою:

- * лікарі Барвінківської центральної районної лікарні щорічно проводять поглиблений медичний огляд учнів та вчителів;

- * в кожному класному журналі оформлені «Листи здоров'я», які містять результати медогляду дітей, рекомендації щодо фізичної групи для кожного учня, щоб учителі - предметники могли ними користуватися;

- * здійснюється спостереження за дітьми, які перебувають на диспансерному обліку;

- * медичним персоналом Гаврилівської амбулаторії сімейної медицини постійно проводиться санітарно-просвітницька робота: випускаються

медичні бюлетені, проводяться бесіди зі школярами з питань раціональної організації часу для навчання та відпочинку, правильного збалансованого харчування, контролюється санітарно-гігієнічний стан шкільних приміщень.

Педагогічним колективом активізовано роботу щодо проведення просвітницько-роз'яснювальної роботи серед дітей та батьків з питань раціонального харчування, профілактики кишково-шлункових інфекцій, сколіозу, додержання правил особистої гігієни. З метою раннього виявлення учнів схильних до вживання алкоголю, наркотичних речовин практичним психологом закладу здійснюється анкетування, тестування дітей. На батьківські збори запрошуються медичні працівники, які виступають з різними питаннями, пов'язаними зі здоров'ям дітей. Також для батьків проводяться тематичні лекторії, такі наприклад, як «Профілактика шкідливих звичок в сім'ї», «Загартування та оздоровлення» та інші.

Інтегрований курс «Основи здоров'я» є предметом інваріантної частини робочих початкових планів і впроваджується за Державним стандартом згідно з програмою. Учні 1-4 класів забезпечені підручниками з предмета «Основи здоров'я» та робочими зошитами з друкованою основою. На уроках у початкових класах використовується демонстраційний матеріал – комплекти плакатів з основ здоров'я «Як уникнути неприємностей», таблиці «Режим дня», «Продукти харчування», «Правила дорожнього руху», «Подбай про свою безпеку». У 5-9 класах викладається 3 години фізичної культури. Факультативні курси «Захисти себе від ВІЛ» викладаються по 1 години у 10, 11 класах та «Основи медичних знань» 0,5 години у 8 класі. Уроки «Основи здоров'я», факультативи «Захисти себе від ВІЛ», «Основи медичних знань» проводяться в навчальному кабінеті «Основи здоров'я».

В навчальному закладі обладнаний спортивний зал, є два спортивних майданчика з нестандартним обладнанням. На базі закладу працює спортивна секція з легкої атлетики та футболу, яка охоплює більше 40 учнів 5-11 класів. В позаурочний час проводяться різноманітні спортивні заходи: «Олімпійські ігри», «Козацькі забави», «Веселі старти», «Спортивний вернісаж», «Тато, мама і я – спортивна сім'я» тощо.

Щорічно у вересні та травні проводиться «Стежина здоров'я», яка включає заходи спортивно-масового, екологічного та туристичного спрямування.

У вересні-жовтні, квітні-травні на шкільному подвір'ї проводиться ранкова зарядка, рухливі ігри на подвір'ї та на спортивних майданчиках. Під час уроків у початкових класах проводяться фізкультхвилинки.

Традиційно в стінах нашого закладу 7 квітня святкується Всесвітній день здоров'я. Щороку спортивна зала не вміщує бажаючих не тільки позмагатися, а й повболівати за спортсменами з різних шкіл не тільки Барвінківського району, а й сусіднього Близнюківського.

Літнє оздоровлення є важливим етапом у навчально-виховному процесі закладу. Щороку влітку організовується робота пришкольного табору відпочинку «Веселка», де діти мають змогу пограти в різноманітні спортивні

ігри, здійснити екскурсію стежинами рідного краю. Харчування у якому дворазове, збалансоване та вітамінізоване.

Отже, сучасна школа є основною ланкою в ланцюгу створення у дітей стереотипу здорового способу життя, формування індивідуального та громадського здоров'я. Навчання здоровому способу життя має бути системним і сприяти гармонійному розвитку психофізичних здібностей учнів. Саме над цим і працює колектив Гаврилівського навчально-виховного комплексу.

Здоров'я потрібне всім, щоб знайти своє місце у житті. Щоб кохати і бути коханим. Щоб радіти, сміятися і насолоджуватися життям. Здобути знання, проявити свої здібності, мати життєву перспективу, вміти, нарешті, стати корисним суспільству може тільки така особистість, яка фізично розвинена, фізіологічно гомеостатична, соціально адаптована, психічно врівноважена, живе в гармонії з природою і має чіткі свідомі позитивні мотивації, усвідомлює свої родинні й народні цінності, має духовну основу.

Виховний потенціал уроку музики

Сергєєва Н. П., *учитель музики Харківської загальноосвітньої школи I ступеня № 176 Харківської міської ради*

Зміни та перетворення в нашому суспільстві передбачають орієнтацію у навчанні на людину, її духовну культуру, сприймання кожної особистості потенційним творцем. Такий підхід визначає основні напрямки модернізації навчального процесу на уроках музичного мистецтва в школі, що полягає в запровадженні нових педагогічних інноваційних технологій. Музична освіта, яка заснована на новітніх педагогічних технологіях, виступає основою творчого розвитку духовної культури особистості.

Зміст музичного виховання передбачає виховання у дітей сприйнятливості, інтересу, любові до музики, розвитку емоційної чуйності, залучення дитини до різноманітних видів музичної діяльності, що дозволяє розвивати загальну музичність, творчі здібності особистості. На основі отриманих дітьми знань про музику у школяра формується спочатку виборче, а потім і оцінне ставлення до неї, з'являються початкові форми музичного смаку.

В.О.Сухомлинський назвав школу тонким і чутливим музичним інструментом, який творить мелодію людської гармонії, впливає на душу кожного вихованця. Але творити можна лише тоді, коли інструмент добре настроєний. Своєрідне налаштування на радість досягнення успіху, усвідомлення своїх творчих здібностей, віру у власні сили надає дитині творча атмосфера уроку, побудованого на засадах педагогічної технології створення ситуації успіху.

Для впровадження цієї педагогічної технології не потрібно спеціальних додаткових умов, необхідна умова одна – це бажання самого вчителя

працювати творчо, вірити в дитину, ставитися до неї з любов'ю та повагою. Народження технології було зумовлено самим життям. У своїй педагогічній діяльності А.С.Макаренко розробляв ідею «завтрашньої радості», а В.О.Сухомлинський розвинув цей прийом у створеній ним «Школі радості». Видатні педагоги приділяли велику увагу створенню вчителем успішного середовища на уроці, в основі якого лежить особистісно-діяльнісний підхід. При підготовці молодших школярів до творчої діяльності значну увагу слід зосередити на розвитку усвідомленого спонукання їх помислів та дій до творчості, потягів та бажань оволодіти вміннями та знаннями, котрі визначають творчий пошук, нестандартне мислення, оригінальність тощо.

Створення ситуації успіху означає, в першу чергу, зняття страху, авансування успішного результату, прихований інструктаж про способи і форми здійснення діяльності, внесення мотиву, визначення персональної винятковості, мобілізація активності, або педагогічне переконання, висока оцінка деталі, допомога кожній дитині зростати в успіху, формування відчуття радості від здолання труднощів, введення учнів у світ добра й краси, розвиток чуттєво-емоційного сприйняття навколишнього світу крізь призму музичного мистецтва. Врахування індивідуального стилю діяльності дитини найбільш продуктивно впливає на мотивацію діяльності учнів, які згодом діють за сценарієм «переможця». А саме: «Я сьогодні кращий, ніж учора!»

Уроки музики відкривають для дітей «вікно» у чарівний світ музики, поглиблюють їхні уявлення про зв'язок музики із життям, навчають розпізнавати життєвий зміст музичних творів, знайомлять з українською музикою та музикою інших народів. Дбаючи про високий рівень знань учнів, учитель використовую такі методи і форми навчання, які відповідають їхнім віковим особливостям та викликають у дітей цікавість до навчального матеріалу, бажання вчитися, прагнути успіху в опануванні основ музики, а саме: «мозковий штурм», «Продовжи думку», «Намалюй музику», «Асоціативна квітка».

Використання у процесі навчання методу проектів допомагає розкрити процес створення дитиною творчої роботи від задуму до втілення, надає можливість побудувати нестандартний урок: урок-мандрівку; малювання в уяві образів, нав'язаних чарівною музикою та розповіддю педагога; виконання композицій з імпровізуванням, формою, об'ємом, трансформацією кольору. Впровадження таких міні-проектів на уроках музичного мистецтва, як «Моя музична казка», «Я - композитор», «Як з'явилися перші музичні інструменти?», дозволяє інтегрувати знання та вміння з різних областей науки, культури, мистецтва. У результаті використання методу проектів, діти починають нестандартно мислити, вирішують проблемні ситуації, вчать аналізувати. Окрім складання своїх віршів, мелодій, казок, учні полюбляють створювати малюнки, костюми для своїх героїв.

Як показує досвід, цей метод у поєднанні з класно-урочною системою підвищує ефективність розвивальних, освітніх і виховних функцій шкільної освіти.

Емоційне сприйняття учнями музики, роздуми про неї створюють можливість оволодіння прийомами порівняння, аналізу, узагальнення музичних творів. Для учнів вже 4-х класів можна включати в урок складання сенкану.

Сенкан допомагає узагальнити інформацію, схоплювати складні ідеї та формулювати їх декількома словами. Використання таких прийомів під час слухання музики школярами і робить музику близькою, доступною й зрозумілою їм.

Таким чином, всебічний розвиток творчої особистості шляхом створення ситуації успіху під час проведення уроків музичного мистецтва може допомогти учням знайти сенс своєї творчої діяльності. Усі набуті знання та вміння на уроках музичного мистецтва учні використовують у виступах шкільного хору «Веселі дзвіночки». Виступаючи на різних конкурсах та фестивалях вокального мистецтва у районі, місті, на шкільних святах, діти навчилися долати невпевненість, створюють атмосферу творчості, відчують натхнення, почуття визнання самотності й самоцінності себе як особистості.

Література

1. Бех І. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. - К.: ІЗИН, 1998.
2. Методичні рекомендації щодо організації роботи з учнями шестирічного віку початкової школи. – Харків: ХОНМІБО, 2006. – 76с.
3. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012. – 128с.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: АСК, 2004. – 192 с.
5. Програми для позакласних і загальноосвітніх навчальних закладів: Худ.-ест. Напрям / О.В. Биховська та ін. – К.: Грамота. 2008.- Вип.1.- 100с.

Особистісно-орієнтоване виховання як основа неповторності та унікальності дитини

Сілаїчева Ю. В., *учитель початкових класів Харківської загальноосвітньої школи І-ІІ ст. №81 Харківської міської ради Харківської області*

Виховна система — це цілісний організм, який виникає у процесі інтеграції основних компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їх діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє духовному розвитку і саморозвитку особистості.

Серцевиною виховного процесу є особистість — її нахили, здібності, потреби, інтереси, соціальний досвід, самовідданість, характер.

Педагогічне спілкування має спиратись на передову, прогресивну мораль – гуманістичну, в основі якої лежить демократизм, розумність, природність, ми відводимо першочергове місце принципу гуманізму. Він передбачає визнання того, що людина – найвища цінність на Землі; передбачає опору на особистість, яка здатна до самореалізації, самовдосконалення; розглядає самоцінність особистості як результат її власного саморозвитку, самовиховання. У спілкуванні – це вміння знайти гідне, схвальне, добре в іншій людині, вміння цінувати в інших індивідуальне, неповторне.

Молодший шкільний вік виявляється сприятливим щодо виховання у дитини фундаментального для її морального розвитку новоутворення, яким є здібність цінувати особистість людини.

Саме особистісно орієнтований підхід є бажаною моделлю виховання молодших школярів.

Особистісний орієнтований підхід ґрунтується на принципі центрації виховання в розвитку особистості і передбачає передусім визнання пріоритету особистості, який повинен стати основою ідеології суспільства у сфері виховання, ціннісною орієнтацією. Принцип центрації виховання на розвиток особистості вимагає демократичного стилю взаємодії суб'єктів, його гуманізації.

У зв'язку з цим, практичним завданням педагога є виявлення й розвиток усіх позитивних сил дитини, виховання усвідомлення своєї неповторності і спонукання до самовиховання та самореалізації, але важливо, щоб самореалізація дитини не пригнічувала достоїнства та інтересів навколишніх.

Головне завдання вчителя — навчитись створювати і використовувати у шкільному житті ситуації, в яких знання і дії були б злиті та дозволили б фіксувати динаміку духовно-морального розвитку дитини, суть якого полягає у вмінні дитини самотійно, а іноді за допомогою вчителя, реалізувати свої здібності до практичної діяльності. Вчитель має допомогти дитині розвиватись від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, для якого необхідні самотійність у прийнятті рішень і моральний вибір. Особистісно орієнтоване виховання передбачає забезпечення комфортних і безпечних умов для розвитку особистості учня, реалізації його природних потреб і здібностей. Учень повинен вибудувати в міру свого соціального розвитку й підростання особистий варіант життя, гідний його як людини, набути власного досвіду повноцінних взаємин, ствердження свого істинного людського „Я”. Особистісно орієнтований підхід у вихованні передбачає, по-перше, визнання пріоритету особистості, по-друге, спрямовує на те, що пріоритет особистості має стати основою філософії виховання, ідеології у сфері виховання, центральною ціннісною орієнтацією як вихователів, так і вихованців.

Для здійснення особистісно орієнтованого виховання необхідно дотримуватись трьох позицій: розуміння дитини, визнання дитини і прийняття дитини.

Виховання досягає своєї мети, якщо вміє спрямовувати особисту діяльність дитини. З огляду на це, виховний вплив мусить залучати дитину до виховної діяльності, навіть до самодіяльності. Можна визначити два класи завдань за їхнім місцем у процесі виховання. Перший клас – це виховні завдання, які вирішують самі вихованці, тобто ті, під час вирішення яких здійснюється самовиховання.

Другий клас завдань – це педагогічні, які вирішує педагог, тобто завдання, що забезпечують керування діяльністю вихованця. Одна з особливостей педагогічного завдання полягає в тому, що воно не може бути розв'язане тільки вихователем, а лише у спільній діяльності й спілкуванні в системі „вихователь – вихованці”, їхній співпраці і співдружності в реальних, живих контактах одне з одним. Це і є тим середовищем, у якому розвиваються особистість дитини та особистість дорослого як вихователя.

Вихідною позицією в особистісно орієнтованому вихованні має бути відмова від концепції формування особистості і створення концепції сприяння її розвитку. За терміном «формування» все ж таки стоїть образ піддатливої глини, з якої художник ліпить те, що він замислив. Але дитина – жива істота, не глина, джерела її розвитку в ній самій, і вона потребує допомоги, а не формування.

Особистісно орієнтоване виховання вимагає, насамперед, всебічного вивчення і діагностування особистості школяра і здійснення на цій основі індивідуального підходу до кожного учня, мета якого – створити сприятливі умови для розвитку усіх духовних сил і здібностей дитини, що піднімає її особисту вартість і дасть в майбутньому змогу бути корисною для інших. Класні керівники повинні підходити до питання вивчення особистісних характеристик учнів різносторонньо, комплексно: вивчаючи сім'ї учнів (знайомство, відвідування), визначаючи коло спілкування учнів в школі і поза нею, досліджуючи особливості психіки, характеру, темпераменту учнів. Для вивчення індивідуальних рис, якостей учнів, рівня їх вихованості, ставлення до оточення можна використовувати такі методи і форми: різноманітні анкетування, спостереження, бесіди з учнями і їх батьками. Класні керівники передбачають у своїй діяльності вивчення індивідуальних здібностей учнів, їх нахилів, психологічних особливостей. Особливо важливими такі діагностичні дослідження є в 1-их та 5-их класах, коли відбувається знайомство вчителів та учнів.

Особистісно орієнтована педагогіка передбачає побудову всього навчально – виховного процесу не лише на основі особистісного підходу до кожного учня, вона визначає пріоритетність суб'єктно – суб'єктних відносин, співтворчості та співпраці учнів, учителів та батьків. Така педагогіка співробітництва передбачає, що учні відверто, довірливо спілкуються з вчителями, що є важливим кроком на шляху до взаєморозуміння між класним керівником та учнем. Гласність і демократизм, відносини співробітництва, довірлива психологічна атмосфера повинні панувати у кожному класі.

Особистість педагога – дієвий чинник формування особистості дитини. В реальній діяльності педагог наочно демонструє моделі поведінки, соціальні норми та цінності. Його індивідуально – психологічні характеристики обумовлюють ціннісно – смислову основу виховання. Лише той педагог успішно справляється з цією місією, який постійно працює над розвитком у собі мотивації до оволодіння духовною культурою, засвоює глибокі й різноманітні знання, орієнтується на безперервне вдосконалення своєї професійної майстерності.

Проектні технології у позакласній роботі

Сокрут А. М., учитель української мови та літератури Чугуївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №7 Чугуївської міської ради Харківської області

Зібратися разом – це початок,
Триматися разом – це прогрес,
Працювати разом – це успіх.

Метод проектів є одним з провідних засобів перетворення школи навчання на школу життя, оволодіння навичками планування власної діяльності, навичками вибору способів та шляхів її здійснення, формування та актуалізації життєвого досвіду учнів.

Сучасну практичну діяльність людства, науково – технічний та культурний прогрес у різних сферах суспільного буття неможливо уявити без проектування і проектів.

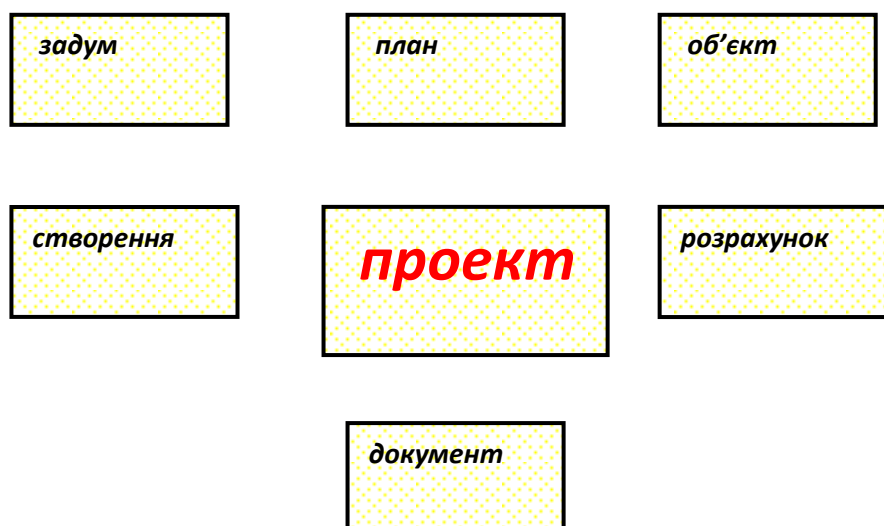

Рис 1

У педагогічному процесі багатьох навчальних закладах гідне місце посідає метод проектів.

Метод проектів – організаційне навчання, за якого учні набувають знань і вмінь у процесі планування й виконання теоретико – практичних завдань, що поступово ускладнюються. Метод проектів – один з небагатьох методів, що виводить педагогічний процес зі стін дитячого закладу в довкілля, природне та соціальне середовище. Цей метод сприяє актуалізації знань, умінь, навичок дитини, їх практичному використанню у взаємодії з довкіллям. Він стимулює потреби дитини в самореалізації, самовираженні, в творчій особистісно та суспільно значимій діяльності; дозволяє поєднувати в педагогічному процесі колективне та індивідуальне. Ця технологія забезпечує розвиток дитини, дозволяє вести її сходинками розвитку – від проекту до проекту.

Метод проектів – це розвиток життєвої компетентності учня, а саме:

- дозволяє перевірити та закріпити на практиці теоретичні знання;
- забезпечує продуктивний зв'язок теорії та практики у процесі навчання;
- життєвим результатом є продукт, а умовами є компетенція учня;
- сприяє набуттю учнем життєвого досвіду, необхідного розвитку та функціонування його окремих компетенцій;
- сприяє формуванню вмінь та навичок, становленню життєвих принципів та цінностей, які в подальшому позитивно сприятимуть на його життєдіяльність.

Оптимального результату від реалізації методу проектів можна досягнути за умови застосування його як провідної технології інтерактивного навчання. Учнівські проекти повинні виконуватися не лише в школі та вдома, вони мають стати системно – утворювальною складовою соціальної практики учнів.

Школярі в своїй практиці використовують такі види проектів як:

- пізнавальні;
- дослідницькі;
- культурологічні;
- інформаційні, ознайомлювальні;
- екологічні;
- економічні;
- проекти милосердя;
- проекти самоосвіти, самовиховання;
- зорієнтовані;
- соціальні;
- гуманітарні;
- профільні;
- інтегровані.

Участь у проектуванні розвиває у дітей дослідницькі та творчі здібності, здатність до самовизначення, вміння самостійно конструювати свої знання, здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, вміння планувати свою роботу і час.

Застосування методу проектів у виховній системі

Застосування методу проектів у нашій школі, як педагогічної технології, передбачає сукупність пошукових, дослідницьких, інформаційних, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Здійснюються вони планово та з урахуванням бажань учнів щодо вибору теми проекту.

Досвід діяльності переконує, що необхідно вдосконалення виховної системи через метод проектів. Успішним цей метод є завдяки інформатизації виховного процесу, що дає можливість створити для учнівської молоді «розширену діяльність», освоюючи систему соціальних зв'язків і відносин.

Завдяки проектам, що здійснюються сьогодні у нашому навчальному закладі, ми отримуємо результат – впевненість учнів у собі, адекватна оцінка власних сил та можливостей, вміння працювати у команді, правильно ставити мету, обирати шляхи її реалізації, досягати поставлених цілей.

Своїм педагогічним кредо вважаю: «Ніж нарікати на всезагальну темряву, краще самому запалити маленьку свічку». Це я намагаюсь втілювати кожного дня своїм учнів. Метод проектів є одним із провідних засобів перетворення школи навчання на школу життя, оволодіння школярами навичками планування власної діяльності, навичками вибору та шляхів здійснення, формування та актуалізації життєвого досвіду.

Час не стоїть на місці, а йде вперед, висуваючи вищі вимоги. І в цих умовах основним завданням виховної системи стає актуальним дослідження навколишнього життя. Актуальність проектного методу очевидна: підготовка учнів до безпосереднього спілкування, відкритість для суспільства, вихід у світ.

В основі проектів лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Так, я зі своїми учнями працюю над такими навчально – виховними проектами:

- культурологічний пізнавально – дослідницький «Українські рушники»;
- мистецько – дослідницький «Творчість Іллі Юхимовича Рєпіна»;
- індивідуальний «Рідну землю, де ми живемо, Україною зовемо»;
- літературознавчий «Творчість поетів рідного краю»;
- героїко – патріотичний «Пам'ятні місця Чугуєва»;
- історико – краєзнавчий «Чугуїв – моя батьківщина».

У позакласній роботі використовую нетрадиційні форми проведення заходів: урок – подорож, урок – конкурс, урок – вистава, КВК, усний журнал, урок – художня вітальня, урок – конференція, урок – екскурсія, а також інтерактивні форми та методи навчання, які спираються не тільки на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, а передусім на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування.

Підводячи підсумки, можна впевнено сказати, що уроки з використанням нових технологій, а саме технології проектів, школярам дуже подобаються. На них вчать не лише застосовувати вміння й навички, а й активно включатися до пізнавальної діяльності, знайомляться з реаліями сучасного життя, вчать активізувати свою творчість й індивідуальність.

Втілення в життя методу проектів

З раннього дитинства маленькій людині необхідні яскраві позитивні враження, дивовижні відкриття, активне радісне життя. Такі можливості намагаюся створити в позакласній роботі, розкрити творчі здібності кожної дитини.

Інтерес до творчої діяльності полягає не лише у створенні творчих робіт, а й у мисленні, аналізі, логіці, відчуттях. З метою виховання у молоді виникають реальні життєві ситуації, які сприяють розвитку лідерського потенціалу.

ТЕМА «ЧУГУЇВ – МОЯ БАТЬКІВЩИНА»

ТИП ПРОЕКТУ: інформаційний, ознайомлювальний

НАЗВА ПРОЕКТУ: «Чугуїв – моя батьківщина»

Ти наш Чугуїв – любий краю,

Моя ти пісня і зоря,

Люблю твою красу розмаю

Й назавжди живу тобою я.

Я міста кращого не знаю,
Щоб так навколо все цвіло.
Ти, ніби сад земного раю,
І дум високих джерело.

(І. Полухович)

ПРОБЛЕМА: відновлювати забуті сторінки рідного міста;

- прищеплювати інтерес до історії м. Чугуєва та його традиціям;
- формувати уяву про рідне місто.

СПОСІБ РІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ:

- збір інформації з історії Чугуєва, його видатних людей;
- сумісна робота з батьками та дітьми з вивчення традицій нашого

народу.

МЕТА ПРОЕКТУ:

- дослідити історію міста, збагатити знаннями про вихідців міста;
- зібрати інформацію з вивчення традицій нашого народу;
- розробити курс бесід, лекцій про творчість та життя відомого художника І. Ю. Рєпіна;
- відновити інформацію про назви вулиць м. Чугуєва;
- виховувати на звичаях і традиціях міста справжніх патріотів Батьківщини.

ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ:

- Вивчити історичне минуле рідного міста
- Збагатитися знаннями про вихідців міста
- Розробити курс бесід та лекцій про відомих людей
- Прищеплювати любов до міста, наслідувати приклад старшого покоління

ЗАХОДИ:

1. «Стежками рідного міста» (екскурсія в музеї)
2. «Гордість нашого міста» (зустріч за «круглим столом» із вихідцями міста)
3. «Із бабусиної скрині» (екскурсія до краєзнавчого музею)
4. «Пам'ятні місця Чугуєва» (випуск альбому з пам'ятними місцями)
5. «Місто моє, ти для мене єдине» (виховний захід)

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- Збагачення знань про історичне минуле нашого міста
- Спонування учнів до краєзнавчо-пошукової роботи
- Знайомство учнів із людьми, які є гордістю міста
- Виготовлення альбому «Пам'ятні місця Чугуєва»
- Створення усного журналу «Чугуїв – моя батьківщина»

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ: усний журнал «Чугуїв – моя батьківщина»

ОПИС ПРОЕКТУ:

Живи і квітни, любий краю,
Твої хай славляться діла!
Землі я кращої не знаю,
Щоб так родила і цвіла.
З тобою, наш чудовий краю,
Йдемо до світлої мети
Людей добріших я не знаю,
Сердець палкіших не знайти!
Козача врода не старіє,
Бо воля тут живе не спить,
І крізь століття буревіїв,
Свободи зіронька горить.
Моя Чугуївщина мила –
Натхнення наше і життя.
Тож хай несуть могутні крила
Тебе в щасливе майбуття!
(І. Полухович)

Проект «Чугуїв – моя батьківщина» спрямований на реалізацію відродження звичаїв і традицій нашого міста, збагачення знаннями про вихідців міста, наслідування прикладу старшого покоління, прищеплювання любові до міста, поваги до людей, які в ньому живуть.

Ми, вчителі, повинні пам'ятати, що звичаї міста, свого роду, свого народу – це ті ознаки, за якими ми розпізнаємо народ не лише в сучасному, а й в історичному минулому. Кожна людина з душевним трепетом згадує те місце, де вона народилася, де минуло її дитинство у батьківській оселі, згадує традиції і звичаї, що шанувались із часів діда-прадіда. В усіх народів існує повір'я, що той, хто забуває звичаї батьків, карається людьми і Богом.

Зі спогадів старожилів ми довідалися, що історія нашого міста дуже цікава. Живуть у ньому працьовиті люди, які відроджують звичаї і традиції. Підрастаюче покоління свято береже пам'ять про тих, хто відвоював нам наше щастя.

I група (5 клас) «Історики»

Завдання: підготувати інформацію про історію міста Чугуєва; кожному учню дізнатися про історію назви вулиці, на якій він живе.

II група (6 клас) «Народознавці»

Завдання: ознайомитися з вишивками рушників

III група (7 клас) «Краєзнавці»

Завдання: відвідати музеї та розповісти про їх історію

IV група (8 клас) «Дослідники»

Завдання: створити альбом «Пам'ятні місця Чугуєва».

V група (9 клас) «Літературознавці»

Завдання: ознайомитися з творчістю наших земляків

VI група (10 клас) «Мистецтвознавці»

Завдання: розробити курс бесід та лекцій про життя та творчість великого художника І. Ю. Рєпіна

Сьогодні ми проведемо захід: «Чугуїв – моя батьківщина» у формі усного журналу.

Ми будемо говорити про місто, в якому живемо, про те, що нас оточує, про улюблений куточок, пам'ятні місця та видатних людей, традиції нашого народу.

Протягом місяця ми готувалися до цього заходу. Разом з вашими батьками ви збирали інформацію з історії Чугуєва, дізналися історію назв вулиць, вивчали традиції нашого народу. І сьогодні ми підводимо підсумок, який відтворений в усному журналі (додатки А,Б,В,Г,Д).

Модель проекту «Чугуїв – моя батьківщина»

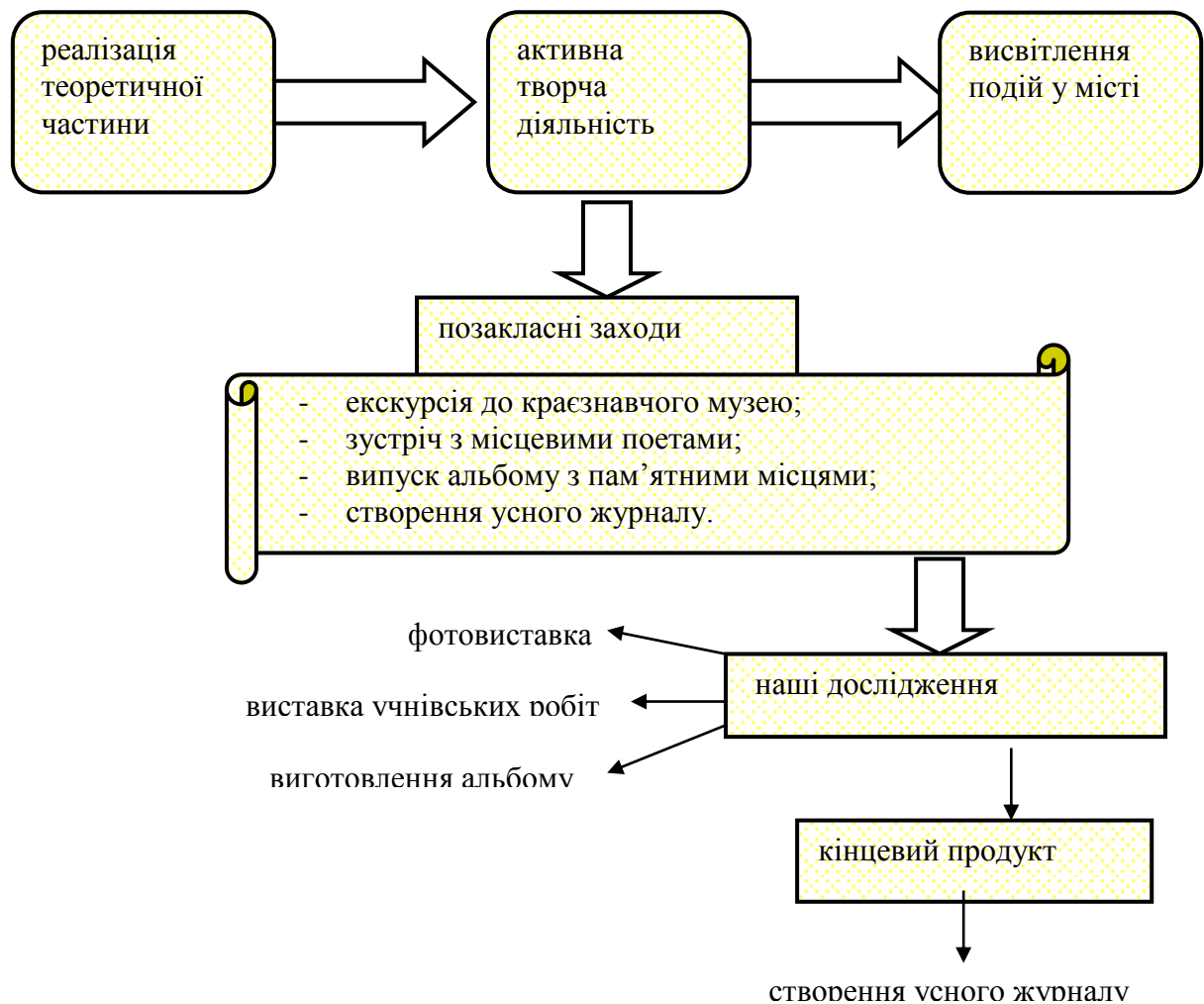

Рис.2

Проблеми формування ціннісних орієнтацій у підлітків в умовах інтернатного навчального закладу

Сосонна О. А., вихователь Богодухівського СНВК Харківської області

Актуальність теми: в даний час дослідження ціннісних орієнтацій підростаючого покоління реально відображає основні тенденції зміни духовних і матеріальних цінностей сучасного суспільства. Сьогоднішні діти через кілька років остаточно вироблять свою систему цінностей, яку повинні будуть сприймати вже наступні покоління. Важливо саме зараз визначити негативні проблемні тенденції, і, поки ще є час, віднайти ефективні методи і спробувати направити процес формування ціннісних орієнтацій шляхом освоєння і набуття позитивних цінностей, вироблених попередніми поколіннями.

Предмет обговорення: залежність ціннісних орієнтацій підростаючого покоління від кардинальних змін соціальних і моральних відносин у сучасному суспільстві.

Гіпотеза: ціннісні орієнтації сучасних підлітків і молоді можуть змінитися при проведенні навчально-виховних корекційних заходів, спрямованих на посилення професійної мотивації, етичних і моральних норм поведінки і взаємовідносин.

Цінності - це те, що людина вважає важливішим за все, і життя доводить, що головними цінностями кожної людини повинні бути сім'я, свобода, праця, творчість, друзі, відповідальність, чесність, вихованість...

Сучасна молодь звикла до розкошів. Вона погано вихована, зневажає авторитети, не поважає старших. Діти сперечаються з батьками, жадібно ковтають їжу та до розпачу доводять вчителів». Здавалося б, ці слова стосуються сучасної молоді, але вони, як не дивно, належать Сократу і його часу.

Маючи досвід роботи з особливими дітьми і проаналізувавши складні і неоднозначні організаційні і виховні моменти своєї роботи можу зауважити, що головні цінності повинні закладатися в дитинстві, трансформуватись у підлітковому віці для подальшого становлення особистості і відшліфовуватись у період дорослого, самостійного життя.

Нажаль, зараз, коли серед молоді критично впали показники духовності, більшість дорослих пасивно спостерігає, не замислюються для чого взагалі потрібні цінності і які вони мають бути. Можливо краще не забивати дитині голову такими «дрібницями», без них і життя буде кращим, і зручніше буде йти до поставленої мети. От звідки сучасні підлітки і молодь мають таке зневажливе ставлення до головних життєвих цінностей.

Останні соціологічні дослідження ціннісних орієнтацій переконують, що у свідомості сучасної молоді формується тип особистості, яка насамперед цінує себе і вважає, що її діяльність, успіх у житті і т. п. залежать саме від неї (характерний для західного суспільства). З одного боку, це непогано, адже орієнтація на власні сили, розум, здібності при досягненні життєвих цілей вимагає роботи над собою, наполегливого оволодіння знаннями тощо. Утім найголовніше, щоб при виконанні цих завдань не формувалась людина-егоїст, яка зможе переступити через усе заради досягнення своєї мети.

Отже, я намагаюсь у своїй роботі робити все можливе, щоб корегувати трансформацію ціннісних орієнтацій і підлітковому віці, щоб спонукати молодь на переоцінку своїх цінностей у бік сім'ї, свободи, праці, творчості, друзів, відповідальності, солідарності, чесності, вихованості у всіх соціальних сферах.

Специфіка роботи вихователя вимагає тримати руку на пульсі життя. А це в свою чергу стимулює до постійного перегляду, переоцінки своїх поглядів на оточуючий нас світ, своїх вимог до життя.

Погодьтеся, що саме суспільство дає перевагу тим чи іншим цінностям виробляючи зразок моральної поведінки, до якого повинні прагнути всі, вважаючи його прийнятним і комфортним.

Проаналізуйте кожен себе, свою юність, коли, нехтуючи досвідом і порадами дорослих, намагались будь-що відстояти свої ідеали. Так тепер і

наші діти відстоюють свої власні цінності. Але питання лише в тому, що цінності і ідеали у нас були різні.

Чи зможемо ми сьогодні піти на компроміс зі своїми ідеалами і "своїм" баченням ідеалів наших дітей. Мені знадобилось кілька років, щоб зрозуміти причину своїх промахів у роботі, причину незбалансованої взаємодії і контакту з вихованцями. А виявляється, щоб заслужити їх довіру, право не просто говорити, а бути почутим, і отримати у відповідь вдячність, турботу і співпереживання потрібно вміти ризикувати чимось своїм в ім'я їх інтересів, потрібно тримати своє слово не коли це зручно чи потрібно, а скрізь і завжди, потрібно жити так, щоб те, чому ти вчиш дітей, відображалось у твоєму власному житті. Потрібно виховувати власною вихованістю: не примушувати - а переконувати, не керувати - а організовувати, не обмежувати - а надавати право вибору.

Знання моральних норм, принципів, категорій формує ціннісну базу. Тому змістом моєї роботи, як вихователя, є формування у дітей стійкої системи моральних знань, почуттів, ставлень, поведінки. Звичайно, з кожним днем світ змінюється, ми поспішаємо за ним, швидко звикаємо до всіх інновацій. Але діти сприймають і пропускають через себе всі зміни на порядок швидше від нас, вважаючи все звичайне застарілим і недосконалим.

Формування ціннісних орієнтацій в нашому комплексі здійснюється в системі, яка включає різні види діяльності з національно-патріотичного виховання, громадянського, правового, превентивного, морально-етичного, гендерного, екологічного, санітарно-гігієнічного, художньо-естетичного.

Враховуючи особливості психічного розвитку своїх вихованців, у своїй роботі застосовую не просто «модні» методи виховання, а тільки такі, які дають стійкий позитивний результат. Віддаю перевагу методам кругової взаємодії (нетрадиційні заняття, тренінгові вправи, години роздумів, тематичні вечори, години духовності, заняття обміну думками тощо) з використанням ІКТ, в атмосфері співробітництва у позитивній, невимушеній обстановці. Використання цих прийомів формує комунікативні навички, вміння взаємодіяти, вирішувати життєві проблеми, обирати цінності. Головне навчити вихованців чути, розуміти, співвідносити, приймати рішення і нести за це відповідальність.

Над проблемою формування ціннісних орієнтацій підростаючого покоління безпосередньо працюю лише два роки, але зацікавилась нею давно, з моменту, коли була переведена вихователем учнів 9 класу нашого комплексу (зараз це мої випускники другого курсу училища). Я не розуміла, чому після проведення великого об'єму різнопланової виховної роботи маю невисокий кінцевий результат щодо соціалізації і адаптації дітей. Справа в тому, що діти мали слабку ціннісну базу, основа якої закладалась у підлітковому віці. Ціннісний рівень збіднілий, примітивний і через це виникали труднощі у період переосмислення пріоритетів на основі власних зусиль і життєвого досвіду та вироблення особистої стійкої життєвої позиції.

Відомо, що підлітковий вік є визначальним у формуванні основи і структури ціннісних орієнтацій. І ми, педагоги, в цей період повинні

переносити пріоритетну увагу з навчальної діяльності (розширення знань) на виховну – цілеспрямований розвиток духовної і соціальної сфери особистості. Всі розвиваючі виховні методики на цьому етапі будуть ефективними і доцільними не у випадку їх застосування самих по собі, а у контексті особистісно-значущих, проблемних, взаємодоповнюючих полів виховного впливу. Наприклад, під час тематичного вечора за темою «Справжня любов чекає...» максимально розкриваються різні аспекти виховання: морально-етичні, санітарно-гігієнічні, правові, гендерні, художньо-естетичні, комунікаційні...

Прояви різних моральних якостей є результатом адаптації до мінливих умов життя. Розуміння цього дасть відповідь і можливість передбачити і корегувати небажані наслідки поведінки. Діти не народжуються злими і байдужими.

Стикаючись з хамством, зневагою, байдужістю потрібно спонукати вихованців до дій, які допоможуть їм самостійно проаналізувати, розібратись і виправити ситуацію. Спочатку суть цих дій може бути й незрозуміла.

Наприклад, спільне виконання певного виду робіт колективом групи, співробітництво і переживання, аналітична робота над результатами, індивідуальні стратегії розвитку, волонтерська допомога ... це все реально, корисно і можливо. Але чи є впевненість в тому, що проблему вирішено?

Шукаючи причину негативних проявів, необхідно розгледіти, що ховається за злобою, безсердечністю, адже під жорстокістю може ховатись беззахисність, під страхом – мужність, під дурістю – творчий розум, тобто треба навчитись бачити іншу сторону проблеми. Чому саме такими стали наші діти? Яка причина? Дітям треба тільки допомогти повірити в те, що добро перемагає, навіть після того, як вони зіткнулись з випадками, коли на їх добро відповідали злом. Треба дати зрозуміти (і навести конкретні приклади), що кожна людина може впливати на свою долю, коли вірить в успіх, в перемогу, в позитивний результат будь-якої своєї діяльності, що не розходиться з нормами і законом права і моралі.

Головне – наше бажання, а діти – це завжди діти, якого віку вони б не були: вони легкі на підйом, їх можна завжди зацікавити, підвести, надихнути на вагомі в їх житті рішення. Головне вірити в них і дати їм відчуття підтримку, довіру, а іноді потрібно і просто піти за ними.

Наші вихованці соромляться милосердя, добродійності, доброзичливості, вважаючи, що то слабкість, яка принижує їх в очах однолітків. Переконати, що ці якості не принижують людської гідності, а навпаки збагачують особистість, допомагають жити достойно, долати страхи і самотність, не просто.

Доброзичливість, співчуття, довіра, скромність, терпимість, мужність і милосердя тоді стануть для них нормою життя, коли будуть усвідомлені як моральний обов'язок перед рідними, друзями і товаришами (старшими і меншими), перед навчальним закладом і тими, хто в ньому піклується про них.

Справжньою бідною підлітків є вживання у своїй мові нецензурних слів. Особливо огидно вони звучать від молодих дівчат. І, переважно, їх використовують не з метою образити, а лише заповнити паузи.

Для значної частини вихованців характерні бідність лексики, слабкий розвиток вербального інтелекту, неграмотна побудова фраз, невміння чітко сформулювати основні тези, розгорнути логічну аргументацію. Тому вони, свідомо чи підсвідомо, користуються лайливим звукосполученням, з метою виграти час для процесу формулювання думки, який протікає з труднощами та характеризується бідністю словникового запасу.

Це пов'язано ще з однією суттєвою проблемою, яка останнім часом набула характеру епідемії, це небажання вчитись. І ось тут, в розмовах і суперечках з дітьми, намагаюсь аргументувати, що людина, яка бачить перед собою чітко визначену мету, можливість реального застосування своїх знань, умінь, здібностей і гідної їх винагороди, не може бути не зацікавленою в можливості отримати ці знання, розвивати свої здібності. Необхідно вчитись.

Наведу реальні результати дослідження цінностей-цілей (за адаптованою методикою М. Рокича), як моральних орієнтирів у формуванні та реалізації життєвої стратегії дітей нашого комплексу. Вихованці виділяють три абсолютно прийняті для них цінності-цілі: здоров'я (26%), любов (19%) та щасливе сімейне життя (18%). Відсоток вибору цих цінностей високий, переважає над іншими. Цінності, які ігнорували діти - рівні можливості для всіх (18%), самостійність (незалежність у судженнях та оцінках), творчість та впевненість у собі мають однаковий відсоток 11. Це говорить про те, що у наших дітей і, взагалі, у дітей шкіл-інтернатів є певна залежність від людей і обставин, не має усвідомлення своєї неповторності і унікальності, присутня невпевненість у собі і, як наслідок, слабка самостійна життєва позиція. І нам є над чим працювати.

Цікаво, що ніхто з вихованців не відкинув таку цінність, як цікава робота, і це підтверджує, що саме це є важливим і значущим для вихованців нашого закладу на даному етапі життя. Середні позиції у випускників займають такі цінності як наявність хороших і вірних друзів, можливість розширення своєї освіти і пошук однодумців, здатних розділити їх життєві погляди, шукання.

Висновки

Отже, при формуванні і корекції ціннісний орієнтацій і моральних якостей дітей, треба орієнтуватись на єдність індивідуального та суспільного морального вдосконалення, аби уникнути групового егоїзму, який може призвести до конфліктів. Треба бачити кінцеву мету – і впевнено йти до неї: виховання у підростаючого покоління справедливості, чесності, доброти, толерантності, відповідальності, самоцінності, самовизначеності.

Тому, у своїй роботі намагаюсь зробити все від мене залежне, щоб вихованці зробили переоцінку своїх цінностей, і прийшли до висновку, що такі цінності як сім'я, свобода, праця, творчість, друзі, відповідальність, солідарність, чесність, вихованість - найголовніші!

Працюю для того, щоб, згодом, побачити своїх колишніх вихованців, які твердо стоять на ногах і відчувати, що в кожному з них є часточка моєї душі і материнського серця.

Література

1. До проблеми формування ціннісних орієнтацій і соціальної активності особистості. Під. ред. В.С. Мухіної. М., Думка 1989.
2. Кіпріянова Є.В. Життєві плани, мотиви, потреби, результати одного дослідження ціннісних орієнтацій старшокласників. // Експрес-досвід 1999 – № 1 (січень-червень) с. 34-36.
3. Кірілова Н.А. Ціннісні орієнтації в структурі інтегральної індивідуальності старшокласників. // Питання психології 1999 № 6 с. 29.
4. Кіпріянова Є.В. Дослідження ціннісних орієнтацій старшокласників та управління соціалізацією особистості // Соціологія в школі. - 1999. - № 2. - С.50-52.
5. Мамедова Ж.С. Дослідження ціннісних орієнтацій особистості в контексті часової перспективи. // Психологія індивідуальності. Матеріали Всеросійської конференції. Москва, 2006. С. 379-382 (тези).
6. Нікандров Н.Д. Цінності як основа цілей виховання. // Педагогіка 1998 № 3 (травень).
7. Ольшанський В. Старшокласник в світі, що змінюється: Соціологічні дослідження. // Нар. освіту. - 2000. - № 3. - С.117-120.
8. Попов В.А., Кондрат'єва О.Ю. Зміна мотиваційно-ціннісних орієнтацій учнівської молоді. // Соціологічні дослідження. - 1999 - № 6. - С.96-99.
9. Хмелев Є. Дослідження ціннісних орієнтацій учнів середніх і старших класів // Виховання школярів. - 2001. - № 8. - С.10-13.

Формування цілісної моделі виховної системи у загальноосвітньому закладі на основі ціннісного ставлення до праці

Софієнко О. А., *учитель трудового навчання Бабаївської загальноосвітньої школи I-III ступенів імені Героя Радянського Союзу Потапенка П.О. Харківської районної ради Харківської області*

«Виховання - це вплив на
серце тих, кого ми виховуємо»

Л.Толстой

Процес становлення незалежної демократичної України передбачає всебічне утвердження в суспільному та індивідуальному бутті цивілізованого життя на основі загальнолюдських цінностей та духовних, моральних і культурних засад життя українського народу. Тому мета сучасного освітнього процесу - не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота;

інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти асоціальним впливам, вправлятися з особистими проблемами, творити себе і оточуючий світ.

Підготовка молоді до професійної діяльності - одна з основних освітніх завдань соціально - економічного характеру, що вирішуються сьогодні, оскільки багато в чому визначає майбутній шлях країни, її місце в сучасній цивілізації і культурі, яке багато в чому залежить від успішного розвитку нових продуктивних сил і виробничих відносин .

Сьогодні, в епоху масової культури і реклами товарів народного споживання, цінність самої праці все більше йде на другий план, а на першому місці виявляється цінність отримання благ і задоволень від життя. Особливо це стосується молодих людей, які професійну працю розглядають лише як засіб, джерело отримання можливостей (грошових коштів) для реалізації споживчих смислів і цінностей.

Тому мета професійної освіти на сучасному етапі полягає в тому, щоб підготувати конкурентоспроможну особистість, затребувану на ринку праці, розвинути в учнів потребу в самовдосконаленні, зацікавленість в отриманні знань і умінь, які дозволять учням набути емоційно - моральне ставлення до життя і реалізувати громадянські якості особистості. Пріоритетним завданням у даному напрямку є формування ціннісних орієнтацій, спрямованих не тільки на мотиви економічного характеру (доходи, прибуток, рівень благополуччя), але і на мотиви гуманістичної спрямованості (духовні цінності, творча самореалізація).

Перехід учня від загальної освіти до професійного припускає у нього цілий ряд внутрішніх і поведінкових перебудов - адаптацію до нових обставин життя, діяльності. Майбутній професіонал - це не просто пасивний об'єкт чийхось дій з його адаптації, а активний її суб'єкт. Він сам зазвичай шукає шляхи, засоби, можливості, щоб найкращим чином увійти до нових для нього повсякденних обов'язки, коло спілкування, систему життєвих перспектив.

Індивідуальність людини складається в результаті збігу багатьох природних і суспільних обставин. Внаслідок складних взаємних впливів розвивається індивідуальності і мінливість соціального середовища виділяється група властивостей, що визначає людину як суб'єкта праці :

- здатність сформувати уявлення, знання про результативність праці;
- усвідомлення результату активності як чогось цінного для інших (для широкої спільноти - народу);
- переживання позитивних почуттів, супроводжуваних постановою про передбачувані продукти праці;
- свідомість відповідальності, пов'язане з наявністю в учня необхідних вольових якостей.

Для того щоб праця стала сенсом усього життя, педагогам необхідно з перших днів перебування учнів у закладі освіти формувати ціннісні уявлення про працю, гідні громадянина – трудівника.

Ціннісні уявлення тісно переплетені з ідеалами і уявляють собою уявні образи того, до чого треба прагнути, проти чого боротися, на що є сенс витратити час і сили.

Проблема вибору професії завжди була актуальною і тим більше, залишається такою в сучасних умовах. Яку професію обрати – одне з головних завдань у житті кожної людини. З причини незнання правил вибору професії, ситуації на ринку праці, відсутності практичного досвіду професійної діяльності близько 40% молодих людей обирають професію, яка не відповідає їх інтересам, нахилам та вподобанням. Особливо значущою є проблема набуття учнями адекватних знань про певний рід професійної діяльності, власні можливості оволодіння нею.

На ринку праці склалася парадоксальна ситуація – безробіття і дефіцит кадрів. Значна частина молоді після закінчення навчального закладу змушена працевлаштовуватися не за фахом, одержувати статус безробітного або взагалі виїжджати в пошуках роботи за межі області або держави.

Проблема підготовки учнів до свідомого вибору професії стає особливо актуальною тому, що орієнтація на певну професійну діяльність, свідомий вибір свого життєвого шляху є невід'ємною складовою всього навчально-виховного процесу в школі.

Ціннісне ставлення до праці є визначальною складовою змісту виховання особистості, що спрямована на формування у неї розуміння особистої значущості праці як джерела саморозвитку і самовдосконалення.

Головним завдання школи та учителя з профорієнтаційного виховання молоді є:

- 1) загальне позитивне ставлення до праці на користь суспільства, працьовитість, усвідомлення того, що праця є обов'язком кожної людини;
- 2) знання певних професій, їх змісту, вимог, перспектив їх розвитку, шляхів здобуття професійної кваліфікації;
- 3) наявність певних професійних інтересів, формування правильної самооцінки, знання своїх здібностей, інших властивостей.

Ефект профорієнтаційної роботи зі старшокласниками підвищується за певних умов і це треба враховувати у своїй роботі.

До цих умов належать:

- а) побудова профорієнтаційної роботи на основі врахування вікових особливостей учнів;
- б) конструювання пізнавального профорієнтаційного матеріалу на основі принципів системності, послідовності й наступності;
- в) застосування активних методів навчання та виховання в профорієнтаційній роботі, використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій і засобів зв'язку (профорієнтаційний термінал, ресурси Інтернету);
- г) реалізація творчих зв'язків класного керівника з батьками і вчителями-предметниками.

З метою активізації процесу професійного самовизначення учнів, підвищення якості профосвіти та рівня інформованості школярів, педагогів, батьків про світ професій має бути створений куточок професійної орієнтації.

Наочне відображення профорієнтаційної роботи в школі надасть неоціненне вплив на активізацію процесу професійного самовизначення учнів, сприятиме формуванню професійних намірів і прийняття самостійних правильних рішень щодо професійного майбутнього.

Велику частину цього напрямку покладено на акції: екологічні операції «Моя школа – мій дім», «Смітникам на природі – Ні!», «Первоцвіт», «День доквілля», «Шкільне подвір'я», екологічна акція «Затишок», конкурс «Барви осені».

На протязі всього навчального року проводити профорієнтаційну роботу, що надасть можливість дитині визначитися з вибором майбутньої професії (класні години, диспути, анкетування, також проведення - тижня трудового навчання та профорієнтації). Проводити зустрічі зі студентами (випускниками школи) та викладачами вищих навчальних закладів.

Основне завдання профорієнтаційної роботи - допомогти сформувати у старшокласників ефективне рішення, яке вплине на вибір професії та буде віддзеркалювати як індивідуальні так і суспільні потреби.

Таким чином, майбутнє наших випускників залежить і від нас, педагогів.

Література

1. Наказ МОН N 1243 від 30.10.2011 р. "Про затвердження "Основних орієнтирів виховання учнів 1 – 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України".
2. Наказ МОН N 3754/981/538/49 від 27.10.2009 р. "Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді".
3. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-520 від 14.08.2008 р. «Щодо планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти».
4. Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України».
5. Концепція державної системи професійної орієнтації населення, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 року № 842.
6. Волобуєва, Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів: методичний матеріал / Т.Б. Волобуєва. – Х.: Видавнича група «Основа», 2005. – 112 с.
7. Професійне самовизначення старшокласників: Методичний посібник / Упорядник Л. Шелестова. – К.: Вид. дім «Шкільний світ», 2006. – 128с.
8. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій /Автор-укладач Н. П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 176с.
9. <http://prof.osvita.org.ua>

10. www.dcz.gov.ua/don
11. <http://zastupnik.at.ua>
12. <http://osvita.ua>
13. <http://metodportal.net>

Формування життєвих компетенцій старших школярів через органи учнівського самоврядування

Старченко Ю. В., заступник директора з навчально-виховної роботи
Первомайської гімназії № 3 Первомайської міської ради Харківської області

Виховання, якщо воно бажає щастя людині, повинно
Виховувати її не для щастя, а готувати до праці життя.
К.Д.Ушинський

Враховуючи реалії сучасного життя, освіта повинна забезпечити формування особистості, здатної до саморозвитку й самореалізації, мобільної й конкурентоздатної на ринку праці. В ХХІ столітті людство перебуває в ситуації постійних стрімких змін і тому конкурентоспроможною може бути лише життєво компетентна особистість. Тому важливо побудувати виховний простір таким чином, щоб він сприяв формуванню життєвих компетенцій випускника, які базуються:

- на знаннях;
- досвіді;
- ціннісних орієнтаціях;
- здібностях.

Учні не можуть розвиватися, якщо вони пасивні, якщо просто спостерігають, якщо довідуються про головні життєві принципи від когось. Тільки в процесі участі вони набувають досвід, формують навички; у них з'являються захоплення, впевненість у своїх силах, необхідні знання. Такий досвід сприяє зміцненню психологічної рівноваги, викликаючи у учнів відчуття контролю за власним життям.

Одним із шляхів розв'язання даної проблеми є створення умов і можливостей для самореалізації молоді через запровадження учнівського самоврядування на всіх вікових етапах у сучасній школі.

Первомайська гімназія № 3 рухається саме цим шляхом. Гімназія надає дітям не лише глибокі науково-теоретичні знання, але й сприяє набуттю досвіду вирішення практичних завдань управління, сприяє формуванню у дітей активної громадянської та життєвої позиції. Відповідно до «Основних орієнтирів виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів України», Концепції освітньої діяльності Первомайської гімназії № 3 з метою розвитку ініціативи педагогічного, учнівського і батьківського колективів, реалізації прав автономії гімназії у вирішенні питань, що сприяють організації освітнього процесу та фінансово-господарської діяльності, розширенню

колегіальних, демократичних форм управління і втілення в життя державно-суспільних принципів керування ми створили орган учнівського самоврядування – міську дитячу громадську організацію «Республіка Об'єднаних класів»(РОК) та впровадили системний підхід до його організації та функціонування. Самоврядування забезпечує участь учнів у різноплановій і глибоко змістовній роботі школи, залучає їх до управління справами колективу, допомагає їм зрозуміти свої права та обов'язки, формує в них почуття керівника спочатку у класі, а потім у школі, місті, державі.

Структура учнівського самоврядування гімназії базується на засадах політико-правового устрою України. Як справжня держава, Республіка Об'єднаних Класів має свої символи. Учнями і педагогами гімназії розроблено власний Герб, Гімн, Кодекс честі гімназиста, Декларацію учителів та учнів, в якій визначено права та обов'язки учнів та вчителів, коло питань, які вирішує орган учнівського самоврядування. Учнівська організація ставить перед собою мету об'єднати зусилля учнів школи для добрих справ, поглибити вивчення звичаїв, традицій рідного краю, культурної спадщини українського народу.

На основі системного підходу розроблено організаційно-функціональну модель роботи структурних підрозділів органів учнівського самоврядування.

Раз на два роки таємним голосуванням учні, вчителі та батьки обирають Президента гімназії і Голову Суду честі. Президент формує Кабінет міністрів, який утворений з метою організації та впровадження в шкільне життя основних принципів та завдань. Кожне Міністерство та Голова суду честі працюють згідно власного Положення та плану роботи на навчальний рік. На засіданнях ради учнівського самоврядування звітує про виконання запланованих заходів.

Міністерство освіти і науки допомагає учням в навчанні та надає консультаційну допомогу з предметів, організовує роботу учнівського науково-дослідницького товариства «Джерело», веде контроль за відвідуванням уроків, проведення тижнів, місячників, олімпіад, конкурсів, тобто спрямовує свою діяльність на формування загальнонавчальної компетентності, соціальної, інформаційної та комунікативної компетентності. До складу міністерства включили учнів старших класів, які можуть допомагати учням, що відстають у навчанні. Організують групи консультантів з усіх предметів, допомагають вчителям у проведенні різних конкурсів, КВК, предметних тижнів та місячників, виготовляють стіннівки, плакати тощо.

Міністерство національної культури опікується питаннями духовного збагачення учнів, розвитку талантів, організації та проведення дозвілля, виставок, конкурсів, фестивалів.

Міністерство здоров'я та спорту зосереджує свою увагу на формуванні здоров'язберігаючої компетенції громадян Республіки Об'єднаних Класів, розвитку спорту і туризму.

Міністерство фінансів та праці займається організацією трудових справ, залученням позабюджетних коштів, намагається формувати бережливе ставлення до цінностей у школі, збереження книг, дисципліни під час навчання, та в час дозвілля.

Міністерство закордонних справ працює над налагодженням та зміцненням партнерських зв'язків з громадськими організаціями та державними установами.

Незалежний **прес-центр** видає 4 рази на рік газету «Вісник гімназиста»

Суд Честі слідкує за дотриманням правил Кодексу честі гімназиста, розглядає випадки їх порушень.

Кожен учнівський колектив гімназії обирає своїх представників до Міністерств, має своїх журналістів і членів Суду Честі.

Вищим органом учнівського самоврядування у нас є загально учнівська конференція, яка проводиться раз на рік. У період між конференціями діє рада учнівського самоврядування, яка є законодавчою ланкою для учнівських рад класних колективів. Рада враховує інтереси і запити кожного класу через чітко налагоджені соціологічну та інформаційну служби. Між радою учнівського самоврядування, педагогічним колективом та батьками існує нерозривний зв'язок, як між рівноправними партнерами. Виходячи з результатів анкетування гімназистів, створюються центри розвитку творчих здібностей, кількість яких кожного року різна.

Рада учнівського самоврядування у своїй роботі використовує інноваційні форми роботи: інтерактивні форми проведення засідань, рейтингове оцінювання, проектну діяльність, портфоліо, інформаційно-комунікативні технології, тренінги, рольові ігри тощо.

З метою якісного творчого виконання учнями своїх доручень і обов'язків щомісячно педагоги – організатори проводять навчання учнівського активу за напрямками роботи, організовують консультації. «Самі вирішили, самі зробили, самі відповідаємо» - ось найважливіший принцип нашого шкільного самоврядування. В основу діяльності міської громадської дитячої організації «Республіка Об'єднаних класів» покладено методикку проектування, яка передбачає інтеграцію та безпосереднє застосування набутих знань під час проектної діяльності. За ініціативою Міністерства національної культури здійснені проекти «Щоб пам'ятали», «Алея випускників», «Все найкраще – дітям» з благоустрою дитячого майданчика. Велика увага приділяється соціальному проектуванню. В гімназії проведено конкурс соціальних проектів «Зробимо світ добрішим», в ході якого організовано допомогу малюкам, яких покинули батьки у Первомайській ЦРЛ, проведено концерт для ветеранів у центрі соціального захисту населення, виготовлено близько п'ятдесяти годівничок для птахів. Також було організовано акції «Чистий мікрорайон», «Збережемо ялинку», «Друге життя речей», «Світлофор» та інші.

Для змістовного і цікавого дозвілля дітей та підлітків у гімназії велике значення приділяється залученню дітей до проведення масових заходів з метою стимулювання їх творчого самовдосконалення, пошуку й підтримки

творчої обдарованості. Серед позакласних заходів традиційними стали Дні здоров'я, фестиваль «Гімназія має талант», Масляна, Містер та Міс гімназії, флешмоб тощо.

За ініціативою членів дитячої організації Республіки Об'єднаних Класів вже не один рік триває загально гімназійний конкурс «Клас року», метою якого є виявлення найбільш згуртованих класних колективів, які відрізняються творчою активністю, високим культурним та інтелектуальним рівнем. Щоб отримати почесне звання, класним колективам необхідно перемогти на основних етапах конкурсу, позакласних заходах, проявити сумлінність у чергуванні, завоювати якомога більше призових місць в другому та третьому етапах Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних дисциплін.

Громадська дитяча організація «Республіка Об'єднаних Класів» активно співпрацює з державними установами та громадськими організаціями, іншими структурами, залучаючи їх до своїх програм, акцій, проектів і заходів. Партнерські взаємозв'язки налагоджені з батьківською радою гімназії, Первомайською міською громадською дитячою організацією "ORIKА", Первомайською міською організацією ветеранів війни і праці, навчальними закладами м. Первомайського та м. Харкова, Первомайською громадською організацією інвалідів «Потенціал», «Союзом молоді регіонів України», Харківським благодійним фондом «АВЕК» тощо. Ця співпраця представлена такими формами роботи як конференції, відкриті зустрічі, семінарські заняття, круглі столи, традиційним є «Дні науки». Відгуки учнів гімназії, так само як і громадськості засвідчили позитивне ставлення до діяльності органів самоврядування гімназії.

Участь учнівської молоді в діяльності органів самоврядування – це можливість знайти себе, здобути навички професійного самовдосконалення, досвід спілкування, принципівості, пройти школу лідера та керівника. Про ефективність і результативність діяльності «Республіки Об'єднаних Класів» свідчать моніторингові дослідження рівня вихованості та рівня активності учнів гімназії. Правильно організоване за змістом і формою учнівське самоврядування містить потужний виховний потенціал, розвиває лідерські якості, формує соціальний досвід та ціннісні орієнтації, створює простір для самореалізації, сприяє усвідомленню особистістю своїх прав, свобод, обов'язків, вияву самостійності учнівської молоді, захищає від негативних впливів соціального середовища, виховує активних громадян держави.

Робота з даного напрямку виховної роботи гімназії не закінчена, система продовжує розвиватися, до неї вносяться необхідні зміни і доповнення з урахуванням нової інформації та досвіду роботи. Враховуючи «Основні орієнтири виховання...» перспективою подальшої роботи є: забезпечення подальшого розвитку учнівського самоврядування, широкого залучення його до вирішення питань організації навчально-виховного процесу, розвитку громадської активності, організації здорового способу життя; впровадження перспективних технологій навчання молодіжних лідерів; освоєння нових підходів з проблеми учнівського самоврядування; активізація волонтерської

роботи учнівського самоврядування; поширення партнерських взаємозв'язків.

Література

1. Акімова О. В. Розвиток самодостатньої особистості, її соціалізація // Наша школа. — 2006. — № 2—3.
2. Белобородов Н.В. социальные творческие проекты в школе. М.:Аркти, 2006.
3. Зенгин С.С. Совместное проектирование учебной деятельности как условие самоактуализации старшеклассника.- Краснодар, 2001
4. Крецул Л. І. Система роботи класного керівника по забезпеченню розвитку та саморозвитку особистості учня // Наша школа. — 2005. — № 3.
5. Новикова Т. Проектные технологи на уроках и во внеурочной деятельности. // Нар.образование. — 2000. - № 7.
6. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.
7. Романовська Л.І. Проблема формування активної життєвої й соціальної позиції особистості в процесі суспільно корисної діяльності дитячого громадського об'єднання / Л.І. Романовська // Соц. педагогіка: теорія та практика. — 2010. — № 2. — С. 31-36.
8. Соціальна педагогіка: теорія і технології підручник / за ред. І. Д. Зверєвої — К.: Центр навч. літ-ри, 2006. — 316 с.

Формування ціннісних орієнтирів учнів шляхом соціалізації

Філіппська І. В., директор Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №84 Харківської міської ради

У період вдосконалення системи освіти в Україні, яка постійно оновлюється головним завданням школи стає формування системи цінностей, необхідних для особистісного самовизначення й самореалізації випускників школи в світі, що постійно змінюється.

За роки незалежності України в галузі освітнього законодавства було прийнято низьку законів і урядових постанов, які стали підставою для розроблення й впровадження сучасного змісту освіти. Освітні цілі, відображені в цих документах, передбачають, що зміст сучасної загальної середньої освіти ґрунтується на загальнолюдських цінностях і принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегрованості, єдності навчання й виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадської свідомості, взаємоповаги між націями й народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

Система ціннісних орієнтацій освіти завжди адекватна системі цінностей суспільства: слідом за переоцінюванням цінностей, що відбуваються в суспільстві, відразу ж змінюються ціннісні орієнтації в освіті.

Безумовно, базуючись на певних освітніх нормах, цінностях, ідеалах, формується в закладах освіти своє специфічне культурно-освітнє середовище, своя форма спілкування, свої морально-етичні засади шкільного життя, у тому числі певні типи мислення, ціннісні орієнтації, самобутність світосприйняття. І в цьому сенсі освітнім цінностям відводиться особлива роль.

Сенс життя, система цінностей, які декларуються в суспільстві, активно впливають на вибір життєвих цінностей і зусилля школяра щодо їх досягнення. Формування ціннісних орієнтацій в світі є важливим чинником духовного зростання кожної дитини.

Останнім часом в Україні визнають пріоритетність виховання. Вихована система – саме той інтегратор усіх виховних впливів на дитину, який дозволяє реалізувати цілі та завдання системи освіти, формувати ціннісне ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе.

Головною тенденцією виховання стає формування у молоді ціннісного ставлення до суспільства і держави, до людей, природи, мистецтва, праці, творчої діяльності і себе.

Безпрецедентний тиск електронних ЗМІ, пронизаних жорстокістю, прагматизмом, сповнених смакуванням сцен насильства, приниження людської гідності, тупої реклами. Багато негативного несе в собі й Інтернет, де не бракує порнографії, абсурду, псевдокультури. Все це негативно впливає на дитину і ставить перед освітою додаткові завдання.

Найвагомішим і методично обґрунтованим напрямом вивчення ціннісних орієнтацій були дослідження М. Рокіч.

Цінність М. Рокіч визначає як стійке переконання тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування має потенційне значення з особистого або соціального погляду на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування.

Розрізняються два класи цінностей: термінальні й інструментальні.

Термінальні цінності – переконання в тому, що певна кінцева мета індивідуального існування з особисто й суспільного поглядів заслуговує на те, щоб до неї прагнути.

Інструментальні цінності – як переконання тому, що певний образ дій (чесність, раціоналізм) з особистого й суспільного поглядів є кращим у будь-яких ситуаціях.

Аналіз за шкалою „термінальні цінності” засвідчує поміж 18 цінностей. На перші п'ять позицій ставлять: здоров'я (фізичне і психічне), щасливе сімейне життя, кохання, цікава робота, наявність хороших, вірних друзів.

Найважливішим з переліку інструментальних цінностей є: „чесність”, „відповідальність”, „вихованість”, „освіченість”; найменш важливі – „високі

запити”, „непримиренність до недоліків у собі й інших”, „терпимість до поглядів та думок інших”.

Вивчення ціннісних орієнтирів школярів нашої школи показало, що поміж 18 цінностей вони на перше місце ставлять здоров'я (38 %), на друге – любов (27%), на третє – активне діяльне життя (10%), освіченість і матеріальне забезпечене життя (5%), на передостаннє і останнє місце – влада над людьми і конформізм.

Позитивно, що здоров'я у свідомості молодого покоління є цінним надбанням, але насторожує, що лише 10% опитаних вважають, що освіта є важливим пріоритетом для сучасної молодої людини. Підіймати престиж цінності освіти – завдання сьогодні усіх: держави, батьків, громадськості, освітян.

Із урахуванням ідей провідних науковців (І. Беха, О.Вишневського, О. Сухомлинського), підґрунтям педагогічного процесу сучасного загальноосвітнього навчального закладу доцільно систему цінностей згрупувати в п'ять основних компонентів.

Перший з них – це група фундаментальних, базових, наближених до загальнолюдських цінностей, які відображають усталені ціннісні орієнтири людства. До них належать такі цінності: життя, людина, добро, природа, суспільство, щастя, справедливість, свобода, рівність, гуманізм, праця, знання, краса, гармонія.

Другий компонент – це група національних цінностей, (цінностей національної культури), національна ідея, рідна мова, народні свята, традиції і звичаї, фольклор, національні символи.

Третій компонент – це група громадянських цінностей (цінностей демократичного суспільства, демографічні права й обов'язки, толерантність до інакомислячих, релігійна терпимість, повага до культурних традицій інших народів, безперервна освіта, інформаційна культура.

Четвертий компонент – це група сімейних цінностей (цінностей родинного життя), до якої належить любов, повага, вірність, взаємодопомога, взаємопідтримка, взаємопіклування, гармонія взаємостосунків, довіра, взаємовідповідальність, шанування предків.

П'ята група - це група особистих цінностей (особистих, персональних), яка включає такі: повноцінна життєва самореалізація як особистості (Здатність до продуктивної діяльності, творча активність, життєвий оптимізм, успішність, конкурентна спроможність, всебічна досконалість, освіченість, морально-вольові якості (чесність, доброта, милосердя, принциповість, відповідальність, помірність, дисциплінованість, наполегливість, працелюбність), здоров'я (здоровий спосіб життя, відсутність шкідливих звичок, особиста гігієна), засвоєння правил етикету(шляхетність, акуратність, зовнішня привабливість, добрий смак).

Тобто, головне завдання сучасної школи – формування системи цінностей, необхідних для особистісного самовизначення й самореалізації випускників школи в світі, що постійно змінюється.

Література

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості //Педагогіка і психологія. 1997. - №1 (14).- с.124-130
2. Вишневецький О. У кожного народу свій годинник // Освіта. – 2003. - №51 (5068). – 12-19 листопада
3. Основні орієнтири виховання учнів 1-12-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України (програма). Наказ МОНУ від 17 грудня 2007р. №1133 //Практика управління закладом освіти. – 2008.-№2, 3, 4, 5

Роль учнівського самоврядування на сучасному етапі розвитку освіти

Черна О. В., заступник директора з виховної роботи Барвінківської гімназії №1 Барвінківської районної ради Харківської області

Наш час потребує не однотипного характеру людей, а лідерів нової формації, людей компетентних, відповідальних, здатних мислити неординарно та приймати нестандартні рішення. Актуальність досвіду роботи Барвінківської гімназії з організації учнівського самоврядування полягає в тому, що дитяче самоврядування відкрило невичерпні можливості для постійного вдосконалення виховного процесу, сприяло розвитку дитячої ініціативи, яка стала джерелом нових знахідок та перемог, згуртуванню учнівського колективу. Це реальна частина педагогічного процесу й не тільки. Враховуючи високий темп сучасного життя, високі вимоги роботодавців до працівників, ми розуміємо, що молодій людині, яка буде успішну кар'єру, необхідні навички лідера (професійного менеджера). Причому ці навички мають бути не теоретичними (книжковими), а підкріпленими власним практичним досвідом. Але де взяти такий досвід вчорашньому випускникові? Уважно проаналізувавши нинішню ситуацію, я дійшла висновку, що вищу конкурентоздатність мають на ринку праці, стають лідерами у студентському середовищі ті випускники гімназії, які під час навчання брали активну участь у діяльності органів учнівського самоврядування. Зараз, працюючи в молодіжних громадських організаціях, органах самоврядування, вони здобувають практичні навички, маючи ПРАВО на здійснення помилок та ЧАС – на їх виправлення. А чим раніше молоді люди почнуть таку діяльність, тим більшого вони зможуть досягти.

Демократичне самоврядування як спосіб організації життя учнівського колективу сприяє виробленню в учнів почуття господаря, вміння співпрацювати на принципах рівності, гласності, демократизму. Учнівське самоврядування в нашій гімназії організовано на загальногimнозійному та класному рівнях. Уже декілька років поспіль наша гімназія є опорним закладом у районі щодо розвитку учнівського самоврядування.

Виховна тема, над якою працює гімназія: «Творчий розвиток та виховання учня на засадах демократизації і гуманізації самоврядування та здорового способу життя».

Структура загальногінмазійного самоврядування складається з трьох ланок, кожна з яких виконує важливу виховну функцію.

Наймолодших гінмазистів - учнів 1-4 класів об'єднує «Країна Барвінкова» - це організація гінмазистів віком від 6 до 10 років, які згуртовані в містечка.

Мешканці «Країни Барвінкової» називаються барвінчатами. У країні є свої традиції, закони, символіка і атрибути. Для всіх барвінчат існує символ єдиного зразка – блакитні стрічки, а кожне містечко має власну назву та знаки розрізнення – емблеми. У «Країні Барвінковій» формуються перші паростки учнівського самоврядування, ростуть майбутні лідери гінмазійної родини.

Після десятирічного віку за бажанням діти можуть стати членами іншої організації – «Країни незалежних міст», що займає вищий щабель розвитку, ніж попередня та підкреслює наступність в роботі загально гінмазійної системи самоврядування. Членами «Країни незалежних міст» мають право стати учні 5-8 класів.

Структура самоврядування учнів 5-8 класу побудована на роботі Ради мерів, у яку входять представники кожного класу. На початку року кожен класний колектив обирає напрямок, за яким він буде працювати, девіз, визначає завдання, які будуть вирішуватися протягом року. Як у звичайному місті, так і у класних колективах структура різниться – одні учні сформовані у невеличкі райони, інші будуть своє самоврядування за типом великого міста, де є декілька площ. Це площа «Бережливих», «Наукова», «Театральна» та інші. Вищим органом класу є відповідно збори класу (постійно діючий орган ради класу). А це означає, що всі учні автоматично опиняються в системі самоврядування. Але треба не лише бути «охопленим», а виконувати свою певну роль. Для цього кожен учень має власні громадські доручення і від якості виконання їх залежить авторитет класу.

У байдужому до потреб дитини класному колективі самоврядування практично неможливе. Нехай навіть там обрано мера, і створено учнівський, можливо, парламент, але якщо класний керівник не підтримує учнів, не довіряє дітям і в той же час не спрямовує їхню діяльність у правильне русло, тоді нічого не вийде з вихованням вільної особистості. Ефективність організації самоврядування значною мірою залежить від рівня підготовки класного керівника, самого учнівського колективу, а ще від творчості та бажання вчителя, який співпрацює з учнями. Щопонеділка відбувається засідання Ради мерів, на якому розглядаються плани і завдання на наступний тиждень, підводяться підсумки. В цей період у дітей виховуються не лише моральні якості, але, насамперед, організаційні. Учні стають більш самостійними, відповідальними, принциповими, здатними приймати рішення, виявляти ініціативу, стають творчими. Така активна життєва позиція поступово готує їх до дієвої участі в демократичному управлінні суспільством.

Структура самоврядування учнів 9-11 класів, на якій далі хотілося б зупинитись детальніше, бо вона є вищою формою самоврядування гімназії взагалі, базується на роботі міністерств.

Учнівська демократія починається з вищого органу самоврядування – конференції, на якій відкритим голосуванням обираються міністри, члени міністерств та вирішуються найбільш важливі питання гімназійного життя, напрями діяльності колективу. На таку конференцію діти та вчителі збираються раз на рік на початку навчального року, для того, щоб організувати учнів на основі вільного вибору. Крім учнівської конференції, керівними та виконавчими органами самоврядування є засідання міністерств та міністрів. Засідання міністрів відбувається один раз на місяць. На ньому кожен міністр звітує про виконану роботу, разом підводять підсумки діяльності. Засідання міністерств проходить за графіком один раз на тиждень. На цих зборах співробітники міністерств ухвалюють рішення з питань діяльності колективу, заслуховують інформацію міністра, педагога-організатора, радника міністерства, визначають конкретні заходи щодо виконання колективних творчих справ.

Кожне міністерство має власного педагога радника, який допомагає гімназістам розвивати творчу активність під час занять та в процесі громадської діяльності, критичне мислення, вміння аналізувати, вирішувати конфлікти, ефектно спілкуватися.

Результатом роботи учнівського самоврядування Барвінківської гімназії №1 є те, що через діяльність самоврядування у гімназістів формується активна громадянська життєва позиція, правова культура та вироблення у них навичок управління і комунікації.

Література

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів: методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах. – харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012. -128с.
2. Варивончик Д. Здорові діти – здорова планета: Учнівське самоврядування: адреса досвіду – столиця / Варивончик Д., Кальченко А., Васильєв Г. // Освіта. – 2003. – 5-12 лют. – С. 4-5.
3. Дяків В.Г. Гімназійне самоврядування: Аналіз і тенденції розвитку: Матеріали і документи // В.Г. Дяків, Г.І. Попіль // Позакласний час. – 2000. – №28-29. – Вкл. – С.87-94.
4. Карпенчук С. Теорія і методика виховання. – К.: Вища школа, 1997. – 261 с.
5. Козаченко В.І. Вплив самооцінки учнів на формування у них гуманістичних ціннісних орієнтирів. З досвіду використання у виховній роботі інтерактивних технік: [Добірка статей] // Позакласний час. – 2001. – №5-6. – Вкл. – С. 19-30.
6. Комарова П. Учнівське самоврядування – крок за кроком // Завуч. – 2002. – №34. – С. 6-8.

Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітній школі

Чопенко Н. А *заступник директора з виховної роботи Самійлівської загальноосвітньої школи I – III ступенів*

Школа – це простір для життя дитини; тут вона не готується до життя, а живе. Тому вся діяльність навчального закладу будується так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника життя, гармонізації і гуманізації стосунків між учнями і педагогами, школою і родиною, керуючись ідеєю самоцінності дитинства, діалогу, компетентного вибору особистого життєвого шляху.

У цілісному педагогічному процесі важливе місце посідає процес виховання. Поняття «виховання» в даному контексті вживається у педагогічному значенні — як цілеспрямована виховна діяльність педагогів (класних керівників) у загальноосвітньому навчальному закладі з метою вирішення конкретних виховних завдань. Місце і роль процесу виховання можна зрозуміти, зіставляючи поняття «формування особистості», «соціалізація особистості» і «виховання». [2, 188]

Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті громадянської і загальнолюдської культури, охоплює весь навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства і держави. [5, 2]

Процес виховання — це управління процесом особистісного розвитку учня шляхом створення сприятливих умов (Х.Й. Лійметс). Сприятливими умовами слід вважати педагогічно обґрунтовану організацію середовища, діяльності, спілкування, стимулювання тощо. [4, 381]

Виховання є компонентом загальнолюдської культури. Культурні досягнення склалися протягом тисячоліть, а засвоїти їх учень повинен за гранично короткий термін. З цієї позиції процес виховання слугує цілеспрямованою допомогою дитині в її входженні в сучасну культуру. Він неможливий без організованої взаємодії, співробітництва, партнерства вихователів і вихованців. Головною суттю взаємодії вихователя і вихованця є її спрямованість на активну різноманітну діяльність останнього, його самореалізацію і самоствердження в цій діяльності.

Процес виховання — цілеспрямована динамічна взаємодія (співробітництво, партнерство) вихователя і вихованця, у ході якої в різноманітних видах діяльності здійснюється самореалізація, самоствердження вихованця, формується його особистість. Виховання — це багатогранний процес постійного духовного збагачення і оновлення тих, хто виховується, і тих, хто виховує... (В. О. Сухомлинський). [3, 345]

Протягом останніх років у нашій школі виховний процес відбувається відповідно програмі «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів». Виховна діяльність школи

направлена на цілковиту реалізацію завдань основних орієнтирів виховання та досягнення кінцевої мети – формування громадянина, патріота; інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти асоціальним впливам, вправлятися з особистими проблемами, творити себе і оточуючий світ.

Виховна тема школи «Формування морально-духовної, життєво-компетентної особистості, яка успішно само реалізується в соціумі як особистість, громадянин, сім'янин та професіонал» також направлена на виконання всіх завдань та досягнення кінцевої мети основних орієнтирів виховання.

Процеси навчання та виховання у нашому навчальному закладі постійно і нерозривно пов'язані у будь-якому виді діяльності, доповнюють один одного, адже під час кожного уроку або заходу учні пізнають світ через шкільні дисципліни і одночасно формують своє ставлення до почутого, побаченого, вивченого. З кожним роком у дітей збільшується багаж знань, формується світогляд, розвивається самосвідомість, самооцінка, формується характер, особистість. Межі між вихованням та навчанням провести неможливо, тому вчитель у школі щомиті є і викладачем, і вихователем, і психологом, і просто людиною, що розуміє та любить дітей.

Класні керівники - педагоги, які постійно спілкуються з учнями, закріпленими за ними, різнобічно впливають на них і водночас працюють за предметною системою. Тобто, крім викладання певного предмета він дбає про об'єднання зусиль учителів, які працюють у певному класі, координацію їхніх вимог для поліпшення результатів виховної та навчальної роботи з учнями класу.[1, 223]

Кожен класний керівник нашої школи планує свою роботу з класним колективом. Розробка виховного плану дуже відповідальна робота, яка вимагає ретельної підготовки, попереднього вивчення класу в цілому та кожного учня окремо, педагогічного такту, досвіду та великого бажання досягнення поставленої перед собою мети. Основні орієнтири виховання чітко визначають напрямки роботи класного керівника, ставлять конкретні завдання перед вихователем. Відповідно до основних орієнтирів виховання, виховання у нашому навчальному закладі реалізується через формування таких загальнолюдських цінностей як ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави, до людей, до природи, мистецтва, природи, праці, самого себе. Також в учнів формуються патріотизм, розвивається правосвідомість, політично культура. Велика увага приділяється ціннісному ставленню дітей до свого фізичного, психічного, соціального «Я».

Перед початком навчального року кожен класний керівник складає план виховної роботи у своєму класі, відповідно до всіх рекомендацій основних орієнтирів виховання. На засіданні шкільного методичного об'єднання класних керівників обговорюються та затверджуються основні обов'язкові розділи класних виховних планів, які класні керівники складають та заповнюють відповідно до виховного плану роботи школи та які затверджуються заступником директора з виховної роботи.

Виховний план класу складається з таких розділів:

- аналіз виховної роботи за минулий рік;
- цілі, мета і завдання виховної роботи (складаються відповідно до основних орієнтирів виховання);
- психолого-педагогічна характеристика класу;
- основні напрямки діяльності та справи класного колективу;
- індивідуальна робота з дітьми;
- робота з батьками;
- вивчення стану та ефективності виховного процесу у класі;
- соціальний паспорт класу;
- зайнятість учнів у позаурочний час.

У розділі основні напрямки діяльності та справи класного колективу у вигляді плану-сітки розміщується календарне планування основних видів діяльності учнів, заходів, роботи класного колективу. План-сітка містить такі підрозділи:

- організація роботи класного колективу (класні збори, рейди-перевірки стану підручників, чергування тощо);
- справи класу, форми виховної діяльності (свята, конкурси тощо);
- класні години (форми проведення, теми);
- охорона здоров'я та формування здорового способу життя;
- патріотичне виховання;
- превентивне виховання;
- правове виховання.

Таке упорядкування заходів та справ класного колективу дає змогу класному керівнику спланувати виховну роботу відповідно основним орієнтирам виховання, відповідно тим цілям та завданням, які поставив перед собою та класом, а також визначити форми проведення заходів, частоти, обсягів, тематику тощо відповідно до вікових особливостей учнів класу та взаємовідносин у класному колективі.

Виховний процес навчального закладу передбачає поєднання формування всіх цінностей особистості, передбачених основними орієнтирами виховання. Педагоги нашої школи докладають великих зусиль для успішної реалізації запланованої роботи, її результативності, досягнення загальної мети виховання.

Пріоритетним напрямком виховання нашої школи є формування в учнів здорового способу життя. Реалізація даного напрямку виховання відбувається завдяки виховним годинам, годинам класного керівника, позакласним, загальношкільним заходам.

Найбільшу можливість в реалізації цих виховних завдань мають інтегрований предмет «Основи здоров'я», уроки біології, факультативи, курси за вибором. Вже третій рік поспіль для учнів 8-9х класів читається курс «Рівний - рівному» (Кічало Н.І.); і учні, і батьки схвально відгукуються про цей курс. У 10 класі викладається факультатив «Формування здорового способу життя» (Овсяннікова Н.М.) В інших класах питання профілактики

шкідливих звичок, захворювань та дотримання здорового способу життя. Ці питання також порушуються і на батьківських зборах.

Школа тісно співпрацює з районним будинком дитячої та юнацької творчості в питанні профілактики шкідливих звичок, пропаганди здорового способу життя. Учні нашої школи є постійними учасниками районних конкурсів, лекцій, тренінгів, що направлені на підтримання здоров'я та правильної поведінки дітей у суспільстві.

В школі створені відеотеки, де зібрані науково-популярні, документальні фільми для різних вікових категорій учнів, які допомагають учням вибрати правильні орієнтири в житті, сформувати бажання бути здоровим. Часті гості в школі медичні працівники. Ці зустрічі зі спеціалістами допомагають учням отримати інформацію про певні захворювання та їх профілактику і запобігання.

Вже традиційними стали в школі тижні здоров'я, в рамках якого проходять цікаві заходи, акції, конкурси. Конкурс малюнків «Я обираю здоровий спосіб життя», плакату «Ні – шкідливим звичкам», День чистоти чи акція «Міняємо цигарку на цукерку». Проект «Молодь на роздоріжжі», програма «Рівний рівному», «Діалог», тренінгові заняття «Життя без гачка», «Скажемо курінню – ні», «Як стати вільним і любимим?» - допомагають учням зробити правильний вибір – здоровий спосіб життя.

В. Сухомлинський говорив, що якщо ізолювати малюка від природи, якщо примушувати його сприймати слово без зв'язку з наочними образами, то клітини мозку будуть швидко втомлюватися і малюк не справиться із завданням, буде відставати. [3, 483] Ось чому потрібно розвивати мислення дітей, зміцнювати розумові сили дитини серед природи. Ось чому кожна подорож у природу є уроком мислення, уроком розвитку розуму. Керуючись порадами великого педагога вчителі школи намагаються у навчанні та вихованні бути якомога ближче до природи - прогулянки, виховні заходи та ігри під відкритим небом, екскурсії, догляд за пришкольною територією, квітниками. Довкола школи учні почали насаджувати фруктовий сад.

Планування і виконання всієї виховної роботи школи за «Основними орієнтирами виховання» стало набагато легшим, адже у програмі чітко висвітлено мету, основні цілі і завдання виховання школярів. Класні керівники, маючи перед собою добре окреслені перспективи, впевнено працюють на очікуваний результат.

Змістове наповнення основних орієнтирів виховання передбачає формування цінностей і ставлень особистості до себе і людей, суспільства і держави, природи і здоров'я, праці та мистецтва. Після кожної змістової лінії подаються характеристики вікових особливостей учнів, зміст та форми виховної діяльності, критерії і вимоги до виховних досягнень учнів. У змісті виховної діяльності запропоновано орієнтовні форми проведення виховних справ та їх тематика для різних вікових категорій з урахуванням інтересів, потреб, запитів класних керівників, батьків та дітей. [5, 2]

Практика впровадження програми «Основні орієнтири виховання» у Самійлівській ЗОШ I – III ступенів показує позитивні результати. Доказом цього слугують:

- створення чіткої цілісної структури виховної роботи школи, класів згідно програми;
- урізноманітнення форм, методів проведення виховних заходів;
- можливість зацікавлення вихованців різними формами роботи, які відповідають їх інтересам та віковим особливостям;
- створення сприятливих умов для творчої діяльності класного керівника, учнів;
- можливість формування у школярів основних життєво необхідних цінностей, пов'язуючи їх з життям та між собою;
- організація умов для саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації учнів на основі національних та загальнолюдських цінностей;
- забезпечення відповідних психолого-педагогічних умов у навчальному закладі для досягнення мети основних орієнтирів виховання - створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей.
- чіткі визначення основних понять виховної діяльності, мети та завдань виховання.
- рекомендації щодо проведення екологічної роботи допомагають визначити мету, завдання, напрямок, конкретний вид природоохоронної діяльності.
- перелік комплексних навчально-тематичних екскурсій стають у пригоді при виборі екскурсій з метою вивчення історії рідного краю.

Література

1. Дем'янюк Т.Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: науково-методичний посібник. – Суми: Видавництво "Антей", 2006. – 384 с.
2. Зайченко І.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. – К., «Освіта України», «КНТ», 2008. – 528 с.
3. Максимюк С.П. Педагогіка : Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009. – 670 с.
4. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
5. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Затверджені наказом Міністерства науки, молоді та спорту №1243 від 31.10.2011 року.
6. <http://pidruchniki.ws/>
7. <http://www.bukvoid.com.ua/> - веб-сайт „Буквоїд”

Сучасні виховні моделі

Чубукіна І. О., *учитель початкових класів Первомайської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 Первомайської міської ради Харківської області*

В умовах інтенсивного розвитку суспільства і держави вагомого значення набуває проблема формування інтелектуальної, духовно і моральнозрілої особистості, конкурентно спроможної, здатної до самореалізації в соціумі і проектування свого життя. Це зумовлює необхідність нового підходу до системи виховання в галузі освіти, розробок і впровадження нових педагогічних технологій, активізації ролі органів учнівського шкільного самоврядування, що сприятиме цілісному, гармонійному розвитку особистості учня, його самореалізації, ґрунтовному духовно-креативному розумінню природної соціальної дійсності, психолого-соціальному зростанню.

Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 "Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України " визначено стратегію та тактику виховної діяльності, передбачено впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій, створення власної виховної системи, стратегічною метою якої є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал. Сучасному вихованню повною мірою має бути властива випереджувальна роль у демократичному процесі державотворення. Воно має стати засобом відродження національної культури; зупинення соціальної деградації; стимулом пробудження високих моральних якостей: совісті, патріотизму, людяності, почуття громадянської і власної гідності, творчої ініціативи тощо; засобом самоорганізації; особистісної відповідальності дітей та молоді; запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Створення сучасної виховної моделі передбачає залучення учнів до різних форм навчальної, творчої та суспільно корисної діяльності, зокрема: пізнавальної, оздоровчої, трудової, художньо-естетичної, спортивної, пропагандистської, ігрової, культурної, рекреаційної, екологічної, що організовуються під час навчання та позаурочної діяльності.

Існує багато сучасних виховних моделей. Ось декілька з них, які з моєї точки зору, заслуговують на особливу увагу .

1.Школа успіху «Духовність, здоров'я, родина, культура» (Соколовобалківська загальноосвітня школа I – III ступенів)

В основу цієї моделі виховної системи закладено загальнолюдські цінності:

- Людина.
- Здоров'я.
- Труд.
- Творчість.

- Дружба, любов, гуманізм.

А також такі принципи виховання:

- Турботливого ставлення один до одного.
- Сумісної діяльності дітей та дорослих.
- Цілеспрямованості.
- Творчого підходу до справи.

Виховна робота здійснюється через такі види діяльності:

- Навчально-пізнавальна.
- Соціально-комунікативна.
- Ціннісно-орієнтаційна.
- Спортивно-оздоровча.
- Художньо-естетична.
- Громадсько-корисна.
- Трудова.

Виховання особистості здійснюється під впливом педагогічного колективу, учнівського колективу, сім'ї, громадськості через такі групи методів:

- методи формування свідомості (роз'яснення, бесіда, лекція, диспут, приклад);
- методи формування суспільної поведінки (громадська думка, доручення, створення виховуючих ситуацій);
- методи стимулювання діяльності та поведінки (змагання, заохочення, покарання);
- методи контролю та аналізу ефективності виховання.

Виховну систему можна умовно поділити на такі напрямки:

- екологічне виховання;
- громадсько-патріотичне виховання;
- морально-етичне виховання;
- правове виховання;
- трудове виховання та профорієнтаційна робота ;
- художньо-естетичне виховання;
- фізичне вдосконалення і виховання потреби здорового способу життя;
- розумове виховання;
- родинне виховання;
- пропаганда здорового способу життя.

Всі ці напрямки тісно пов'язані між собою і мають спільну мету, але знаходять різні шляхи її досягнення.

2. Виховна модель «Я - громадянин» (ґрунтується на принципах особистісно орієнтованого виховання) провідними цінностями якої є формування і розвитку висококультурної, інтелектуальної, соціально активної, гуманної особистості, здатної до гідної самореалізації в сучасному суспільстві, виховання в кожній дитині людяності, доброти, громадянськості, творчого ставлення до праці, дбайливого ставлення до всього живого, відродження та охорона духовних традицій свого народу. Сьогодні в

педагогіці живуть ідеї цінності дитинства, співпраці, діалогу, педагогічної підтримки, самовизначення і самоактуалізації особистості, динамічності, толерантності. Отже, постає завдання створення дитині умов для вільного вибору форм, способів самореалізації на основі освоєння загальнолюдських цінностей.

Мета виховного процесу: виховання цілеспрямованої, ініціативної, моральної особистості з активною громадянською позицією.

Завдання виховної діяльності:

- ❖ Сприяння формуванню громадянської самосвідомості, відповідальності за долю Батьківщини, любові до свого краю;
- ❖ Залучення дітей до загальнолюдських цінностей, сприяння формуванню у них основ культури і спілкування, умінь побудови міжособистісних відносин;
- ❖ Сприяння формуванню усвідомлення власного «Я», надання допомоги що навчається в самовизначенні та самореалізації;
- ❖ Сприяння підвищенню ролі учнівського самоврядування у плануванні та аналізі життєдіяльності класу і школи, формування активної життєвої позиції;
- ❖ Створення умов для прояву творчої індивідуальності кожного учня;
- ❖ Залучення учнів до здорового способу життя, формування усвідомлення здоров'я, як однієї з головних життєвих цінностей;
- ❖ Створення умов для відкритого виховного простору, в якому беруть активну участь батьки і навколишній соціум.

Модель особистості випускника. У центрі - випускник, і якості семи основних напрямків, що характеризують гідну, соціально адаптовану особистість.

Компетентності особистості, що відповідають напрямкам:

Сім'я:

- ❖ Уважний, турботливий син (дочка);
- ❖ Вміє створювати затишок в будинку, піклуватися про членів сім'ї;
- ❖ Прагнути до розширення знань і умінь у створенні сімейного вогнища.

Праця:

- ❖ Добре знає трудові ресурси селища, району;
- ❖ Готовий до професійної самоосвіти;
- ❖ Адекватно оцінює свої реальні та потенційні можливості;
- ❖ Вміє добровільно надавати допомоги на благо інших;
- ❖ Вміє будувати свою життєдіяльність за законами гармонії і краси.

Культура:

- ❖ Володіє основами комунікативної культури особистості;
- ❖ Вміє висловлювати і відстоювати свою точку зору;
- ❖ Розуміє сутність моральних рис і якостей характеру оточуючих людей.

Знання:

- ❖ Відчуває потребу в знаннях;
- ❖ Вміє вчитися , здатний до самоосвіти;
- ❖ Орієнтується в суспільно- політичному та економічному житті країни , має свою оцінку оточуючих подій.

Земля:

- ❖ Розуміє екологічні проблеми;
- ❖ Активно бере участь у діяльності, спрямованій на вирішення екологічних проблем.

Людина:

- ❖ Прагне до здорового способу життя;
- ❖ Усвідомлює здоров'я як одну з основних життєвих цінностей.

Вітчизна:

- ❖ Знайомий з національною культурою , традиціями міста та країни;
- ❖ Знає і поважає державні символи;
- ❖ Володіє такими якостями як патріотизм , громадянськість , відповідальність за свою Батьківщину;
- ❖ Бере активну участь у громадському житті селища;
- ❖ Є законослухняним громадянином.

Ці сім цінностей можна обрати в якості основних напрямків виховної роботи

Реалізація мети і завдань виховання ґрунтується на принципах державної політики в галузі освіти:

1. Демократичний характер шкільної освіти
Демократизацію шкільного управління ;
Демократизацію змісту та організації освітнього процесу , заснованого на ідеях педагогіки співробітництва .
- 2.Гуманістичний підхід до побудови відносин у виховному процесі:
Поворот школи до дитини , повага його особистості , гідності , довіру до нього , прийняття його особистих цілей , запитів та інтересів ;
Створення максимально сприятливих умов для розкриття і розвитку здібностей і обдарування дитини , для його повноцінного життя , його самовизначення . Основним змістом освітнього процесу в школі стає розвиток учня .
3. Диференційований підхід до виховання дітей (створення віяла можливостей для задоволення інтересів , нахилів та здібностей учнів, з урахуванням психофізичних особливостей вікових етапів їх розвитку) .
4. Естетизація середовища життєдіяльності розвитку дитини.
5. Безперервний характер шкільного виховання , під яким ми розуміємо єдність , цілісність і наступність на всіх вікових етапах .
6. Зв'язок виховання з життям .
7. Опора на позитивне у вихованні .

Виховання будується з опорою на такі види діяльності: пізнавальну , ігрову, спортивну , творчу , комунікативну , суспільно - організаторську , допрофесійну .

Принцип побудови виховання - поетапне вирішення особистістю завдань на кожному віковому рівні :

Розкриття особистості (1-4 класи)

Розвиток особистості (5-8 класи)

Самореалізація , саморегуляція (9-11 класи)

Завдання школи згідно з даною моделлю - підтримати і розвинути в людині Особистість , закласти в ньому механізм самореалізації , саморозвитку , адаптації , самозахисту , самовиховання .

3. Життя висунуло суспільний запит на виховання творчої особистості,здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення. Мета виховної технології « Розвиток творчої особистості» : надання учням можливості самостійно активно освоювати світ. Завдання вчителя – створити атмосферу творчості, пошуку нового, піддання сумніву відомих істин. Цікавою, з моєї точки зору , є виховна модель класу «Розвиток творчої особистості учня» (Автор ідеї моделі Літвіненко Ганна Петрівна, учасниця обласного конкурсу «Сучасний класний керівник-2008»,обласного методичного фестивалю «Інноваційні системи, моделі виховної діяльності класу» (2009) м.Одеса) [4, 52]

❖ Провідна ідея виховної системи класу - формування морально духовної, вільної, творчої, відповідальної особистості, що сповідує гуманістичні, демократичні цінності, здатної до саморозвитку, успішної самореалізації у сучасному житті та здатної змінювати на краще себе і навколишній світ, життєво компетентної.

❖ Організація життєдіяльності класу за програмою «Я –творча особистість»

Освітньо-виховна робота, тренінги для учнів класу щодо формування духовно-моральних якостей, громадянської активності та профілактики шкідливих звичок, формування навичок здорового способу життя, підготовки до діяльності учнів-волонтерів.

❖ Система учнівського самоврядування класу.

Участь учнів класу в суспільно-політичному житті школи, села, району; проведення спільно з паралельними класами суспільно-політичних акцій, ток-шоу, зустрічей з владою, цікавими людьми села , району.Діяльність учнів класу в роботі шкільних гуртків (предметних, спортивних, художньо-естетичних.

Взаємодія з батьками. Інтеграція виховних зусиль класного керівника та вчителів-предметників, громади

❖ Сім стежин за програмою «Я –творча особистість»

1 стежина «Творимо Всесвіт у собі» (розвиток ціннісного ставлення до себе)

2 стежина «Шукаємо гармонію зі світом»(розвиток ціннісного ставлення до людей)

3 стежина «Здорова людина - здорова нація» (розвиток ціннісного ставлення до свого здоров'я)

4 стежина «Удосконалюємо себе щодня» (розвиток ціннісного ставлення до праці)

5 стежина «Виховуємо себе як частину суспільства» (розвиток ціннісного ставлення до суспільства і держави)

6 стежина «Гармонія душі і тіла» (розвиток ціннісного ставлення до мистецтва)

7 стежина «Я – частинка природи» (розвиток ціннісного ставлення до природи)

❖ Виховна система класу

- Забезпечує комфортний психологічний клімат у класі, соціальну захищеність дитини, внутрішній комфорт, емоційну насиченість життя колективу класу, гуманний стиль відносин.

- Сприяє цілісному розвитку особистості, забезпечує формування гуманізму, людяності, милосердя, відповідальності, стимулює розвиток творчих здібностей і нахилів дитини.

- Соціально орієнтує особистість на головні цінності (загальнолюдські, загальнокультурні, національні).

- Забезпечує чіткий ритм і чітку організацію життя класної спільноти, упорядковує його діяльність.

- Координує всі виховні впливи цілісного розвитку особистості, створює умови для спільної виховної діяльності вчителів, батьків і учнів при наявності спільної мети.

Отже, система виховної діяльності – це спосіб організації життєдіяльності та виховання членів шкільного співтовариства, що становить цілісну й упорядковану сукупність взаємодіючих компонентів і сприяє розвитку особистості та колективу. Вона складається з цілої низки взаємопов'язаних елементів, які охоплюють весь педагогічний процес, інтегруючи навчальні заняття, позаурочне життя дітей, різноманітну діяльність і спілкування в школі та поза її межами, вплив соціального, природного, предметно-естетичного середовища. Оцінка результативності виховної діяльності здійснюється через порівняння очікуваних результатів виховної роботи з її реальними результатами. Основні очікувані результати на певному етапі вікового розвитку дитини складаються з трьох елементів:

- набуті знання і вміння;
- сформоване ставлення до себе, оточуючого природного і соціального світу;
- життєві компетентності, тобто можливість діяти у конкретній життєвій ситуації, відповідно до власних цінностей, ставлень та знань.

При цьому стає можливою оцінка ефективності виховання як окремої особистості, так і класу та школи в цілому.

Література

1. Архипенко Л.М. Виховні системи освітніх закладів: досвід та проблеми: методичний посібник / Укладачі Архипенко Л.М., Маркіна Л.Л. – Дніпропетровськ : Промінь, 2000. - 224 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. - К.: Академвидав, 2004 – С.210-233.
3. Єрмаков І.Г. Виховання життєтворчості : моделі виховних систем. – Х: Видавництво група « Основа», 2006. – 224 с.
4. Літвіненко Г.П. Розвиток творчої особистості. Виховна система класу. // Сучасна школа України. - 2011. №5. –С. 52-57.
5. Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології. – Харків: Веста, 2002.- С. 16-18, 104-120
6. Черкашенко В.О. Формування виховної системи школи / Методичне забезпечення виховної роботи / Сорока Г.І. – Х., 2004. – С. 112.

Впроваджуємо «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» у систему роботи школи

Шевченко Н. О., заступник директора з навчально-виховної роботи Первомайської загальноосвітньої школи I-III ступенів №7 Первомайської міської ради Харківської області

Початок ХХІ століття означено напруженим пошуком нового світорозуміння, нових перспектив розвитку компетентної особистості, спроможної створити свій життєвий проект, відповідально ставитись до життя, упевнено приймати історичний виклик тисячоліття.

Метою виховання, як зазначено в «Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно само реалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал.

Зміни в змісті й структурі виховання мають глибинний характер і потребують розв'язання проблем підготовки педагога, який уміє працювати в умовах вибору педагогічної позиції, технологій, змісту, форм, методів навчання і виховання.

Тому для забезпечення науково-методичного супроводу впровадження «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» в навчально-виховний процес Первомайської ЗОШ I-III ступенів № 7 були розроблені та затверджені заходи щодо впровадження в систему роботи школи «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України». В школі створені належні умови для задоволення базових потреб особистості (фізіологічних потреб, потреби в безпеці, любові та прихильності, визнанні та оцінці, в самоактуалізації) та особистісного зростання кожного вихованця

(створення ситуацій успіху та підтримки), його психолого-педагогічний супровід.

Для ефективного впровадження Орієнтирів на засіданнях шкільних методичних об'єднань вчителів були розглянуті питання щодо вивчення основних положень «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України». Так, ШМО класних керівників розглядало такі питання: «Теоретичні аспекти формування ціннісного ставлення до природи в контексті «Основних орієнтирів виховання учнів...», «Теоретичні основи формування ціннісного ставлення до культури та мистецтва в контексті «Основних орієнтирів виховання учнів...», «Особливості естетичного виховання учнів відповідно до їх вікових відмінностей.». Проведено засідання круглого столу на тему "Мистецтво як основа естетичного виховання і художнє сприйняття дійсності" та проблемний стіл на тему "Виховання особистості здатної до праці, саморозвитку та самовдосконалення"

Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті громадянської та загальнолюдської культури і реалізується насамперед у процесі організації навчально-виховної діяльності. Тому цілісною науково-методичною та дидактичною системою, що реалізує освітню, виховну і розвивальну функції навчання, залишається урок. Виховна спрямованість уроку має стати визначальною. Саме тому на засіданнях фахових шкільних методичних об'єднань розглянуто низку питань щодо визначення основної ідеї «сучасного уроку» - єдність навчання, виховання і розвитку особистості.

Виховний вплив на учня та формування його ціннісного ставлення має і організація уроку, і взаємини з учителями, і методи навчання, і контроль та оцінювання, і психологічна атмосфера, тобто все, з чим взаємодіє учень. Тому змінюється система організаційних вимог до уроку, змінюються вимоги і до самого вчителя

У нашій школі педагогічна рада стала творчою лабораторією, яка досліджує і колегіально розв'язує злободенні питання шкільного життя, націлює педколектив на піднесення якості й ефективності навчально-виховного процесу, стимулює розвиток творчого потенціалу педколективу, ріст професійної майстерності вчителів, сприяє демократизації управління.

На обговорення педагогічної ради виносяться актуальні проблеми реформування, оновлення школи, забезпечується глибокий компетентний аналіз обговорюваних питань та творча реалізація прийнятих рішень. З метою ефективного впровадження Основних орієнтирів були проведені педагогічні ради, присвячених реалізації завдань «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»: «Формування ціннісного ставлення до себе в контексті «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», «Формування ціннісного ставлення до суспільства і держави в контексті Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», «Формування ціннісного ставлення до людей

в контексті «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»

Під час проведення педрад не тільки обговорювалися основні засади Основних орієнтирів, але й педагоги мали змогу поділитися досвідом впровадження «Основних орієнтирів» як на уроках так і в позаурочний час, обговорити актуальні питання організації виховної діяльності в класних колективах та проведення сучасного уроку. Педагогічна рада спрямовує педагогічний колектив на поліпшення якості й ефективності навчально-виховного процесу.

Практичне впровадження Орієнтирів передбачає створення нових виховних проєктів як для навчального закладу в цілому, так і дня окремого класу з урахуванням індивідуально-педагогічних можливостей класних керівників, батьків, а також - результатів вивчення рівнів фізичного, соціального, психічного та духовного розвитку учнів. Тому педагогічний колектив Первомайської ЗОШ I-III ступенів №7 працює над створенням та реалізацією програм виховної діяльності з учнівським колективом школи і окремих класів.

Так, творчою групою педагогів школи була створена Програма виховної діяльності Первомайської ЗОШ I-III ступенів №7 «У сузір'ї статі зіркою». Девіз Програми: «В кожній дитині сонце, тільки дайте йому світити». Програма складається з таких блоків: I. Родинно-шкільний блок II. Формування громадянської свідомості. III. Превентивне виховання. IV. Ціннісно-особистісний блок. V. Інформаційно-організаційний блок.

Реалізація у процесі роботи особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, творчого та компетентнісного підходів до організації виховного процесу в класних колективах неможлива без програмно-цільового підходу до планування виховної діяльності. Тому на засіданні ШМО класні керівники розглянули питання щодо технології створення програм виховної діяльності класного колективу, обговорили вимоги до програми, структури програми, аналітичне підґрунтя вибраних напрямків роботи. Необхідно зазначити, що робота щодо розробки програм виховання не була легкою. На засіданнях методичного об'єднання класних керівників педагоги презентували програми виховної діяльності з класним колективом, які вони розробили у тісній співпраці з батьками учнів, з вчителями – предметниками, учнями класу. В кожному класі реалізується своя програма. Так, наприклад, в 2-Б класі (класний керівник Глагольєва М.О.) реалізується програма «З веселкою в серці», в 7-Б класі (класний керівник Булгакова В.М.) «Знай що ти людина», в 7-А класі (класний керівник Гоженко В.В.) – «Без минулого немає майбутнього».

На даному етапі продовжується етап реалізації виховних проєктів, які ми гадаємо, дадуть очікувані результати.

Практичне впровадження «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» вимагає інших підходів до планування виховної роботи закладу. Так, з впровадженням Основних орієнтирів, в школі змінилась структура розділу річного плану

«Організація виховної діяльності з учнями»: виховна діяльність планується за змістовними лініями Основних орієнтирів, переважає проектно-діяльнісний підхід. Протягом останніх двох років учні школи були залучені до реалізації проектів: «Твоє здоров'я в твоїх руках», «Улюблене місто моє», «Клас року», «Добро починається з тебе» . Результатом участі в проекті «Місто майстрів» стали електронні презентації, фотоальбоми «Професії наших батьків», які були представлені на шкільному фестивалі «Місто майстрів». Загальношкільним святом і виставкою дитячої творчості закінчився проект «Наш клас має таланти»

Реалізація виховних проектів обов'язково здійснюється шляхом співпраці з органами учнівського самоврядування та інтеграції зусиль батьківської громади, представників державної влади, громадських та благодійних організацій, правоохоронних органів та установ системи охорони здоров'я.

Результати практичного впровадження «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» вчителі школи представили в методичних посібниках «Формування ціннісного ставлення до себе в контексті «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» , «Впроваджуємо «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»

Література

1. Закон України «Про освіту». – 1996.
2. «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» , затверджені наказом МОН молоді спорту України від 21.10.2011р. №1243.
3. Бех І.Д.. Виховання особистості: У 2 кн. — Кн. І: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наук, видання. — К.: Либідь, 2003.
4. Бех І.Д. Категорія “ставлення” в контексті розвитку образу “Я” особистості // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3.
5. Бех І.Д. Образ «Я» як мета формування і розвитку особистості // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2.
6. Бех І.Д. Виховання: від правила до результату // Виховні технології / Упоряд. В.Варава, В.Зоц – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 120 с.
7. Бойчук Л. М. Виховання громадянина // Виховна робота в школі. – Листопад 2007. – № 11 (36). – С. 2-46.
8. Бутківська Т. Цінності в контексті соціокультурності освіти // Педагогіка і психологія. – 1995. – №8 (3).
9. Варава В. Громадянська освіта // Завуч. Наша вкладка. – Січень 2005. – № 1 (223). – С. 2-21.

10. Годкевич Л. Загальні поняття про інтерактивні технології / Сучасні шкільні технології. Ч. 2 / Упоряд. І. Рожнятовська, В.Зоц. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
11. Дем'янчук О.Н. Педагогічні основи формування художньо-естетичних інтересів школярів: Навч.-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997.
12. Кемпбелл Росс. Як по-справжньому любити свою дитину: Пер. з англ. – Черкаси: Смірна, 2005. – 152 с.
13. Кемпбелл Росс. Як по-справжньому любити свого підлітка: Пер. з англ. – Черкаси: Смірна, 2005. – 152 с.
14. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2000. – № 22.
15. <http://teacher.at.ua/> – веб-сайт „Вчитель вчителю, учням та батькам”

Практика впровадження Основних орієнтирів виховання в загальноосвітніх навчальних закладах Первомайського району

Зайцева С. В., методист з організації виховної роботи Методичного кабінету відділу освіти Первомайської РДА

У наші дні проблема організації виховного процесу набула особливої актуальності й гостроти через ряд обставин. Перша пов'язана з усвідомленням найвищої цінності, якою є Людина та її життя. Друга зумовлена тим, що сучасне покоління живе на зламі епох, зміна яких пов'язана з динамічними процесами у певних структурах життя і розвивається двома шляхами: відторгненням застарілих форм життя, що чинить опір змінам, і формування нових цивілізованих засад життєдіяльності.

Нині значно розвинулись громадянські цінності виховання, освітні заклади стали відкритими для батьків, громадських організацій. Розширюється кількість суб'єктів виховного впливу, узгоджуються їхні дії.

Відділом освіти Первомайської РДА визначено основні завдання у сфері виховання: оновлення змісту виховної роботи, створення належних умов для організації виховного процесу, спрямування педагогічних кадрів на реалізацію нових підходів до виховання. Останні характеризуються спрямованістю до кожного учня індивідуально, до максимального врахування його природних нахилів, особливостей, поєднаних із обов'язковою організацією життєдіяльності учнів у колективі.

У сучасних умовах педагогічні колективи Первомайщини переконані у тому, що лише особистісно-орієнтований підхід в освіті може задовольнити вимоги суспільства до виховання підростаючого покоління. Кінцевим результатом виховання є формування цілісної особистості, яка має активну творчу й соціальну позицію, високі моральні якості, які постійно

вдосконалює, уміє керувати своїм здоров'ям, прагне до знань і має певний достатній життєвий досвід, тобто готова до суспільного життя.

Вирішенню названих завдань сприяє організація виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах району, яка здійснюється відповідно до «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх закладів».

Для досягнення поставленої мети ми спираємось на загальнолюдські цінності, такі як людина, сім'я, Батьківщина, праця, земля, творчість. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її особисті ставлення: ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави, ціннісне ставлення до людей, ціннісне ставлення до природи, ціннісне ставлення до праці, ціннісне ставлення до себе.

У 2009/2010 н.р. при районному методичному кабінеті було створено творчу групу, яка працювала над розробкою форм виховної діяльності щодо формування в учнів ціннісного ставлення до самого себе, сім'ї, родини, людей, праці, природи, мистецтва, суспільства і держави та втілення їх у виховну діяльність навчальних закладів району. До складу творчої групи ввійшли заступники директорів з виховної роботи, педагоги-організатори, керівники методичних об'єднань. Колектив творчої групи працював, залучаючи лідерів учнівського самоврядування та батьківську громадськість.

У результаті роботи творчої групи створено посібник «Система роботи загальноосвітніх навчальних закладів освіти району з формування ціннісного ставлення до себе, сім'ї, родини, людей, праці, природи, мистецтва, суспільства і держави», який був відзначений дипломом II ступеню XVIII Харківської обласної виставки-презентації педагогічних ідей та технологій 2010 року.

Педагогічні колективи шкіл Первомайського району також взяли участь у розробці посібника «Виховний потенціал уроку».

Одним із шляхів реалізації програми в навчальних закладах району є робота органів учнівського самоврядування, адже рівень демократизації шкільного життя визначається рівнем розвитку учнівського самоврядування. Організаційно-методичний супровід діяльності координаторів дитячих громадських організацій спрямований на створення системи педагогічної підтримки дитячого самоврядування, формування партнерських взаємовідносин з дітьми.

Аналіз стану виховної роботи навчальних закладів за останні три роки дали змогу визначити певні перешкоди на шляху ефективного виховання:

- переважання недіяльнісних форм виховної роботи: у деяких школах і досі переважають вербально-моралізаторські методи виховання, недостатня увага приділяється розвитку сфер спілкування, самоврядування школярів, організації суспільно-значущої діяльності школярів, соціальної практики. А якщо все-таки реалізуються якісь діяльнісні форми, то частіше з орієнтацією на процес (ігри, шоу, конкурси), а не на продукт – розвиток компетентностей чи художню, ігрову, трудову, інтелектуальну, соціальну користь;

- асубкультурність – слабкий інтерес, а іноді й цілковита його відсутність до захоплень, цінностей, культурних пріоритетів дітей, підлітків, старшокласників, до їхньої культури, їхнього світу. За традиційної шкільної виховної практики до учнів ставляться в більшості випадків без справжнього інтересу і поваги. У результаті у вихованців розвивається інфантилізм, оскільки «немає ніяких підстав для серйозного прийняття самих себе» (І.Д. Бех). Це здійснюється всупереч твердженню провідних учених про необхідність привернення уваги дітей до самопізнання і усвідомлення власних потреб як ефективний засіб виховання. І.С. Кон зазначав: «Не побачивши в учневі чогось цінного і цікавого, властивого тільки йому, вчитель, по суті, не може виховувати школяра, оскільки в цьому випадку в педагога немає точки опори для людського контакту зі своїм учнем» [4, с.180].

Розв'язання цих проблем ми вбачаємо у створенні системи підвищення кваліфікації педагогів, пошуку нових підходів до організації виховної діяльності, апробації експериментальних моделей більш ефективних технологій виховання.

Напрямами методичної роботи з педагогами щодо формування ціннісного ставлення особистості до соціального та природного довкілля та самої себе дітей стали: діагностичне анкетування педагогів, індивідуальна робота з педагогами щодо ліквідації прогалин у фахових знаннях, виявлених під час діагностування, рекомендації щодо опрацювання новинок психолого-педагогічної та методичної літератури, консультації з окремих методологічних питань, допомога в доборі індивідуальної теми для самостійного опрацювання, залучення до участі в роботі творчих груп, творчих лабораторій, школи перспективного досвіду, школи педагогічної майстерності, до участі у науково-практичних конференціях, панорамах методичних ідей, виставках педагогічної творчості тощо.

Досвід роботи педагогічних колективів Первомайського району доводить, що у загальноосвітніх навчальних закладах здійснюється робота щодо проектування та моделювання виховних систем із залученням батьків, громадськості, соціальних інституцій. Педагоги розробляють власні концепції громадянського виховання, створюють нові моделі виховної діяльності; здійснюють пошук ефективних технологій виховання та оригінальних ідей, впровадження яких дасть змогу перейти від окремих напрямів виховання до створення цілісних моделей виховних систем.

Література

1. Бех. І.Д. Ціннісні наголоси у сучасному вихованні // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. – Вип. 10. Кам'янець-Подільський, - 2007. – Т. 1. – С. 584.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 4.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.

4. Кон И.С. Психология старшеклассника. – М., 1980.
5. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.

Діяльність шкільних методичних об'єднань учителів щодо розвитку ціннісного ставлення в процесі впровадження програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»

Захар'єва Л. Й., заступник директора з виховної роботи Олексіївська загальноосвітня школа I-III ступенів Первомайської районної державної адміністрації

Сучасна школа має не просто йти в ногу із часом, вона має випереджати час. Освітням необхідно корегувати зміст, технології організації навчально-виховного процесу відповідно до вимог та потреб сьогодення.

Тому неабияке значення має професійна компетентність учителя – інтегральна якість особистості, що має свою структуру, яка дає змогу фахівцеві максимально ефективно здійснювати діяльність, а також сприяє його саморозвитку й самовдосконаленню. Розвиток та вдосконалення професійної компетентності вчителя здійснюється через системно-структурний, комплексний і творчий процеси методичної роботи як школи, так і вчителя. Саме в процесі методичної роботи формується та вдосконалюється професійна компетентність педагогів.

Методичні об'єднання вчителів – одна з найпотужніших форм групової методичної роботи. Головними принципами методичної роботи в школі є її оперативність і мобільність, випереджаючий характер, оптимальне поєднання індивідуальних і колективних форм, практична спрямованість культурних знань і моральних цінностей. Саме така форма роботи об'єднує вчителів, які «розмовляють однією мовою» і з півслова розуміють одне одного. Тільки засобами методичного об'єднання можна ретельно простежити, як здійснюється робота над реалізацією теми самоосвіти і на якому етапі в оволодінні обраною темою перебуває кожен вчитель. Як наслідок, найбільш об'єктивну і компетентну оцінку професійним здібностям учителя, його педагогічній майстерності можуть дати саме члени методичного об'єднання, до якого він належить.

Виходячи з умов сільської школи, в нашому навчальному закладі створені такі шкільні методичні об'єднання: вчителів природничо-математичного циклу; вчителів суспільно-гуманітарного циклу; вчителів початкових класів; класних керівників.

Керівниками шкільних методичних об'єднань є вчителі-методисти, старші вчителі, а також досвідчені педагоги школи. Шкільні методичні об'єднання та їх керівники здійснюють розробку рекомендацій щодо змісту,

методів і форм організації навчально-виховного процесу, беруть участь у проведенні атестації педагогічних працівників, узагальнюють досвід їхньої роботи, працюють над удосконаленням педагогічної майстерності членів ШМО, молодих педагогів, здійснюють методичне й практичне забезпечення проведення олімпіад, конкурсів, науково-практичних семінарів, конференцій, засідань РМО.

Робота методичних об'єднань передбачає: діагностику утруднень учителів, класних керівників і вибір форм підвищення кваліфікації на основі аналізу потреб; розробку рекомендацій про зміст, методи та форми організації освітньо-виховної діяльності; підвищення ефективності організації навчально-виховного процесу; розробку основних напрямів і форм активізації пізнавальної, науково-практичної діяльності учнів у позаурочний час (олімпіади, конкурси, предметні тижні, аукціони знань тощо); вдосконалення змісту освіти, рецензування, первинну експертизу підручників, навчальних програм, технологій, методик тощо, вивчення, узагальнення, пропаганду кращого перспективного педагогічного досвіду, створення банку даних актуального досвіду; затвердження матеріалів для здійснення підсумкової державної атестації у випускних класах; здійснення моніторингу ефективної діяльності членів методичного об'єднання; вдосконалення педагогічної майстерності вчителів, класних керівників, керівництво роботою школи молодого вчителя, педагогічними майстернями, тимчасовими творчими колективами вчителів; участь в атестації педагогічних працівників.

До роботи шкільних методичних об'єднань залучається практичний психолог, який проводить діагностичну роботу, надає допомогу вчителям. Адміністрація школи бере активну участь в діяльності ШМО, допомагаючи керівникам проводити консультації та роз'яснення з окремих питань.

З огляду на визначальну роль класного керівника у процесі формування ціннісних ставлень школярів виникає потреба в підвищенні рівня знань та умінь педагогічних працівників, які працюють з класними колективами. Це завдання можна вважати основоположним для методичних служб усіх рівнів: обласного інституту післядипломної освіти, методичних кабінетів районних та міських відділів освіти, методичних об'єднань класних керівників та класоводів загальноосвітніх закладів області.

Педагогічний колектив школи працює над темою «Діяльність класного керівника щодо спрямування зусиль школи, сім'ї та громадянськості на формування активного громадянина сучасного суспільства».

Робота методичного об'єднання класних керівників спрямована на формування умінь вчителів плідно працювати з учнями, враховуючи інтереси й запити самих школярів, індивідуальний підхід у виховній роботі, охоплює питання планування, організації та аналізу ефективності виховного процесу, різноманітних засобів навчання.

Методичну роботу з педагогами-вихователями сконцентровано на вирішенні проблемного питання: виховання громадянина України на основі вивчення історії рідного краю, ознайомлення учнів з культурною спадщиною

українського народу, з народними традиціями, формування в учнів кращих якостей національного характеру; використання сучасних інформаційних технологій в управлінській діяльності, та навчально-виховному процесі в школі. Її побудовано на основі системного підходу та принципів неперервної освіти педагогічних працівників, на діагностичній основі, глибокому вивченні та аналізі результативності виховного процесу і рівня вихованості учнів, рівня професійної підготовки педагогів-вихователів.

Планування методичної роботи здійснюється на діагностичній основі, мета якої – виявлення недоліків у практичній діяльності кожного педагога та в розкритті основних шляхів їх подолання й запобігання їм. Під час діагностики враховуються виступи вчителів на педагогічних радах і засіданнях творчих об'єднань, конференціях і батьківських зборах. Це допомагає виявити рівень теоретичних знань класних керівників, уміння застосовувати їх у різних ситуаціях, здатність обстоювати, аргументувати свою точку зору. Водночас учителі постійно працюють над підвищенням рівня психологічної готовності до педагогічної взаємодії з учнями. Саме тому здійснюється система заходів, яка сприяє становленню вчителя як суб'єкта педагогічної взаємодії в умовах особистісно зорієнтованого виховання, впровадження досягнень гуманістичної педагогіки і психології в практику роботи сучасних навчальних закладів.

Головні зусилля зосереджено на наданні реальної, дієвої допомоги педагогам у підвищенні їхньої професійної майстерності, створенні творчої атмосфери, морально-психологічного клімату, які сприяють пошуку кращих технологій педагогічної праці, ефективному втіленню інновацій, оптимізації виховного процесу.

Проведення засідань сприяє підвищенню теоретичного рівня педагогічних кадрів, розширенню їхнього світогляду, допомагає отримати необхідні знання для втілення інноваційних особистісно зорієнтованих виховних технологій, впровадження активних форм і видів діяльності у виховний процес.

Отже методичне об'єднання класних керівників виявляє творчий потенціал учителя, класного керівника, вихователя, задовольняє їхні потреби в актуалізації індивідуального підходу й оригінальних розробок, активізує позицію кожного вчителя, забезпечує колективне вивчення навчально-виховних завдань і творче співробітництво педагогів.

Література

1. Бех І.Д. Важливі аспекти у сучасному вихованні /І.Д.Бех // Світ виховання. — 2007. — № 5.
2. Бех І.Д. Виховання особистості (у двох книгах). — К. : Либідь, 2003. — Т. 1. — 278 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості (у двох книгах). — К. : Либідь, 2003. — Т. 2. — 342 с.
4. Вишневський О.І. Сучасне українське виховання: Педагогічні нариси / О. І. Вишневський. — Львів, 1996. — 238 с.

5. Коберник О.М. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі : навч.-метод. посібник / О. М. Коберник. – К.: Наук. світ, 2001. – 182 с.

6. Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології: навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО. – Харків, 2002. – 128 с.

7. Степанов Е.Н. Педагогу о воспитательной системе школы и класса. - М.: ТЦ Сфера, 2004г. – 224 с.

Ставлення особистості до суспільства і держави

Маринова Т. П., керівник шкільного методичного об'єднання класних керівників Шульської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів Первомайської районної державної адміністрації

«Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» головною метою виховання визначають формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин.

Проблема громадянського виховання дітей та молоді – це вічна проблема, яка знаходиться у центрі уваги педагогів, вихователів, вчителів. Скільки існують держави, стільки й суспільство висуває й на свій розсуд вирішує питання мети, змісту, шляхів, засобів та методів виховання юних громадян.

Громадянське виховання є органічним компонентом освіти. Воно передбачає формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розвитку держави, готовності її захищати, примножувати трудові традиції, звичаї народу, бережливе ставлення до історичних пам'яток, прагнення до зміцнення честі та гідності своєї держави, прив'язаність і любов до рідного краю.

Громадянська освіта школярів розпочинається вже в першому класі в процесі навчання. Важливе місце в початкових класах посідає тема Вітчизни.

Виховання громадянина-патріота незалежної України потребує цілісного особистісно зорієнтованого підходу, який передбачає забезпечення динамічного, гармонійного співвідношення різних напрямків, засобів, методів виховання в процесі навчання і позакласної роботи.

Для успішної реалізації завдань громадянського виховання школа має діяти як відкрита система, органічно пов'язана з життям суспільства, яка взаємодіє з батьками, громадськістю.

У вихованні громадянина велика роль належить початковій школі. Але для того, щоб учитель був спроможний свідомо працювати в цій галузі, йому потрібно чітко уявляти, в чому полягає сутність такого складного особистісного феномена, як громадянськість. І, нарешті, як реально може

вчитель початкової школи впливати на розвиток у дітей якостей, необхідних свідомому громадянину нової України?

Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави виявляється у таких якостях, як патріотизм, національна самосвідомість, правосвідомість, політична культура та культура міжетнічних стосунків.

Патріотизм є виявом особистості любові до свого народу, поваги до українських традицій, відчуттям своєї належності до України, усвідомленням спільності власної долі з долею Батьківщини, досконале володіння українською мовою. Національна самосвідомість включає віру в її духовні сили та майбутнє, волю до праці на користь народу, вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, осмисленням відповідальності перед своїм народом. Розвинена правосвідомість – виявляється в усвідомленні особистістю своїх прав, свобод, обов'язків, свідомому ставленні до законів та державної влади. Політична культура включає формування політичної компетентності, лояльного й водночас вимогливого ставлення громадян до держави, її установ, органів влади, здатність брати активну участь у політичному житті України. Культура міжетнічних відносин передбачає наявність у дітей полікультурної компетентності, поваги до прав людини, інтересу до представників інших народів, толерантне ставлення до їх цінностей, традицій, мови, вірувань, вміння йти на компроміси з різними етнічними та релігійними групами заради соціального миру.

Реалізація мети і завдань виховання ціннісного ставлення до суспільства і держави передбачає орієнтацію на особистість як прогресивну систему ціннісних стосунків. У молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого угруповання, як учня, жителя міста чи села, виховувати в неї любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій, прагнути жити в Україні, пов'язати з нею свою долю, трудитися на її благо, захищати її, поважати Конституцію і виконувати норми Закону, бережно ставитися до культури народу України, володіти рідною та державними мовами, визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

Ідеї громадянської освіти і виховання в сучасних умовах дедалі більше одержують підтримку педагогічної громадськості й учнівської молоді. Перебудови в суспільстві, утвердження демократичних цінностей потребують істотних змін світогляду, самооцінки, самоусвідомлення кожного громадянина. Значною мірою це залежить від школи, яка покликана сприяти формуванню світогляду, цінностей культури, вміння самостійно вчитися та критично мислити, здатності особистості до самопізнання та самореалізації.

Завдання громадянської освіти полягає в тому, щоб вивчення громадянами демократії привело до усвідомлення ними того факту, що у

тріаді «людина» - «суспільство» - «держава» найвагомішою складовою є саме людина - системоформуюче начало і суспільства, і держави.

На наш погляд, лише застосування багаторізноманітних активних форм урочної та позаурочної діяльності учнів можна досягти якості та дієвості громадянської освіти у школі. Не підлягає сумніву також необхідність якісно нової організації життя навчального закладу, сприятливої морально-психологічної атмосфери, що спирається на взаємоповагу вчителів та учнів. Це допомагає оволодівати знаннями, а також розвивати соціальні та інтелектуальні навички, вкрай потрібні громадянам демократичного суспільства. Школа має перетворитися на осередок громадянської освіти в суспільстві, сприяти утвердженню демократичних цінностей, забезпечувати формування моральної і правової культури української молоді. Для громадянина України набуття компетентності є особливо важливим, оскільки саме некомпетентність на всіх рівнях суспільної організації можна вважати однією з основних причин наших негараздів.

Виховання громадянських якостей – це емоційно-почуттєве прилучення дітей до різних форм знання, розуміння, діяльності й поведінки, спрямованих на прояви громадянськості. Головна ж мета – це підготовка молоді до життя у громадянському демократичному суспільстві, у взаємопов'язаному світі, визнання й прийняття цінностей, що виступають головними, визначальними для даного суспільства.

Саме таке поєднання глибоких знань і практики дає можливість учням вирішувати суспільні проблеми, реалізувати себе в різних ситуаціях.

Адже сьогодні одним із найважливіших завдань школи є формування творчості, толерантної, законослухняної, дієвої особистості, яка вміє не тільки критично мислити, а також ефективно діяти.

Література

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі: Монографія. – Запоріжжя: Посвіта, 2000 р.
2. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: шляхи реалізації. – К.: ІЗМН, 1996.
3. Бех І.М. Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія, 1997. – №1.
4. Боришевський М.Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина // Педагогіка і психологія, 1997. – № 1.
5. Бутківська Т.В. Цінності від учителя до учня // Початкова школа, 1997. – № 2.
6. Ващенко Т.Г. Діагностика моральних цінностей особистості школярів // Рідна школа, 1996. – № 2.
7. Демиденко В.К. Деякі аспекти морального виховання: Практичний матеріал для керівників, вихователів і вчителів. – К.: ІЗМН, 1995.
8. Кобзар Б.С. Громадськість і виховання. — К., 1973.
9. Матвієнко О.В. Основи морального виховання особистості молодшого школяра. – Київ: Стилос, 1999.

10. Оржеховська В.М., Хілько Т.В., Кириленко С.В. Посібник з самовиховання. – К., 1996.

Система культурно-виховної діяльності в ЗНЗ та ВНЗ в умовах модернізації освіти

Чуркіна В. Г., канд. мистецтв.н., доцент кафедри виховання й розвитку особистості, **Мельник С. А.**, к.п.н., завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти, *КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»*

Освіта є органічною частиною духовного життя суспільства. Саме в цій системі створюється майбутнє, формуються соціокультурні й особистісні цінності. Виховання і навчання підростаючого покоління вимагає підвищення якості підготовки фахівців в умовах формування гуманістичної та аксіологічної систем освіти – наголошують І. Бех, В. Андреев, Е.Бондаревська, І. Ісаєв, С. Кульневич, В. Сластьонін та ін. Система культурно-виховної діяльності взаємопов'язана з поняттям “соціалізація”, що було відзначено в працях науковців Л. Артемова, А. Богуш, Л. Варяниці, Н. Гавриш, Н. Кирсти, Л. Кононко, Т. Кравченко, С. Курінної, В. Кузь, Н. Лисенко, Т. Поніманської та ін. Особливості розвитку сучасної цивілізації під впливом глобалізації зумовлюють процеси трансформації традиції, та розчинення базових цінностей в загальному інформаційному потоці. Це обумовлює проблему популяризації здобуття знання особистістю в умовах масмедіа, великої кількості інформаційних мереж, лібералізації економіки. Сьогодні вчителі, діти, молодь, люди похилого віку шукають інформацію в Інтернеті, або у кіберпросторі масмедіа. Але наша масова інформаційна відео, аудіо культура часто пропагує культ сили і агресії; стереотипи красивого безтурботного багатого життя [4, с.152]. Під впливом цього освітній простір глобалізованої України не просто змінюється, а й змінюється його вектор спрямований на користь розвитку конкретної особистості, з метою гармонізації емоційних станів, розвитку навиків міжособистісного спілкування, збереження та зміцнення здоров'я учнів та студентів під час навчального процесу. Як зазначає І.Бех, постає необхідність підвищення розвивальної ефективності виховання, оптимізації процесу керування виховною діяльністю, що взаємопов'язано зі створенням і використанням якісно нових методів виховання. «Виховувати особистість — це допомогти вихованцю відкрити, усвідомити й привласнити загальнолюдські та національні моральні норми як цінності особистого життя, які утворюють внутрішній стрижень особистості — ціннісну морально-етичну орієнтацію, яка слугує основою розвитку та самореалізації в умовах соціокультурної діяльності» - відзначає І. Бех. Метою є формування в людині інноваційного типу культури та мислення, інноваційного типу дій, здатної до саморозвитку з високим рівнем громадянськості та орієнтацією на здоровий спосіб життя[1].

Виховна робота шкіл та вузів Слов'янської України організована у відповідності з вимогами «Закону про освіту», державних концепцій національного виховання, громадянського виховання, патріотичного виховання, сімейного виховання, превентивного виховання та спрямована на виконання цільових програм «Діти України», «Обдарованість» тощо. В основу організації виховної роботи з учнями та студентами покладено Конституцію України, закон «Про вищу освіту», положення Загальної декларації прав людини, Програму правової освіти населення України, Державну програму розвитку фізичної культури і спорту в Україні, Концепцію виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Статут навчального закладу.

Процес виховання відображає духовний поступ народу, збереження й збагачення його культури. Погоджуємось з висновками О. Скрипченко, що моральний розвиток особистості сьогодні, включає формування моральних цінностей, знання моральних норм, правил, моральних чуттів тощо; фізичний розвиток, включає процес росту організму, становлення фізичних функцій під впливом умов життя і діяльності тощо; інтелектуальний розвиток, включає оволодіння відповідним до віку рівнем знань, формування мисленнєвих операцій та інтелектуальних тощо; розвиток здатностей до праці, включає оволодіння загальними і спеціальними трудовими знаннями тощо; естетичний розвиток сприяє формуванню здатності людини сприймати естетичні явища мистецтва тощо; емоційний розвиток, який передбачає здатність емоційно реагувати на впливи оточуючого середовища, керувати своїми емоційними реакціями тощо. [3,с.14-15].

Пріоритетними напрямками виховної діяльності в навчальних закладах є єдність навчального та виховного процесів; особистісний підхід в системі виховання навчального закладу; скоординована взаємодія всіх структурних підрозділів навчального закладу щодо забезпечення умов для ефективної виховної роботи; розвиток гуманістичного мікроклімату, культури взаємовідносин, здорового способу життя; формування творчої атмосфери; надання соціально-психологічної допомоги учням чи студентам; організація та удосконалення студентського самоврядування; формування поваги до загальнонаціональних традицій та традицій навчального закладу. Значне місце в організації роботи у ЗНЗ та ВНЗ посідають органи самоврядування та профспілкові комітети. Основними формами виховної роботи в навчальному закладі є виховні години класного керівника чи куратора; індивідуальна робота; робота органів шкільного чи студентського самоврядування; заняття в спортивних секціях; заняття в гуртках художньої самодіяльності; діагностична, консультативна робота психологічної служби; просвітницька робота бібліотеки тощо.

При організації виховної роботи в ЗНЗ та ВНЗ варто керуватися принципами: педагогічної доцільності та цілеспрямованості; цілісності та системності; природовідповідності; опори на дитячий (юнацький) колектив; забезпечення активної позиції учнів та студентів, їхніх представницьких органів у житті та колективній діяльності навчального закладу. Важливим

приципом є зв'язок виховання з життям; єдності поваги й довіри до особистості та вимогливості до неї; єдності прав, свободи вибору та відповідальності особистості; єдності зусиль школи, сім'ї, позашкільних закладів, громадськості в процесі виховання. У виховній роботі варто використовувати різноманітні прийоми, методи (перспектива; заохочення і покарання; громадська думка; рефлексія) та засоби виховання (праця, навчання, спілкування, слово, мистецтво, спорт, гра, елементи соціального середовища). Актуальними є прийоми виховання: довіра, прохання, нагорода, методики колективної і групової діяльності.

Вся виховна робота в ЗНЗ та ВНЗ має бути чітко спланована й систематизована. На сучасному етапі насущні виховні години за темами: «Символіка України. Історія виникнення, її значення»; «Характер і темперамент. Чому ми такі, які ми є?»; «Євроінтеграція. Болонський процес»; «Духовність, як основа життя сучасної людини»; «Руйнівна сила агресії»; «Історія та видатні люди Слобожанщини»; «СНІД: як запобігти небезпеці»; «Збережемо природу для нащадків»; «Самовиховання – як основна засада розвитку особистості», кінолекторії (перегляд документальних фільмів з подальшим обговоренням): «Чорнобиль: за секунду до катастрофи»; «Жовто-блакитний прапор» тощо.

Щороку бажано проводити такі виховні заходи: урочистості, присвячені початку нового навчального року, посвята у першокласники або першокурсники, заходи щодо святкування визволення міста Харкова від фашистсько-німецьких загарбників, урочистості з нагоди Дня міста, урочистості з нагоди Дня працівників освіти і науки, урочистості з нагоди Дня студентів; заходи до Дня незалежності України, заходи, приурочені Дню пам'яті жертв голодомору та політичних репресій, заходи, приурочені Міжнародному дню інвалідів, заходи, приурочені Дню прав людини, заходи щодо відзначення Дня соборності України, заходи, присвячені Міжнародному жіночому дню, заходи щодо Чорнобильської трагедії, заходи щодо Всесвітнього дня здоров'я, заходи щодо Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв Великої Вітчизняної війни, заходи до Дня Конституції, заходи щодо святкування Дня Європи тощо.

Реалізація виховання відбувається у процесі налагодження стосунків між педагогом і вихованцем в процесі залучення до проведення заходів з нагоди рідної та національної мови, вечорниць, Різдвяних та новорічних свят. В процесі відвідування експозицій краєзнавчого, художнього музеїв, тематичних виставок, зустрічей з акторами Харківського театру драми, театру музичної комедії, артистами Харківської обласної філармонії, відбувається пізнання здобутків національної та світової культури, що ґрунтуються на повазі до людей, сприяє задоволенню інтересів дітей та молоді.

Формування «естетичної культури» з метою поглиблення почуттів, пізнання й оцінювання естетичних явищ («виховання через мистецтво») відноситься до формування цілісної особистості людиною[2 с.126-128].

Учні та студенти із задоволенням спілкуються з представниками інтелігенції, провідними науковцями, митцями, письменниками та поетами

лауреатами літературних премій. Молодь має можливість долучитися до участі у мистецькій олімпіаді «Мій світ мистецтв», до Міжнародного літературно-мистецького заходу «Йогансен-fest» на честь видатного письменника початку ХХ століття Майка Йогансена, одного із засновників ВАПЛІТЕ, який народився в Харкові; до Харківського міжнародного фестивалю фантастики «Зоряний міст», який проводить щорічно у Харкові клуб фантастики «Контакт», до відкритого конкурсу молодих музикантів-виконавців та композиторів «Харківські асамблеї», Міжнародного конкурсу естрадної пісні ім. К. Шульженко (м. Харків), Міжнародного фестивалю короткометражного кіно «Харківський бузок» тощо.

Складовою виховання, спрямованою на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси є обласні та міські фестивалі для дітей та молоді, зокрема, обласний відкритий фестиваль дитячої художньої творчості «Таланти третього тисячоліття», традиційний обласний фестиваль дитячої творчості «Весняні дзвіночки», обласний фестиваль учнівської творчості «Золоте яєчко», обласний фестиваль мистецтв «Весняні посмішки», фестиваль дитячого та юнацького народно-інструментального виконавства «Дивограй», фестиваль вокального мистецтва «Зорепад»(м. Харків), етнофестиваль «Печенізьке поле», Міжнародний фестиваль-конкурс виконавців естрадної пісні «Жива вода» (Дергачі), етнофестиваль «Співочі тераси» (Краснокутський р-н), щорічний фестиваль «Весілля в Малинівці» (в селищі Малинівка Чугуївського району), конкурсу юних вокалістів «Співочий соловейко», «На крилах Мельпомени» - фестиваль-конкурс аматорських театральних колективів, щорічний міський конкурс художньої самодіяльності «Студентська весна - 2014» , міський фестиваль-конкурс вокального мистецтва «Вінок Слобожанщини», обласний фестиваль-конкурс гумору « Шельменко вітає», смт. Бабаї відбувається етнофестиваль «Сад пісень Сковороди», літературно-мистецький фестиваль «De libertate» («До свободи» - вірш Григорія Сковороди) (с.Сковородинівка Золочівського району), регіональний фестиваль пісенно-обрядового фольклору «Сьогодні Купала, а завтра Івана»..) (с. Сковородинівка Золочівського району) тощо. До роботи в різних напрямках виховної роботи у ЗНЗ та ВНЗ Харкова і області залучаються працівники «Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка, «Харківського художнього музею», «Харківського літературного музею», які проводять громадську та просвітницьку роботу, знайомлять з художньою культурою, з історією Слобожанщини та з напрямками сучасного мистецтва.

Виставки та освітні програми бібліотек і музеїв м. Харкова та області показують, як мистецтво та література впливають на життя людей, як вони акумулюють у собі культурний досвід різних спільнот. Вони готують тематичні вечори, виставки, допомагають підбирати викладачам, класним керівникам, батькам необхідну літературу. Така система роботи дає плідні результати.

Література

1. Бех І. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-методологічні засади: Навч.-метод, посібник. — К.: Либідь, 2003. — 280 с.
2. Мельник С.А., Чуркіна В.Г., Особистісне виховання та аксіологічна освіта: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Методологічні засади художньо-творчого розвитку особистості в контексті міжкультурного спілкування в системі освіти»], (Вінниця, 19 – 20 квітня 2012 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Вінницький обл. ін-т післядипломної освіти педагогічних працівників. – Вінниця 2012, с.122-128
3. Скрипченко О. В. Довідник з педагогіки і психології: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Т. М. Лисянська, Л. О. Скрипченко. – К., 2001. – С. 14–15
4. Чуркіна В. Г. трансформація семіосфери культури в умовах глобальної комунікації Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв . Текст .Зб. Наук. праць./ за ред. Даниленка В.Я. – Харків: ХДАМ., 2012.- №3– С.152– 155

Підготовка педагогів до здійснення превентивного виховання в умовах навчального закладу

Волкова І. В., *завідувач Центру формування здорового способу життя,*
Колісник О. В., *методист Центру формування здорового способу життя,*
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

У статті обґрунтовано необхідність здійснення цілеспрямованої діяльності системи післядипломної освіти щодо підвищення професійної компетентності педагогічних працівників з питань превентивної освіти, формування здорового способу життя учнівської молоді.

В статті обґрунтовано необхідність проведення ціленаправленої роботи системи послідовного освіти по підвищенню професійної компетентності педагогічних працівників по вопросам превентивного образования, формирования здорового образа жизни учащейся молодежи.

In the article motivates the necessity of purposeful work of postgraduate education to improve the professional competence of teachers on preventive education, healthy lifestyles for schools students.

Обґрунтування проблеми. На даний час у суспільстві спостерігається тенденція до загострення соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-біологічних проблем, які детермінують деструктивну поведінку молоді. На тлі зниження рівня суспільної та особистої моралі й відповідальності, чисельні дослідження констатують зростання кількості дітей із порушенням норм поведінки та тих, які відносяться до «групи ризику», долучаються до раннього алкоголізму, наркоманії, жебрацтва,

проституції; збільшується питома вага протиправної, агресивної, насильницької поведінки підлітків під дією алкогольного та наркоманійного сп'яніння.

Таким чином, проблема збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління, формування безпечної поведінки, виховання в учнівській молоді свідомого позитивного ставлення до здорового способу життя набуває особливої важливості в умовах сучасного суспільства і розглядається як необхідна складова подальшого розвитку держави.

Метою статті є обґрунтування необхідності удосконалення системи післядипломної освіти щодо підвищення професійної компетентності педагогічних працівників з питань організації та здійснення превентивного виховання.

Виклад матеріалу дослідження. Аналіз наукових та методичних джерел показує, що в освітянській галузі йде пошук шляхів розв'язання вищезазначених проблем. У сучасній психолого-педагогічній літературі проблеми превентивного виховання молоді, педагогічні засади валеології, збереження здоров'я школярів, формування здорового способу життя дітей та підлітків висвітлені в роботах І. Беха, Т. Бойченко, Е. Булич, М. Гончаренко, Г. Даниленка, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Жабокрицької, С. Кириленко, С. Лапаєнко, С. Кондратюк, Ю. Мельника, І. Муравова, В. Оржеховської, С. Свириденко, І. Сущевої, В. Шахненка та інших. Питанням надання психологічної підтримки підліткам у процесі соціалізації присвячені дослідження Л. Аксьонова, С. Белічева, В. Бочарова, М. Галагузова, І. Дементьєва, Р. Овчарова та інших.

Поняття «превенція», «превентивність», «превентивна діяльність» мають досить багато тлумачень. У визначенні цих термінів ми знаходимося на позиції доктора педагогічних наук професора В.М. Оржеховської, маючи на увазі, що превенція – це процес попередження негативних явищ і станів особистості, а превентивність – певна дія (діяльність), спрямована на перетворення середовища ризиків на простір можливостей для самореалізації особистості дитини, дає змогу значно підвищити ефективність виховної роботи, попередити поширення негативних явищ у дитячому і молодіжному середовищі [3; 6].

Превентивна педагогіка (навчання і виховання) спрямована на формування й розвиток особистості, здатної керувати своєю поведінкою в системі небезпечних явищ. Місія ж превентивної педагогіки полягає в утвердженні здорового, безпечного способу життя, соціально-психологічному та соціально-правовому захисті дітей і молоді, попередженні правопорушень, негативної соціалізації, відхилень у поведінці [3].

Відповідно до сучасних уявлень, превентивне виховання є багатовимірним процесом (рис 1).

Рис. 1. Складові превентивного виховання

Сьогодні важливо усвідомлювати, що складовими превентивного виховання є не тільки профілактичні та попереджувальні дії, а й дії, що сприяють гармонійному розвитку особистості, у тому числі: формування ставлень, намірів, навичок безпечної поведінки, гігієнічної та правової культури, формування системи ціннісних ставлень тощо. Відповідно до сучасного змісту виховання, превентивне виховання розташовано у площині формування ціннісних ставлень особистості, у першу чергу, до самої себе, до людей (соціального оточення), до суспільства і держави, природного середовища. Розвиток духовності (тобто ціннісне ставлення до надбань культури і мистецтва, прагнення до самовдосконалення) також сприяє гармонійному та цілісному розвитку особистості [4; 5].

Ураховуючи, що принцип превентивності є одним з основних принципів виховання, можна вважати, що будь-які компетентні виховні дії вже мають превентивну спрямованість, оскільки організують вільний час дитини, включають її в керовану творчу діяльність, допомагають розкрити таланти, виробити імунітет до негативних впливів соціального середовища.

Проте, актуальною потребою сьогодення є ефективне (тобто таке, яке має позитивний результат) здійснення превентивної діяльності в

навчальному закладі. Доведено, що це стає можливим тільки за умов наявності:

- цілеспрямовано підготовлених компетентних педагогів;
- якісного навчально-методичного забезпечення;
- відповідності змісту, форм і методів психолого-віковим особливостям учнівської аудиторії;
- використання методів оцінки ефективності здійснюваних заходів тощо.

Забезпечення цих умов є важливим, оскільки наукові дослідження показують, що виховання може не тільки сприяти просуванню вперед, але й уповільнювати, і навіть гальмувати розвиток особистості у випадках, якщо:

- у дитини відсутня мотивація на отримання нових знань;
- педагог сам слабо обізнаний щодо предмета навчання, використовує ненаукову інформацію, його ставлення відрізняються від точки зору, яку він намагається донести до вихованців;
- якщо стосовно піднятих питань у суспільстві існують подвійні стандарти.

На наш погляд, чи не головним принципом здійснення превентивної освіти є принцип «не зашкодь». Саме тому вкрай важливим є компетентне й ефективне здійснення превентивних впливів.

Сучасний педагог має знати і вміти визначати реальний рівень духовного, соціального, психічного, фізичного розвитку учнів класу, прогнозувати результат своєї діяльності, обирати з уже відомих, конструювати або виробляти єдину виховну технологію, яка б забезпечила особистісне зростання вихованців. Здійснювані заходи мають ґрунтуватися на принципах науковості, системності, діяльнісного підходу, враховувати психолого-вікові особливості та актуальні потреби учнів. До того ж учитель повинен мати достатній рівень дидактичної та психологічної компетентності, володіти навичками оцінювання ефективності превентивних впливів, здійснення моніторингових досліджень із даного напрямку.

Дієвою превентивна діяльність буде тільки у тому випадку, якщо у комплексі одночасно буде спрямована на весь учнівський колектив, кожного окремого учня, його сім'ю та референтне оточення.

На жаль, практика переконує, що плани класних керівників нерідко однакові за формою і змістом (хоча вони працюють у різних школах і класах), перевантажені заходами, які не мають системності й логічної завершеності, не відповідають спрямованості школярів і структурі їхніх інтересів, педагогіці співробітництва, педагогіці розвитку особистості, педагогіці творчості і соціального творення; більшість педагогів не володіють новими нетрадиційними методами, що базуються на активному залученні учнів до виховного процесу.

Це підтверджують результати досліджень, проведених Центром формування здорового способу життя у 2013/2014 навчальному році в навчальних закладах Харківської області із метою вивчення ефективності

організації превентивної роботи та готовності педагогів до здійснення такої діяльності.

100% (66 осіб – адміністрації ЗНЗ та педагогічних працівників) опитаних указали про систематичну діяльність НЗ щодо збереження та зміцнення здоров'я учнів. Проте, значна частина респондентів зазначає відсутність превентивних заходів у закладі, навіть тих, які є обов'язковими, а саме: у закладах не ведеться моніторинг учнів, які курять (26% респондентів), вживають алкогольні напої (45%), схильні до девіантної поведінки (20%), пропускають заняття без поважних причин – (15%), перебувають на обліку в школі (17%); не проводяться окремі заняття для підлітків групи ризику (27%), не ведуться моніторингові дослідження щодо ефективності впливу заходів навчально-виховного процесу на поведінку та превентивну освіту учнів (27% опитаних заступників директорів).

Щодо володіння методикою здійснення превентивної освіти і виховання на засадах розвитку життєвих навичок (ООЖН) 22% класних керівників (опитано 285 осіб) відповіли, що мають деяку інформацію, 77% – знайомі

з теоретичними та психологічними основами цієї методики, 18% опитаних брали участь у тренінгах колег, тільки 9% пройшли відповідне навчання і мають сертифікат, 13% респондентів повідомили, що мають особистий досвід проведення заходів у формі тренінгу, однак, лише 10% змогли назвати, яким питанням вони були присвячені.

68% опитаних класних керівників зазначили, що у своїй роботі використовують діагностичні методи оцінювання ефективності превентивних заходів. Але тільки 50% із них змогли назвати інструментарій цих досліджень (анкетування, опитування або тестування).

Результативність роботи. Ураховуючи вищезазначене, діяльність Центру формування здорового способу життя КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» спрямована на реалізацію системи науково-методичної роботи у міжкурсовий (міжатаестаційний) період щодо підвищення компетентності різних категорій педагогічних працівників (у тому числі класних керівників) із питань формування здорового способу життя, превентивної освіти учнівської молоді, яка передбачає такі форми: секційні засідання керівників районних (міських) методичних об'єднань класних керівників, тимчасові творчі колективи вчителів, різні типи семінарів, дні аналізу і регуляції (ДАРи), конференції, тренінги тощо.

Педагоги у процесі навчання не лише отримують нову інформацію щодо розв'язання актуальних проблем превентивної педагогічної практики, а насамперед, набувають досвід практичної роботи, відпрацьовують нові моделі виховання учнів, переосмислюють особистісну систему цінностей, створюють власну стратегію професійної превентивної діяльності.

Важливим чинником успішного навчання дорослих є методи інтерактивного навчання, які оптимально враховують навчальні потреби дорослої людини, створюють умови для постійного, систематичного аналізу дій, власних відчуттів. Інтерактивні методи навчання педагогів – це система

способів діалогічної взаємодії суб'єктів навчання, система суб'єкт-суб'єктних відносин з урахуванням життєвого та професійного досвіду, особистісних потреб, що сприяє формуванню партнерських стосунків, забезпечує орієнтацію навчання на практичну професійну діяльність [1; 2].

Система роботи Центру щодо підвищення компетентності педагогічних працівників (у тому числі класних керівників) із питань здійснення превентивного виховання, формування здорового способу життя представлена на рис. 2.

Дана системи є ефективною. Це підтверджується наступними даними:

1. Аналіз вхідного (тест «До») та вихідного (тест «Після») діагностувань учасників спецкурсів «Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДУ» показав, що обізнаність з питань, що вивчаються, сформованості необхідних ставлень і намірів збільшується у середньому на 20 – 25%, умінь щодо вибору правильного рішення в ситуаціях – на 10 – 15%.

2. За результатами вихідного діагностування слухачів спецкурсу-тренінгу «Превентивна освіта та формування репродуктивного здоров'я» можна констатувати, що педагоги набувають практичних навичок щодо створення системи превентивної роботи класного керівника, опановують методи оцінки та самооцінки виховних заходів, формують навички здійснення моніторингових досліджень у превентивному вихованні.

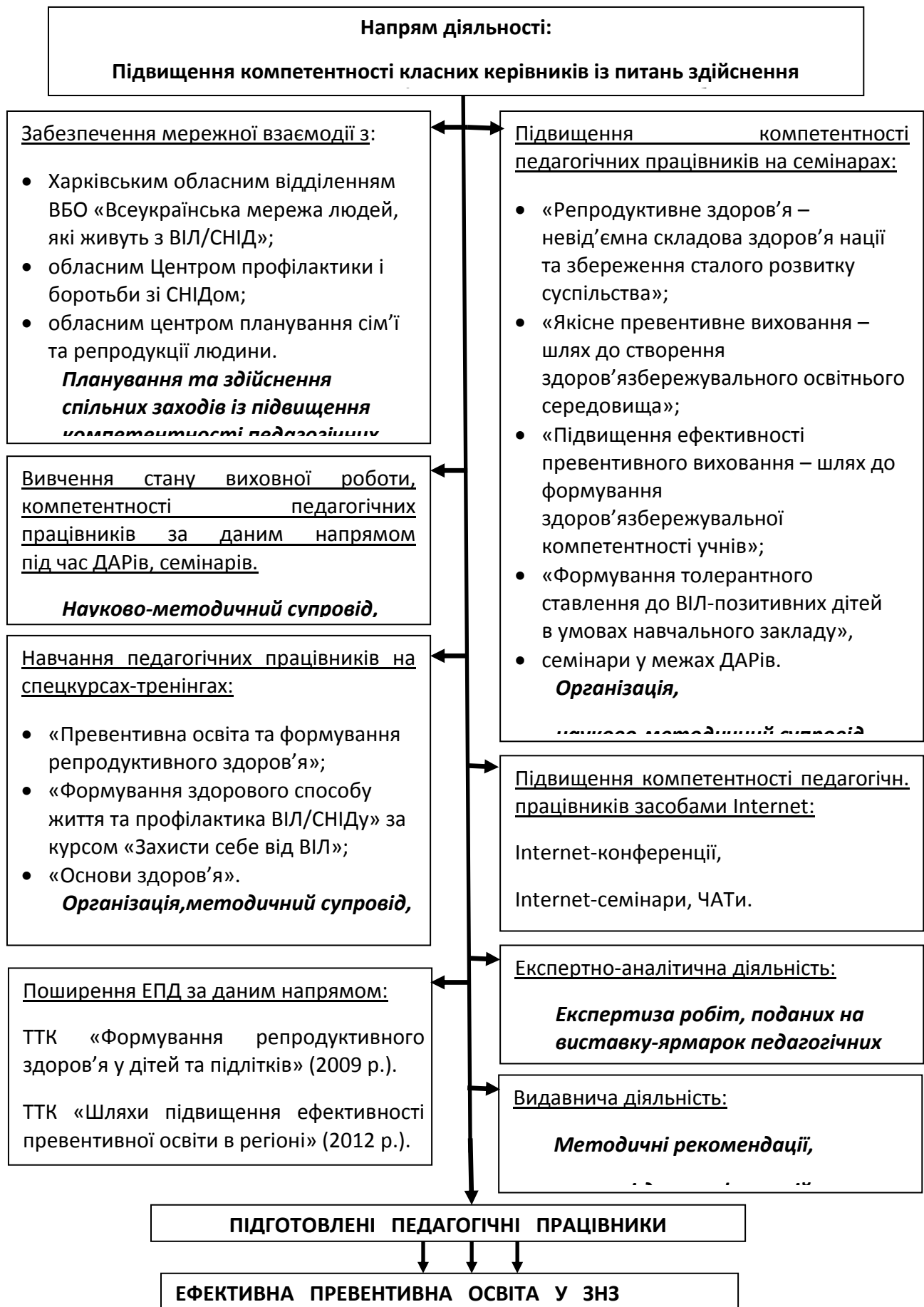

Рис. 2. Система роботи щодо підвищення компетентності класних керівників із питань здійснення превентивного виховання, формування здорового способу життя

3. Учасники тематичних семінарів зазначають їх високу інформаційну насиченість, практичну спрямованість, доцільність тренінгової форми проведення, застосування методів обміну досвідом і думками.

4. Під час методичних виїздів (ДАРів) педагоги, що пройшли відповідне навчання на спецкурсах-тренінгах, тематичних семінарах з даного напрямку демонструють навички здійснення ефективної превентивної діяльності.

5. Педагоги, що проходили відповідне навчання, демонструють більш високий рівень компетентності з питань превентивної освіти, формування здорового способу життя під час обласних ярмарок-презентацій педагогічного досвіду, підготовки матеріалів з досвіду роботи на конкурси педагогічної майстерності.

Висновки:

1. Превентивна освіта є вкрай актуальним напрямом виховної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах. Необхідність підвищення ефективності її здійснення потребує цілеспрямованої діяльності закладів системи післядипломної освіти щодо підвищення компетентності педагогічних працівників з питань превентивної освіти, формування здорового способу життя учнівської молоді.

2. Поєднання педагогічного (для передачі мінімального, але необхідного обсягу принципово нових знань і практичних навичок) і андрагогічного (для забезпечення вдосконалення компетентності) підходів щодо професійного росту педагогів є запорукою ефективного здійснення превентивної діяльності у навчальних закладах.

Література

1. Асташова Н.А. Концептуальные основы педагогической аксиологии [Текст] // Педагогика. – 2002. - № 8. – С. 64 – 68.
2. Мельник Н.А. Інноваційні підходи до навчання дорослих за умов післядипломної педагогічної освіти [Текст] // Вид. гр. «Основа». Управління школою. – 2012. - № 31 – 33 (367-369). – С. 25 – 30.
3. Оржеховська В.М. Превентивна педагогіка [Текст]: Науково-методичний посібник / В.М. Оржеховська, О.І. Пилипенко // АПНУ. Ін-т проблем виховання. – Ізмаїл: СМІЛ, 2006. – 283 с.
4. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Ел. ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/548->
5. Превентивная педагогика: методология, теория, методика [Текст] / авт.-упоряд. А.П. Сманцер, Е.М. Рангелова. – Минск: БГУ, 2008. – 263 с.

6. Словник основних термінів і понять з превентивного виховання [Текст] / Під заг. ред. доктора пед. наук, професора Оржеховської В.М. – Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2007. – 200 с.

Школа, дружня до дитини, – ефективна модель організації превентивної освіти у загальноосвітньому навчальному закладі

Волкова І. В., *завідувач Центру формування здорового способу життя,*
Колісник О. В., *методист Центру формування здорового способу життя,*
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Кардинальні зміни, що відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах суспільного життя здійснюють значний вплив на спосіб життя кожної людини. При цьому певною мірою спричиняється негативний вплив на здоров'я людини. Серед головних чинників, що зумовлюють низький рівень здоров'я населення дослідники виокремлюють: погіршення екології навколишнього середовища, збільшення ризиків виникнення стресових ситуацій, а також несформованість системи духовно-соціальних цінностей, уміння протидіяти негативним соціальним та інформаційним впливам у значної частини населення України, особливо у підростаючого покоління.

Слід також додати, що за даними Міністерства охорони здоров'я, кількість здорових дітей в Україні постійно зменшується і на сьогодні складає лише 30 % серед дітей дошкільного і шкільного віку. За даними медичної статистики, у порівнянні з 60-роками минулого сторіччя, в Україні на

72 % зросла захворюваність дітей, у 16 разів знизилася кількість здорових дітей [3, 78-79]. За результатами поглиблених медичних профілактичних оглядів учнів загальноосвітніх навчальних закладів Харківської області та міста Харкова у 2012/2013 навчальному році у середньому по області визнано здоровими 41,7 % школярів, при цьому в районах області – 44,9%, у Харкові – 38,4 % [1].

Вищезазначені обставини поставили перед загальноосвітніми навчальними закладами завдання створити такі умови для розвитку учнів, які б сприяли утвердженню здорового способу життя, гармонізації їх взаємин з довкіллям. Сучасна високоякісна освіта – це особистісно орієнтований розвиток людини, формування самосвідомості, системи норм і цінностей, навичок спілкування і прийняття рішень, умінь керувати своїми бажаннями та діями, долати перепони, протистояти тиску з боку іншої особи; це набуття звичок, необхідних для успішного інтегрування молодих людей у суспільні відносини та самостійне життя. Для реалізації поставлених завдань у кожному навчальному закладі має бути відпрацьований методологічний комплекс різноманітних форм і методів роботи, спрямований на формування в учнів ціннісного ставлення до свого здоров'я і здоров'я оточуючих.

Як показали дослідження, навчально-виховний процес включає два провідних напрями організаційно-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя: створення оптимальних зовнішніх умов – мікросоціального середовища (гуманістичні відносини, сприятливий психологічний клімат, активне творче оточення) через спільну діяльність і спілкування дітей та дорослих в освітньому процесі (Бабанський Ю. К., Бодалев А. А., Гершунський Б. С., Караковський В. А. й ін.); забезпечення внутрішніх умов (установок, потреб, здібностей) для саморозвитку й самовиховання учнів через механізми самопізнання, рефлексії, цілеутворення (Ананьєв Б. Г., Божович Л. І., Братусь Б. С., Рубінштейн С. Л., Якунін В. А. і ін.).

Таким чином, сучасна ситуація характеризується протиріччям між усвідомленням суспільством необхідності підтримки здоров'я і працездатності особистості як важливої характеристики конкурентоздатності в умовах ринкової економіки й недосконалістю освітньої системи (практичною відсутністю адекватних організаційно-педагогічних умов), що сприяє формуванню необхідних якостей особистості школярів і, перше за все, підлітків [5, 21-22]. Основними орієнтирами виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів визначено, що кінцевим результатом реалізації усякого виховного впливу мають бути життєві компетентності учнів, тобто сформована можливість діяти у конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань [4].

Останнім часом науковці: Бех І. Д., Зверєва І. Д., Петрович Ж. В., Єжова О. О., Кириченко В. І., Воронцова Т. В, Пономаренко В. С. увели в психолого-педагогічний процес поняття «Школа, дружня до дитини». Автори визначають, що метою діяльності Школи, дружньої до дитини, є забезпечення цілісного благополуччя дитини шляхом створення необхідних умов для її особистісного розвитку, упорядкування сприятливого шкільного середовища, налагодження партнерської взаємодії учасників навчально-виховного процесу. Вони аргументують, що «Школа, дружня до дитини, – це загальноосвітній навчальний заклад, у якому:

- діти навчаються відповідно до власних схильностей у сприятливому середовищі, що надає можливість повною мірою реалізувати особистісний потенціал;
- адміністрація школи та вчителі несуть відповідальність за те, щоб зробити шкільне середовище сприятливим для розвитку особистості, організовують навчально-виховний процес на засадах розвитку соціально-психологічних компетентностей учня (його життєвих умінь);
- спільними зусиллями педагогів, учнів та їхніх батьків створено необхідні й достатні умови для забезпечення цілісного благополуччя дитини» [2].

Методологічною основою створення і функціонування Школи, дружньої до дитини, є забезпечення навчально-виховного процесу на основі системного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, середовищного і міжсекторного наукових підходів.

Загальноосвітній навчальний заклад набуває основних характеристик Школи, дружньої до дитини, внаслідок застосування певних принципів, які відображають основні теоретико-методологічні засади його функціонування і розвитку: гуманізму, дитиноцентризму, природовідповідності, культуровідповідності, цілісності, превентивності, діяльної опосередкованості у набутті позитивного соціального досвіду, соціального партнерства.

У Харківській області практично реалізують модель Школи, дружньої до дитини 30 навчальних закладів: Балаклійська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1 ім. О.А.Тризни, Богодухівський колегіум № 2, Білоколодязька загальноосвітня школа I-III ступенів, Козачолопанський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний заклад», Руновщинська загальноосвітня школа I-III ступенів, Комсомольська гімназія № 2, Золочівська загальноосвітня школа I-III ступенів № 2, Красноградський багатoproфільний ліцей, Слобідська загальноосвітня школа I-III ступенів, Подільська загальноосвітня школа I-III ступенів, Краснопавлівський багатoproфільний ліцей, Нововодолазький ліцей, Червонознаменівська загальноосвітня школа I-III ступенів, Пісочинський колегіум, Есхарівська загальноосвітня школа I-III ступенів, Шевченківський ліцей, Куп'янська загальноосвітня школа I-III ступенів № 6, Лозівський навчально-виховний комплекс № 10 «загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад», Люботинська загальноосвітня школа I-III ступенів № 3, Первомайська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 22, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 127 ім. Г. К. Жукова, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 52, Харківська гімназія № 83, Харківська гімназія № 152, Харківський ліцей № 141, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 104, Харківська гімназія № 14, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 35, Комунальний заклад «Харківська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I – III ступенів № 9».

Реалізація впровадження моделі Школи, дружньої до дитини, за думкою авторів концепції, дозволить досягти:

1. Створення ефективної системи забезпечення цілісного благополуччя дитини як творчої, успішної і мобільної особистості, готової активно і безпечно діяти для власного розвитку та зростання добробуту і стабільності українського суспільства.

2. Модернізації освітнього середовища відповідно до вимог часу, що забезпечить якісну освіту й розвиток дитини, шляхом створення належних умов для виявлення та вдосконалення індивідуальних схильностей кожного учня, оптимального поєднання у школі індивідуальної, групової та масової роботи.

3. Оновлення змісту, форм і методів роботи з учнями з урахуванням їхніх потреб й інтересів; упровадження у школах інноваційних виховних технологій, в т.ч. превентивних, технологій формування соціальної

ініціативності учнів, умінь командної роботи, забезпечення їхнього права на участь у житті суспільства й ухваленні рішень.

4. Оновлення програмно-методичної бази школи шляхом розроблення виховних програм, методичних матеріалів та посібників, спрямованих на забезпечення цілісного благополуччя дитини.

5. Забезпечення якісного медико-психологічного та соціально-педагогічного супроводу процесу розвитку школярів шляхом покращення функціонування медичної та психологічної служб школи.

6. Зростання соціальної активності учнів щодо створення Школи, дружньої до дитини, підвищення ефективності діяльності учнівського самоврядування, створення у школах дитячих громадських організацій, об'єднань.

7. Формування належної готовності педагогічних працівників школи застосовувати системний, середовищний, особистісно орієнтований, міжсекторний підходи до організації навчально-виховного процесу, підбирати оптимальні форми і методи профілактичної роботи, упроваджувати інноваційні виховні технології, організовувати взаємодію з учнями на засадах партнерства, забезпечувати власне творче професійне зростання.

8. Побудови і забезпечення функціонування дієвої системи конструктивних соціальних взаємодій школи з різними соціальними інституціями у місцевій громаді.

9. Формування у батьків готовності до сприяння Школі, дружній до дитини.

10. Консолідації зусиль учнів, батьків, вчителів; оптимальне використання потенціалу фахівців соціальної сфери, ініціативних членів громади для створення Школи, дружньої до дитини.

11. Використання розроблених критеріїв й індикаторів діяльності Школи, дружньої до дитини, для здійснення моніторингу цього процесу.

12. Узагальнення та поширення досвіду створення необхідних науково-методичних, організаційних та матеріально-технічних умов для забезпечення цілісного благополуччя учнів у Школі, дружній до дитини.

У подальших публікаціях планується висвітлення досвіду діяльності навчальних закладів Харківської області як Шкіл, дружніх до дитини щодо вирішення проблем соціально-психологічної адаптації учнів.

Література

1. Бережний І. На Слобожанщині здорових школярів менше половини [Текст] / Слобідський край. – 2013. – № 72. – С. 2.

2. Концепція Школи, дружньої до дитини [Текст] / Бех І. Д., Зверєва І. Д., Петрович Ж. В., Єжова О. О., Кириченко В. І., Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. [Ел. ресурс]. Режим доступу: www.ipv.org.ua/data/works/Koncepciya.doc

3. Курик М. Сучасний стан здоров'я дітей України [Текст] / М. Курик, О. Тяжка // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – № 4 – С. 76-82.
4. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Ел. ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/548->
5. Формування здорового способу життя в учнівської і студентської молоді [Текст]: методичні рекомендації / за наук. ред. І. І. Цушка. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 168 с.

Психологічні аспекти підготовки педагога до роботи з дітьми групи ризику

Гніда Т. Б., *методист Центру практичної психології і соціальної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»*

Зміна економічної та соціокультурної сфер українського суспільства потребує суттєвого оновлення як і система освіти, зокрема, післядипломна освіта. На тлі загострення проблем в соціальній сфері сьогодення ускладнюються питання соціального виховання дітей, особливо дітей, які важко піддаються педагогічним впливам. Це зумовлює пошук нових орієнтирів в підготовці педагогічних працівників до роботи зі складною категорією дітей – дітей групи ризику.

Складність роботи із зазначеною категорією дітей обумовлена нерозумінням змісту самого поняття та йому споріднених: «важкі діти», «важкий підліток» (Л. Зюбін), «педагогічно занедбана дитина», «соціально занедбана дитина», «соціально-педагогічно занедбана дитина» (І. Невський), «дитина з відхиленням у моральному розвитку» (В. Обухов), «дитина з відхиленням у поведінці», «девіантний підліток», «дитина з антисоціальною (делінквентною) поведінкою» (О. Змановська), «девіантні учні», «дитина з адиктивною поведінкою», «проблемна дитина», «морально-дефективна дитина», «аномальна дитина», «винятковий вихованець» (В. Кащенко), «дитина з афективною поведінкою», «акцентуйована дитина» (О. Лічко), «недисциплінована дитина» (А. Макаренко), дитина «групи ризику» (М. Галагузова), «дитина з розладами поведінки» (В. Кузьміна) [6; 124].

Таке термінологічне розмаїття в медичній, юридичній, психологічній, педагогічній, соціально-педагогічній літературі відображає стан невизначеності в інтерпретації явища та його сутності, що у свою чергу зумовлює й неуніфікованість, різноманітність підходів у роботі з дітьми. З огляду на це виникає потреба в більш ґрунтовному аналізі вказаних вище термінів з метою їх змістовного розмежування. Для цього варто звернутися до довідкової літератури. Під терміном «групи ризику» або «групи соціального ризику» розуміють спільності, об'єднання, угруповання дітей, які схильні до скоєння протиправних дій. Згідно з визначенням А. Капської,

девіантна поведінка – це «дії і вчинки людей, соціальних груп, що суперечать соціальним нормам або визнаним шаблонам і стандартам поведінки». Різновидом девіантної поведінки є делінквентність – сукупність протиправних вчинків і злочинів, за які вже передбачається карна відповідальність. Схильності до правопорушень передують важковиховуваність (В. Оржеховська), яка у свою чергу походить із недисциплінованості (О. Рассказова) [7; 132].

Така ситуація зумовлює необхідність профілактики і корекції відхилень у поведінці дитини групи ризику за умов інтеграції позитивних зусиль усіх суб'єктів соціально-педагогічного впливу. Некомпетентність у вирішенні цього питання призводить до появи учнів з особистісними вадами, які найчастіше починають формуватися в молодшому шкільному віці, проявляючись у вигляді особистісної невпевненості, тривожності по відношенню до школи, замкненості в спілкуванні з однолітками та дорослими [1; 96].

Підготовка педагога до роботи з дітьми групи ризику відбувається за двома стратегічними лініями. Перша пов'язана з вивченням особистості дитини і розробкою програми дій безпосередньо з дитиною. Друга – спрямована на розробку соціально-педагогічних умов корекції визначених найбільш суттєвих особистісних ускладнень і розробка програми дій із середовищем дитини. Комплекс умов має бути спрямований на зміну ставлення мікросередовища до дітей цієї категорії, подолання дидактогенних причин загострення особистісних проблем дітей.

Для організації психологічної підготовки працівників психологічної служби до роботи з дітьми групи ризику сплановано та проводиться цикл заходів, а саме: інструктивно-методичні семінари, інтернет-семінар, тематичні спецкурси, консультації. Додатково проводиться вивчення передового педагогічного досвіду щодо роботи з дітьми даної категорії, погодження корекційно-розвивальних програм працівників психологічної служби щодо роботи з даною категорією дітей.

Література

1. Афанасьєва В. В. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків у навчальному процесі / В. В. Афанасьєва // Соц. педагог : теор. та практ. – 2009. – № 1. – С. 47–53.
2. Бондарчук О. І. Навчальна програма дисципліни „Психологічні проблеми важковиховуваності” (для магістрів) / О. І. Бондарчук. – К. : МАУП, 2005. – 19 с.
3. Дети группы риска в общеобразовательной школе / под ред. С. В. Титовой – СПб. : Питер, 2008. – 240 с.
4. Козубовська І. В. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей у процесі професійного педагогічного спілкування / І. В. Козубовська, Г. В. Товканець. – Ужгород : Патент, 1998. – 195 с.
5. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. пос. /

Н. Ю. Максимова. – К. : ВПУ „Київський ун-т”, 2002. – 308 с.

6. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Р. В. Овчарова. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 480 с.

7. Професійний довідник соціального педагога / уклад. О. І. Рассказова. – Х. : Вид. група „Основа”, 2011. – 208с. – („Професійний довідник”).

Розвиток творчої особистості в контексті орієнтирів виховання

Косенко К. О. *методист Центру громадянського виховання КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»*

Майбутнє України залежить не від потужності її виробництва, а від інтелектуальної могутності, творчого потенціалу молоді, здатної засвоювати нові знання, технологічні новації. Творчо мислити й виробляти конструктивні рішення. Наш час – це час суттєвих змін у науці, техніці, інформаційному середовищі, освіті. Суспільству потрібні люди, які здатні приймати нестандартні рішення, творчо мислити. Тому одним із пріоритетних напрямків політики нашої держави є турбота про обдаровану та талановиту молодь, її творчий, інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток.

Лише творча особистість, спроможна створювати, управляти, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому забезпечення кожній людині можливості використання свого творчого потенціалу є одним із пріоритетних завдань як загальноосвітніх, так і позашкільних закладів [1].

Творчість – це позитивно спрямована діяльність, каталізатор прогресивних змін у суспільстві, культурі. Це багатогранне поняття, що пронизує всі сторони діяльності особистості і проявляється у всіх напрямках суспільної практики. З моменту зародження та становлення шкільної практики навчання особлива увага завжди приділялася вихованню особистості, що зможе творчо ставитися до праці, самостійно знаходити вирішення назрілих проблем. Виховання таких якостей потребує відповідного педагогічного підходу, цілеспрямованого впливу педагогів протягом усього періоду навчання та виховання. Діти повинні вчитися самостійно мислити, мати власну думку, відчувати відповідальність за справу. Творча особистість значно краще адаптується до соціальних, побутових та виробничих умов, ефективно їх використовує, удосконалює, змінює. Протягом тривалого часу творчі здібності вважалися притаманними лише обранцям долі [2].

В основі творчості лежить, як правило, трудова діяльність людини. Праця – єдиний засіб перетворення людини в творчу особистість. Творчі ідеї самі собою не народжуються, а виникають тоді, коли людина відчуває потребу щось змінити, вдосконалити. До творчості людину спонукають як

соціальні мотиви, так і її фантазія, мрії. Процес творчості поєднує традиції і новаторство. Абсолютно нового у творчості не буває. Суб'єкт творчості може реалізувати свій задум лише враховуючи результати попередньої діяльності людей, закріплені у формі традицій. Щоб створити щось нове, треба зруйнувати старе та, використовуючи його окремі конструктивні елементи, утворити нову конструкцію. Результати творчості можуть мати об'єктивну чи суб'єктивну новизну [6]. Об'єктивною вважають новизну у контексті історії культури, а суб'єктивною – новизну, що має відношення тільки для автора творчої розробки (Л.С.Виготський, І.Я.Лернер, Я.О.Пономарьов). Саме суб'єктивний характер новизни лежить в основі дитячої творчості. Під дитячою творчістю розуміють діяльність дитини, в процесі якої вона створює якісно нові для самої себе цінності. Ці цінності мають і суспільне значення, тому що необхідні для всебічного розвитку особистості і, як наслідок, для розвитку суспільства. Інколи діти створюють речі, які мають справжню естетичну цінність, є творами мистецтва [4].

Концептуальною ідеєю змісту освітньої галузі «Мистецтво» є цілісний художньо-естетичний розвиток особистості на основі опанування різних видів мистецтва і координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів полікультурного й поліхудожнього образу світу та відповідного комплексу компетентностей [5].

Тому головною метою процесу навчання науковці вважають розвиток особистості, а не тільки придбання знань, умінь та навичок. Навчити творчості неможливо, бо в педагогіці немає універсальних рецептів для цього. Творчу особистість можна розвинути, використовуючи елементи навчання, але наявність знань зовсім не забезпечує творчості. Так Дж.Стігер з'ясував, що високий рівень розумових здібностей є необхідною умовою для творчості, але не достатньою. Обов'язковою, на його думку, є інтелектуальна незалежність, виняткова допитливість, значна гнучкість під час зіткнення з будь-якими проблемами [7]. Чимало дослідників підкреслюють, що найважливішою властивістю творчої особистості є твердість у досягненні мети, впевненість у собі. Але у більшості випадків, навчаючись у школі, дитина поступово втрачає віру у свої сили, починає сумніватися у власній здатності відкрити щось нове. Поновити віру у свої сили можливо за умов використання завдань зростаючої складності та творчих завдань, що передбачають максимальну самостійність школяра. Отже, слід «організовувати навчання як пізнання», тобто репродуктивну діяльність оптимально поєднувати з творчою, продуктивною [3]. Кінцевою метою школи по відношенню до суспільства є підготовка людини, здібної працювати творчо, мислити, нести відповідальність за долю країни та людства. Суспільству потрібні фахівці вищого творчого потенціалу, здатні проникати в суть ідеї і втілювати її в життя.

Центром громадянського виховання КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» проведено дослідження щодо розвитку творчої особистості в контексті Основних орієнтирів виховання у загальноосвітніх навчальних закладах міста Харкова та Харківської області.

Було з'ясовано, що на сучасному етапі, відчувачи потреби суспільства, загальноосвітня школа впевнено робить кроки у напрямі розвитку творчих здібностей учнів. Протягом 2013-2014 навчального року обласною та методичними службами, керівниками ЗНЗ здійснюється робота щодо реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення якості викладання предметів художньо-естетичного напрямку, розвитку творчої особистості в контексті орієнтирів виховання.

Процес удосконалення професійного рівня кожного вчителя спрямований на підвищення їх фахового рівня, упровадження освітніх технологій у навчальний процес.

Аналіз діяльності вчителів предметів художньо-естетичного циклу ЗНЗ області за останній рік показав, що форми роботи Р(М)МО вчителів предметів мистецького напрямку спрямовані на підвищення рівня педагогічної майстерності вчителів щодо якісного викладання художньо-естетичних дисциплін. У роботі з педагогічними працівниками з'ясовано, що більше уваги надається активній праці педагогічної майстерні вчителів мистецького напрямку щодо впровадження в навчально-виховний процес проектної діяльності учнів, що дозволяє постійно розвивати творчу особистість.

Значна увага з боку керівників Р(М)МО приділяється опрацюванню нетрадиційних форм роботи в навчально-виховному процесі, у тому числі технології формування творчої особистості учнів, що сприяє підвищенню рівня компетентності педагогів і якості викладання предметів. У роботі керівників РМО мистецького напрямку та педагогічних працівників художньо-естетичних дисциплін здійснюється інтегративний підхід до викладання предметів художньо-естетичного циклу шляхом формування полікультурних компетентностей особистості, що підвищує якість навчально-виховного процесу.

Подальший розвиток творчих здібностей необхідно здійснювати на основі державних стандартів середніх шкіл, регіональних, етнокультурних та національних традицій українського народу, його інтеграції з міжнародним співтовариством.

Література

1. Наказ МОНмолодьспорту України від 31.10.2011 №1243 «Про основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів Загальноосвітніх навчальних закладів України»
2. Анджейчак А. Психолого-педагогічні умови формування творчої особистості дитини в освітньо-виховних закладах // Обдарована дитина. - 2000. - №5. - С.8-13.
3. Барко В., Панок В., Лазаревський С. Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навчально-виховному процесі: Методичні рекомендації. - Тернопіль, 2000. - 85 с.
4. Бех І.Д. Виховання особистості. У 2 к. Кн. 2.— К.: Либідь, 2003.— 342 с.

5. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів // Управління школою. - Харків, 2005. - 110 с.
6. Льовін В.А. Виховання творчості. - Томськ, 1993.
7. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. – К.: Вища школа, 1997. – 304 с.

Вихованість та виховуваність педагога-новатора в освітньому просторі регіону

Білик Н. І., професор кафедри педагогічної майстерності Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського, кандидат педагогічних наук, доцент

Розглянута проблема вихованості та виховуваності особистості через діяльність Полтавської регіональної школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників. Акцентована увага на критеріях вихованості, доведенні, що виховуваність – це потреба і здатність особистості до самовиховання.

Ключові слова: вихованість, виховуваність, самовиховання, педагог-новатор, освітній простір регіону.

Актуальність проблеми. Криза виховної роботи є однією із найсерйозніших проблем сучасної школи. На наш погляд, це криза не стільки виховної роботи в школі, а скільки системи ідеологічних цінностей. Подолати її можна через субоптимізацію виховної системи методом проектування на основі системного підходу через діяльність регіональних шкіл новаторства (далі – РШН) керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників, сконцентрувати увагу на вихованості та виховуваності не лише учнівської молоді, а й, у першу чергу, педагогів, тобто йти шляхом від вихованого вчителя – до вихованого учня.

З якими ж особливостями зіткнеться нині більшість шкіл в освітньому просторі будь-якого регіону країни: перевантаження вчителів і учнів навчальною роботою, відсутність програм виховання, чіткої координації і злагодженості в роботі, незнання того, що робиться, наприклад, у сусідньому класі.

Отже, вагому значущість має координація зусиль освітянських співтовариств керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників на всеукраїнському, регіональному та зональному (ВПШ, РШН, ЗШН) рівнях щодо вирішення проблем виховання як учителя, так і учня.

Виховання – це цілеспрямована дія на особистість. У вузькому значенні цього слова воно спрямоване на досягнення визначеної *вихованості* людини, тобто воно пов'язане зі специфічним процесом формування моральних, естетичних, санітарно-гігієнічних та інших властивостей особистості.

Різні типи суспільства у різні часи по-різному розуміли і ціль виховання. У наш час ціллю виховання є формування особистості, яка високо ставить ідеали свободи, демократії, гуманізму, справедливості і має наукові погляди на навколишній світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особистісно-орієнтований і гуманістично спрямований підходи до виховання особистості розглядали І. Бех [1], В. Лозова, Г. Троцько [4]; проблему вихованості особистості вивчали Л. Даринська, Н. Соколова [2], Л. Фрідман [7], М. Шилова [10], Н.Щуркова [11] та ін.

Метою даної роботи є висвітлення необхідності плідної співпраці керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у регіональних школах новаторства щодо підвищення рівня вихованості та виховуваності особистості педагога-новатора.

Виклад основного матеріалу. Вищим рівнем професіоналізму вчителя є *педагогічне новаторство* (від лат. novator – оновлювач). Воно включає в себе внесення та реалізацію суттєво нових, прогресивних теоретичних ідей, принципів і методів у процесі навчання та виховання, завдяки чому забезпечується висока якість останніх. Новаторство в педагогічній роботі є по суті справжнє відкриття чогось раніше невідомого і використання його визначає докорінне вдосконалення навчально-виховного процесу.

Таким чином, діяльність регіональних шкіл новаторства зосереджена на досягненні таких цілей: формування самосвідомості громадянина, відповідального за долю своєї Батьківщини; залучення вихованців до загальнолюдських цінностей, формування відповідної поведінки; розвиток у підростаючої людини креативності, тобто здібності до творчості; допомога у формуванні «Я-концепції» особистості в її самореалізації.

Основу змісту такої системи виховання, на думку педагога В. Караковського [3], повинні складати загальнолюдські цінності: Людина, Сім'я, Труд, Знання, Культура, Вітчизна, Земля, Світ. Засвоєння цих цінностей народжує в людині добрі риси, високоморальні потреби і вчинки.

Важливо так будувати педагогічний процес, щоб педагог-вихователю керував діяльністю дитини, організовував її активне самовиховання шляхом удосконалення самостійних і відповідальних вчинків. Однією з умов ефективності виховання є самостійний вибір або усвідомлене прийняття дітьми змісту і цілей виховання. Виховувати – це значить направляти розвиток суб'єктивного світу людини, з одного боку, діючи відповідно до того морального взірця, ідеалу, який втілює вимога суспільства до зростаючої людини, а з іншого боку, переслідуючи ціль максимального розвитку індивідуальних особливостей кожної дитини.

Які ж є сучасні підходи до виховання?

По-перше, це системний підхід – виховна діяльність розглядається й організовується як система взаємопов'язаних умов і факторів формування особистості. Доцільність застосування цього підходу пояснюється таким чином:

- оскільки формуюча особистість – це цілісна освіта, то й виховуватися вона повинна в інтегрованому педагогічному процесі, де цільовий компонент, змістовний, організаційно-діяльнісний та оціночно-результативний у максимальному ступені взаємопов'язані;

- при такому підході спеціально моделюється система умов, необхідних і достатніх для самореалізації, творчого самовираження й особистісного зростання вихованців;

- формується неповторний вигляд освітньо-виховного закладу за рахунок розширення природного і соціального середовища життєдіяльності вихованців;

- оптимально використовуються кадрові, фінансові та матеріально-технічні ресурси виховного закладу.

Діяльнісно-поведінковий включає вихованця у різноманітні види діяльності з оволодіння суспільним досвідом і вміло стимулює його активність або ставлення до цієї діяльності, здійснює його ефективне виховання. Прихильники цього підходу (І. Харламов [9] та ін.) вважають, що сам по собі зовнішній виховний вплив не завжди веде до бажаного результату. Це може викликати у виховуваного як позитивну, так і негативну реакцію, або нейтральну. Тільки за умови, коли виховний вплив викликає в особистості внутрішнє емоційно-чуттєве переживання (відносини) і збуджує її власну активність у роботі над собою, тоді цей вплив на особистість має розвивальний ефект. Закріплюючись і стаючи звичними, такі відносини визначають стійку поведінку людини в будь-яких умовах, тобто стають особистісними якостями.

Особистісно-орієнтований підхід заснований на ідеях гуманістичного напрямку в психології та педагогіці. Наприклад, К. Роджерс [6], висловлюючи свої педагогічні погляди, стверджував, що основою змін у поведінці людини є її здатність зростати, розвиватися і навчатися, спираючись на власний досвід. Не можна когось змінити, передаючи готовий досвід. Можна створити атмосферу, що сприятиме розвитку людини.

Особистісно-орієнтований підхід забезпечує і підтримує процеси самопізнання, самотворення, самореалізації особистості, розвиток її неповторної індивідуальності. Вихователь у руслі такого підходу спонукає вихованців до морального вибору, представляючи матеріал для аналізу. При цьому засобами виховання є дискусії, рольові ігри, обговорення ситуацій, аналіз і вирішення модельованих конфліктів. Незважаючи на те, що будь-яке виховання зорієнтоване на особистість, правомірність назви даного підходу виправдана тим, що тут пріоритет віддається не зовнішнім факторам виховного впливу, а розвивальній, самоактуалізованій особистості в процесі виховання.

Отже, прагнучи стати педагогом-новатором, необхідно бути й хорошим вихователем, послідовно й неухильно дотримуватися таких заповідей:

- ніколи не займайтесь вихованням у поганому настрої;

- ясно визначте, що ви хочете від дитини і поясніть їй, дізнайтеся, що вона думає з цього приводу;
- надавайте більше самостійності. Виховуйте, але не контролюйте кожен крок;
- краще всього не підказуйте готового рішення, а показуйте шляхи до нього;
- коли досягається дитиною успіх, не забувайте похвалити її. Хваліть не взагалі – а конкретно;
- будь-яке зауваження треба робити відразу після помилки;
- головне – оцінити вчинок, а не особистість;
- доторкніться до дитини і тим самим дайте відчуття, що співчуваєте їй, вірите в неї незважаючи на помилку;
- виховання має бути поетапним. Завдання вихователя – своєчасно і точно піднімати планку, керуючись системою перспективних цілей;
- вихователь повинен бути строгим, але й добрим.

Вихованість – це вся сукупність особистісних якостей, що містить різноманітні риси і властивості, сформовані в процесі виховання. Наприклад, ввічливість як елемент вихованості формується на основі інтеграції вироблених звичок вітатися, поступатися місцем дорослим, дякувати за ті чи інші послуги. Потім виробляти складніші риси цієї якості: вміння виявляти люб'язність, знаки уваги і чемності; готовність до взаємодопомоги; розвивати необхідну культуру мови, спілкування і т. д.

Критерії вихованості поділяються на жорсткі і м'які:

- *жорсткі критерії* – це статистичні показники, що характеризують загальний рівень вихованості молоді: число скоєних правопорушень; число молодих людей, які відбувають покарання за злочини; число розлучень і сімей, що розпалися; число дітей, покинутих батьками; темпи поширення пияцтва, куріння, наркоманії, проституції і т. д.;
- *м'які критерії* допомагають вихователям отримати загальні уявлення про хід і результати виховного процесу. Наприклад, критеріями естетичної вихованості можуть бути: повнота і різнобічність естетичних знань, естетичні інтереси і потреби, потреба у спілкуванні з мистецтвом, прояви естетичних почуттів при спілкуванні з прекрасним, глибина сприйняття творів мистецтва, здатність і потреба естетично перетворювати навколишню дійсність.

Тому учасники РШН широко застосовують *методи діагностики вихованості*: спостереження, анкетування, тестування, бесіди з вихованцями та їхніми батьками, аналіз результатів діяльності вихованців, соціометричні методи і педагогічний консиліум. А також визначають рівні вихованості учнів [8].

Результати виховання найчастіше мають відстрочений характер. А наявні сьогодні в педагогіці критерії та методи не дають можливості досить глибоко й надійно діагностувати часто приховані якості особистості. Тому в основу оцінки вихованості, на думку І. Подласого [5], має бути покладена

загальна моральна спрямованість особистості, а не окремі її якості. При цьому поведінка вихованця не повинна розглядатися поза зв'язком із його мотивацією. Іноді навіть найгуманніші вчинки, що нібито свідчать про вихованість людини, насправді бувають обумовлені не найкращими спонуканнями.

Поряд із вихованістю, серед характеристик особистості виділяють *виховуваність*, яка визначається як *потреба і здатність до самовиховання*.

Самовиховання – це діяльність людини, спрямована на зміну своєї особистості відповідно до свідомо поставлених цілей, сформованими ідеалами і переконаннями. Воно передбачає певний рівень розвитку самосвідомості, здатності до аналізу і зіставлення своїх вчинків із вчинками інших людей.

Самовиховання має базуватися на адекватній самооцінці, що відповідає реальним здібностям людини, на критичному аналізі своїх індивідуальних особливостей і потенційних можливостей. У міру підвищення ступеня усвідомленості самовиховання ставати значущою силою саморозвитку особистості. Воно знаходиться в нерозривному взаємозв'язку з вихованням, не тільки підкріплюючи, а й розвиваючи процес формування особистості.

Самовиховання здійснюється на основі сформульованих людиною цілей, програми дій, контролю за виконанням програми, оцінки отриманих результатів і самокорекції.

Тому рекомендуємо учасникам РШН використовувати *методи самовиховання*:

- самопізнання, що включає в себе самоспостереження, самоаналіз, самооцінювання, самопорівняння;
- самоспостереження, що спирається на самопереконавання, самоконтроль, самокаприз, самонавіювання, самозміцнення, самосповідь, самопримушування;
- самостимулювання, що припускає самопідбадьорювання, самостимулювання, самопокарання і самообмеження.

Висновок. Таким чином спрямовуємо учасників регіональних і зональних шкіл новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників отавського регіону до розуміння питань вихованості та виховуваності як своїх учнів, так і самих себе. Не може бути виховання особистості без її самовиховання. Вплив освітнього простору регіону на виховання особистості учнів у суспільстві змін буде залежати від темпів і масштабів змін самої системи виховання. Вже зараз стають ясними основні напрямки таких змін: формування цілей виховання, адекватних новим соціальним цінностям, оновлення змісту освіти при одночасній зміні обсягу обов'язкового навчального навантаження; використання здоров'язберігальних освітніх технологій; подолання недоліків класно-урочної системи, пошуки ефективніших виховних систем.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2-х кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади. Наук. видання. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Диагностика уровня воспитанности личности школьника: Компетентностно-диагностический подход : учебно-методическое пособие /Л. А. Даринская, А. П. Капустина, М. В. Клеймов и др. ; под ред. Н. Н. Соколовой (общ. ред.); Санкт-Петербургский государственный университет. Академическая гимназия. – СПб., 2006. – 264 с.
3. Караковский В. А. Что надо учитывать при исследовании и решении современных проблем воспитания // Воспитание? Воспитание... Воспитание!: Теория и практика школьных воспитательных систем / В. А. Караковский, Л. И. Новикова, Н. Л. Селиванова. – М. : Пед. общество России, 2000. – С. 24–37.
4. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навчальний посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків : «ОВС», 2002. – 400 с.
5. Подласый И. П. Педагогика: учеб. для студентов высших пед. учеб. заведений / И. П. Подласый. – М. : Просвещение: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1996. – 432 с.
6. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека : пер. с англ. / общ. Ред. И предисл. Исениной Е.И. / К. Роджерс. – М. : Прогресс, Универс, 1994. – 480 с.
7. Фридман Л. М. Опыт оценки воспитанности учащихся // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 64.
8. Характеристика каждого уровня воспитанности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.74317s026.edusite.ru/DswMedia/xarakteristikaurovn...>
9. Харламов И.Ф. Нравственное воспитание школьников / И.Ф. Харламов. – М. : Просвещение, 1983. – 364 с.
10. Шилова М. И. Учителю о воспитанности школьников. – М. : Педагогика, 1990. – 114 с.
11. Щуркова Н. Е. Диагностика воспитанности: педагогические методики. – М., МПГУ им. Ленина, 1992. – С. 4–5.

Вплив організаційної культури керівника на формування життєвих цінностей у старшокласників

Тимошко Г.М., к. пед. н., доц., професор кафедри управління навчальним закладом та педагогіки вищої школи ДВНЗ "Університет менеджменту освіти"

Зміни в політичному, соціально-економічному житті нашої країни, зростаючі вимоги суспільства до якісної освіти та виховання підростаючого

покоління спонукають як до радикальних реформ в українській освіті, так і до поступових кроків для її удосконалення. XXI століття ставить нові вимоги перед усім суспільством, перед освітою, перед учителем та в першу чергу перед керманичами сучасних загальноосвітніх навчальних закладів, які в ідеалі, сповідують культурологічну місію творення особистості конкурентноспроможного випускника сучасного ЗНЗ.

Сучасна педагогіка має визнати, що метою освіти є входження вихованця у простір культури і активне її засвоєння, творення нових культурних та життєвих цінностей. Цей процес відбувається у культурно-освітньому середовищі, в якому можлива співпраця суб'єктів освітнього середовища, без якої середовище не можна вважати культурним. Ресурси справді культурного середовища, на думку багатьох дослідників є невичерпними. Отже, проектуючи розвиток освітнього закладу, керівникам необхідно забезпечити його культуровідповідність.

Організаційна культура є результатом нового педагогічного мислення, нової філософії як системи оновлених поглядів на навчально-виховний процес. Організаційна культура школи – це така система життя шкільного колективу коли панує ініціатива, організація, реалізація задуманого, коли вчителі і учні свідомо знають що і як їм робити, коли є взаємна повага, взаємодопомога, вимогливість, емпатія, альтруїзм тощо. Провідником такої культури має бути директор школи і його команда.

Важливим фактором успішної управлінської діяльності, без сумніву, є організаційна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Критеріями організаційної культури керівника можуть бути: оцінка його організаційної діяльності, змістовно визначені рівні сформованості організаційної культури керівника, прийнятний стиль управління, культура поведінки учасників навчально-виховного процесу в ЗНЗ, задоволеність результатами педагогічної праці, імідж школи, якість шкільної освіти.

Проблематика організаційної культури керівника багатогранна, відносно нова для суспільства й недостатньо досліджена наукою. У зв'язку з тим, що організаційна культура перебуває на перетині таких наук, як менеджмент, психологія, культурологія, педагогіка, соціологія, філософія та ін., вона потребує комплексних наукових досліджень на засадах системного підходу за участю фахівців різного профілю.

Організаційна культура керівника ЗНЗ- поняття інтегративне, це сукупність цінностей, переконань, норм поведінки та синтез ділових професійних, педагогічних, громадянських, і особистісних якостей та компетентностей керівника, необхідних для успішної організації управління школою.

Розвиток організаційної культури керівника ЗНЗ - це процес прогнозований на результат. Життєва аксіома значущості даного процесу включає ,в першу чергу, позитивний вплив організаційної культури керівника ЗНЗ на організацію навчально-виховного процесу та його учасників. Найбільш впливовою категорією серед яких є старшокласники.

Період життя людини 15-18 років відіграє винятково важливу роль у процесі її формування як особистості, є найбільш цікавим і усвідомленим періодом у процесі людського розвитку. У цьому віці завершується фізична зрілість людини, закладаються основні риси її світогляду. Він має свої характерні особливості, закономірності, знання яких допомагає краще зрозуміти юнаків і дівчат та надати їм своєчасну психологічну й педагогічну підтримку. Саме в юності в людини з'являється можливість підготуватися до дорослого життя, визначитися зі своїми життєвими цілями та цінностями, свідомо сприйняти свою особистість та індивідуальність. Щиро, образно охарактеризував пору юності К. Д. Ушинський: «У полум'ї, що оживляє юність, відливається характер людини. Ось чому не слід ані гасити це полум'я, ні боятися його, ні дивитися на нього як на щось небезпечне для суспільства, ні стримувати його вільного горіння, а лише турбуватися про те, щоб матеріал, який у цей час вливається в душу юності, був хорошої якості».

Як духовне утворення, організаційна культури керівника ЗНЗ містить у собі два основних елементи: перший – пізнавальний, знаково-символічний елемент, тобто знання, сформульовані у визначених поняттях і представленнях, які зафіксовані у процесі управлінської діяльності. Другим, не менш важливим, компонентом культури є ціннісно-нормативна система. Цінність – це властивість того чи іншого суспільного предмета, явища задовольняти потреби, бажання, інтереси. Цінності формуються в результаті усвідомлення соціальним суб'єктом своїх потреб.

До системи формування цінностей майбутнього громадянина України, соціального суб'єкта виховання, можуть входити різні цінності:

- життєві (уявлення про добро і зло, щастя, мету і сенс життя);
- універсальні: життя, здоров'я, особиста безпека, добробут, родина, родичі, освіта, кваліфікація, правопорядок тощо;
- суспільного визнання (працьовитість, соціальний стан тощо);
- міжособистісного спілкування (чесність, безкорисливість, доброзичливість);
- демократичні (свобода слова, совісті, національний суверенітет тощо).

Всі перераховані цінності мають бути життєвим та професійним кредо сучасного керівника освітньої установи, якому також властива сильна організаційна культура.

Ціннісне відношення виступає необхідним компонентом у формуванні ціннісної орієнтації, діяльності та відносин, що виражаються в ціннісній установці. Ціннісні установки виробляються керівником у процесі суспільно-управлінської діяльності і передаються ними наступним поколінням в процесі соціалізації: навчання, виховання тощо.

Культурний керівник- це не взірець формально-етикетної шляхетності, а інтелігентна людина за своєю найвищою духовною сутністю із творчим і гуманним способом світобачення, світосприймання. Саме культура керівника ЗНЗ є підґрунтям формування особистості учня загальноосвітнього

навчального закладу. Інститутом творення культури від керівника —> до вчителя —> до учня є сучасний загальноосвітній навчальний заклад.

Отже, особливої актуальності саме сьогодні набуває теза «Від людини освіченої - до людини культури», що означає відродження національної інтелігенції, створення внутрішніх передумов для розвитку творчої індивідуальності. Тільки у культурному середовищі можуть формуватися керівники і спеціалісти, здатні вільно і широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує суспільство і школа зокрема.

Педагогічні дослідження початку ХХІ століття активізували інтерес до наукових пошуків формування організаційної культури керівника ЗНЗ. Але найбільша увага приділяється дослідженню потенційних можливостей процесів, здатних оновити зміст і структуру освіти, зорієнтованої на виховання всебічно розвиненої і культурної особистості.

Як писав Адольф Дістервег, *«як ніхто не може дати іншому того, що немає сам, так не може розвивати, виховувати й навчати той, хто сам не розвинений, не вихований, не освічений»*.